

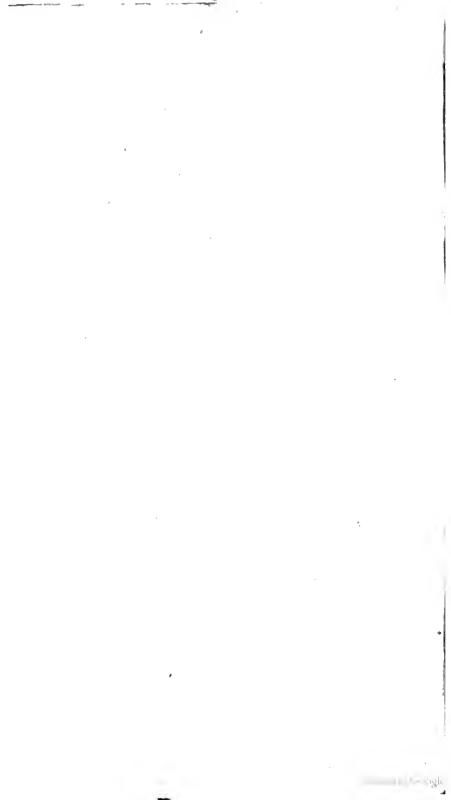
~~8742~~

XV.
a.
40.

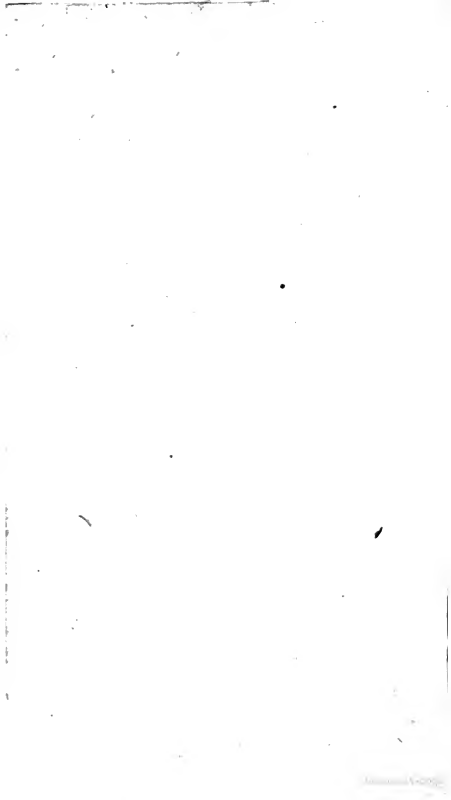

159

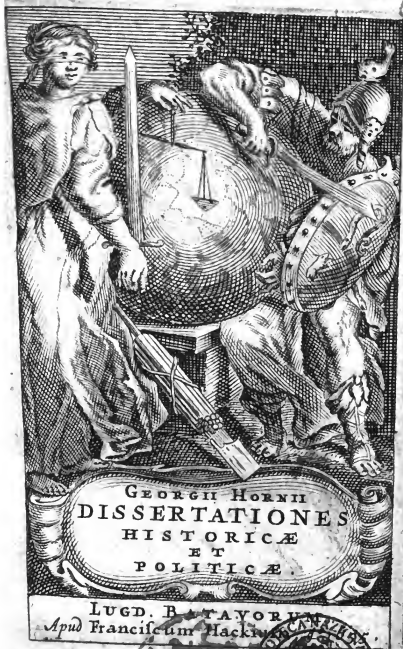

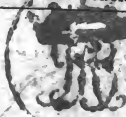

GEORGII HORNII
DISSERTATIONES
HISTORICÆ
ET
POLITICÆ.

LUGD. BATAVORUM
Apud Franciscum Hackmannum

2th

Nobilissimis & Amplissimis

Y M N A S I I
T E T R A R C H I Æ
N E O M A G E N S I S
U R A T O R I B U S .

 Aufa quę me
impulit cur
vobis hoc o-
pusculum leviden-
se , inscribendum
putarim , præter o-
mnem expectatio-
nem se mihi obtu-
lit & reperta po-
tius

DEDICATIO.

tius quam quæſita
fuit. Dum enim,
nuper admodum,
ex AcademiaHar-
dervicenaLugdu-
num Batavorum
evocatus eſſem, in-
tere a novum in flo-
rentiſſima Neo-
magenſium urbe
Gymnaſium fun-
dari, vix citius ad
nos communis fa-
ma ferebat, quam
Ve-

DEDICATIO.

Vestræ ad me literæ, honoris & affectus plenæ, confirmabant, quibus duplicem magna instantia Professionem offerebatis. Quod ut inexpectatum mihi accidit, ita tantorum virorum judicio ad novi Gymnasii fundamenta quasi ponenda cum aliis

* 3 me

DEDICATIO.

me electum, non
 potuit non esse
 gratissimum. Cæ-
 terum cum eodem
 tempore hoc opus-
 culum Typogra-
 phus absolvisset &
 ut moris de inscri-
 ptione ageretur,
 Vestræ literæ non
 diu ambigere me
 siverunt. Quibus
 enim potius de-
 beantur schedias-
 ma-

DEDICATIO.

mata quædam in
 Gelrianata, & ma-
 gnâ partem de
 Gelrorum urbibus
 rebusque agentia,
 quam primariæ e-
 jus gentis urbi,
 quam celeberrimo
 Batavorum oppi-
 do, quam novi
 Gymnafii Curato-
 bus? Equidem non
 possum non ma-
 gnopere probare

* 4. il-

DEDICATIO.

illorum Magistra-
 tum laudabilem
 curam & indu-
 striam, qui cum
 hoc seculo Martia-
 li & confusionum
 pleno, humaniores
 disciplinæ paula-
 tim exstinguantur
 & omnia in anti-
 quam barbariem
 vergant, de scholis
 ac Gymnasiis mul-
 tiplicandis cogi-
 tant,

DEDICATIO.

tant, quo Musæ,
 quæ consilio non
 possunt, impetu si-
 stantur ac præcla-
 ra ingenia, si quæ
 restant, spe præ-
 miorum excitata,
 in illis velut semi-
 nariis ad meliora
 tempora & ad po-
 steritatem conser-
 ventur.

Accessit & al-
 terum summi Ve-
 * 5 stri

DEDICATIO.

ſtri erga me affectus argumentum, quod difficillimo anni tempore, tot, cætera , publicis diſtricti negotiis, Lugdunum Bata- vorum inviſere & coram mecum de laudabili propoſito Tetrarchiæ Neomagenſis agere volueritis. Qua extraordinaria hu-
ma-

DEDICATIO.

manitate eam mihi necessitudinem imposuistis, ut ingrati crimen evitare non possim nisi publico quantum vobis propterea obstrictus sim, monumento testatum relinquam. Nihil illud quidem Vestris dignationibus addere potest. Sed munusculi tenui-

D E D I C A T I O.
nuitatem animi er-
ga vos mei , ob-
servantia , stu-
dium , cultus , ut-
cunque compen-
sabunt.

Nobilissimi & Amplissimi
D O M I N I ,

D E V S Opt. Max.
vos diutissimè bo-
no Reip. ac Lite-
rarum conservet,
Vestraque confi-
lia

DEDICATIO.

lia omnia clementer
fecundet. Scriptum Lugd. Bat.
Kal. Jan. cId Id c
LV.

LE-

LECTORI
BENEVOLO
SALUTEM.

HÆc quæ vides, Amice Lector, Academica exercitia fuerunt, diversis temporibus in usum studiosa juventutis Hardervici publico examini, ut moris esse solet, subjecta; nec quod tanti putarem ut iis careri non posset, recusa, sed quibusdam ita flagitantibus quorum voluntati obsequens, quam morosè reluctans esse malui. Quid alii de hoc genere scriptionum statuunt, meum nunc non est examinare: id unum profiteor, quemadmodum ferè tumultuario opere nascuntur, ita Lectorem minus attentum & fastidiosum requirunt. Sunt enim ferè fragmenta quedam & ἀσυνεχῆ Historica, ut sub manus veniebant, ad usus subitaneos collecta, adeoque: In tenui labor est. In Gelricis Pontani fidem secutus sum. In cæteris

AD LECTOREM.

teris probatissimorum auctoritatem: sed à citatione fere abstinui, quod in Historicis ea otiosa esse soleat, nisi ubi controvertunt & inter se discordant ipsi scriptores. Neque vero mea sunt omnia; sed aliqua adscita propter argumenti similitudinem. Qualis est Dissertatio XVI. de Origine & Constitutione Reip. Belgica, ab Illustrissimo & verè Generoso Domino WILHELMO ADRIANO, Comite de HORNES, non minus eleganter conscripta quam eloquenter & judiciose asserta. Sic de Aristocratiâ Theodorus Adolphus à Reck zur Horst, de Ephoris Bernhardus à VVelderen, Iuvenes Nobilissimi & Ornatissimi, & alii nonnulli ad materiam de Tyrannide operam suam & industriam, contulerunt. Adjeci, Typographo petente, alia quaedam ejusdem ferè argumenti, imprimis Specimen Historiæ Americanæ ante adventum Hispanorum, quam integram aliquando, ubi DEVS otium & facultatem indulserit, tibi exhibebimus.

Collegi

AD LECTOREM.

Collegi enim jamdudum omnia ejus orbis quæ supersunt, monumentorum fragmenta & multa oblitterata penitus aliisque neglecta observavi, ex quibus antiquitates illarum gentium tot seculis ignoratarum & res gestæ, quantum fieri potest, restituantur. Ad Saracenica Drechsleri mirum in modum depravata & corrupta, breves adjeci notas errorum indices, quibus Orientalium Historiæ hinc inde illustrentur. Neque enim operæpretium erat in hoc opusculo, vel prolixiorum esse vel accuratiorum, id quod Chronologiæ nostræ Regiæ ex professo & cum cura reservamus. Vale, Lector Benevole, & his, qualiacunque sint, interea frui.

GEOR-

GEORGII HORNII
DISSERTATIONUM
HISTORICARUM
ET
POLITICARUM
PRIMA.

DE DUCATU CELRIÆ.

I. **I**nter omnes Germaniæ regiones, Illustrissimus GELRIÆ Ducatus, ac ZVTPHANIÆ Comitatus, situ commodo, & natura loci atque ingenio muniti, ab omni parte, vel Oceanum invadentibus, vel amplissima opponunt flumina. Quod inter arcanas Augusti curas fuit, *mari, Oceano, aut amnibus longinquis septum Imperium*, terminare. Nam ingens id Reipublicæ, & contra hostes præsidium est, & ad mercaturam nauticamque rem, singulare adjumentum.

2. Quatuor omnino, illud quod hodie

A

Gel-

Gelriam Zutphaniamque vocamus solum, antiquissimo ævo gentes insedere, *Vsipeses, Tencteri, Menapii, Sicambri*. De quibus id in universum constat, fortissimos bello fuisse, ac Romanis formidabiles; Nam à 10 *Sicambri, quinque Iulianorum Equitum millia fugata*, Appianus restatur.

3. Circa A. Ch. ccc *Sicambri* & quicquid Vahalim inter ac Isalam gentium erat, in *Francorum*, novum & hætenus inauditum nomen, concessere. Ibi prima Francici regni sedes fuit atque origo: ibi *Terra Salica*, quæ *Salica* Legi, cujus tam venerabile in Gallia nomen, originem dedit. Postea sub Meroveo transgressi Rhenum Franci, & in Gallias effusi, potentissimo, quod nunc est, Europæ regno, cujus tum Gelria pars, nomen initiumque dedere.

4. Jam 10 fere sub Francis annos Gelria exegerat, cum ZUTPHANIA Comitatus exortus est. De cujuscumque origine certi nihil constat. Primam ejus mentionem Lotharii I. Imp. tempora, Circa A. Ch. 1000 c. l. faciunt. Series quoque Comitum interrupta est, cum præter Wichmannum & Gerlacum, qui ex ultimis fuerunt, nullos, quod certo constet, ad nos antiquitas transmiserit.

5. Nec

5. Nec diu post, ipsum GELRIÆ nomen, sub Ludovico II. Austrasiæ Rege emerfit. Qui ex nobili *Pontiorum* familia, suis ad Mosam Vahalimque ditionibus, Wichardum, bello virtutibusque spectabilem virum, imposuit. Isque fundato castro *Gelre*, & eam Præfecturæ sedem, & Provinciæ imposterum caput esse iussit.

6. Respublica GELRIÆ, ab A. Ch. ICCCCLXIX, adhæc usque tempora, per ICCCCLXXIX annos floruit. Eaque vel *Principum* Imperio, vel *Populi* gubernata fuit.

7. PRINCIPVM potestas annorum ICCCXVII fuit: eaque in *Præfectos*, *Comites*, *Duces*, distributa. PRAEFECTI numerantur VII, quorum ex *Pontia* familia septem: *Wichardus I. Gerlacus, Godfredus, Wichardus II. Megengaudus* sive *Mengosus, Widechinus, Wichardus III.* Cujus unica, quam reliquerat, *Adelheidis* filia, *Ottoni* Nassaviæ Comiti nupta, ex Illustrissima illa familia, complures longa serie Principes dedit. Isque primus ab Henrico IV. Imp. Comes Gelriæ in *Francofurtenfibus* Comitibus creatus est. A. Ch. cclxxiv: COMITES ex Nassaviis omnes, novem fuerunt, *Otto I. Gerhardus I. Henricus, Gerhardus II.*

Otto II. Gerhardus III. Otto III. Reinaldus I. Reinaldus II. Qui à Ludovico IV. Imp. Francofurti Dux creatus, debitum virtuti suæ præmium, summam in Imperio dignationem, obtinuit. Ducum, qui XIII, non una, sed diversæ, ac quinque omnino familiæ, Nassavica, Juliacensis, Egmondana, Burgundica, Austriaca, fuerunt: nec semper ordine, sed ut rebus turbatis, per vices imperatum. Ex Nassaviis Reinaldus II. Reinaldus III. Eduardus I. Ex Juliaca Guilhelmus I. Reinaldus IV. Ex Egmondana Arnaldus & Adolphus. Ex Burgundica, Carolus Audax. Ex Austriaca, Maximilianus I. Tum denuo ex Egmontiis Carolus I. ex Juliacensi Guilhelmus II. Post quem iterum Austriaci, Carolus V. & Philippus II. ultimus Principum Gelriæ. Status LIBERTATIS, sub Ordinum Imperio, ab anno cIo Io LXXXI. ad nostra, per LXVII. annos, continuatus fuit, tempora.

8. Jam quibus Gelria incrementis, & per quas succreverit rationes tum terrarum accessione, tum æstimo ac auctoritate, videndum est. Ac prius quidem quod spectat, quatuor omnino mediis: ampla terrarum accessione aucta fuit, conjugio, emtione, armis, & fide erga Impe-

Imperium. *Conjugio* Ottonis I. Nassavii, cum Sophia, Wichmanni ultimi Zutphanensium Comitis filia, amplissimus ille & antiquissimus Gelricæ conjunctus est Comitatus. *Emtione*, sub Henrico I. *Velavia*, sub Ottone III. *Betavia* accessere. *Armis*, multa passim Oppida ditionibus adjecta. *Fide* erga Imperium, jus in Frisiam, aliquot Imperatorum indultu, obtentum. *Æstimium* vero apud externos multum crevit, illis, tot Principum cum Rege Franciæ, Angliæ, Daniæ, aliisque, fœderibus ac mutuis auxiliis. Quo etiam accessit urbium Gelricarum, Neomagi, Zutphanix, Ruremondæ, Arenaci, Bommeliæ, Venloæ, Hardervici, Elburgæ, cum Anseaticis unio, magnum omnino ad maris Imperium ac commerciorum libertatem, adjumentum.

9. Ita institutam auctamque Rempubicam, non minoris curæ ac laboris erat, per tot secula conservare. Præcipuum ejus rei momentum in *Religione* fuit, cujus magni semper extitère assertores, qui Rempubicam gubernabant. Accessit *cura Legum & justitiæ*: tum, quod ingens ac incomparabile bonum, tot per Provincias artium *Schola* ac linguarum capacissima omni ævo Ecclesiis & Rei

publicæ ingenia, suppeditarunt. Quibus tandem Ducalis hæc atque Comitatus accessit *Academia*, sapientissimo Ordinum consilio ac consensu in hac urbe fundata: tempore ultima, dignitate inter fœderati Belgii alias, suo jure non postrema.

10. Bella subinde gerenda fuerunt, tum *externa*, tum, quod miserrimum esse solet, *interna* atque civilia. Et *externa* quidem, duûm erant generum. Vel enim pro *Imperio*, vel pro *Libertate*, pugnatum. Pro *Imperio* & limitibus crebræ contra Clivos, Brabantos, Ultrajectinos, Hollandos, expeditiones susceptæ. Nimirum, *una ea & vetus bellandi causa est, profunda cupido Imperii & divitiarum*. Et cum ipso pene humano genere ea opinio cepit, *sua retinere privata domus: de alienis certare, regiam laudem esse*. Pro *libertate* contra Burgundos & Austriacos, integro ferè seculo arma circumlata. Nec ullum justius bellum geri potuit, Austriacis per vim, obtentu iniquissimæ emtionis, Gekiam invadentibus.

11. At *Civilibus bellis* causam originemque dedere factiones nobilium familiarum atque potentum. Quibus cum se duo fratres Reinaldus III. & Eduardus

dus I. Duces præberent, illa intestini inter *Heckeros* ac *Bronchorstios* belli flamma erupit, quæ florentissimas pene in solitudinem redegit Provincias. Ac ea in re à Reinaldo III. gravissime peccatum, quod se uni parti in solidum adjunxit, qui utramque factionem autoritate sua comprimere & componere debuisset.

12. Hæc una calamitatum publicarum causa. Successit altera, longe perniciosior, cui Adolphi in Patrem Arnaldum Egmondanum impietas initium occasionemque dedit. Atrox facinus, cum Pater, jam senio gravis media hieme in carcerem à filio raperetur: cum coram Carolo Burgundo uterque causam suam per mutua convitia disceptarent; cum Pater filium ad duellum provocaret: Filius diceret: *Se ante parentem puteo submersurum, dein secuturum fata illius liberrimo precipitio, quam ut eum intra Gelriam vel consistere ac habitare permitteret. Patrem jam præfuisse per totos XLIV. annos, æquum esse ut tandem etiam ad se redeat Principatus.*

13. Utcunque autem summa in Arnaldum impietas Adolphi fuerit, gravissimè tamen ab eo peccatum, quod ultionis studio, Gelriam Zutphaniamque,

Carolo Audaci Burgundiæ Duci oppigneravit ac tradidit, -oblitus sanguinis sui ac nepotum, oblitus etiam subjectorum, quos alieno invitos reluctantesque Imperio tradebat. Enimvero, cedere potius Ducatu, tantæ jam Senectutis Princeps, & Reipublicæ ac posteris consulere debuisset, quam ima summis, pervicacia Provinciis integro seculo noxiosissima, permiscere. Neque vero ipsius privatæ cum Burgundo transactiones, ullius valoris fuerunt. Non enim Princeps, invito populo, ditiones suas divendere vel oppignerare potest.

DISSERTATIO II.

De Insula & Oppido Batavorum, quod Neomagum vocant.

I. **B**Atavi, ut Tacitus docet, *Cattorum quondam populus, & seditione domestica pulsi, extrema Gallie ora vacua cultoribus, simulque Insulam inter vada sitam occupavere, quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum & latera circumluit.* Nimirum antiquissima hæc lex fuit quam Ansibarii Romanis olim ingessere: *Sicut cælum DIS, ita terras generi mortalium datas: quæque vacuæ, eas publicas esse.* Caput gentis *Oppidum Bata-*

Batavorum fuit, id est *Neomagum*, ut & *Smithius*, singulare urbis illius ornamentum, ostendit.

2. Præcipuè sub Romanis eorum celebrari virtus cœpit ac fama, cum, quod incomparabile illo ævo privilegium, AMICI, FRATRES, SOCII Romanorum dicerentur. Ac mansit honos & antiquæ Societatis insigne. Nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit, exempti oneribus & collationibus, & tantum in usum præliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. Hinc fidi Romanis, quamdiu modestè habebantur. Ubi servitus ingesta, promptus illis libertati aut ad mortem animus. Nec fortissimæ genti, vindices libertatis Cl. Civiles defuerunt.

3. Bello non alii celebriores. Præstantissimus eques præcipuo nandi studio, freta, flumina, quicquid aliis inaccessible, arma equosque retinens, superabat. In prælio rem ad mucrones ac manus, veteri exercitio adducere soliti, ac ora fœdare. Quod, ut peculiare ipsis, in Agricola Tacitus notat.

4. Tales sub Romanis. FRANCORVM successit potestas, quos eadem fide ac comitate coluerunt. Ac tum abolito paulatim veteri nomine, *Franci* vel *An-*

frassii dicebantur. Donec Imp. CAR. Crassi tempore, in Hollandos Ultrajectinosque divisi, tertiam Batavicæ gentis partem, & vetustatis suæ tenacem, illi quos hodieque *Betavos* dicimus, constituerent.

5. BETAVIA, inter quatuor Gelriæ tetrarchias prima, ac in *superiorem* & *inferiorem* divisa, NOVIOMAGVM caput habet. Origo nominis, ob nimiam vetustatem, ignota est, & frustra quæritur. Jam diu ante Gallieni tempora ita appellatam, ex antiquis constat monumentis.

6. Status Neomagi sub *Imperio*, sub *Principibus*, sub *Ordinibus*, spectatur.

7. Sub IMPERIO, maxima omnino Noviomagi dignitas fuit. Nam Carolus Magnus, quatuor imprimis urbes impense ornavit, Aquisgranum, Noviomagum, Ingelhemum, ac Theodonis villam. Et *Aquisgranum* quidem, *urbs regalis*, *regni sedes principalis*, *prima regum Curia*, *Sedes Imperii trans Alpes*, & altera *Roma* vocabatur. Proxima dignitate *Noviomagum*, ubi Palatium Imperatoris, à Carolo constructum, & cui omnia Aquisgranum privilegia ab Imp. indulgentur. Unde territorium ejus, quem ad modum & Aquisgranum, signanter *Imperium* dicitur.

di-

dictum , alio nomine *Burggraviatus*,
cujus dignitatis sedes est arx *Valckenhof*.

8. Sub PRINCIPIBVS ab Anno cIo
ccxlviii esse cœpit , cum *Guilhelmus*
Hollandus Imp. universam ditionem
Ottoni III. oppignerasset. Nam arcem
jam ante ea tempora Ottoni II. in feu-
dum Fridericus II. contulerat. Neque
vero illa oppignatio libertatem urbis
ac privilegia infregit. Quæ complures
postea Impp. Richardus , Rudolphus I.
Albertus , Ludovicus , Carolus IV. Wen-
ceslaus , Fredericus III. Carolus V. non
tantum confirmarunt , verum etiam in-
signiter auxerunt. Ut etiam post oppi-
gnationem Imperialis manserit civi-
tas , & in Imperii Rom. tutela ac patro-
cinio. Quod vel ex Diplomate Rudol-
phi I. ix. Kal. Octob. cIo cc lxxxii.
videre est.

9. Usitatum Principibus , privilegia
populi per varias infringere artes. *Res*
enim ferè *dissociabiles sunt* , *Principatus*
ac Libertas. Hinc illæ Comitum Du-
cumque machinationes, quibus NEOMA-
GVM , urbem nimis liberam , ac judicio
aulæ , privilegiis præferocem , oppugna-
runt. Ac inania quidem , Principis hæ-
reditarii titulus , cum aliis facile trans-
missa sunt. Cæterum libertas nullis ex-

torqueri molitionibus potuit, ne quidem terrore admoto. Neque raro Principes libertati graves in ordinem redacti. Nam Reinaldo I. ac III. & Arnaldo Egmontano Imperium abrogarunt. Ac cum Carolus, ultimus Egmontiorum, libertatem ac privilegia præfracte imminueret, civitas sumtis armis ostendit, penes se vim Reipublicæ sitam esse. In quo negotio præcipuæ consulis Jac. Canisii partes fuerunt, de quo sub extrema vitæ Carolus exclamavit: *O Canis maledicte, O Canis, tu qui me ditionibus meis ac subditus exuisti, etiam creptum cor advo-las.*

10. In tanta populi libertate, summa Principibus fides ac observantia exhibita fuit. Nam nec induci unquam amplis Impp. promissis potuere, ut sub Imperium, relicta Gelria, redirent: & in Egmontios imprimis flagrantissima ipsorum studia memorantur.

11. *Privilegia* civitatis ampla admodum sunt atque eximia. Jus monetæ: legum pro arbitrio rogandarum & abrogandarum. Magnæ per Gelriam, Imperium, Brabantiam, Cliviam, Hollandiam, Zelandiam, Leodiensem Dioccesin, immunitates. Telonium & præfectura territorii Mosæ-Vahalæ: Fædus
cum

DISSERT. HISTOR. POLIT. 13
cum Anseaticis. Quæcunque liberrimis
competunt Civitatibus Imperii, Rega-
lia.

12. *Regimen* prudentissimum, anti-
quo more, ex primoribus gentis ac
promptissimis vulgi. *Senatores* XXI V, *Con-
sules* bini. *Plebs* per societates divisa &
Tribus, inter quas præcipua S. *Nicolai*
Sodalitas, Ducentum virum, Tribuni-
tia Remp. potestate cum Patribus admi-
nistrabat. In Civilibus provocatio ad
Aquisgranensem curiam: in criminalibus
nulla erat. Denique totius Reip. summa
penes Magistratum: Principibus pro-
bandi quod decretum libertas relicta;
contra nitise secundum leges non poterant.

13. Sub ORDINIBVS fœderati Bel-
gii, Anno cIō Iō xci esse cœpit, à quo
tempore, primum inter urbes locum
suffragiumque obtinuit. Tum quoque
forma Reipubl. in quibusdam mutata.
Abrogatæ fraternitates. In locum Sodal.
S. Nicolai, XXXII. viri succedere, quos
Tribunos pl. vocant. Senatorum nume-
rus infra XXI V. Electio horum, durante
bello cum Hispanis, penes Gubernato-
rem, ex pacto fuit.

14. *Calamitates* civitas hæc graves
per tot secula sustinuit. A Cl. Civili, Nor-
mannis, Godefredo Lotharingo, direpta

& combusta. Bis ab Imperio proscripta. Civilibus inter Reinaldum & Edoardum bellis jactata. Et dum per sexaginta annos & amplius, Egmontios asserit, singulæ fere Noviomagensium familiæ, singula leguntur amisisse capita. Cunctis gravior miseriis Hispanica, quæ sexennium duravit, servitus fuit, & quod secutum pro libertate bellum, non ulli gravius urbi, quam huic, in consiniis infensarum gentium positæ, incubuit.

15. Atque hi casus civitatem bello asperrimam reddidere. Quod annales patrii testantur, & victoriæ, vel magnis, parva sæpe manu, Regibus extortæ. Ea-que ut perennaret disciplina, saluberrimis cautum. legibus, *ut quisque civium integram corporis sui armaturam possideat.* Ac quoties pro patria pugnandum fuit, arma, viros, pecuniam, promptissimo quisque civium suppeditavit studio, memores illius quod Cerealis, contra Cl. Civilem Batavum bellum gerens, suggerit: *Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.*

DISSERTATIO III.

De Insula & Vrbe Bommelensi.

1. **I**Nter quatuor Ducatus Gelriæ Tetrarchias, prima ordine NEOMAGENSIS, præter ipsam metropolin Neomagum, insignes insuper Tielam ac Bommeliā, cum suis insulis, urbes habet. De quibus jam, pro instituto nostro, agendum est.

2. BOMMELENSIS insula, Mosam inter ac Vahalim, haud spernenda magnitudine sita, complures pagos vicosque, & ipsam, caput ejus, BOMMELIAM, complectitur. Unde, quod positura, ad sustinendum hostem, ingenio loci, munitissima esset, singularem Ordines curam semper adhibuerunt, ut propugnaculis undique firmissimis cingeretur. Qualia sunt, *Santandreeanum*, ab Andrea Cardinali Austrio structum, & *Vorennum* sive *Nassavium*, quod Mauritio Auriaco originem suam debet. Quibus toto bello invicta Bommelia stetit. Quæ olim, ad distinctionem alterius, etiam *Soltbommelia* dicta.

3. *Origo urbis*, ut plerarumque, incerta, & admodum antiqua est. Urbis nomen ac privilegia, cum muris, Otto-
ni

ni Nassavio, qui septimus Comitum, debet. De ratione facti, alias dictum. Quod cum fieret, Annus cIo cc xxix. fuit. Nunc id notasse sufficiat, aliud, non verbo tantum, verum etiam re, urbem, aliud Civitatem esse. Illa muros ac ædificia, hæc cives ac Rempublicam complectitur. Quod discrimen cum Carthaginenses, tertio bello Punico, non calerent, in magnam incidere calamitatem. Placuerat Senatui Romano urbem tantum remove, civitati nihil adimeret. Igitur Legatis Punicis responsum: *obsides cum lassibus traderent, civitati & privilegiis nihil ademptum iri*: Quod Carthaginenses etiam de urbe acceperunt, quibus responsum: *Civitatem non esse alligatam loco, nec concludi muris vel ædificiis. Male interpretatos Carthaginenses de urbe, quod promissum esset de Civitate*. Ita excedere jussi, & urbs capta soloque æquata fuit. Hinc illud Pompeji: *Respublica non consistit in parietibus. Ibi Roma est, ubi Senatus*. Et Athenienses in bello contra Xerxem, civitatem suam in naves, qui illi, quos oraculum Delphicum designarat, muri lignei erant, transtulerunt.

4. Circa A. Ch. Iccccxcix. Orho III. Imp. Ecclesiæ Trajectensis cum alia mul-

multa, tum villam, ut eo tempore dicebatur, Bommeliam, cum jure cudendæ monetæ, vectigalibus aliisque ad eam pertinentibus, donavit, si Hedæ & tabulis quas profert credimus. Nam multa Episcopi monumenta priscorum Imp̃p. pro asserendo jure in provincias urbesque, commenti sunt. In quo ipsis Pontifex Romanus præivit, qui pro suo in Italiam jure, tabulas donationis, quas Constantinus Magnus Silvestro Papæ dedit, profert. Quibus nihil futilius, nihil mendacius est. Unde illud Legati Veneti in Pontificem dict̃erium. Eo enim quærente, quò titulo Respubl. sibi mare Adriaticum assereret: *Eodem inquiebat, quo tua Sanctitas Romam. Inspiciantur tabule donationis Constantini, & ab altera parte occurret jus nostrum in mare Adriaticum.* Brabantici juris fuisse certius est, qui Duces, eam cum oppido insulam, Gelriæ Comitibus in feudum dederunt. Quo etiam titulo *Iohannes Brabantix Dux*, flagrante Limburgensi bello, ea Reinaldum I. Gelriæ Comitem spoliavit. In cujus tamen ditione non diu mansit. Quâ occasione observandum, loca in extimis regnorum vel Provinciarum limitibus sita, exorto inter vicinos bello, perpetuis jactari tempestatibus, ac mili-

militum injuriæ, miserandum in modum, exposita esse. Sic in Anglia, magna Northumbriæ pars, quâ Scotiam respicit, vacua & inculta jacet, qui *ager Conventiosus* dicitur, ob frequentes ibi adversarum gentium pugnas vastitatesque. Unde etiam limitaneæ Provinciæ minoribus tributis & vectigalibus onerantur.

5. Ac *clades* quidem hæc urbs, præ cæteris, multoties magnas gravesque sensit, toties obseffa, capta, recepta, direpta. Nam A. c. l. c. c. c. x. l. x. à *Burenfi* & *Arckelenfi* dynastis capta, direpta, combusta fuit. Quod in ultionem Reinaldi I. Com. à filio Reinaldo II. captum, fecerunt. Quippe ingentia Principum scelera frequenter innocuo subditorum sanguine expiantur, secundum illud: *Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi.* Eadem calamitas non semel postea huic urbi inflicta, à *Wenceslao* Duce Brabantiae Anno c. l. c. c. c. l. x. i. l. iterumque triennio post, & sexennio contigit, cum eam *Iohannes* Blofii Comes, qui se Ducem Gelriæ ferebat, expugnasset. Nihil Reipubl. damnosius, quam si de vero & legitimo successore ambigatur. Hinc enim bella plusquam civilia & gentium clades oriuntur. Quod tum temporis Gelria, extincto sine prole Edoardo Du-

ce, ac

ce, ac nostro seculo gravissime Russia, tum tres ad Rhenum Ducatus, Juliacum, Clivia, Montes, senserunt, ac hodie Regnum Poloniæ miserandis cladibus experitur. Hinc danda singularis opera, ut certi quid de successore, ante excessum Principis, publicè statuatur, ne tantorum Rempubl. malorum Oceanus, eo velut obice amoto, inundet.

6. Successerunt tempora, quibus justitiæ, contra summam vim & manifestam iniquitatem, pugnandum erat. Id est, *Carolus* Adolphi filius, Arnaldi nepos, circumventus & fraudatus, jus suum repetebat. At interim grassabatur *Philippus* Maximiliani Imp. filius tantis succinctus viribus. Quid Bommelienses? Ut Gelros decebat, pro patria pugnant, & Alberti Saxonis vim sustinent. Enimvero miranda in Belgis virtus, non reformidare potentissimos Principes, inania nomina, quoties de virtute agitur. Quantum ex omni antiquitate colligimus, nulla tanto ardore, & felicius pugnavit Provincia, contra potentissimos Principes, quam Gelria, pro libertate: contra vim, fraudem, oppressiones: & contra Tyrannidem, ut uno omnia complectar verbo.

7. Si ultius belli causa injusta fuit; illa erat,

la erat, quam Austriaci, prætextu translationis Arnaldinæ, in Gelriam prætendebant. Et tamen Magnus ille *Maximilianus* Imp. cumque secuti filius *Philippus* atque nepos *Carolus*, cognomine V. dominandi studio, cuncta jura per vim, terrorem, ac Majestatem, subverterunt. Gelri non cedunt: nec Bommelia, primum belli illius præmium, unquam cessit. Testis obsidio, quam sub Rudolpho Anhaltino tulerunt illius urbis cives. A. c1515 iv.

8. Habet etiam Bommelia gloriam obsidionis Hispanicæ eo tempore, quo Leidensium urbs à Tyrannis illis obsessa. Favit utrimque DEVS, tantæ iniquitatis Hispanicæ ultor. Perfossi aggeres & Leidam excidio liberarunt, & Bommeliæ periculo.

9, Multa de hac urbe dicenda superessent: sed una in Principes fides omnium instar erit. *Philippus* Austrius, certè titulo tenus in hanc Provinciam, Tyrannus, reliquas urbes Carolo Egmondano eripit, sibi que subicit. Quid Bommelia? Verba Pontani sunt: SOLI BOMMELIENSES, qui tum circiter trimestrem obsidionem toleraverant, agre admodum adduci potuerunt jugum *Philippi* accipere. Verum ipso quoque hoc
idem

idem suadente, imo precibus & fere LACHRIMIS adhortante Carolo Duce, vel invitos accepisse reperio. Non aliud in Historiis simile exemplum, quam Rupellensium, cum Edoardo III. Angliæ Regi à Johanne Galliæ Rege dederentur. De quo Froissardus.

10. Inter Anseaticas quoque urbes Bommelia nomen suum profitetur ac locum obtinet. De cujus fœderis inter urbes initi occasione, commodis, aliisque ad Ansam spectantibus, suo tempore agemus.

DISSERTATIO IV.

De Insula & Vrbe Tilenfi.

1. **V**Ltima Europæ insularum Thule. At non TILA inter Geltricas urbes insulasque; singulare Vahalis Bataviæque ornamentum. De cujus antiquitate, idoneus testis, *Sigebertus* Gemblacensis, superest. Qui *Tiela* urbis jam ad A. Ch. CCCCLII. id est sub Valentiniano III. meminit. Ita enim, non vero ut corrupti codices habent, *Tiela*, legendum. Quo tempore *Attila* Hunnorum Rex & tot feræ nationes, Imperio Romano finem in Occidente imposuerunt.

Fran.

*Francus Germanum primum, Belgam-
que secundum*

*Sternebat, Rhenumque ferox Aleman-
ne bibebas.*

2. Ita ex Imperii ruderibus nascens
TILA, sub Francorum Regibus, *Tei-
sterbantia* Comitatus aliquandiu caput
fuit. Qui late à Leccâ Lingâque ad vete-
rem usque Mosam sparsis ditionibus, Ti-
lam, Bommeliâ, Heusdam, Arculeam,
Altenaënsem, Vianensem, Culenbur-
gensẽ & Buranam regionem comple-
ctebatur. Postea in tot divisus particu-
las, varios Dominos, sed potissimâ sui
parte, Gelros habuit.

3. *Incrementa* urbis ab A. c l o c c o
i v. notiora sunt. Tum enim flagrante
Brabantos inter ac Gelros bello, muris
eam cives cinxerunt. Causâ facti; quod
incurſionibus adversarum partium ex-
positi, multa bello aspera indignaque
hactenus pertulissent. Eaque cura sequen-
tibus annis, inter perpetua bella crevit;
donec tandem ad inexpugnabile deducta
robur, quemlibet hostem facile sustine-
re posset. Accessere etiam alia ædificio-
rum ornamenta, *telonii* domus sub Rei-
naldo III. *fastigium* turris, sub Guiliel-
mo I. ac sub eodem refectæ ædes Wal-
purgis ac Martini. Cujus etiam turris
im-

imperante Arnaldo I. è fundamentis denovo educta & ad eam, quâ hodie spectatur, molem, feliciter perducta fuit. Gloriosum id urbibus, si novarum accessione ædium, quæque alia decori sunt, magis magisque illustrentur. Unum intra mœnia vitium hoc observatur, quod angustiores plateæ minus eam perflabilem ventis faciant: unde aër arctior, ac minus salubris. Quod incommodum ne magna quidem olim Roma, hodie Alcahera, Londinum & aliæ urbes, evitare potuerunt. Quæ autem de novo excitantur oppida, dimensis platearum decenti latitudine ordinibus, huic vitio mederi student. Nihil enim magis Reipubl. conducit, quam aëre quam saluberrimo frui.

4. *Vicissitudines casusque urbis hujus varii mirandique fuerunt.* A Francis ad Episcopos Trajectinos, ab his, feudi nomine, ad Brabantos, à Brabantis ad Gelros, venisse constat. Ac cum ab aliquot jam seculis crebra inter Brabantos, Gelros, Ultrajectinos, bella essent, hæc urbs modo harum, modo illarum partium, non inconstantia, sed necessitate, fuit. Donec tandem sub Reinaldo II. Galliarum Rex *Philippus Valesius* litem ita finiret: *Vt Tila Brabantica, que in Gel-*

*Gelria Comitatus quasi meditullio esset collocata, & Hœfda vicissim Gelrica, qua finibus Brabantia natura loci esset annexa, hac quidem Brabantis imposteum, illa Gelris cederet. Quæ sententia æquissima videtur. Magnum enim incommodum illa provinciarum urbiumque permixtio præbet, cum quos natura ipsa posuit, flumina montesque, regionum limites, observandi sint. Cui confusioi imprimis Helvetia hodie obnoxia est, ubi diversarum urbium oppida & pagi mirum in modum permiscuntur. Ac hujus permutationis exempla etiam hodie extant. Nam & Monasterii nuper pactum conventumque : *Vt Tetrarchia Ruremondensis Ducatui Gelria restituatur, pro aqua alterius ditionis parte.* Quod ut quam primum fiat, bono publico, optandum est. Ita circa A. c^{lo} ccc xxxvi. Tila Gelrici juris, Heusda Brabantici, esse cœpit. In civili Heckero-Bronchorstiano bello, primum à Reinaldi III. inde Edoardi partibus stetit. Atque hæc transitio, causa cruenti inter fratres prælii; quo Reinaldi fortuna concidit, & Gelria omnis in Edoardum translata fuit. Inde multoties capta receptaque urbs: maxime sub Guilielmo I. ac postea in Burgundicis bellis.*

5. Cla-

Clades ex præcipuis incendio bellove acceptæ hæ memorantur: A. c. l. o. i. x. à Normannis exusta fuit, quam calamitatem ædes Walpurgis A. c. l. o. c. xxxvi. quoque fenserunt, ac longe gravius A. c. l. o. c. c. c. i. quo tempore à Bronckhorstiiis turris Walpurgina, una cum c. x. l. qui in eam confugerant, exusta fuit. Alia quoque postmodum incendia vel fortuita vel hostilia urbem affligerunt. A. c. l. o. c. c. l. xxxvi. à Reinaldo I. vastata. c. l. o. c. c. c. x. v. ab Othone Burenfi direpta. c. l. o. c. c. c. xxxii. à Reinaldo II. mœnibus nudata, cum paulo ante magnam ejus partem incendium sustulisset. Ager quoque circumjacens, perfosso aggere ab aquarum inundatione, magnam sensit cladem, sub Ottone III. & Reinaldo I. Gelriæ Comitibus. Quod cum pro Republicâ sit, salutare censendum est. *Satius enim est pollices præmorsos amittere, quam integrum corpus aut manum in exitium precipitare*, quod Gerhardi Swavii, Daventriensium consulis, superiori seculo ad Caroli Egmondani Gelriæ Ducis Legatos, dictum generosum fuit.

6. Sed nihil obsidione celebrius, quâ Tilam *Carolus V.* potentissimus Imperator, A. c. l. o. l. o. xxviii. tribus castris,

B in

in quibus circiter millia armatorum viginti, obsedit. Oppugnatio acerrima fuit, nec minus fortiter à Tilenſibus deſenſa. Adeo ut poſt ingentem cladem, amiſſis amplius cl. lo. Cæſareani infectâ re obſidionem ſolvere cogerentur. Ipſe, qui Cæſareanis cum ſummo Imperio præerat, *Florentius Egmondanus* ad nunciũ acceptæ cladis ſubridens: *Et meus inquit miles Tilam oppugnare voluit?* Utque perennis memoria tanti obſidii ſuper'eſſet, Senatus Tilenſis hos verſus portæ Burenſi incidi ſaxo juſſit:

*Aſpice qui tranſis hanc portam, mœnia,
turres,*

*Tormētis, jaculis, quam lacerata feris!
Fortius exurgam Batavorum gentis aſy-
lum,*

Pro quibus, ut vici, prælia dura mihi.

7. Eſt etiam inter Anſeaticas urbes, cum aliis Gelricis, Tila. Quæ, ut obiter hoc addam, nomen non à mæris vicinia, vel magnitudine, acceperunt; ſed quod inter ſe fœderatæ, communem colerent ſocietatem. Hoc enim *Anſa* denotat priſcis Gottis ac Germanis. Unde verbum hodieque uſitatum, *Hanzen*, quo utuntur cum quis primum in ſocietatem aliquam recipitur, quod imprimis mercatoribus ſolenne eſt.

Dis-

DISSERTATIO V.

De Comitatu & Vrbe Zutphanienſi.

1. **Z**UTPHANIAE COMITATUS omnium non Belgii tantum, ſed Germaniæ antiquiſſimus, ad decem ſæcula & amplius, Origines ſuas initiumque extendit. Nomen ipſi à primaria urbe Zutphania. Quæ cum nondum condita eſſet, qui agrum illum tenebant, Comites de ZELHEM dicti ſunt.

2. Nomen ZUTPHANIAE à declivioribus ad austrum paſcuis deductum, quod vel ex illis, quæ in Septentrionem poſita, latifundiis *Nordveen*, comprobatur.

3. COMITVM autem origo ex Romana petita fuit conſuetudine. Plerumque Provinciis & urbibus regundis impoſiti, quæ inde COMITATUS dicebantur. Illæ ſucceſſu temporum Præfecturæ, in hæreditates Principatusque, Imperatorum indulgentia, verſæ ſunt.

4. Primi de Zelhem Comites tam altis immerſi antiquitatibus ſunt, ut ſeries eorum continua exhiberi nequeat; Mentio fit *Balderici* Comitſ de Zelhem, nec non *Theodorici*, *Alardi* & *Gerhardi*; *fratrum*. Vix certiora de Zutphanienſibus ſuperſunt documenta. Quorum pro-

sapiam ab *Hermann*o auspicantur, cui qui ordine successerint, non admodum constat. Memorantur *Reinerus* ad Annum *1000*xxxiii. *VVichmannus*, *Gerlacus*, *Meinmercus*, *Gerlacus* II. qui ultimus Comitum. Nam^o eo mortuo comitatus ad *Ottonem*, *Nassaviæ* Comitem & *Gelriæ*, devenit.

5. Idque Conjugio cum *Sophia Wichmanni* filia. Qui optimus acquirendi & innocentissimus modus, quo imprimis *Austriaca* domus ad tantam potentiam pervenit. Omnia enim fere incrementa sua *Austriaci* conjugiiis debent. Hoc pacto *Burgundia*, *Belgio*, *Hispania*, & aliis potiti ditionibus sunt.

6. Cæterum adjunctus *Gelriæ Zutphanæ* Comitatus, nihil omnino privilegiorum ac jurium amisit. Quæ in tali Principatum unionem perpetuò excipiuntur, quod tum ex *Belgii* xvii patet provinciis: tum ex *Anglia*, *Scotia*, *Dania*, *Norwagia*, *Suedia*, *Polonia*, *Lithuania*, *Castilia*, *Aragonia*, *Lusitania*, & aliis regnis. Atque hinc cum *Burgundiæ* Principes, *Carolus Audax* & *Philippus* II. Provincias *Belgicas* in unius regni corpus ac nomen redigere vellent, acerrimè sese Ordines opposuerunt, quod illa conversio, legum quoque ac consuetudi-

rudinum, quæ diversæ & peculiares singulis Provinciis, mutationem ac abolitionem inferret.

7. **Universus Comitatus in Baronias, Civitates, Præfecturas, Dominia, dividitur.** *Baronia* sunt Bronckhorstia, Berghensis, Barenfis, Wishensis. *Civitates*, Zutphania, Dusburgum, Dotechonium, Lochemum, Grolla. *Præfectura*, Comitatus, urbis Zutphaniae, Bredevordiae, Dusburgensis, Lochemensis. *Dominia*, Borkeloense, Anholtinum, Wishense.

8. **URBS** totius Comitatus princeps ZUTPHANIA est, opibus populoque gravis, ingenio loci ac arte munitissima. Quæ Isalæ, cui adjacet, beneficio, cunctam Oceani navigationem in commoda sua trahit. Quod imprimis, cum urbes conduntur, spectandum est, ne longius ab Oceano distet, maximo illo & ad opes imperiumque parandum singulari privilegio destituantur.

9. Hinc ante aliquot secula celebris ob mercaturam in septentrionem & ad Balticum mare fuit. Quod tot Regum Daniae ac Norvagiæ vetusta testantur documenta, quibus cives ad frequentanda ipsorum regna benigne invitantur. Atque ut urbs pluribus insisteret munimentis, Hanseaticæ Societati jam olim nomen

dedit, interque eas locum suum ac ordinem, sub Colonienſis Circuli præſectura, ſortitur. Et cum ob bellum Hiſpanicum intermiſſa aliquandiu ſocietas illa fuiſſet, urbs induciarum tempore, eandem ſolenniter repetiit, ac pro membro agnita fuit, omnibuſque etiamnum privilegiis ejus ubivis locorum fruitur.

10. *Forma* Reipublicæ Ariſtocratica eſt, per Conſules & Scabinos duodecim. Penes hos libera electio, & ſumma juris dicundi poteſtas. Neque enim provocare ab eorum ſententia, ſive ad aliud tribunal, ſive etiam ad Spirenſem Cameram licet. Nec domeſtica tantum & Comitatenſes controverſiæ ibi dijudicantur; verum etiam vicinarum per Cliviam & Velaviam civitatum. Olim ex remotis hinc petita oris conſilia. Quod quam celebre forum illud juri dicundo fuerit, ſatis oſtendit.

11. At quoties res ad univerſum ſpectantes Comitatum, diſceptandæ veniunt, comitia in urbem convocantur, eorumque arbitria rata habentur. Plane convenienter. Quod enim omnes ſpectat, ab omnibus approbari debet.

12. Celebris jam olim in urbe Schola fuit, ex qua inſignes literis ac virtute viri, *Gerhardus Zurphaniensis, Iohannes*

Vort-

Vorthufius , ac nulli inferior *Henricus* Zutphanienſis , Bremenſium Euangelifta in Dithmarſis ſuperiore ſeculo , A. Chr. clo 10 xxv. prima Martyrii laurea coronatus, prodierunt. De quo viro magnifice omnino Martinus Lutherus ſenſit , ut ex operibus ejus patet.

- 13. *Cafus* eorundem fere cum univerſa Gelria ſuſtinuit. Anno clo 11 ii Zutphaniam Theodoricus Trajeſtenſis Epifcopus cepit. Civili bello durante, Heckeros ſecuta eſt. Quæ feraleſ factiones cum extincto Eduardo recrudiſſent, Zutphanienſes *Mechtildam* Eduardi ſororem , Comitem Bloſii, ſuſceperunt; Bronchorſtii, *Guilhelmum* Juliacenſem. Zutphanienſes *Mechtildam* jure potiore contendebant; *quod Reinaldi ac Eduardi ſoror natu major eſſet : cum Guilhelmus ex ſore quidem eorundem, ſed natu minore Maria eſſet prognatus.* Contra in favorem Guilhelmi allegatum ab Alberto Hollandiæ Comite, *Gelrici Ducatus ſucceſſionem haudquaquam in ſexum ſequiorem , ſed principem virum , modo haberi is poſſet , transferendam.* Ex qua contentione patet , ſucceſſionem Principum hæreditariam non minoribus urgeri difficultatibus , quam liberam electionem , quæ certe , omnibus accurate

perpensis, illi præferenda esse videtur.

14. Cæterum controversiam hanc armadijudicarunt. *Id enim æquius in summa potentia quod validius.* Guilhelmus Gelria potitus & Zurphania, sapientissimo consilio, nulli se partium addixit, sed omnes æqualiter habuit, sive Heckeri essent, sive Bronckhorstii. Quod exemplum Principibus imitandum est, & neglectum immanes non Gelriæ tantum, sed universo Belgio, Galliæ, Angliæ, Germaniæ, clades intulit & olim, hodieque infert.

15. Crebræ Zurphanensium cum Daventriis contentiones fuerunt ob liberam in Isala navigationem. Hinc sæpe *adjus*, ut vocant, *repressalium* deventura est, quo uti in ejusmodi casibus solemus.

16. At omnem calamitatem superavit illa Hispanorum sub *Frederico* Tolemano, immanissimi Ducis Albani filio immanissimo, exercita in urbe capta crudelitas. Non enim illi tantum qui in armis, trucidati, quod fortasse jure belli excusaretur; sed etiam captivi, quibus jam gratia intercessione procerum aliquot facta, in crucem acti, vel flumine, quod tum glacie erat constrictum, apertis ad id foraminibus, immaniter submersi suffocatique sunt.

17. Fre-

17. *Fredericus* Toletanus non ut miles egit, sed ut latro: violavit divinum jus atque humanum: nec terrorem eo Turcico facinore, ac quæ Turcicis graviora fuerunt Hispanico, sed desperationem, ex desperatione æternum ac irreconciliabile, adversus Hispanum nomen, odium concitavit. Maneat perduretque Zutphanienſibus hujus Hispanici facinoris memoria, ne unquam posteri ignorent cum quo hoste & bellum per LXXX annos gesserint, & jam pacem fecerint.

DISSERTATIO VI.

*De Comitatu Velaviæ & Vrbe
Arnhem.*

1. **V**ELAVIA Ducatus Gelriæ quarta hodie pars, quidquid terrarum inter Rhenum, Isalam & austrinum mare jacet, complectitur. Nomen ei à sterilibus impositum eremis, quarum vastæ incultæque sabuletis, ericetis & collibus, præsertim circa meditullium sunt. Hinc cum fertilitas Betaviæ nomen fecerit, Velavia contrarium obtinuit. Unde in veteri quodam Arnoldi Ducis edicto Velavia dicitur, *Een wilt byster Lant.*

2. Neque vero hæc ipsa sterilitas suis caret commodis. Quemadmodum enim

nationes in uberrimo solo molles & effœminatæ esse ab antiquis acceptum tradit Livius : ita loci sterilitas eosdem ad temperantiam , laborem , opificia , industriam , variasque artes excitat. Quale Atticum solum fuit , apud quos lege Solonis inertem esse capitale erat. Qualis in Germania Noriberga , cujus agro nihil sterilius fingi potest , omnium tamen tanti Imperii populosissima , & opificum multitudine florentissima putatur. Sed Velaviam ita temperavit natura , ut ad marginem & oram extremam fertilissimo agro cingatur : adeoque interiorem sterilitatem quasi occultet & excuset.

3. Qui antiquitus hunc tractum incoluerunt , *Marsatii* dicebantur. Quod ejus nominis loca , *Marsen* , *Maersbergen* , *Marsa* Lintelloorum nobilium arx , & Zutphanicæ urbis *Marsport* reliquæ veteris gentis , ostendunt. Olim Germaniæ annexa , postea per Drusi fossam inde avulsa est.

4. Antiquus Velavia Comitatus fuit , cujus ad Annum dlo c xcvi mentio fit. Sed Comitum ejus nulla superest memoria. At qui in ea , Comites de *REDICHEM* sive *Runcum* , Imodus , & Meinwercus Episcopus Paderbornensis , qui Diœcesin suam multis ex Velavia possessionibus ,
& in-

& inter cæteras *Puttensi* prædio, donavit, memorantur. Cumque Episcopatus Trajecti fundatus esset, omnis hic ad Isalam & ultra illis attributus Episcopis tractus fuit. Unde sibi jus in Velaviam, Transisalaniam, Episcopi Ultrajectini arrogarunt. Sed ab iisdem Velaviam in feudum acceperunt Brabantiae Duces. Ab his Ducibus ad Gelros territorium. sub variis nominibus devenit.

5. Nam primo *Henricus* Brabantiae Dux Velaviam Ottoni I. Gelriae Comiti certis conditionibus possidendam tradidit. Deinde frater ejus *Godefredus* Bulionæus, accepta in sacram expeditionem ab Ottone pecunia, eandem jure feudi secundo in perpetuum ei transcripsit. Tandem *Henricus* I. Gelriae Comes, ducta in uxorem *Seynara* *Godefredi* Bulionæi Hierosolymorum Regis filia, Provinciam, hanc remisso feudo, dotis nomine accepit.

6. Utrumque autem Gelriae Comites, tantisque jus suum in Velaviam, concessionibus munirent, non tamen Episcopi Trajectini cessarunt, ipsis propterea negotium facessere. Et hinc gravia bella, maxime inter *Ottonem* II. & *Baldvinum* Episcopum. Donec *Henricus* VI. Imp. ita controversiam finiret : *Ve. Vela-*

viam ab Imperio in feudum reciperet Traiectinus, à Traiectino Lotharingus, à Lotharingo Otto II. libere & in perpetuum.

7. Velavia in superiorem dividitur & inferiorem, præfecturas majores & minores, Urbes *Arnhemum*, *Hardervicum*, *VVageningam*, *Hattenum*, *Elburgum*.

8. Ex his primaria, ac ex quatuor una metropolis, *ARNHEMVM* est, celebre apud Tacitum *Arenaci* nomine, & in Tabulis Itinerariis Romanorum ac Antonini. Urbs imprimis elegans atque amœna lætissimo cœlo. Unde vulgo dicitur, *Arnhem de genoeghlijckste*. In ea olim Leg. X. stativa; ibidemque ejus præfectus, quinque Centurionum primores, ac milites aliquot à Cl. Civile Bataworum Duce cæsi; quod ex Tacito constat.

9. Regimen Civitatis penes Judicem ac Scabinos duodecim est. Judex ab Ordinibus datur, estque etiam Veluæzomæ præfectus. Scabinis libera magistratus electio ac dignitas perpetua competit. Idem Culenburgensibus in jure dicundo, ad quos provocetur, impositi.

10. Imprimis celeberrimam magno Gelriæ Ducatus Senatui sedem præbet. Ibi Curia Provincialis, ibi summum tribunal

bunal est. Quod quidem Carolus V. anno cło cł XLIII instituit, ex pacto cum ordinibus inito, ne sequi aut subijci externis tribunalibus indigenæ necessum haberent.

11. Jus civitatis sub Ottone III. anno cło cc xxxii accepit & iisdem quibus Zutphania fruitur, privilegiis donatum est. Idque à Reinaldo I. anno cło ccc xii. solemniter confirmatum fuit. A quo tempore compluribus ornari immunitatibus cœpit. Remissum & ad Lobedam vectigal, jus monetæ cudendæ indultum. Ac omnia hæc privilegia multoties Arnhemensibus aucta & confirmata sunt.

12. Summa ipsorum in Principes suos fides & observantia fuit. Nam soli ex metropolitans *Reinaldo I. Gelriæ Comiti* contra filium Reinaldum rebellem fida permanſit, ac filii in patrem detestandam machinationem averſata, Reynaldum à cæteris omnibus derelictum suo sinu recepit ac tutum contra vim eo tempore præstitit. Atque ob hanc fidem Reinaldus Arnhemienſes suos magno impoſterum affectu proſecutus eſt, eoſque plurimis auxit, qua poterat, commodis & honoribus. Æque prompti erga Carolum Egmondanum fuerunt. De quo audiamus Ponſanum : *Inter cætera Gelriæ oppida*

*Arnhemienſes Adolpho Naſſavio , qui
tum nomine Romanorum Regis Maxi-
miliani præſectus Gelrorum audiebat, pa-
lam , ad eum miſſis codicillis , ſignificare
auſi , ſe quam olim Principi ſuo ac here-
ditario Gelrie Duci Adolpho fidem ac ſa-
cramentum dixiſſent , nunc idem quoque
ejuſdem filio Carolo , è Gallis reduci, ad-
dixiſſe firmiſſeque de ideo recedere à fide,
ac irritam habere ; ſi quam Regi Maxi-
miliano coacti feciſſent. Et licet reddito
illis reſponſo, negaret Adolphus ſe eam Sa-
cramenti renunciationem acceptare , di-
movere tamen eos à fide ſui Ducis haud
potuit.*

13. At civili Heckerorum & Bronck-
horſtiorum bello, magnis jaſtata caſibus
fuit. Nam illi quos Reinaldus III. tributo
ſolverat in Velaviam infuſi, horrendam
agris vaſtitationem intulerunt. De quo ver-
ficuli barbari extant:

*Plebs Vryen dicta facit Arnhem clau-
dere portas.*

*Molitur lapides confringere lignea, ſepes,
Quis unquam talia percepit , dic rogo,
facta ?*

Eaſdem calamitates poſtea ſub Arnaldo
ſenſit , cum in carcerem conjeſtus, Adol-
phus & Johannes Clivæ Dux , in teſtino
bello cunctam regionem vaſtarent. A
quo

quo tempore perpetuis cum tota Gelria motibus, Velavia ejusque caput Arnheimum agitata fuit.

14. Cumque Carolus Egmondanus non ignoraret quantum in hujus urbis salute situm esset, eam magnis molibus munire sedulo contra omnem Burgundiorum vim instituit. Absurda enim eorum opinio est, qui statuunt urbes mœnibus destitutas esse debere, & haudquamquam contra vim muniri. Sustinuit Gelria potentissimos sæpissime hostes, non terrarum gentiumque multitudine, sed tot ad Rhenum Isalamque & alibi fortissimis munitionibus.

15. Post exclusum Hispanicæ Tyrannidis jugum, ultimam Velavia cladem Anno clō Iſc xxix accepit, cum Montecuculi Cæsarianas copias in eam, Isala superato, duxisset. Nimirum Austriaca domus, quamdiu valida viribus est ac potens, nunquam cessat vicinas affligere gentes, ac hostem toto orbe quærit. Quod ipsi haud semel male cessit, cum hinc Belgas, inde Suedos, alibi Gallos, lacefferet. Jam enim ad incitas redacta, justissimas hujus vastæ ac indomitæ ambitionis pœnas pendit. Documento mortalibus **PLVS ULTRA** sæpe converti in **PLVS CITRA**.

DISSERTATIO VII.

De Vrbe Drusiburgo, quam Doesburgum hodie vocant.

I. **C**L. NERO DRVSVS Augusti privignus, pater Germanici, Usipetum regionem ac Sicambrorum, transmissis juxta Batavorum Insulam Rheno, ingressus, fossa, cui à suo DRVSIANAE nomen imposuit, ducta, Rhenum tertii ostii Flevi nomine auctum, deduxit in mare. Ut ita viam sibi non in Sicambros modo Usipetesque, sed etiam Frisios aperiret. Is secundo Rheno in Oceanum Borealem devectus, arma late per Germaniam circumtulit. Ejusque postea exemplum secutus filius Germanicus, fossam cui Drusianæ nomen ingressus, precatusque Drusum patrem, *Vt se eadem ausum, libens placatusque exemplo ac memoria consiliorum atque operum juvaret.*

2. Drusus parta non contentus victoria, quasitas armis provincias impositis coercere castellis, & eorum molibus Romanum limitem firmare aggressus est. Nam hoc demum Imperatorium est, parta tueri. Quod imprimis per castella & munitiones fieri solet. Sed sicut his castellorum compedibus ac arcium, recte & salubri-

lubriter barbaræ hostilesque coërcentur gentes: ita easdem civibus imponere & liberis gentibus Tyrannicum est. Quod cum Hispani per Belgium conarentur, animose se illis Ordines Civitatesque opposuerunt.

3. Talium Castellorum per Rheni ripam quinquaginta amplius direxisse Drusum Florus refert, interque ea etiam Doesburgum fuisse, vero simillimum est. Nam Drusi conditoris sui nomen refert, extrita tantum ob molliorem pronunciationem, canina litera. Atque hinc Origine urbium & oppidorum, quæ hodie in Gallica ripa visuntur, crebra & præclara. Nam ad Rhenum præcipuum Imperii robur erat ac limes contra ferocissimum hostem. Tacitus: *Præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant.* Inter præcipuas enim Augusti curas fuit, non tam augere Imperium, quam intra terminos quos natura posuerat, Rhenum, Danubium, Euphratem, continere, ac firmissimis prædiis contra irruptionem munire. *Difficilius quippe, provincias obtinere, quam facere.*

4. Drusus autem Drusoburgi nostri conditor ingentibus per Germaniam rebus bello gestis, anno vitæ tricesimo, ex
fra-

fractura cruris, inter Rhenum & Salam mortuus, ac à fratre Tiberio Nerone Romanam pervectus, inque Augusti tumulo conditus est. *Et mortem & nomen Druso Germania fecit.*

5. Drusiburgum igitur Romanorum militum contra Germanos prima sedes sub Imperatoribus fuit. Præcipuum enim Imperii munimentum coloniae sunt Quae ratione & Alexander Magnus, devicta Asia, passim in Ægypto, Persia, India, colonias condidit, eamque rationem secuti qui mortuo successerunt Reges. Hinc & mores & lingua latissimè propagata. Seneca: *Quid sibi volunt in mediis barbarorum regionibus Graecae urbes? Quid inter Indos Persasque Macedonicus sermo?* Nec alia ratione Romani totum sub potestate Occidentem tenuerunt, quam per frequentissimas colonias. Quod Hispani imitati & Lusitani, horumque exemplo Batavi, per utramque Indiam suae gentis quam plurima struxerunt oppida.

6. Hic Drusiburgi status fuit usque ad Romani Imperii interitum, quem ab hac parte Francorum imprimis irruptio maturavit. Illi enim semel infaustis ad Rhenum & Salam regionibus nunquam expelli potuerunt, sed aucti indies viribus animisque perspecta Romanorum sene-

senectute, fertilissimas trans Rhenum Provincias sibi destinarunt, & paulo post affecuti sunt, post Valentiniani III. Imp. tempora. Ita à Romanis ad Francos Dusbürgum devenit. Et tum fortasse canina litera à barbaris extrita est, ac oppidum *Dusbürgum* appellari cœpit, vel ut Turonensis & Ado scribunt, *Dyspürgum*. Ubi Francorum Regum Faramundi ac Clodionis primas fuisse sedes, non autem in *Dysparga* Cliviæ, non una ratione colligimus. *Primo*, quia in hoc ad Isalam tractu, terra Salica indubie sita est, quod alibi ex reliquiis nominis ostendimus. At prima Francorum sedes interra Salica, nimirum ad Isalam, quæ & Salla, unde regio Salica vel *Salland*, ut hodieque vocatur. Ex quo indubie colligimus Regum quoque sedem in terra Salica, non autem ad Rhenum in Clivia fuisse. *Deinde*, quia *Dyspürgum* Regia Francorum sedes in terminis Tungrorum. Verba Turonensis sunt: *Clodio in Francia regnans & trans Rhenum apud Dyspürgum in terminis Tungrorum castrum habens. Aimonius: Castellum quoddam Dyspürgum nomine occupant Franci, in quo Rex Clodio sedem sui constituit regni. Quid hoc est in terminis Tungrorum? Ergone Tungri trans Rhenum?*

num ? Nunquam auditum. Legendum ergo, ut plurimi MSS. habent, *Thoringorum*. Thoringi enim trans Rhenum, eo tempore Francorum æmuli ac late per Germaniam potentes. Quos Isalæ approximasse haud mirum, cum ne hodie quidem tam longe ab ea habitent. Ergo Drusiburgum sive Dusburgum Zutphaniæ, non Dyspergum Cliviæ, ut Cl. Pontanus vult, prima Franciæ Regum sedes fuit.

7. Sub Francis oppidum hoc non semel gravem à Saxonibus, Frisonibus, tandemque Normannis calamitatem sensit. Cum enim locus natura & ingenio munitus esset, eo se tanquam ad belli arcem pugnantes receperunt. Imprimis tamen Normanni sub Hermanno Zutphaniæ Comite ex Frisia in hanc regionem infusi circa A. Chr. Idccc xxxiv. Dusburgum ad Fossam Drusianam occuparunt, ac propugnaculum in proximo exstruxerunt, hyemem ibi, ad infestandam sub novum ver Belgicam, acturi. Quod cum Imp. Carolo Crasso innotuisset, misso Henrico duce, eos oppositis castris quasi obsedit, ne prædas agere & impune quavis grassari possent. Ita hyeme compressi, tandem exustis ac dirutis munitionibus cum ipso oppido, in Frisiam mari-

maritimam remigrarunt. Prudenter Henricus Dux illud bellum administravit. Quæ enim gloriosior victoria, quam hostem, sine prælio, sine jactura suorum, sola mora, obsidione, fame, ad extremam deducere maciem ac debellare. Ita *cun-ctando Fabius* nutantem Romanorum rem, *non pugnando*, restituit. Ita *Stilico* Rhadagisum in monte Apennino obsessum, cum innumerabili Scytharum multitudine, delevit. Ita *Fridlandus* Suediæ Regem ad Noribergum fregit.

8. Postea oppidum hoc eandem cum reliqua Zutphania fortunam pace belloque sustinuit. Ac ob commodas munitiones frequenter oppugnata captaque fuit. Quæ vicissitudo imprimis tempore Adolphi Ducis contra patrem tumultuantis cœpit. Eo enim tempore à Johanne Duce Cliviæ capta ac direpta, novisque firmata propugnaculis, vim fortissimè diu sustinuit.

9. Cum Heckeri & Bronckhorstii cuncta intestino bello corrumpere, urbs hæc sese ferè continuit, ac contra vim tutata est, si quæ inferretur. Nec se contentioni quæ inter Guilielmum Juliacensem & Johannem Blosii Comitem erat, immiscuit, sed pacem pacta fuit, donec controversia terminaretur de jure suc-

successionis. Prudenter omnino. Nam cum causa belli occulta est, & jus ambiguum, præstat quiescere, quam se parti alterutri adjungere, præsertim ubi nos contra utriusque partis vim tueri possumus.

10. Consueverant olim Doesburgenses, Dynastæ Barensi fidem ac Sacramentum dicere. Quod Adolphus Dux, cumque postea secutus Carolus filius, abrogarunt. Causa, ex jure Majestatis petenda. Ibi enim plenum dominium, cum uni Sacramentum dicitur.

11. In bello contra Hispanos Ordinum partes initio sectata. Dein à quibusdam prodita, ejecta præsidio, iterum Hispaniensis esse cœpit. Donec Robertus Dudlæus Comes Licestriæ, captam restitueret.

DISSERTATIO VIII.

De Vrbe Hardervico.

I. **H**ARDERVICVM, prænobilis Velaviciæ urbs, Austrino adlita Sinui, qua is se Hollandiam inter & Frisiâ, latè terris immittit, & marium dives beneficio, & terrarum est. Quod in urbium structura præcipuè spectandum. Unde illa Dinocratis ratio improbata
Ma-

Magno Alexandro fuit , qui urbem se Athoni Thessaliæ monti impositurum spondebat. Cum enim Alexander quæreret , unde tot hominibus in sterili loco alimentum ? *Hoc* , inquiebat Dinocrates , *non cogitaram*. Ergo Alexander locum condendæ urbis nobilissimum elegit, qui & Oceani gauderet beneficio, & ubere gleba fertilis esset , imposuitque ingentem Ægyptio mari Alexandriam.

2. Antiquitas urbis tanta est , ut Originem suam , velut Nilus fontes, multorum involvat seculorum lapsibus. Ex pastorum creditur primum emerisse casis: atque hinc nomen , haud improbabili conjectura , velut *Pastoritium* , dicas *vicum* , deducitur. Quamquam priscorum terra *Vriorum* , quos in hoc tractu Plinius collocat , & quorum reliquias nobis ac nomen vicina urbi insula, *Vrk*, ostendit , id omnino nobis persuadeat , caput quondam illius , gentis fuisse : unde & Hardervico nomen & municipio *Hurten*.

3. Incrementa sua tribus imprimis debet, piscaturæ, mercaturæ, literis. Et *Piscatura* quidem austrini maris , uberrimum civibus commodum præbet atque emolumentum , præsertim ex quo *Stapula* , ut vocant , jus , Dux Arnaldus.

A. Ch.

A. Ch. cIo cccc xliii huc peculiari privilegio transtulit. Nimirum pleraque ad Oceanum oppida piscaturæ initium suum debent & incrementum. Atque hinc superiori seculo mirabatur orbis, tam subito ex piscatoriis casis ingentem emeruisse Rempublicam, ut Jesuita Strada testatur. *Mercatura*, præcipuus Reipublicæ nervus, per vicinas latè ac remotiores terras, à multis abhinc seculis floruit. Quæ tot Ducum Regumque privilegiis ornata, majorem indies accessiorem urbi attulit. Nam Reinaldus III A. Ch. cIo ccc xlviii. privilegia Hardervicenis Zutphanensium paria concessit, hebdomadales etiam & annuos mercatus, tum jus civitate donandi, quos vellent, dummodo liberi & sui juris essent. A. Ch. cIo cccc xxxv. *Arnaldus* Dux iisdem teloniorum per universam Gelriam immunitatem concessit. Nec parciores exteri Principes, imprimis in vicinia positi. Quos inter *Iohannes* Hannonius Hollandiæ Comes A. Ch. cIo cc xcix. Hardervicensibus tutam ac plenam exercendi per suas ditiores commercia potestatem fecit. Secuti exemplum Frissi A. Ch. cIo ccc xv. & insequente xix. nec non Colonienfes A. cIo ccc xliii. Imprimis Regum Daniæ

Daniæ magnus erga hanc urbem affectus fuit. Quippe *Ericus* VII Danorum Slavorumque Rex liberam civibus navigationem & mercaturam per regni sui conditiones cum aliis immunitatibus indulgit, ac insuper locum amplum & liberum in nundinis Scanorensibus perpetuo ac seorsim possidendum. Quæ pacta sæpius postmodum renovata sunt. Nam quod nonnulli mercaturam inter sordidas artes referunt, absonum plane videtur. Potest quidem ejus esse sordidus abusus, non rei sed hominum vitio, id quod mercaturæ non magis imputandum est, quam circulatoria agyrtarum medicinæ. Nobis illa Bodini placent: *Est mercatura non tantum civitatibus utilis, sed etiam honesta; nec solum honesta, verum etiam necessaria.* De literis, quibus urbem hanc incrementum cepisse diximus, proxima disputatione agendum erit.

4. Ingenia civium quod spectat, ut nihil jam de humanitate, industria, fortitudine, & aliis virtutibus dicamus, peculiari etiam in literas affectu ac animi propensione feruntur. Nam & inter ipsos multi eximia doctrina conspici, & omnes literarum amantes sunt. Quod cœli posituræ & aëris constitutioni adscribendum, Cicero author est. *Athenis*
 • C inquit

inquit *tenuē cœlum*, ex quo acutiores putantur Attici, crassum Thebis, itaque pingues Thebani & valentes. Hinc Plato Diis gratias egit, quod se natura Græcum fecissent, non barbarum: Atheniensem, non Thebanum. Ordines autem Civium quatuor sunt: Nobiles, mercatores, opifices, piscatores.

5. Incrementum urbs duplici nomine cepit. Nam & intra se crevit & exterius aucta fuit. Ac *internum* quidem incrementum quod spectat, id in muris, propugnaculis, arcibus, ædificiis, vallo, consistit. Otto III. idemque VII. Gelriæ Zutphanæque Comes, A. c. l. o. c. c. x. x. i. x. eam primum, civitatis privilegio & Nassovicis donatam insignibus, muro cinxit. Quod institutum Gelriæ saluberrimum fuit, cum adhuc nudata fere propugnaculis, hostium exposita continuis direptionibus fuisset. Cui malo ut obviam iret Otto, non Hardervicum modo, sed etiam Arnhemum, Ruremondam, Gocham, Wageningam & Bomeliam communivit. In quam postea curam imprimis Carolus Egmondanus incubuit. Cujus opera firmissimis contra Burgundos molibus confirmata fuit ad Orientem pariter atque Occidentem. Eastum arces, liberis cætera gentibus graves, necessitas excusavit.

savit. Postea A. CLIO LXXVIII. cives utrumque illud, Tyrannidis hæcenus Hispanicæ claustrum, everterunt. Nam arces præfidiis obfirmatas habere, periculosum est libertatem amantibus. Nulla libertas, ubi arces cervicibus impositæ. Quod exemplo Antverpiensium, Mediolanensium, Neopolitanorum, patet. Tandem urbi vallum adjectum, quod nulla munitio ad sustinendam hodierni belli vim validior sit. Ædificia varia, tum sacris destinata usibus, tum civium commodis, accessere. Barbara enim Turcarum ratio, qui nullam ædificiorum rationem in urbibus suis habent, contenti casulis & tuguriolis. Nobis Augusti institutum probatur, qui Romam se ex lateritia marmoream fecisse gloriabatur. *Externum* incrementum in agro suburbano consistit. Quem Arnaldus Dux ita auxit, ut Occidentem versus protensus esset ad exitum usque agri ejus, qui *Rabbencamp* vulgo dicitur, & ab altera parte supra *Beeckhuysen* ad mare usque. Quicumque intra hunc litem agerent, jure & immunitatibus civium fruebantur. Multum in eo situm est, ut ager suburbanus quam amplissimus sit. Angustissimo tamen sub initia Romani potiebantur. Florus: *Tibur, nunc suburbanum, & æstiva Præneste domicilia*

licia, nuncupatis in Capitolio votis petebantur. Idem tunc Fesula, quod Carranuper, idem nemus Aricinum, quod Hercynius saltus, Fregella quod Gesoriacum, Tiberis quod Euphrates. Eadem hodie federati Belgii, ac urbium in ea ratio, postquam quotidie noti per utramque Indiam orbis metas transmittunt & supra Japanos ac Bandam, ignotas cunctis insulas, detegunt.

6. Inter alia urbis privilegia hæc eminent. Habet Senatum perpetuum. Nulla provocatio datur nisi in quibusdam casibus. Jus in noxios capite animadvertendi. Monetam Ducalem. Tum consensu civium nova vectigalia instituendi potestatem. Male Trajanus Boccalinus privilegia urbium vocat pomum Eridis. Non enim peccant qui jura majorum defendere conantur, sed qui ea violant, illi inexpiabile committunt sacrilegium. Nec ullus justior defensionis titulus, quam pro avitis susceptus privilegiis. Tunc *Dulce ac decorum est pro patria mori.*

7. Clades varias, ac calamitates ingentes, diversis temporibus sensit. Unam quidem ex incendio atrocem. An. c1010 IIII pridie Kal. Aug. Tota tum urbs, ad summum sex ædibus exceptis, in cineres subsedit, ac multi simul mortales, præ-

præsertim Scholastici , perierunt. Ultimum illud civitatibus malum , quod ex incendio imminet. Unde *incendiarii* ab Imperatoribus *ad bestias damnati*. Plerumque tamen oppida ex incendio luculentiora surgunt, quod etiam Hardervico contigit. Quo abusus argumento Nero, urbem Romam miserabili incendio delavit , ut eam splendidiorē instauraret. De quo Tacitus xv. Annal. Frequentiores ex bello calamitates , cum modo ab Ultrajectinis, Burgundionibus , Hollandis , caperetur. Donec tandem cluctata varios casus Ordinum Gelrix Imperio accederet.

8. Unum adhuc urbi , cætera optimè constitutæ, deest , portus ad navigantium usum , commodus. Quod cum maris & littorum vitio contigerit , inter illa quæ nostræ potestatis non sunt , referendum est. Nam & Staveram, olim ditissimum emporium, & Armuydam Zelandiæ, obstructis portibus, in magnam incidisse calamitatem, novimus. Ita hodieque paulatim Embdanus portus & Amstelodamensis obstruuntur. Non tamen desunt ex Thalassometris, qui existiment , posse huic vitio industriam hominum mederi. Id quod quamprimum expectamus , Deo adjuvante consilia publica.

DISSERTATIO IX.

De Academiis in universum, & speciatim de Academia Gelro-Zutphaniensi, quæ est Hardervici.

1. **A**D perfectam Reipubl. constitutionem imprimis necessariae sunt Scholæ atque Academiæ, quæ sunt *collegia publica*, in quibus *Studiosa juvenus à Doctoribus facultatum, artium, & linguarum, instituitur, ac meritis honoribus, legitimo more, ornatur, ad Dei gloriam & Reipublicæ utilitatem.*

2. Ejusmodi collegia, ab omni ævo, in bene constitutis Rebuspublicis, fuere: imprimis tamen Ægypto, Syria, Chaldaea, India, Græcia, Imperio Romano, ac Sinis. Athenæ autem caput omnis in vetere orbe eruditionis censentur, *ἡγεμόν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον* Diodoro, *παιδευτὴς ἡμάδου* Thucydidi, *ἡμάδου* Euripidi apud Athenæum. Quo nomine inferior Sparta fuit. Quintilianus: *Minus Lacedæmonia studia literarum, quam Athenis honoris merebuntur.*

3. Ergo illa Imperia haudquaquam barbariei opprobrium effugere possunt, quæ omnem literarum ac humanitatis cultum, etiam edictis, proscribunt. Qualia sunt,

sunt, Moscoviticum, Tartaricum, Turcicum. Quanquam enim *Turca*, ab Arabibus, aliquam eruditionis notitiam acceperint, ea tamen Orientalis tantum est, & admodum confusa, imperfecta ac rara. *Moscovita* autem omni eruditioni bellum indixerunt perpetuum, ac inter Imperii munimenta referunt, crassam ignorantiam. Barclaius Icone Animorum: *Fertur populus adeo rudis literarum esse, ut paucissimi teneant vulgares preces, quibus numen-propitiamus.*

4. Nam quod literarum studia obesse Reipublicæ nonnulli contendunt, ac propterea Principes, quasi adversæ Majestati Musæ essent, ab illis deterrent, stolidum barbarumque est. Quorum quidem antesignanus fuit Ludovicus XI. Galliæ Rex, qui filium suum non ultra hæc verba in Latinis sapere voluit: *Qui nescit simulare, nescit regnare.* At laudanda illorum Principum exempla, qui eruditionis amantes fuerunt. Quales *Carolus Magnus*, *Carolus IV.* *Jacobus* Magnæ Britanniæ Rex, *Mauritius* Hassiæ Landgravius, *Augustus* Dux Brunsvicensis, *Ludovicus* Princeps Anhaltinus, etiamnum superstites, & alii complures. Verissimum enim Platonis effatum est, quo etiam M. Antoninus Philosophus usus fuit:

*Florent civitates. si Philosophi imperant,
aut Imperatores philosophantur.*

5. Quod cum Illustrissimi Gelriæ Zutphanixque Ordines secum perpenderent, ex Gymnasio Velavico, Provincialem unanimi consensu ACADEMIAM fecerunt. De cujus constitutione jam agendum est.

6. *Causa* igitur, qua impulsus ad Academiam hanc constituendam Ordines, Princeps, idemque *ultimus finis*, gloria Dei fuit, quæ in conservanda Ecclesia ac Republica imprimis elucescit. Hinc *Julianus* Apostata, cum Religionis Christianæ excidium animo concepisset, Scholarum usum ejus Professoribus interdixit. Florent cum literis Ecclesiæ & concidunt. Tum crassissimæ in Papatu tenebræ, cum barbaries summa. Quod circa nonum seculum contigisse, Bellarminus annotat. Cujus verba sunt: *tam indoctum erant tempora, ut qui Philosophia operam navabat, vulgo Magus putaretur.* Nec aliunde horrenda illa Idololatria fluxit, quam à literarum ignorantia ac contemptu. Quem insulsus ille nebulo, S. Franciscus inter suos aluit ac edicto injunxit, ut ex blasphemio *Conformitatum* libro, *Vinea*, *Legenda Bonaventuræ*, aliisque Monachorum monumentis, patet,

tet. *Causa* minus principales ac *secundaria*, complures referri possunt, ex quibus præcipuæ *Vberes illi fructus*, jam à multis annis à illustri Gymnasio Velavico hujus urbis percepti: Item, ut *juventus à Martis ad Minervæ studia traduceretur*. De quo verba Magnifici & Ampl. Senatoris ac Curatoris Academiæ Justi Vygii in *εὐχόμενα* Orationum Inauguralium hæc sunt: *Ne illa tabes serperet ulterius, Patriæ Patres seriò dispiciendum putârunt, quo pacto optimè possent juventuti consulere, ferorum mores emolli- re, omniaque ad priscum aureæ ætatis sta- tum redigere. Facile autem viderunt, non aliud esse huic malo præsentius remedium, quam ingenuas artes ac scientias. Que ut caput altius exserant, non contenti fuerunt veteris Athenæi formâ, etsi minimè aspernandâ, sed illud, nec laboribus, nec sumptibus parcendo, evexere ad subli- me Academiæ decus, & privilegiis variis decorarunt. Denique, cum omnes fere Belgii federati Provinciæ singulas exci- tassent Academiæ, Ordines decus illud, etiam Ducatui Gelriæ, & Comitatu Zuth- phaniæ deberi, prudentissimè judica- runt.*

7. *Forma* hujus Academiæ, & anima, in Diplomate consistit, quo Perillustres

Ducatus Gelriæ & Comitatus Zutphaniæ Ordines, Hardervicense Gymnasium, jure & privilegiis Academiæ donarunt. Verba huc spectantia hæc sunt: *Concessimus & indulgimus, & Diplomate hoc concedimus atque indulgemus, ut Illustri hoc Tetrarchia Velavica Gymnasium bonis avibus ad Provincialis Academiae fastigium ascendat, & eandem auctoritatem, idem jus ac privilegia obtineat, quibus ab conditoribus suis Universitates aliæ ornata atque adfecta sunt. Ea propter advocatis Academia nova clarissimis Professoribus, ac vocandis deinceps, potestatem facimus, precedente justo examine, & spectata Candidatorum peritia, creandi facultatum omnium Doctores, Licentiatos, ac Magistros, dandique indices eruditionis & honoris tabulas; quas dignitatis ejusdem atque estimationis haberi volumus, cujus sunt, quæ ab Academiis reliquis & Universitatibus conceduntur.* Ex quibus manifestissimum est, Academiam hanc, æque magna obtinere privilegia & auctoritatem, ac aliæ quævis, sive à Pont. Romano, sive Cæsare, Regibus, Principibus, ac Rebus publ. constitutæ Academiæ. Cum enim Ordines fœderati Belgii in universum, ac separatim singularum Provinciarum, nullum in his terris

Domi-

Dominum aut superiorem agnoscant, cunctis fruuntur Majestatis privilegiis: inter quæ illud vel ex præcipuis est, novas condere Academiæ. Non igitur necessarium fuit privilegia ab aliis petere, cum par in parem non habeat imperium, & plura ne Cæsar quidem indulgere potuerit, quam Ordines Gelriæ & Zutphanæ indulserunt.

8. Quemadmodum autem in omni Republica Legibus opus est: ita quoque Academiæ illis reguntur atque constituuntur. Præclare Cicero: *Sine lege nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum universum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest.* Harum legum aliæ Academiæ in universum spectant, veluti de honoribus conferendis, de commissis delictis, de immunitatibus: aliæ figillatim Professores ac studiosos. Quæ Professores spectant duûm generum sunt: aliæ enim ad omnes ac singulos pertinent: veluti quod debeant esse ECCLESIAE MEMBRA, *viri honesti & vita inculpata*: quod bonum ac honos Academiæ summus ipsorum scopus esse debeat: aliæ ad Rectorem Magnificum ac Senatum Academicum spectant. Quæ studiosos spectant, omnes eo diriguntur, ut vitæ vitiorum scopulis ac inquinam-

mentis, quam maximum ex Academia fructum doctrinæ, pietatis, modestiæ, bono Ecclesiarum ac Reipublicæ, reportent.

9. Ac ut harum legum illibata conservetur memoria, saluberrimè statutum: *ut quotannis electionis novi Rectoris die, relegantur.* Ita Cretensium antiquus legislator, Talo suo, in publicandis repetendisque, stato tempore, legibus, usus est. Ita in Rebus publicis, renovato Magistratu, plerumque fieri solet.

10. *Subjctum* recipiens, sive *Locus*, Academiae Gelro-Zutphanicæ, urbs Hardervicum est. *Musis aptissima sedes*, tam commodo situ, ut ipse Apollo, cum novem Musis, huc se recepisse videatur. In meditullio fœderati Belgii posita, facilem undique accessum recessumque, commutantibus præbet. Civitas vetus literarum amansque ac Gelrorum jam longo tempore Athenæ.

11. *Privilegia* hujus Academiae alia sunt *communia*, immunitas à portoriis: alia *singularia*, nuper in Comitibus, communi Gelriæ Zutphanicæque Ordinum consensu, indulta. Pro quo beneficio Academia toti Provinciæ amplas agit gratias. *Honos alit artes.* Nulla liberalitas in Rempubl. uberiora commoda refundit,

dit, quam quæ studiis impenditur. Verissimum enim illud Senecæ, *Vita sine literis mors est & vivi hominis sepultura.*

12. Præcipuum Academiæ decus in multitudine docentium pariter ac discipulorum consistit. Hinc qui Academiæ constituunt imprimis operam dant ut quam florentissimæ sint. Quales olim duæ imprimis, Oxoniensis & Pragensis, fuerunt, quæ aliquando multa studiosorum millia habuerunt. Ac tempore Henrici III. quindecim studiosorum millia Oxonio dimissa sunt. Triginta millia sub Eduardo III. ibidem numerabantur. Ex quibus magni sæpe exercitus conflati. Sicut etiam in Germania, obsessis urbibus Academicis, hoc bello factum. Velut Heidelbergæ, ubi aliquot centuriæ studiosorum, nomina sua bello dederunt, cum eam Tillius oppugnaret. Hoc enim Pallas cum ægide sua ac Gorgone, in hastam innixa ac clypeum, nostræ insignis Academiæ, armata innuit.

DISSERTATIO X.

De Navigationibus & Portibus.

- I. **N**AVIGATIO, præcipuum Reipublicæ augendæ atque illustrandæ instru-

instrumentum, conducitur tum ad *necessitatem*, in sterilibus insulis & tempore belli; tum ad *commoditatem*, in parandis opibus, dominio, splendore. Ut non minor maris in Republ. quam terrarum usus sit.

2. Summus haud dubie, atque in humanis ultimus maris navigationumque finis est, commerciorum opportunitas. Cum enim homo sit animal Sociale, nec uno omnes loco contineri queant, nec omnia omnis ferat tellus, ita ut alter alterius auxilio indigeat; tum ad vitæ humanæ facilitatem, tum ad animorum conciliationem, Deus navigationem instituit, qua famulantibus undis ventisque, per universum orbem, qui magna insula; expeditus transitus atque profectio datur. Hoc medio Oriens Occidenti jungitur, & Boreas cum Austro familiaritatem colit, ac omnia habet, qui mare liberum habet.

3. Atque hinc patet vanas esse illorum criminationes, qui in navigationes, velut rem temerariam, & ab humana vita alienam, debacchantur; qui nil nisi naufragia, tempestates, pericula, mortem, loquuntur. Obliti scilicet, providentiam divinam non terris, non Oceano cludi, & esse suas mari quoque serenitates ac prospera ventorum. Quin potius, si rem re-
cta

Et æstimemus ratione , maritimum terrestri longe præferendum iter videtur. Ut nulla jam opus sit Catonis pœnitentia : *quod , quo terra pervenire potuisset , navi ieverit.*

4. Quod dicunt maritimas civitates , propter illa cum tot gentibus commercia , corruptiores illis esse quibus nullum cum mari negotium , nihil ad rem facit. Vitia excludi à Rep. nec terra possunt , nec mari. Non importantur tantum , sed & innascuntur. Non hæc navigationis , sed malè navigantium culpa , nec necessitas imponitur Reip. maritima vitia tolerandi , sed puniendi lex. Etiam virtutes in Rempublicam navigatio derivat , & feras barbarasque gentes , quales Americani & Indi , ad mitiorem cultum traducit. Ut Lycurgi lex , quæ omnes omnino peregrinos non modo à mœnibus & civitatibus , verum etiam à portubus arcebat , ex humano genere ad Timones releganda sit. Illud in universum constat , magis versutos , vafros , & ubique suo commodo intentos reddi , qui mare tractant. Quod vel vicina nobis Batavia comprobat.

5. Quanquam vero mare navigantibus commodissimum sit , parum tamen proficiet , nisi habeas portus amplos fidasque
statio-

stationes, ad navium in tempestatibus, securitatem. *PORTVVM* alii *naturales* sunt, *artificiales* alii. *Naturales* quos ipsa natura, sine prævio artificio, sive in prima rerum omnium creatione, sive postea, casu aliquo, terræ motu, diluvio, efformavit. Tales passim per totum orbem, ut Messanæ, Massiliæ, & alibi. *Artificiales*, quos humana industria elaboravit. *Sive* juvando naturæ conatus, & corrigendo defectus, ut Ostiæ à Claudio Cæs. factum. De quo memorabilis Suetonii locus: *Portum Ostiæ exstruxit, circumducto dextra sinistraque brachio, & ad introitum, profundo jam sælo, mole objecta; quam quo stabilius fundaret, navem ante demersit.* Eadem arte Genua, Palermum, Horna, & aliæ urbes portus suos confecerunt; idemque de Hardervico nostro sperare nos jubent consilia publica Civiumque liberalitas. *Sive* solo artificio. Quernadmodum Carthaginienſes à Scipione obsessi, ac jam amisso, qui præstantissimus erat, portu, alterum ab alia urbis parte foderunt, unde quasi innata subito classis erupit, Floro teste.

6. Ad bonum portum hæc præcipuè requiruntur. Ut liber à scopulis, arenis, brevibus, idemque profundus sit. Ut forma lunari. Ut non nimix capacitatis.

Ut

Ut noctu vel tempore necessitatis cludi queat catena vel alio repagulo, sicut ille ad Damiatam, quem Harlempjes flagrante bello sacro, aperuerunt. Ut Phærum aliquam, prælucendis noctu navibus, habeat. Ut, cum contra alios ventos tutus; tum imprimis à Boreæ flatibus, exemptus sit.

7. Tanta autem portuum necessitas est atque utilitas, ut nulla unquam maritima Resp. sine illis caput extulerit, aut aliquid memorabile gesserit. Contra vero plurimæ gentes urbesque, portuum commoditate, etsi modicis viribus, magnam potentiam atque splendorem, acquisiverunt. Sic Athenienses cum Piræum & Munychiam haberent, dominio maris, ac magna Græciæ & Asiæ parte, facile potiti sunt. Notum est Venetorum Rempubl. huic maxime incrementa sua debere. Sic Embdam superioribus annis & Antwerpiam portuum bonitate, excelssime floruisse, novimus.

8. Princeps quidem navigationis portuumque finis, commercia sunt. At non deest & alius, qui res bellicas spectat. Maritimæ Resp. sua nec defendere absque classibus queunt, nec alios oppugnare. Bellum igitur illis terra marique gerendum, & quod mari geritur, terrestri, propter

pter graves causas, præferendum censemus.

9. Proximum à maritimis locum illæ habent civitates, quæ fluvio navigabili fruuntur. Idque eo magis si utroque fruantur, & fluvii alicujus, & vicini maris, commodo. Qualis olim Memphis, hodie Alcahira, Londinum, Sevilla. Flumina quo ampliora, eo commodiora, ut Danubius, Rhenus. Nec tamen ex æquo omnia onerum feracia. Causa ex aquarum diversitate. Quæ quo viscosior, eo ferendis oneribus aptior; quo subtilior, eo minus. Sic Sequanam flumen medio-cre, tanta sustinere onera, ut fere incredibile sit, tradunt, cujus aquæ, fere instar smegmatis, viscosæ.

10. Quanquam vero summa navigationis portuumque ad augendam Rempubl. utilitas sit; sola tamen non sufficit. Sic portus maritimus Messanæ multo præstat Neapolitano. Duplo tamen major Neapolis si multitudinem spectes. Ita portus Carthagenæ longe superior Genuensi. Genua tamen immane quantum præstat. Igitur præter mare, flumen, portus, solum fertile, alia adhuc ad augendam & illustrandam Rempubl. requiruntur. Quæ illa sint, alio tempore ediffere-
mus.

Dis-

DISSERTATIO XI.

*De Transisalania in universum, &
speciatim Vrbe Ziwolla.*

I. **A**B Isala Rheni alveo, TRANSISALANIA appellatur, regio inter Gelros, Frisios, Westphalosque posita. Primi Francorum reges, ad Christianismum conversi, cum passim Episcopatus fundarent, vacuas Dominis regiones Episcopis, non tam dominio Politico quam Ecclesiastico, regendas assignarunt. Sed cum tempore crevit fastus Episcopalis, qui deserta Pastoralis cura, Principes se Ducesque constituerunt, quod imprimis circa A. Christi 1000 factum est. Ea occasione ad Frisios convertendos, qui obstinatissime cum vicinis Saxonibus paganismo adhærebant, constitutus est Episcopatus Trajectinus. Cumque post obitum Sancti Willebrordi, Frisones ad paganismum relaberentur, Winfridus sive Bonifacius Anglus, cum multis piis viris co profectus, Trajectensem Episcopum in Archiepiscopatum evectam Moguntinæ sedi circa Annum 1000. conjunxit. Sed post ipsius à Frisiis Doccumensibus, cædem, Adalbertus Anglus S. Suiberti consanguineus Trajectensis non Archiepisco-

episcopus, sed Episcopus factus, sub Diocesi sua universam Transisalaniem habuit.

2. Sedes Episcopalis Trajectum fuit; sed aliquoties, sive bello, sive schismate, Daventriam translata. Nam cum sub Radbodo Episcopo, qui ab Adalberto undecimus, Dani Trajectum vastassent, sedes aliquandiu Daventriæ fuit. Deinde cum Canonici in Episcopo eligendo dissentirent, Transisalani Rudolphum Diepholdium, Ultrajectini Walramum Mœrsanum Comitem Episcopum acceperunt, cui Suederus Culemburgius successit, qui & ipse paulo post Ultrajecto pulsus Dordraci sedem Episcopalem collocavit; donec Diepholdius, remoto æmulo, solus iterum Episcopatu potiretur.

3. Post obitum Philippi à Burgundia, cum Henricus Comes Palatinus successisset, perpetuis à Carolo Gelriæ Duce bellis exagitatus, publici boni causa, ditionem totam civilem Carolo V. Imp. tanquam Burgundiæ Duci, tradidit, servata sibi & successoribus integra Jurisdictione Ecclesiastica; quam transactionem Pontifex Romanus Clemens VII. confirmavit. Ita A. Ch. cIo Io xxviii. ditio- nes Ultrajectina, Transisalaniam, Trentia, Twentia, Provinciis Belgicis insertæ sunt,

sunt, & Transisalaniam cum Trentia & Twentia, unam ex septendecim constituit.

4. In hac Henrici cum Carolo V. transactione observandum est, eam *assensu Ordinum* factam. Princeps enim vendere vel abalienare Rempublicam propria autoritate non potest, nec eandem potestatem, quam privatus in suas possessiones, habet. Unde inter Tyrannidis notas ponitur, si princeps Rempublicam ipsi commissam, sine consensu ordinum, abalienet & in alium transferat. Deinde, *diversam esse Jurisdictionem Ecclesiasticam à Civili*, & non separabilem tantum in casu necessitatis, verum etiam sua natura separatam. Nihil magis à Christiana professione alienum quam eosdem & Episcopos esse & Principes; duplicem gladium Canonistarum gerere; exercitus ducere & Evangelium prædicare, claves Petri simul ac gladium Pauli habere. Quod opilio ille, Archiepiscopo Coloniensi armato obvius, recte observavit.

5. Inter primas Hanseaticarum urbium locum habuere ex Transisalanis, Daventria, Campi, Zwolla. Illa tot urbium Societas fere Achæorum Rempubl. refert; & instituta fuit ad frenandam vicinorum Principum Regumque ambitionem,

tionem, imprimis qui tum libertati Balticæ formidabilis erat, Waldemari III. Danorum Regis.

6. Bellum Transisalanum A. c1515 xx. inter Campenses & Zwollanos exortum fuit. Causa ejus, controversia de telonio in Isala flumine. Zwollani, quibus universa propemodum adversabatur nobilitas, ut ultionem de hoste suo caperent, Carolum Gelriæ Ducem evocarunt. Defendebant autem Zwollani causam suam his verbis: *Se Episcopo iurjurandum dedisse ut patrono & protectori, non ut oppressori & hosti, in salutem Reip., non perniciem. Qui si inimicus ex amico factus, civitatem destruat, non tueatur, eum fide, se vero sacramento solutos esse.* Eventus is fuit. Transisalani bello exhausti, pacem cum Catolo fecere, rati qualemcunque civili bello præferendam. Inter alias conditiones hæc quoque fuit: *Se à morte Philippi neminem Episcopum admissuros, nisi qui pacem cum Gelris sponderet.*

7. Sed Zwollanis pax hæc vehementer displicuit: unde etiam in Carolum alieno esse animo cœpere. Urbs ipsa factionibus scissa; plures pacem velle: Senatus cum paucis Gelrum tueri. Hi succubere; & nonnullis ex senatu in carcerem conjectis, Gelricum præsidium ejetum

Etum fuit. Ipse Carolus urbe primo exclusus, mox intromissus quidem, sed custodia cinctus, gravem auctoritatis suæ jacturam fecit. Obsidio hinc, sed in irritum, secuta. Zwollani & cæteri Transisalani, agnito errore suo, & dum civilibus contendant armis, exteris sese prædæ esse videntes positis simultatibus, fœdus & amicitiam inter se instaurant. Quod gravius Carolum irritavit. Qui Transisalaniam occupandæ studio, ut Principatum quam latissimè, à Rheno ad Amisiam extendetet, bellum varia fortuna continuavit. Pacem quidem daturus Transisalanis, sed hac imprimis conditione: *Vt Gelrorum Principes in sempiternum Diœcesis Ultrajectinæ tutores essent.* Agnovere obtentum Transisalani, & titulo tutelæ dominationem quæri non ignorabant Ita bellum acrius resumtum, quo coactus Henricus Præsul tandem summo cum Caroli detrimento, universam ditionem suam Burgundis transcripsit, ut supra relatum. In Carolo id reprehenditur, quod nimis duras Transisalanis condiciones præscripserit. Carolus culpam in legatos suos contulit qui superbius in conventu Daventriensi egerant, & Transisalanos ad desperatum illud atque extremum Burgundicæ dominationis con-

consilium, impulerant. Nimirum duobus infirmioribus de præda litigantibus, tertius plerumque potentior eam utrique eripit.

8. Campi, Daventria, Zwolla, officinas monetarias, tanquam Imperii oppida, jam olim habuere. Id privilegium cum Carolus Cæsar An. cld Is LIII. infractum iret, Transisalani acriter, sed frustra, se opposuerunt. Jus monetæ cudendæ inter regalia non minimum obtinet locum. Certe in Oriente solus Imperator summus eo utitur. Hinc in Saracenorum Historiis duo hæc fere sola Majestatis jura sunt: *Vt Principis nomine in suggestu oretur: & moneta eodem insigniatur.*

DISSERTATIO XII.

De Vrbe Campensi.

TRANSISALANIAE Campi accensentur, quanquam cis Isalam & in Velaviæ solo. Urbs vetus, splendida, dives, prope vetera Romanorum navalia. Originem & incrementa ab eo tempore cœpit, quo fides Christiana sub Carolingis per Ultrajectinos Episcopos his oris introducta.

2. Nomen Hanzeaticæ societati jam olim

olim suum quoque adscripsit. Cujus confederationis prima origo Balticis sive Vandalicis urbibus debetur, quæ pro mutua contra Waldemarum Daniæ Regem defensione, sese obstrinxerunt, imitati veterem Achæorum Rempublicam. Ut quæ singulis hostibus suis impares erant, conjunctis viribus eorum impetum facile sustinerent. Postea accesserunt aliæ quoque urbes longius distitæ magis pro commerciorum usu, quam belli gerendi ergo. Unde quatuor civitatum Hanzeaticarum metropoles constitutæ, *Brugæ* in Flandria, *Londinum* in Anglia, *Novogardia*, Russiæ & *Bergæ* in Norwegia.

3. Novum decus Campensibus A. c. 1000 accessit, titulus ac privilegium liberæ & Imperialis civitatis. Cum enim Maximilianus I. in Wormatiensibus Comitibus conquestus de Imperii infirmitate fuisset, consultum visum plures urbes Imperio adscribere, maxime in limitibus, præsidio ac tutela contra hostes. Ac tum præter Zwollam ac Daventriam, Campenses quoque illam dignitatem, quæ in Imperio singularis momenti, obtinuerunt.

4. Status sub Episcopis Ultrajectinis sæpe turbatus fuit. Quippe inquieti Præsules potiore semper temporalium
D quam

quam spiritualium habuerunt rationem; & de se dictum existimarunt; *reges gentium dominantur*. Ut autem hæc prolixiora omittamus, memorabile bellum contra Herbertum Puttensem A. cło ccc lxxiv. gesserunt, in quo tandem arx ejus, ex quo vicina longe lateque oppida infestarat, destructa fuit. In ea obsidione Campenses Romanis machinis, & nominatim Ariete composito usi fuerunt. Arces munitæ nobilium Civitatibus infestæ esse solent, ex quibus viciniam omnem deprædantur. Quæ per Germaniam imprimis sub diuturno illo octodecim annorum interregno, post Friderici II. mortem cœperunt, ac quarum etiamnum, tanto cum provincialium damno supersunt per montes hinc inde sparsæ reliquiæ. Helvetii, cum diu quoque arcium harum Tyrannidem tolerassent, tandem initio fœderis sui, omnes excindere per ditiones suas cœperunt, ipsumque Habspurgum, cui Austriaea domus incunabula sua debet, ita everterunt, ut non minimo ejus contemptu, hodie brutorum stabulum sit.

4. Sed gravissimum illud bellum fuit, quod Campenses inter ac Zwollanos A. cło lxxxi. gestum. Occasionem annis Vechta præbuit, per quem navigatio instituta, ut telonium, quod ad Isalæ ostium
Cam-

Campensibus antiquo jure pendebatur, declinarent. Hinc mutux querelæ, odia ac controversiæ. Campenses novum in Vechta telonium exigere: Zwollani abnuere. A verbis ad rem deventum: cumque Campenses Zwollensem navim in sinu Austrino captam abduxissent, illi vindictam sumere ac deprehenso Campenses detinere. Nihil profectum in componendo dissidio, exacerbatis utrimque animis. Bellum ergo decretum.

6. Plerumque eorum causæ sub initia tenues sunt ac tanto animorum motu indignæ: donec irritati novis injuriis tenere modum, ira præcipites ac vindictæ studio, non possint dissidentes. Ita olim creptus canis Scotos ac Pictos, apri caput Ætolos & Acarnanes commisit. Cæsar Carolus V. tanquam Imperator cognitionem causæ judiciumque ad se traxit, cujus etiam Majestas non parum hoc bello Transisalano lædebatur. Quippe cum inter jura Majestatis præcipua sit belli gerendi potestas, patet neminem Imperio subjectum sine consensu omnium Imperii ordinum bellum concitare vel gerere posse. Sed Carolus propriis vexatus malis, quæ implacabilis æmulus ejus Franciscus Rex Galliæ fovebat, medicinam huic morbo asserre tum non potuit, u-

trisque & Zwollensibus & Campensibus
ejus studia suspectantibus.

7. Carolus Gelriæ Dux juratus Burgundicæ domus hostis, hæc dissidia Transsalanorum in suum commodum vertere cœpit. Quippe verum est quod prudentiæ Consulti tradunt: duobus infirmioribus inter se certantibus tertium potentiorē utrique imminere. Hac ratione, Philippus Macedo Græcos in potestatem suam redegit, dum civilia inter urbes fovet dissidia ac fessos sub Imperium recipit. Zwollani nihil pensi habentes quid de patria sua fieret, dummodo hostibus suis nocerent, Carolum contra Campenses evocarunt. Atque hinc novæ turbæ, & ab alienati à Zwollanis plurimi provincialium, quibus suspecta crescens indies Gelrorum potentia. Facile concitatum bellum difficulter nec nisi utriusque partis gravi damno sopiri potuit. Verum enim vulgare illud de bellis civilibus; *Victus flet, victor interiit.*

8. Qua occasione cum Episcopatu Ultrajectino tota quoque ad Burgundicam domum Transsalania devenerit A. c1510 xxvii: notum est. Ita Campenses, Reip. Belgico-Burgundicæ pars facti, communem, cum cæteris fortunam habuerunt usque ad initia motuum Belgicorum.

corum. Post Gandavenſia pacta rupta, cum miles præſidiarius Ordinum imperio parere noller, ac urbem Johanni Aſtrio aſſereret, Rhenebergius obſeſſam A. MD LXXVIII. expugnavit.

DISSERTATIO XIII.

De Vada.

I. PRæclare Tacitus v. *Historiarum* Gelriæ antiquum ſitum & urbes his verbis deſcribit: *Præſidia cohortium, alarum, legionum, modicis vicis quadripartita Civilis invaſit: decimam legionem Arenaci, ſecundam Batavoduri, & Grinnes Vadamque cohortium alarumque caſtra.* Et paulo poſt: *Plus diſcriminis apud Grinnes Vadamque. Vadam Civilis, Grinnes Claſſicus oppugnabat.* Jam dudum docti tum ex ſitu tum ex nominum affinitate judicarunt Arnhemium, Duroſtadium, Rhenas & Wageningam cum deſignare, ipſius Velaviæ limitem & clauſtra. De quo nunc prolixiores non erimus, id dicere contenti Vadam Romanum præſidium urbi Wageningæ initia dediſſe, cujus etiam antiquitas hinc eluceſcit.

2. Memorabilis fuit Vadæ obſidio, ſuſcepta à fortiſſimo Batavorum Duce Cl.

Civili , qui inter civiles Romanorum mortuo Nerone de principatu discordias, pulcherrimam sibi datam existimabat occasionem repetundæ libertatis. Nec destitisset eum successus , nisi invidia gentilium obstitisset, aliorum potius cum dedecore , quam suorum cum libertate imperia ferens. Inter quos Julius Briganticus Civilis è sorore nepos , odio avunculi Romanas secutus partes , Vadam strenue defendit & in ipsa illa oppugnatione fortiter pugnans cecidit. Eadem Arminii Cheruscorum Ducis fortuna fuit, qui nullos infensiores hostes quam cognatos & populares sensit , à fratre oppugnatus , à patruo desertus , à suis tandem interemptus.

3. Sub Imperio Francorum Vada nomen suum ac situm paulum immutavit, dicta *Wagenuwega* , *Wageneynda* , tandemque *Wageninga*. Nec situs hodie per omnia respondet , à Rheno remotior, ut vel translatam necesse sit vel Rhenum mutasse alveum suum , cujus indicia non levia passim extant.

4. Quod autem urbibus limitaneis commune malum est , Vadæ quoque incremento non leviter obstitit. Cum enim in confiniis Cliviæ Hollandiæ , & Ultrajectinæ diœccesis sita sit , illis , quod frequen-

quentissimum superiori ævo, hostibus, non levia sensit damna, obsessa & expugnata sæpius. Imprimis fatali illo Gelris bello quod post obitum Adolphi Ducis contra Burgundicæ domus injustam dominationem gerebatur. Tum enim Maximilianus I. Imperator & Princeps Belgarum, Vadam per Johannem Cliviæ Ducem expugnavit, qua capta parum abfuit quin totius Velaviæ Imperium ad se traherent Clivenses, cum insuper Arnhemum, Nijkerkam, & alia loca pignoris titulo & in solutionem impensarum bello factarum tenerent. Ita enim plerumque fieri solet in bello sociali ut quisque pro se pugnet ac occupata retineat, & publicum bonum in privatas commoditates vertatur, quemadmodum etiam Anno cLo ccc Lxii factum in bello Principum, Galliæ cui Boni publici nomen fecerunt, cum revera pro sua quisque potentia ac dominatione certaret.

5. Cum Maximilianus Vadam à Clivenfi Duce certis conditionibus recepisset, Carolus, verus ac legitimus Gelriæ Dux de ea recuperanda tanquam Velaviæ firmissimo claustro, seriam curam ac cogitationem suscepit. Recepta fuit Anno millesimo quingentesimo sexto tanta Maximiliani cum jactura, ut statim magnis

cum copiis Princeps Areschotanus ad eam denuo obsidendam missus fuerit, quæ obsidio, cum fortissimè resisterent obsessi, paulo post in irritum cecidit ac soluta fuit.

6. Postea cum alijs Gelriæ urbibus Reipublicæ fœderati Belgii accessit, & inter Velaviæ Ordines ac oppida tertium locum in Comitibus occupat. Ita enim *μὲν* illam, quam in Republica summo-pere commendat Aristoteles, Gelri exprefserunt, dum æquali jure ordinem Equestrem ac Civitates censent, ne alterutra parte præponderante oriatur discordia ac Reipublicæ convulsio. Hic est ille status medius inter Tyrannidem & Democratiâ proportionem Geometricam, quem Plato omnium dixit optimam ac præstantissimam.

7. Quoniam verò nulla major in Politicis ars est, quam ex parva Republica magnam posse efficere, hinc Magistratus parvarum civitatum omnes intendere nervos debent, ut suam Rempublicam quavis ratione augeant, ornent, illustrent ac splendidiorē ad posteros transmittant. Videmus enim frequenter oppidula tenuia brevi tempore ad summam magnificentiam emergere; quemadmodum urbs illa urbium. Amstelodamum

ante

ante tria secula vix tot piscatorias casas, quot nunc templa & palatia, numerare potuit. Nulla expeditior & justior augendæ Reipublicæ ratio quam mercatura est, unde opes ac vires facile parantur. Mercatura navigationis commoditatem requirit; & ad eam exercendam commodissima sunt loca quæ navigabilium pariter fluminum & vicini Oceani beneficio gaudent.

DISSERTATIO XIV.

De Vrbe Elburgo.

I. **I**NTER quinque Velavicas urbes, ultima loco, non dignitate, ELBURGVM censetur, austrino sinui assita, pascuis læta, antiquitate spectabilis, & quamquam minor ambitu, opibus tamen privatis & publicis nulli cæterarum inferior. De cujus prima origine nihil quidem produnt monumenta majorum. Castellum olim fuisse limitaneum videtur, & fortasse Romanorum opus, ac collocant antiqui Geographi in hoc tractu Alisom castellum. Probabile cum Navalia Romanorum fuerint Campi, etiam Elburgum ei vicinum hos habuisse primos conditores.

2. Cinctum muro circa A. Ch. cId

D 5 ccc

ccc xcv à Guilielmo Duce ac oppidi privilegia accepisse, Historici referunt. Causa præcipua, non modo quod pascuis cincta esset lætis ac maris vicini commoditate gauderet, verum potissimum quod in ipso Velaviæ limite sita, præsidium toti Provinciæ contra hostes tum temporis frequentes, Ultrajectinos Episcopos, præberet. Ac recte quidem Guilielmus Dux existimavit, mœnia & alia propugnacula, necessaria esse ad defendendam Rempublicam. Neque enim simpliciter probanda Spartanorum ratio, quæ solam civium fortitudinem hostibus opponendam censebant. Non enim vir fortis inermem se ac nudum hosti objicere debet, verum potius latus lorica ac ferro munire.

3. Id imprimis ad gloriam hujus urbis facit, quod cum plerisque Gelricis urbibus etiam Elburgum nomen suum inter Hansæaticas profiteatur. Ex quo patet olim mercaturam fecisse cives non contemnendam, præsertim per mare Balticum. Hansa enim civitatum præcipue contra extorsiones & oppressiones Regum Daniæ, qui sunt Domini freti Sundani, instituta fuit. A quibus alias quoque immunitates Elburgum impetravit, nimirum à telonio & oneribus similibus.

Quod

Quod non leve censeretur beneficium. Id enim dederunt operam prisca Gelrorum Duces, præcipue Carolus Egmondanus, ut singularem cum Daniæ Regibus amicitiam ac plerumque fœdus strictum colerent, nec semel utilem operam iis navarunt, sicut monumenta publica testantur. Unde illa in Gelricas urbes, præ aliis, larga benevolentia & liberalitas fluxit.

4. Formam Reipublicæ Elburgum Aristocraticam habet una cum reliquis Velaviæ urbibus. Qui potissimum gubernandi modus propterea placuit, quod minus obnoxius esset mutationi. Unde etiam Plato perfectissimum Reipublicæ statum illum docuit, qui inter Tyrannidem & Democratiam esset medius, quod non nisi de Aristocratia dici potest. Senatum constituunt Duodecim viri, consulum & Scabinorum titulo, qui perpetuum gerunt Magistratum nullius authoritati obnoxium, adeo ut à sententia ipsorum non detur provocatio. Ex quo quidem facile colligitur quanta ipsorum sit authoritas ac quantum justitiæ & æquitatis studium. Provocatio quippe reperta fuit contra Magistratum injurias, qua læsus iniqua sententia poscerat ad alium vel superiorem judicem causæ suæ cognitionem referre.

5. Quemadmodum vero nihil est ab omni parte beatum: ita varias quoque vicissitudines, casus, adversa bellorum, aliasque publicas calamitates Elburgum pertulit, salva tamen semper erga Principes ac Rempublicam fide. Quæ quidem laus propria Germanorum ac imprimis Frisiorum, quorum magnifica illa in theatro Romano jam olim audita vox fuit: *Nullus mortalium armis aut fide ante Germanos est.*

6. Neque vero damna ab aliis sibi vicinisve illata per socordiam Elburgenses tulere, sed jam ante annum c l o c c c c l x x i x Amstelodamensibus Hardervice-
nis molestis, ac piraticam in sinu austrino & vim apertam exercentibus, paria retulerunt damna. Nam ubi jure amplius agi non potest, nec ablata restituuntur, jure gentium licet & vel bello repetere, ac repressaliis, ut barbarè sed significanter Jurisconsulti loquuntur, uti.

DISSERTATIO XV.

De India Orientali.

I. **I**NDIAE nomen perantiquum est. Orientales cum adspiratione scribunt *Hind*, Hebræi *Hodu*. Olim una tantum cognita fuit; postea etiam aliis regionibus

gionibus id nomen impositum. Nam & *Habassiam* sive Presbyteri Johannis regnum, & *Cataiam* Tataria, *Indiam* medii ævi scriptores appellarunt. Superiori demum seculo in Orientalem & Occidentalem distincta, cum Americam India, vel continentem, vel conterminam Columbus & primi novarum terrarum detectores, existimarent. Unde Hispaniola illis *Zipangri* sive Japon, Mexico *Quinsay* Sinæ visa fuit.

2. Primos India incolas ex Joktani posteris fuisse satis constat, tum aliis argumentis, tum quod *Ophir* auriferæ regioni celebre in sacris literis nomen imposuit. Id tanquam singulare quid Diodorus Siculus observat, quod *cum India multis variisque gentibus incolatur, nulla tamen peregrinam habeat originem, sed omnes indigena putentur, nec unquam vel ab externis accepisse, vel in aliam nationem emisisse colonias perhibeatur.* Quorum ut concedam posterius, ita exterorum colonias ne ipsi quidem diffitebantur Indi in suis de Bacchi & Herculis adventu Historiis. Et quid Alexandri Magni coloniis per Indiam notius? Nostro ævo Mogolum ex Tataria, Lusitanorum, Belgarum, Anglorumque ex Europa ingens multitudo sese in Indiam pene-

travit, meliore ejus parte occupata.

3. Præcipua quæ exteros ad frequentandam Indiam movit ratio, mercaturæ studium fuit. *Impiger extremos currit mercator ad Indos.* Quippe regio auri & argenti, tum gemmarum, serici & aromatum feracissima, hisimmane quantum inhiantes mortales, nulla longi & difficilis itineris ratione habita, ad se, jam antiquissimis seculis, pellexit. Hæc Indica mercatura primo Phœnicum fuit & Ægyptiorum: ab his ad Romanos pervenit: donec eam ad se transferrent Veneti, quibus Lusitani Batavi & Angli successerunt.

4. Nihil nunc de Salomonis & Hiromi in Ophiram navigationibus dicemus, de quibus prolixè Pineda & alii. Nec Romanorum conatus Indici nos morantur, quos brevi evanuisse constat. Venetorum considerare diligentiam operæpretium est. Hi, florente Orientis Imperio, aromata & alia Indiæ mercimonia non nisi Constantinopoli, Alexandria & aliis Asiæ Emporiis, petierunt. Primam Indiæ notitiam ipsis expeditiones in Palæstinam aperuerunt, cum occupata Ptolemaide merces ex superiori Asia per Persiam Halebum, inde porro in Europam deferri posse, didicissent. Ac quamvis Genuen-

ses

ses & Pisani hanc illis fortunam inviderent, ac per vim, bellis gravibus motis, ad se transferre satagerent, superiores tamen Veneti, Indicas gazas obtinuerunt. Hinc immensæ illis opes ac primatus inter omnia Europæ emporia, ut per Germaniam, Galliam, Hispaniam, Angliam aliasque regiones, colonias quasi mercatorum condiderint. Nec aliunde Fuggerorum plusquam regiæ divitiæ quam ex aromatum Indicorum Venetiis translatorem mercatura.

5. Sed omnium antiquorum in mercatura studium ac experientiam quam longissime Lusitani superarunt. His exterior Africa sub Alfonso V. innotescere cœpit, cujus patruus Henricus circa A. Ch. cIo cccc lxxv. superato promontorio *de Non*, quod insuperabile hactenus putatum, *Gineam* primus maritimo itinere detexit. Unde spes novarum terrarum in Atlantico Oceano accensa sub Johanne II. qui ipse cum Regia familia in *Gineam* ac recens detectam Congonem navigavit & missis terrestri itinere in Indiam exploratoribus de ejus statu certiora inquisivit. Sed obstixit pertinacissimum Promontorium Africæ extremum ac plures naves id circumvectum missas, absorpsit; unde desperata in Indiam

diam navigatio per Oceanum Atlanticum videbatur. Dictum inde *promontorium tempestatum*, & ad solum ejus nomen auditum nautæ exhorrescebant. Donec tandem A. Ch. cId cccc xevii. Vasco de Gama, auspiciis Emmanuelis Bonæ spei, promontorio feliciter superato, in ipsam Indiam, primus Europæorum, circumnavigata Africa, penetravit.

6. Ita Lusitanis India aperta fuit ac eos repente maximis opibus cumulavit. Quippe Rex misso Pratore viro prudentissimo, pactis cum Cochini Rege & aliis barbaris fædere, Goa capta & ibi arcem belli, tum mercaturæ constituta, Imperium in ea sibi stabilivit & ad posteros transmisit.

7. Quanquam verò opes quas Lusitani ex India hauriunt, sint immensæ, id tamen habent incommodi non ipsi tantum, verum etiam Castiliani, quod naves plurimas quotannis naufragio amittant. Sic A. Ch. cId ccccc xc. ex cxx navibus Indicis, quatuordecim tantum in Hispaniam appulerunt. Neque ullus annus ejusmodi funestis naufragiis destituitur. Causa præcipua in ipsis Lusitanis sita est, quorum navarchi plerumque superbi & temerarii sunt, de quo luculentus testis Linschoten legi potest, & miserrimum

nau-

naufragium ad *Baxos de India* testatur. Accedit & altera causa, quod naves immani pondere ita onerent, ut plurimæ in ipsa via cum omnibus opibus mergantur. Præcipuum periculum ipsis ad Africæ *Terram de Natal*, & Caput Bonæ spei ex *Ollo de Boy*, nubecula horrendarum tempestatum feraci, dependet. Sed potiore causam ipsis Lusitanis adscribendam certum est. Unde A. 1589. Lusitanus quidam navarchus cum ad *Terram de Natal*, & *C. de Buena Esperanca* tempestatibus jactaretur, mirari se dixit, cur *Deus Lusitanos*, qui tamen essent *Catholici & boni Christiani*, semper ita torqueat ad *Caput Bonæ Spei*, cum tamen *Angli, heretici & impii homines*, id facile superent.

8. His incommodis permoti, de alia via in Oceano invenienda laborarunt, quam etiam A. 1587. navarchus ille cujus ad *Baxos de India* memorandum naufragium, reperit, nimirum extra *Maldivas & Syrtes*, in patenti Oceano, cujus perspecta commoditate *Senatus Indicus* decrevit, ut *imposterum*, tanquam *securior*, teneretur.

9. Aliam plane rationem diversæ *Europæ* gentes instituerunt. Nam cum navigatio in *Indiam* circum *Africam* tam difficilis, periculosa & diuturna, plurimi
co-

conati sunt breviori compendio per alias vias, in eam penetrare, ac in freto vel mari detegendo, pertinaciter laborarunt, tanta contentione, ut nullam omnino orbis partem intentatam relinquerent. Quidam enim per Americam septentrionalem, ut *Caspar Cortes Real*, sive *Corte-realis*, *Sebastianus Gabotus*, *Martinus Forbissenus*, *Henricus Hudson*; alii per Americam Australem, ut *Americus Vesputius*, *Ferdinandus Magellanes*, *Iacobus le Maire*, alii per mare Tataricum & fretum Vaygats, ut *Cornelius Nay* & *Linschoten*, alii supra Novam Zemblam per ipsum polum arcticum, ut *Wilhelmus Barentsonius*, id fieri posse existimarunt. Sed eventus voto & expectationi nondum satisfecit. Quanquam enim nonnulli novas in Indiam vias detexerint, ut *Ferdinandus Magellanes*, cujus navis prima de circumnavigato orbe præclarum triumphum egit, & *Iacobus le Maire*: experientia tamen docuit, difficultatem auctam potius quam imminutam fuisse. Unde hætenus recepta Lusitanorum via obtinuit, & breviores per mare Tataricum non desperatæ quidem, sed propter incertitudinem, omissæ sunt, propositis interim præmiis, si quis privatus suis impensis & periculo, certiora exploraret.

10. Cum

10. Cum igitur soli Castiliani & Lusitani haberent monopolia Indica, tandem Batavi, partim bello coacti, partim lucri spe allecti, cum mare censerent liberum & in India hostes haberent, ingenti animo, nec minore successu, eò naves suas destinarunt. Sed primo privati, sparsis viribus, adeoque minus commode. Mox anno 1595. Ordinum autoritate, in societatem, certis legibus & privilegiis redacti, tanta ceperunt incrementa, ut Lusitanis universæ amittendæ Indiæ terrorem injicerent. Aucta ingentibus divitiis Respublica, expugnata hostium arces, regna armis vel foederibus in partes tracta, denique India Belgica multis firmisque coloniis contra omnem vim firmata est, capite Imperii in Insula Java & urbe *Batavia* constituto, unde in omnia Imperium esset.

11. Hanc fortunam vicini aliquoties divertere & inturbare conati, parum vel nihil hætenus promoverunt, pleraque loca vel Lusitanis vel nostris tenentibus. Nuper etiam alia & nova via, per Russiam, Tatariam, Persiam, Mogoliam, tentata: ita ut per mare Caspium & Volgam merces tandem ad Balticum sinum deportarentur. Quod cum mille difficultatibus, periculis, & incommodis involutum

lutum esset, ita mox irrita legatione, evanuit.

DISSERTATIO XVI.

*De Origine, Constitutione, Incremento,
Mutationibus & Conservatione, Se-
renissima, Potentissima & Flo-
rentissima REIPUBLICAE
Belgicae.*

I. **R**EMPUBLICAM Belgicam septem provinciarum, Gelria, Hollandia, Ze-landia, Ultrajectum, Frisia, Transsala-nia, & Groninga, communi foedere uni-tae, constituunt & absolunt. Penes has omnia majestatis & dominationis jura, belli, pacis, legum, foederum, absoluta & independens potestas, nulli Imperatori, Regi vel Principi, obnoxia aut subjecta. Par omnibus & aequa, velut inter socios, collegas, fratres ac foederatos, auctori-tas, & quanquam aliae Ducatus, aliae Co-mitatus, aliae Dominatus titulo distin-guantur, id tantum ex antiquo Statu re-tentum, nullius nunc potestatis majoris & superioris Domini, argumentum est.

2. Ex hac libertatis veluti arce, ar-morum, commerciorum & foederum ti-tulo, dominationem suam Respublica
iisdem

iisdem quibus sol, terminis, id est universi ambitu, conclusit. Quasi cum Hispanis, non pro libertate modo, verum etiam de Imperio certaret. Nec contenta eos provinciis suis pepulisse, Brabantiae & Flandriae magnam partem, tum in Asia, Africa & America amplissimos tractus, Regna, Insulas, Provincias sibi subiecit: ut terrarum ac ditionum magnitudine quibusvis, potentia multis, felicitate vero & bonitate causae, omnibus anteferenda sit. Quod si Resp. Veneta, propter Cypri & Candiae exigua regna, regibus aequalem sibi dignitatem adscribit, quanto meliori jure foederatum Belgium, cujus majestatem maximi Reges agnoscunt, eodem privilegio utetur?

3. In ejus originem inquirentes, sive invidendos successus, etiam ex hostibus praecipui dubitant quid potissimum mirentur: unde paucis Belgarum Provinciis ea confidentia, ac vires tanta, quibus potentissimo cum Rege, septuaginta jam annos terra marique ex aequo decertaverint? Unde ad Bataviae oram è piscatoriis aliquot navigiis nova repente Respublica extulerit caput? qua armis in dies prevalida superiorem pati nec terram velit, nec mari jam possit. Qua magnis per Oceanum classibus ad remotissimos terrarum tractus

tractus colonias invexerit. Quæ statis apud Principes legationibus mutuisque fœderibus, non minorem se Regibus ferens, novum sibi in Europa Principatum asseruerit. Vnde Belgici agri, inter assiduas armorum tempestates atque procellas tanta gignendis frugibus ubertas, alendoque bello non loci minus, quam hominum pertinacia. Plane ut in aliis terris peregrinari Mars, ac circumferre bellum, hic armorum sedem fixisse videatur.

4. In Originibus igitur Reip. Belgicæ exponendis; mirum non est, tam diversa tradi ac inter se non raro pugnantia. Quosdam enim studia partium, alios affectus nimii, nonnullos ipsa ignorantia, in errores abripit: plerique confusione peccant, dum nec principia à causis, nec has ab occasionibus, quod accuratè faciendum Polybius monet, distinguunt. Nobis ante omnes explodendus est Famianus Strada, qui in gratiam Hispanorum, ipse Italus & Jesuita, Romæ Bellum Belgicum scribens, id sibi dari negotii credidit, Philippo ut placerent quas fecisset fabulas. Hinc mendacissimæ ejus calumniæ passim ingeminant, Hæresis, Ambitio, Orangius: quibus tribus omnem belli Belgici causam & Reipublicæ originem adscribit.

5. Non

5. Non aliis rectius prima initia causasque tantæ mutationis edisseremus verbis, quam Illustrium Hollandiæ & Westfrisiæ Ordinum, in decreto de jure Reipublicæ Bataviæ, condito Harlemi 16 Octob. 1587: *Non alia Belli Belgici causa aut tumultuum origo, in medium adferri potest (quiquid vulgo contra differatur) quam quod Philippus vi armata per Hispanos & alios exoticos milites extorquere à nobis voluerit, quod comitia Ordinum publicæ utilitati adversarium judicabant.* Quibus prudenter subscripsit optimus belli Belgici scriptor Reydanus.

6. Igitur in læsa & violata Belgarum libertate, vera belli Belgici causa, & ex eo natæ Reipublicæ, consistit. Magnam enim Belgarum libertatem fuisse, earum administrationem prope accessisse ad civitatum liberarum formam: in confesso apud omnes est, & ipse, tam iniquus cætera Strada fatetur. Porro libertatis Belgicæ duo summa fuerunt capita, Religio & Respublica. Utrumque Philippus multis modis infregit, violavit, pessundedit.

7. Libertas Religionis sive Ecclesiastica consistebat in non augendo Episcoporum numero, abolendis Abbatiis, Monasteriis, Sacris Ordinibus, non instituendis novis tribunalibus, Inquisitione Hispanica invenienda

henda persecutiones excitanda fidei ergo: Quippe in hæc omnia jurare Philippus initio principatus cogeatur. Sed immemor juramenti sui, sævum, atrox & implacabile bellum Religioni indixit. Abbates & Monachi claustris suis ac redditibus evoluti, in eorum loca subrogati Episcopi, homines sanguinolenti, fastuosi, in solidum libertati gentis adversantes, ut pro quatuor jam quatuordecim numerarentur, totidem quasi per singulas Provincias tyranni, & conscientiarum carnifices. Hoc modo Clerus per universum Belgium à Rege abalienatus. Qui non contentus hoc malo, duo alia longe atrociora adjunxit, Inquisitionem Hispanicam, & Concilium Tridentinum, fidemq; fecit immani persecutione sua tormentorum infernalium, cum quotidie innocentissimi cives, vel leviter suspecti, comburerentur, suspenderentur, decollarentur, submergerentur, in carceribus necarentur, proscriberentur, bonis omnibus & vita immaniter spoliarentur.

8. Non minorem calamitatem Respublica sensit, in cujus privilegia, immunitates, leges, impune, & præfracte, ac quod contemtibilius, per faminam Margaretam Parmensem, & exterum Burgundionem Granvellanum, Hispanus grassa-

grassabatur. *Primo* retenti in Belgio, etiam post confectum bellum Gallicum, Hispani milites, quid aliud erant nisi exercitus veteranus, ad opprimendam Ordinum libertatem, ut quod jure non poterat, armis extorqueret Philippus? Nihil apud eum valuerunt preces tot vicibus repetitæ: *abduceret invisam gentem*: quanto ipsi ardentius promissa repetebant, eo ille segnius ac contumacius renitebatur. *Deinde* aliam longe Philippus in regendo Belgio rationem, quam Pater Carolus observabat. Hic comis, affabilis, propensus in Belgas, *ille nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli, parce loqui, nec nisi Hispanice: publico abstinere & quasi ex abdito venerationem intendere; de vestitu deque cetero cultu quem ab Hispania attulerat, nihil immutare: totus ab Hispanis suis pendere, Belgas haud obscure dedignari & fastidire*, ut non inconcinne hanc partem Strada describit. Quo vivendi genere non potuit non animos nobilitatis à se & Hispanico fastu in totum abalienare; unde odium, contemptus, denique novi Status cupido animos incessit. Verum enim illud Poëtæ, *Quem metuunt oderunt. Quem quisque odit, periisse expetit.* Et illud Ciceronis: *Nulla vis Imperii tanta,*

E

qua

qua premente metu possit esse diuturna.

9. Hæ primæ motuum & turbarum causæ. Populus metu inquisitionis in furrorem actus tumultuari, effringere carceres, captivos liberare, confringere statuas, quod privatim interdicebatur, publice prædicare Euangelium. Nobiles clam favere cœptis, palam fœdus inire, libellos supplices exhibere, deprecari (sed armatis precibus) inquisitionem ac Caroli placita, nomen *Gheusiorum* sibi imponere. Unde diviso in duas factiones, Anno 1566. Belgio bellum cœpit, quod cum studio & opera Margaretæ Parmensis jam resedisset, importunus Ducis Albani adventus, iterum ex cineribus suscitavit ac inextinguibile fecit.

10. Ferdinandus Toletanus Dux Albæ, jam inde usque à Gandavensi rebellionem invisum Belgis caput, quidquid hactenus odii & abalienationis contra Hispanos, adventu suo, immane quantum auxit, *dum ad Provincias veluti subigendas armatus accessit : dum Hispanos milites in Belgium reduxit, eosque & arces urbibus imposuit ; dum captis Egmontio & Hornano vocatoque ad causam dicendam Orangio, author Regi factus ne cuiquam aliquid condonaret.* Nam quod Strada Albani perseveram invisamque Belgis
admi-

administrationem, belli tantum occasionem principiumque, non causam fuisse vult, in eo non leviter errat. Quæ enim potior bellorum causa, quam odium publicum, quo Albanus immaniter conflabat? quod acrius ad arma telum, quam decussi summorum procerum totque nobilium vertices? quam consilium sanguinolentum, quam decimæ, vigesimæ, & centesimæ tributum? quam millia hominum octodecim manu carnificis mactata? Hæc scilicet Jesuitis occasiones tantum & principia; non etiam causæ bellorum sunt. Ubi vero illa Principis Orangii quam ad ravim usque jactat, ambitio? ubi clandestina illa conspiratio, quam Jesuita nefariè confingit? Nisi forte vitam suam ac liberos contra crudelissimos latrones (qualis Albanus) defendere, miserimorum & innocentissimorum civium patrocinium, contra immanem tyrannidem suscipere, sit ambitiosum esse.

II. Hollandi igitur & Zelandi, defensore libertatis ac Religionis adscito Guilhelmo Principe Auriaco, ejus ductu contra Albani, Requesenii, Johannis Austriaci, Alexandri Farnesii Tyrannidem, quam jussu & autoritate Philippi exercebant, strenuè sese defenderunt, auxi-

liis ex Gallia, Anglia, Germania, certatim acceptis. Cumque spem nullam pacis in Philippo deprehenderent, eundem Principatu dejecerunt, omnemque in perpetuum obedientiam Hispanis renunciarunt 27. Jul. 1581. in hæc verba: *Philippum Regem quod jurata Belgii privilegia non servasset, Principatu Belgii excidisse, ob eamque causam Belgarum Populos (ipso Philippo in Belgii inauguratione permittente) à fide obedientiaque jam liberos, novum sibi Principem, Franciscum Alenconium deligere.* Cujus quidem consilii author imprimis & suasor Auriacus fuit, cum alia ratione salvum Belgium esse non posset, quam si rejecto implacabili hoste Philippo, in alterius potentis Principis clientelam sese ac sinum conjiceret.

12. Hæc prima Reipublicæ Belgicæ initia, sed tenuia, fuerunt. Habebant quem fugerent Hispanum, quem sequerentur, adhuc ambigebant. Facilius erat antiquam repudiare, quam novam reperire Rempublicam. Ante omnia tamen fundamentum præsentis status jactum fuit in Ultrajectino fœdere A. 1579. Cujus hæ præcipuæ conditiones: *Gelria, Hollandia & cætera ditiones aeterno fœdere ita sibi invicem illigantur ac si una omnium*

mmium ditio foret, & à fœderatis aternum non divelluntor. Singula sua privilegia & immunitates, integra & illibata conservanto. Invicem sese contra omnem vim defendunto. Controversias maturè componunto. Eorum qui contravenerunt & contravenire persisterint, bona, urbes, arces, ceteris invadere licitum & justum esto.

13. Hoc fœdus, quàm unionem appellamus, & à qua Provinciæ Unitæ nomen acceperunt, sacra Reip. Belgicæ anchora, fundamentum libertatis & Religionis dici potest. Non enim aliter conservari concordia inter tam diversas Provincias, quàm mutua societate potest. Tolle unionem, Religio collabetur, Respublica peribit, cuncta in antiquum chaos ac meram confusionem redigentur. Unum salutis medium concordia, sed ea, nisi per unionem ac fœdus, servari nequit.

14. Fœdere ic̃to, Respublica formam suam accepit ac optimis legibus constituta fuit. Primo quidem singularum Provinciarum Legati titulo Ordinum Generalium, Comitibus habitis, Summum Militiæ Imperatorem ac Provinciarum Rectorem constituerunt Guilhelmum Auriacum. Et quoniam perpetuo opus erat Senatu, Consilium Status fundatum,

rebus interea dum Ordines convenirent, administrandis. Donec tandem, aucta jam Republica & poscente necessitate, perpetuus Senatus ORDINVM GENERALIVM FOEDERATI BELGII, constitueretur, cum insignibus quæ concordiae & Unionis indicia spectantibus essent. Quippe leo fasciculum septem telorum arctissimè colligatorum ferociens ostentat, documento septem Provincias indissolubili fœdere junctas Religionem ac Libertatem suam leonina fortitudine contra quosvis defensas.

15. Generalium Ordinum est omnia quæ commune fœdus spectant, militiam, fœdera cum exteris, legationes, bellum, pacem, summa potestate tractare, salva interim singularum Provinciarum Majestate & juribus. Non enim initum est à Provinciis fœdus, ut jura Imperii singulorum populorum confunderentur, sed ut illa inviolata melius defenderentur. Ac jura Majestatis singularum Provinciarum evidentia sunt ex tributis & impositionibus, moneta, legibus, edictis, constitutione Academiarum, aliisque, Unionem ipsam in genere non spectantibus. Hi Ordines Generales pro numero Provinciarum septem suffragia conficiunt. Quamquam enim plures ab una Provincia mit-
ti pos-

ti possint, non tamen viritim colliguntur suffragia, sed per ditiones nationesque, & perinde habetur unus an plures sententiam dicant. Plura suffragia concludunt, exceptis quæ tributa aut insignem aliquam Reipublicæ mutationem spectant, in quibus unanimis omnium consensus desideratur ex recepto collegiorum more.

16. Ita fundata, ita constituta libera Belgii Respublica, tanta mox sumpsit incrementa, ut vix credibile posteris sit tam brevi tempore contra potentissimum hostem tot res geri potuisse. Non immerito Muhammedes III Turcarum Imperator, in hujus rei consideratione, rejectis omnibus præfidiis & auxiliis humanis, solum Deum causam constitutæ auctæ & servatæ Reip. Belgicæ, nominavit. Possunt autem, ordinis ergo, quatuor veluti gradus incrementorum ejus constitui.

Primus ab A. 1581. ad 1609, id est, ab ipsa origine usque ad duodecennales inducias. Quo tempore interfectus ab Hispaniensi sicario Balthasare Girardo Guilielmus Auriacus A. 1584. successorem Mauritium filium habuit, admodum juvenem. Cæterum crescentibus indies diffultatibus, maximè post Antwerpiam

à Parmensi captam, Reip. patrocinium Elizabetha Angliæ Regina suscepit, misso Roberto Dudleio Comite Lecestrizæ; cujus Regimine, proditionibus & confessione infami, intra breve tempus finito, jam in solidum Mauritius, fulmen illud belli & tempestas Martia successit ac Rempublicam admirabili rerum successu ita auxit & illustravit, ut vix ejus victorias Belgarum fasti, merita posteritas vix capiat. Is perpetuo victoriarum cursu, Bredam, Zutphaniam, Daventriam, Delftylam, Hulstam, Coverdiam, Gertrudisbergam, Groningam, Rbynbergam, Meursam, Grollam, Brevordam, Enschedam, Oetmarsam, Oldenzelam, Lingam, Graviam, Slusam & innumera oppida arcesque hosti eripuit. Sed imprimis triennale Ostendæ obsidium, inauditis cladibus & constantia continuatum, ac ad Newportam, ipso seculari anno commissum prælium, toto orbe celebrantur. Nec minora mari gesta contra invincibilem, ut falso jaçtabatur, Hispanorum classem, A. 1588. & jam tum in ipsa Hispania, & ad Herculis columnas gravibus superata præliis Tyrannis triumphabatur.

18. *Secundus* ab. A. 1609. ad 1621. & exitum induciarum. Quo tempore pax cum Hispanis in Belgio, sed foris bellum,

ac

ac domi civiles motus. Quippe cum Juliacis Provinciis imminerent Austriaci, Ordines suscepto propter viciniam & communia fœdera earum patrocinio, magnas ad Rhenum res gesserunt. Mox turbati Germania, & ex bello Bohemico Palatinum nasci, in quo nequaquam veteri amico & fœderato Respublica defuit, sed misso cum insigni Equitatu Frederico Henrico Auriaco labantes res sistere conata fuit.

19. *Tertius* ab A. 1621. ad 1648. & pacem cum Hispano initam. Tum defuncto Mauritio, A. 1625. Fredericus Henricus frater successit, sub cujus Regimine Respublica summum quasi gloriæ & potentiae fastigium conscendit. Captæ urbes maximi nominis & molis, Grolla, Sylva Ducis, Vefalia, Mosæ Trajectus, Venloa, Ruremonda, Limburgum, Orsoa, Rhenoberca, Schenkianum munimentum, Breda, Gennepa, Gandavi Cataracta, Hulsta. Maximi quoque in India utraque Societatum progressus. Nam Brasiliæ caput, oppidum omnium Sanctorum, expugnatum inque ejus amissi locum Olinda Fernambuci quasi permutatione quadam successit. Intercepta ad Matanzam Cubæ à Petro Heynio classis immensarum opum ferax, & altera incre-

dibilis potentia à Martino Trompio in Dunis Anglorum debellata.

20. *Quartus* ab A. 1648. & pace cum Hispanis inita, in quo pax circumcirca cum omnibus; nihil undique, nisi in Brasilia, hostile. Gloriosus hic omnino Status & Reipublicæ expetendus; quæ etiam infensissimi hostis testimonio innocentia suæ, libertatis, & iustissimæ causæ, testimonium retulit.

21. Medio tempore non defuere publicæ calamitates, ac non fluctuare modo, verum etiam periclitari & submergi Reipublicæ navis visa. Initio Alenfonius, quas contra externum hostem defendere debebat, eas opprimere ac in servitutem Hispanica deteriorem rapere conabatur Provincias. Successit Anglorum malefana dominatio, & Lecestrius ingens Reip. detrimentum, sive sua negligentia & pravis consiliis, sive suorum perfidia attulit. His superatis malis Religio à novatoribus quibusdam turbata: quod malum atrox & pestilens, nisi heroica Mauritiî virtute & Synodo Dordraci convocata obviam itum fuisset. Ultimum A. 1629. periculum, nostris ad Sylvam Ducis cum exercitu hærentibus, hoste in Velavia grassante. Tum temporis fatale libertatis nostræ munimentum ac præsidium Vesalia jam incli-

inclinantem & labantem prope patriam, cœlitus expugnata, & ante capta quam obseſſa, in tuto locavit.

22. Ab hac origine & inſitiis ad tantam amplitudinem, divina Providentia, Ordinum prudentia, Principum Auriacorum fortitudine, proveſta Reſpublica Belgica. Quoniam vero,

*Non minor eſt virtus, quam querere,
parta tueri.*

Ideo omni modo enitendum eſt, ut quam diutiſſimè in eo ſplendore ac dignitatis & potentiæ gradu conſervetur, ad eumque finem media convenientia adhibenda ſunt.

23. Quorum antequam exhibeamus ſpecimen, rejicienda eſt Cardinalis Bentivoglii aſſertio, qui tam malè conſtitutam arbitratuſ Rempubl. hanc, ut diu conſiſtere in eodem gradu ac perennare nequeat. Nobis verò contrarium plane videtur, & tam bene contemperatum hoc corpus, ut diuturnum omnino, gratia Dei adſpirante, ſtatum polliceatur. Nam & libertati & æqualitati ſingularum Provinciæ ſummopere proſpectum eſt; & immenſæ privatorum opes, munimentorum natura & arte inexpugnabilium ſitus, fœdera cum vicinis, innatum contra Hiſpanos odium, exercitus validus, durationem

promittunt, nisi peccata nostra Deum nobis hostem faciant.

24. Quoniam vero omnia humana corruptionibus obnoxia, ideo media diligenter adhibenda, quibus omni malo in tempore obviam eatur. Illa in universum sunt vel Theologica vel Politica. Inter *Theologica* efficacissimum est, ut crebro ira Supremi Numinis jejuniis precibusque solemniter indictis placeatur, eique gratia pro beneficiis hætenus præstitis agantur. *Politica* spectant Religionem, Unionem, Militiam, Fœdera, Ærarium. Religio Reformatæ & publicæ auctoritate in Synodo Dordracena stabilita, omni modo defendi, conservari, propagari debet, his potissimum mediis, ut qui Ecclesiæ, Republicæ, Militiæ inserviunt, omnes eam publice profiteantur. Vt Ministri Evangelii digno honore afficiantur, ac sufficienti salario fruantur. Vt ne Ecclesiæ suis privilegiis spolientur. Vt publicum exercitium Religionis Pontificia nullibi tolleretur. Vt Iesuitæ excludantur. Unio, Vt servetur æquilibrium inter Provincias, ne vel una Provincia vel urbs affectet primatum, dominium, prærogativam: sine consensu reliquarum fœdus pactumve ineat cum exteris, bellum, pacem faciat, militiam dimittat. Vt discidia quavis
ma-

maturè sopiantur & tollantur siue suffragiis plurium siue arbitrio mediatorum. Atque hinc p̄ocul abesse debet pervicacia, obstinatio, fervor nimius, iræ, contentiones, calumniæ, odia.

25. Quoniam vero pecunia pacis bellicæ nervus est, & anima Reipublicæ, omni modo conandum est, ut commercia nostra ubique terrarum floreat, tum terrestria tum maritima. Terrestria hætenus propter continua bella cessarunt, nunc pace inita instaurari possunt per Germaniam: Maritima in omnes Orbis partes quas mare alluit ingenti navium numero suscipiuntur ac fere dividuntur in societates Maris Mediterranei, Baltici, Russici, Indiarum Occidentalis & Orientalis, Caribanicæ. Ex his Indica Occidentalis incredibili cum damno harum Provinciarum & dedecore, tota pene collapsa, ante omnia ab Ordinibus quam primum instauranda est. Quia illa collapsa Provinciæ fœderatæ unum ex præcipuis munimentis suis amittent, quia turpissimum ac signum maximæ corruptionis in Republica, ita deferere cives suos ac fideles subditos, præsertim viduas & orphanos, quorum omnes opes in ea societate sitæ sunt. Quia Portugalli pessima fraude nostros decipiunt ac contentim illudunt.

Quia res nondum est desperata, sed, Deo favente, adhuc curabilis. Quia idem alias metuendum Societati Indiæ Orientalis, neque ulla ratio cur in simili casu, quod Deus avertat, hæc juvanda & non illa. Quia nihil hæctenus obstitit quam avaritia, privati commodi, turpis lucrì & vindictæ cupido, imo etiam perfidia & corruptio quorundam quo minus juvaretur. Quia propagatio Evangelii, conversio miserorum Indorum, impie impeditur ac barbari quorum fœdere ac amicitia utimur, perfidè exponuntur Tyrannidi Portugallorum, pravamque de nobis & statu nostro opinionem concipiunt nosque palam execrantur. Cum igitur hac in societate conservanda concurrant honestum, utile, facile, argumenta ad persuadendum maximi ponderis, mirum profecto est tot injici remoras & tam lente tanti momenti negotium tractari, cum tamen ingens in mora periculum sit, & occasio semel elapsa non nisi difficillimè recuperari possit. Nam quod quidam obtendunt, satius fore si libera navigatio permittatur omnibus in ea loca quæ Societatis sunt, id iniquum atque injustum, præterea etiam damnosum est, singulis proprio commodo cum alterius detrimento studentibus ac piratas in se concitantibus. Nam dum

fin-

singuli pugnant omnes vincuntur. Ergo utraque societas omni modo conservanda, augenda, promovenda est, tum propter immensas opes quæ inde in Remp. derivantur: tum quod seminaria peritissimorum in navali bello militum ac nautarum & promptuaria quædam navium omni armorum genere instructissimarum sunt: ita ut secundum Deum nulla ratione potius infractæ fuerint Hispanorum vires, quam his navigationibus. Unde eas omni modo turbare, impedire & subvertere conati sunt, ac vel propterea duodecennales inducias pepigerunt, ut societas Indiæ Occidentalis omitteretur. Turpissima fane & indelebilis macula Potentissimæ hujus Reipublicæ foret, quibus pacem hosti extorsit, & quæ durante maximo bello contra omnem Hispanorum apertam vim tam gloriosè defendit, ea pace & tot opibus partis per clandestinam conspirationem & apertam rebellionem Portugallorum amittere, nec vel de injuria serio conqueri, nedum amissa recuperare.

26. Quoniam vero nulla quies gentium sine armis, nec arma sine stipendiis, nec stipendia sine tributis haberi queunt: ideo ærarium ex singularum Provinciarum contributionibus implendum est. In
qui-

quibus observanda proportio non Arithmetica sed Geometrica, pro ratione opum & Provinciarum, adeo ut qui multa habet, multa det, neque tamen si rationem finis & mediorum instituas, plura quam alii. Quid iniquius quam aliis Provinciis exprobrare suam egestatem? aut Dominium affectare in eas, non quod meliores aut potiores, sed quod ditiores simus? At vero cum finis hujus Reip. sit mutua defensio, qui plura contribuent, plura quoque quæ à fœderatis defendenda sunt, habent, plura etiam amitterent nisi defenderentur. Semper etiam præ oculis aureum illud monitum habeatur; *Concordia res parva crescunt, discordia maxima dilabuntur.* Autoritas quoque Magistratuum, Ordinum, Principis, accurate protegenda, inhibendo: *Ne libelli famosi, injurii in personas ac actiones eorum spargantur. Ne secreta status eliminentur ac typis evulgentur.*

27. Quæ tamen omnia ad conservationem hujus status parum conducent, nisi ipsa pax sit armata; Nunquam enim nimis fidendum est Hispano & quo magis blanditur eo occultius nocere studet. Quam igitur armis extorsimus pacem, armis perpetuo tuenda est. Ergo pacis ac induciarum tempore, semper instructi sint

sint Ordines sufficienti militum numero, aliarumque bellicarum rerum apparatu, ut necessitate ingruente promptus ad arma intra biduum exercitus sit. Præcipue vero loca limitanea firmissimis præfidiis & acri vigilia custodiantur, quæ unicui Reip. hujus contra externos hostes munimentum & robur sunt. Nihil etiam de militaribus exercitiis remittendum, ne miles longo otio languescat & enervetur. Revocanda in usum veterum Romanorum diligentia, qui per campidoctores nunquam patiebantur esse otiosum, sed laborare, decurrere, portare pondus, & solem, pulveremque ferre assuefaciebant militem.

28. Jam vicini & exteri vel amici vel Fœderati sint, præcipue Gallus, Danus, Suedus, Polonus, Russus, Germanus. Galliæ Regis amicitia omnibus, præsertim Hispano, præferenda, ita tamen ut more Ostgottorum, *Francum amicum, non vicinum habeamus*. Inquies illa gens pacem facile bello, amicitiam odio permutat, & formidabilior ejus potentia, quam ut liberæ Reip. expediat. Quare danda opera ut inter nos & illum, quasi obex & Isthmus inter duo maria, Flandria cum aliis Provinciis conservetur. Quo etiam multum conducunt perpetuæ Gallo-

Gallorum & Hispanorum æmulationes, qui velut gemelli simul moventur & quiescunt. Inter quos quam diu flagrat bellum, Resp. non habet quod ab illis metuat. Quod Cæsarem spectat is hostilem erga nos animum publica professione deposuit, & ita fractus diuturno bello est, ut parum ab eo metuendum sit. Nihilominus cum in civitates quasdam jus prætendat, danda est opera ut Principes Germanos Protestantes amicos habeamus; imprimis Electorem Palatinum, Brandenburgicum, Hassum, Anseaticas civitates, & illis quoque, si bello impetantur, auxilia ferenda sunt. De Anglia propter intestinam confusionem nihil adhuc statui potest. Dani, Suedorum, Polonorum, Russorum amicitia opus habemus propter navigationes Balticas & frumenti advectionem. Quod sitamen fretum Sundanum aliquo casu occluderetur, vel Polonia frumentum negaret, tum septentrionalis per mare Album navigatio in Russiam instituenda esset & cum Magno Duce certis conditionibus paciscendum.

29. Ut igitur finem faciamus, multum ad conservationem hujus Reipublicæ faciet præteriti status consideratio, ex quo, in quem, quibus mediis pervenerimus.

mus. Nunquam animo nostro & cogitatione excidat trux & sanguinolentus Albanus, cum suo Varga & Spell, aliisque furiosæ Tyrannidis ministris; capita Egmontii & Hornani, Laniena Harlemonsis, Naerdensis, Veteraquinas, Zutphaniensis, & manes octodecim illorum milium, quos manu carnificis necarunt Hispani, jugiter ob oculos versentur. Multum proderit illam majorum nostrorum sub Hispanica Tyrannide gementium inenarrabilem miseriam infantibus à primis annis, cum lacte quasi materno & primis elementis implantare, in Scholis, Academiis, Ecclesiis enarrare, ne unquam memoria crudelissimæ & atrocissimæ gentis inter nos & in rudi plebe excidat. Ut comparatione instituta inter præteritas miseras sine exemplo, sciamus quo cum hoste majores nostri, non pro gloria & imperio, sed pro vita, pro salute, & libertate decertarint, ac conferentes priorem immanitatem cum hodiernis blanditiis, rectè judicemus de natura Hispanorum. Ex his quæ dicta sunt patet Principes legibus esse obnoxios ac pactis, & Aristocratiam in Belgio preferendam esse Monarchiæ.

DISSERTATIO XVII.

De Tyrannide I. contra seditiosam & horribilem Iesuitarum doctrinam, qua REGES & PRINCIPES, titulo TYRANNORVM occidendos sicariis obijciunt.

1. **R**EGNO Tyrannis opponitur, quæ est *Monarchia in pares & meliores, ad questum privatum & non publicum.* Nam quod vulgo Tyrannidis essentiam ex notis quibusdam explicant, minus accuratè fit, cum illæ notæ Tyrannidem nec conjunctim nec disjunctim constituent, eaque posteriores sint, nec omni Tyranno convenient. Hinc Aristotelis definitio cæteris præferenda, quod sit *μοναρχία ἀντιπρόσωπον* & in pares & meliores *πρὸς τὸ σφίτερον αὐτῆς συμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ ἑδῶν ἄνθρωπον.* In privatum enim illud commodum, tanquam sentinam, omnia Tyrannorum vitia confluent.

2. Est autem magna opus circumspectione, in statuendo quis sit & jure dicatur Tyrannus. Quod ut ordine fiat, primo illa *amovenda*, quæ Tyrannum non faciunt: deinde *ponenda* quæ Tyranni propriæ & perpetuæ notæ sunt.

3. *Amo-*

3. *Amovenda hæc sunt ; negligentia, socordia, stupor, imbecillitas mentis, defectus judicii, facilitas, & hujus generis alia quæ in omissione, non commissione, nisi per accidens, consistunt.* Non enim Rex & Tyrannus opponuntur ut habitus & privatio, sed ut virtuti vitium, sanitati morbus. Supina tamen negligentia & deliberata, proximus ad Tyrannidem gradus est, qualis in Tiberio, Nerone, Galliceno, Wenceslao Imp. & aliis fuit : tantum tamen à Tyrannide, quantum ab habitu privatio abest. Atque secundum hanc regulam, Claudius Imp. mortalium stupidissimus ac insigniter fatuus, Tyrannis accenseri non potest. Deinde, *secernenda sunt vitia privata à publicis.* Ita ob libidinem, intemperantiam, paganismum, hæresin, prodigalitatem, nemo Tyrannus dicendus est. Denique, *aliud est Princeps Tyrannicus, aliud Tyrannus.* Ita Richardus II. Angliæ, Henricus III. Galliæ, Reges, Tyrannici fuerunt Principes in quibusdam actibus, non tamen Tyranni.

4. *Ponenda hæc sunt: Tyrannus omnia refert ad utilitatem privatam.* Nulla exactior Tyrannidis nota quam hæc. Inde omnia flagitia dominationis, inde horrenda Tyrannorum facinora fluunt. Nam
de.

de actionibus Reipubl. semper judicandum ex fine. Qui si privatus, tum Tyrannidem constituit. Utcunque Nero aliquis in Isthmo perfodiendo optet, *ut sibi ac populo Romano bene res vertat*, & Julius Cæsar omnia agat per populum largitionibus deceptum: quia finis ipsorum est, opprimere senatum Rempublicamque, Tyranni sunt. Ergo ex hac regula Tyranni fuerunt Julius Cæsar, Tiberius, Nero, & alii quamplurimi: & inter recentiores Philippus II. respectu Regni Aragoniæ, & Belgii, & alii nonnulli, quos tamen nominare tutum non est. Ex dictis liquet Saulem haudquaquam Tyrannis annumerandum.

5. Sed nobis jam contra Jesuitas agendum est, qui Politicam de Tyrannis doctrinam quam noxiosissime corrumpunt. Eorum abominanda sententia unico hoc quam brevissime aphorismo constringi potest: *Licitum ac meritorium vite æternæ esse*, eos Reges ac Principes qui vel Evangelici sunt, vel Papistæ moderatiores, non assentientes eorum crudelibus consiliis, privato cuivis, ferro, igne, veneno, pulvere sulfureo, aliisque modis necare & trucidare.

6. Hoc aphorismo cum totum mysterium iniquitatis Jesuiticæ contineatur,
ne-

neceſſe eſt ut initio termini propoſitionis ex mente Jeſuitarum rectè declarentur : inde etiam ex ipſorum ſcriptis & exemplis probetur , hanc & non aliam eorum doctrinam eſſe. Utrumque neceſſarium eſt. *Primum* : quia multis involucriſ hanc doctrinam ſuam involvunt , tegunt , limitant , ut ne eâ animadverſâ , ſibi ipſis exitium attrahant. *Refutat*. Anticotoni dicunt , quod Mariana multis circumſtantiis doctrinam ſuam limitarit. *Gretſerus* , *Eudemon* , & alii eam multis modis limitant , explicant & extenuant. *Secundum* : quia hanc doctrinam ſuam eſſe , hodie præſractè negant.

7. Utrumque hoc inde fit : Quia in hac cauſa ambiguitatibus velut teſſeris ludunt , & ſub quarundam diſtinctionum velo , non ſimplices ſolum homines , ſed & ſagaciores , fallere conantur ; Linguis dicta dulcia dantes , corde amara facientes.

8. Unde quod olim tam audacter affirmarunt , nunc tam infrunitè negant , inventis ejuſmodi terminis & ambiguitatibus , ſub quorum ſchemate , quidvis affirmare vel negare , mentali reſervatione poſt principia ſtante , audent & ſuſtinent. Quarum ambiguitatum Cl. *Aquaviva* in ſua ſanctione ſacerrima , apud Eu-

Eudæmonem clarum specimen edidit. Initio quos nos vocamus *Euangelicos* Reges & Principes, item *Papistas* moderatiores, eos ipsi sub communi *Tyrannorum* nomine comprehendunt; quod etiam propositionis declarandæ subiectum est.

9. Circa quod subiectum duo notanda sunt: 1. Quod Jesuitæ magno studio involvant & occultent quid per Tyrannum intelligant, nec nisi ambigue de eo loquantur. Idque ob hanc causam, ne plerique Reges ac Principes putent se sub illo titulo comprehendendi. *Quasi* verò, inquit Eudæmon de Henrico IV. cap. 1. Ant: f. 9. *aut Rex tam moderatus & clemens Tyrannus esset, aut nihil inter Regem & Tyrannum interesset?* Hoc est illud quod Poëta inquit: *Noctem peccatis & fraudibus objice nubem.*

10. Tradunt autem duplices Tyrannos esse: Alios *Gubernatione*: qui licet verè sint Reipubl. Domini, eam tamen inique & Tyrannicè opprimunt. Hos vocant *Tyrannos cum titulo*. Alios *possessione*: qui cum non sint Reipubl. Domini, eam tamen inique usurpant & opprimunt. Hos vocant *Tyrannos sine titulo*.

11. De Tyranno primi modi studio dissentiunt. Quidam enim dicunt nefas esse privatis eum interficere. Et de hoc
ex-

explicant decretum illud Concilii Constantiensis sess. XV. ubi est hæc assertio : *Quilibet Tyrannus potest & debet licitè & meritorie occidi per quemcunque Vassallum suum & subditum, etiam per insidias, blanditias & adulationes, non obstante quocunque juramento seu confederatione cum eo, non expectata sententia vel mandato judicii cujuscunque, erronea est in fide & moribus, ipsamque synodus tanquam scandalosam & ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditones, perjuriam, vias dantem, reprobatur & condemnat.*

12. Quidam contra certis limitationibus dicunt & affirmant, *Licetum esse privato Tyrannum primi generis occidere.* Gregorius de Valentia : *non potest interimi sine publica sententia.* Emmanuel Sa: *sine publico judicio.* Toletus : *absque publica auctoritate.* Tannerus : *quamdiu sua legitimâ potestate non exuitur.* Seb. Heisius : *nisi quis necessitate se defendendi cogatur manus inferre Principi.* Lessius : *quamdiu manet Princeps.* Quorum loca citat Eudæmon in confut. Anticot. c. 1. De Tyranno secundi modi itidem dissentiunt. Quidam, interque eos Salmeron dicunt : *privato non licere eum interficere.* Communiter tamen statuunt, quod à pri-

F vato

vato possit occidi: cujus sententiæ Patro-
nos vide apud eundem Cretensem, d. 1.

13. Cæterum utraque distinctio ambi-
gua & fraudulenta est: inde fit, ut Jesuitis
perinde sit hoc vel illud affirmare, cum
termini sic vel sic intelligi possint. *Prima*:
quia non declarant quid ipsis sit: *Reipublica Dominum esse: & inique ac
injustè Rempublicam opprimere. Secunda*:
quia non declarant quid ipsis sit: *non esse
Reipublica Dominum; & tamen iniquè
ac injustè rempublicam opprimere.* Præ-
terea Jesuitis facillimum est, ex Tyran-
nis secundi modi facere Tyrannum pri-
mi modi, cum illud per solam excommu-
nicationem, vel communem & annuam,
vel singularem & repetitam fiat: qua Prin-
ceps deponitur, ita ut desinat esse Prin-
ceps & superior: & subditi juramento fi-
delitatis solvuntur, ita ut desinant esse
subditi sive inferiores, de quo Jesuita Sua-
rez, lib. 6. adversus sectam Angl. cap. 6.
late agit.

14. II. *Quod per Tyrannum sive pri-
mi sive secundi generis, non alios quam
Euangelicos Reges & Principes, & Pa-
pistas moderatiores intelligant.* Idque ex-
indè patet; quia Jesuitis Tyranni sunt;
qui non sunt *Reipublicæ Domini*, & ta-
men eam opprimunt ac invadunt. Iam au-
tem

tem is Jesuitis Reipublicæ Dominus non est, quem Papa pro tali non agnoscit: & is Rempublicam opprimit Jesuitis, qui vel rejecit & eliminavit Papatum, vel non satis fervidè, id est, igne ac ferro, Euangelium excindit, sed Religionis & conscientiarum libertatem subditis concedit.

15. Unde in promptu est, qualesnam Reges ac Principes Jesuitæ pro Tyrannis habeant, nim. 1. *Qui Romanam Religionem abjecerunt.* 2. *Qui Romanam Religionem non satis fervide propagant & propugnant.* 3. *Qui à Papa excommunicati sunt.* 4. *Qui à viris gravibus & eruditis, id est, Jesuitis, propter peculiares causas, pro talibus habentur.* Prima conditio omnes Euangelicos Reges & Principes; secunda omnes moderatiores Papistas, comprehendit. Duæ reliquæ utrisque tam Euangelicis, quam Papistis communes sunt. Ubi & illud notandum: *Eos ad constitutionem Tyranni non requirere novam & solemnem excommunicationem: cum Papa singulis annis tales in cœna Domini excommunicet: Qui hæreticos tolerant & foveant: Qui se hæreticis conjungunt, vel iis contra Catholicos auxilia præstant.* Atque hæc de SVBIECTO, proximè de PRÆDICATIONE quæstionis agemus.

DISSERTATIO XVIII.

De Tyrannide Secunda:

*Qua est contra seditiosam & horribilem
Iesuitarum doctrinam, qua REGES
& PRINCIPES, titulo TY-
RANNORVM occidendos
sicariis objiciunt.*

I. **S**uperiore Disputatione de Subiecto
Quæstionis, nimirum Tyrannis,
actum. Prædicatum sequitur, quod est:
*occidere licet cuivis privato, ubi habes
Rem & Personam.*

RES est: *occidere licet.* Modus à Ma-
riana præscribitur: *ne tantum nefas non
ritè fiat.*

I. Quod licitum sit ferro & veneno
eos occidere.

*Quid interest inquit ferro aut veneno per-
imas, cum concessa sit ferro & fraude
agendi facultas?*

I I. Quod veneno potius quam ferro
occidi debeant: idque ob has causas:

1. Quia minori periculo fit.

II. Quia non minus veneno quam
ferro perimi possunt.

III. Quia major inde lætitia, perem-
to hoste, conservato parricida:

*Veneno, inquit si perimas, fit id minore pe-
ri-*

riculo , majore spe impunitatis : & eo nihil de publica latitia minuitur , hoste perempto , conservatoque auctore & architecto publica libertatis.

III. Quod venenum exterius ab alio adhibendum sit , nihil adjuvante eo qui perimitur : idque ideò , Quia Tyrannus talis noxii personam sustinet , qui non se ipsum perimere debet , sed ab alio perimi. Itaque si hæc conditio non observetur , Regicidium illicitum fore dicunt.

Mariana lib. 1. cap. 7. *In ejus vitam quacunque arte grassari concessum est , ne cogatur tantum sciens aut imprudens sibi consciscere mortem , id quod esse nefas judicamus. Et : hoc tamen temperamento licebit , si non is qui perimitur , venenum haurire cogatur , quo concepto pereat , sed exterius ab alio adhibeatur , nihil adjuvante eo qui perimendus est , cum tanta vis est veneni , ut sella eo aut vestis delibuta vim interficiendi habeat. Idem : Ne Tyrannum quidem primi vel secundi generis , etiam post judiciariam contra illum latam sententiam invenio licitè tolli , si Tyrannus ipsemet venenum illud sumere & sibi applicare debeat.*

Qua fucata limitatione nihil aliud quærunt , quam ut Principes de veneno securos , eo certius perimant.

2. PERSONA est; *quivis privatus*: de his enim solis agemus. Alias privatas & publicas personas in sceleris societatem admittunt. Mariana lib. I. c. 6. *Quicumque Princeps communis se boni, h. e. Religionis & Patrie hostem præbuerit, talisque à Republica judicatus fuerit, auctoritate & publica & privata è medio tolli potest. Idem: Si nulla sanitatis spes, bellum necessario concitabitur, & Princeps publicus hostis declaratus, ferro perimetur. Eademque facultas esto cuicumque privato, qui in conatum juvandi Rempubl. ingredi voluerit.*

In qua voce, *Privatus*, itidem ambiguitatibus ludunt. Interdum enim *Privatus* Iesuitis dicitur, qui nec publico muneri præest, neque jus exequendi sententiam judicis adversus Principem accepit. Hoc sensu negant cuicumque privato licere Tyrannum occidere. Interdum autem *Privatus* illis dicitur, qui quantumvis in nullo publico munere constitutus sit, tamen exequendi sententiam judicis adversus Tyrannum potestatem accepit. Et hoc sensu affirmant licere cuicumque privato Tyrannum occidere.

3. Duplex igitur limitatio circa personam, cui licitum esse affirmant Tyrannum occidere, occurrit:

I. Ut

I. Ut à Republ. sive populo, expresse vel tacite motus sit ad eadem Principis, Suarez lib. 6. contra. sect. Anglic. c. 6, sect. 6. *Ergo qui vis civis, membrum Reipubl. & ab ea vel EXPRESSE, vel TACITE MOTVS, potest Rempubl. defendere in eo conflictu, eo modo quo poterit. Vbi quid sit: tacite motus, ex Mariana explicari potest, qui cum Quæstionem, viro gravi & erudito dignam movisset, quid faciendum si publici conventus facultas sublata sit? Respondet; Sat judicii fore si voluntas non desit delenda Tyrannidis, id est si Respubl. tacite consentiat illudque optet, ut Cretensis explicat, Conf. Antic. disertè docet Mariana, rem tantam non in privati cujusquam arbitrio, sed in publica populi voce votisque poni oportere.*

II. Ut de hoc suo proposito viros eruditos & graves, id est, Iesuitas consulat.

Mariana: *Nisi publica vox populi adsit, viri eruditi & graves in consilium adhibeantur: quos verisimile est, minime perturbato animo, de tota re judicatu-
ros.*

III. Quod si commoda cædis occasio, & incommoda Theologos consulendi detur, eadem etiam iis inconsultis maturandam esse.

Mariana: *neque putamus fore aliquem,*

qui certus perimendi, oblatam ejus cadis occasionem negligens, Theologorum id arbitrio permittat.

4. Per τὸ LICET intelligunt, illam cædem non in se tantum gloriosam, honestam, pulcram esse; sed etiam quemvis catholicum ad illam patranda obligari. Mariana: *Occidere Tyrannum, gloriosum, honestum, pulcrum, beneficium gratum est.* Et alibi cum facinus Iacobi Clementis narrasset & laudasset: *Praclare inquit, cum rebus humanis ageretur, si multi homines tam forti pectore invenirentur, pro libertate patria, vita contemptores & salutis, sed plerosque incolumitatis cupiditas retinet, magnis sæpè conatibus adversa.* Et rursus: *Idque in Tyrannum quovis modo prestare non tantum LICET, verum etiam IMPERATUR.*

5. His ita præmissis, reliquum est ut probemus hanc & non aliam Iesuitarum de Regicidio doctrinam esse.

Rationes autem hæ sunt:

I. Quia authores, suasores, promotores, laudatores, Regicidiorum fuerunt.

Authores & suasores dupliciter:

I. Scriptis ac voce. II. Consiliis & auxiliis. Idque probatur:

I. In GENERE: Ex literis Decretalibus Cl. Aquavivæ Generalis, apud Eudæ-

dæmonem, ubi ita inquit, *Præcipimus ne-
quis DEINCEPS Societatis nostræ Reli-
giosus publicè aut privatim, prælegendo
seu consulendo, multo etiam minus libros
conscribendo, affirmare præsumat, lici-
tum esse, cuicunque personæ, quocunque
prætextu Tyrannidis, Reges aut Principes
occidere, seu mortem iis machinari.*

Ubi hæc notanda sunt:

I. Generalem non diffiteri Iesuitas
solitos fuisse, publicè ac privatim præle-
gendo ac consulendo, nec non libros scri-
bendo affirmare, licitum esse cuicunque
personæ, quocunque prætextu Tyranni-
dis, Reges & Principes occidere. Quia
præcipit, *ne quis deinceps id faciat.* Fru-
stra autem præcipitur, ne quis deinceps
quid faciat, quod ante nunquam fecit.

II. Eum non damnare Iesuitas illos
qui prioribus annis, voce, scripto ac ex-
emplo Regicidium propugnarunt: sed si-
lentio suo non magnopere improbare.

III. Eum tam ambiguè hanc do-
ctrinam de Regicidio prohibere; ut sa-
tis appareat aliud in ore Iesuitas, aliud
in corde habere. Nam cum edictum il-
lud propter Marianæ librum promul-
gatum sit, teste Cretense, nihil tamen
minus in eo quam Marianæ doctrina
prohibetur ac damnatur; qui nunquam

docuit; *cuiunque persona, quocunque prætectu Tyrannidis, licitum esse Reges occidere*: sed variis limitationibus sententiam suam limitavit; ut ipsi Iesuitæ, Eudæmon, Gretserus & alii ad ravim usque vociferantur.

6. Est autem triplex palpabilis æquivocatio in verbis *Aquavivæ*; qui imitatur nequam bestiam & damnificam involvulum, quæ in pampini folio intorto implicat se.

I. In verbis; *Cuiunque Persona*. Quod non cuiunque, id quibusdam licere vult.

II. In verbis, *Reges & Principes*: Quod non vult fieri Regibus & Principibus, id de illis intelligit, quos Papa aut Iesuitæ pro Regibus & Principibus habent; non de illis quos pro talibus non habent, quales sunt hæretici & excommunicati.

III. In verbis *quocunque prætectu*: Quod non vult quocunque prætectu, id aliquo fieri non prohibet.

II. In SPECIE: *Suarez* lib. VI. advers. sectam Anglic. cap. 4. sect. 14. docet Regem excommunicatum à Papa, vel Regno privatum à Republica & populo, ex tunc posse tanquam Tyrannum tractari & consequenter à quocunque privato
in-

interfici. Et cap. 6. ejusdem libri plura in hanc sententiam affert. Inter alia inquit: *Paulum his verbis* : Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit ; Rom. 13. *nunquam addidisse ut etiam potestatibus excommunicatis vel deprivatis à Papa omnes subditi sint.*

De Mariana res etiam apud Iesuitas in confesso est ; cujus loca quædam supra produximus. Plura vide lib. 1. c. 6. 7. ubi hanc materiam ex professo tractat.

7. Integri libri Jesuitarum , in quibus Regicidium defendunt , laudant & approbant , hi sunt ex multis pauci :

I. *Iohannis Guinardi* Rectoris collegii Parisiensis liber, *Scelere ante alios immanior omnes* , propria manu scriptus ; in quo parricidium Jacobi Clementis ad cælum laudibus effert & defendit acerrime ; omnes etiam fervidos Papistas ad cædem Henr. IV. hortatur. Ejus libri emblemata sive insertæ sunt :

I. *Neronem crudelem à Clemente occisum.*

II. *Clementi facinus illud à Sp. S. insinuatum.*

III. *Cum Bearnense benè actum iri, si capite raso in Monasterium trudatur.*

IV. *Si sine bello deponi non possit, bellum cum eo gerendum.*

V. *Si bellum fieri non possit, de medio quavis tatione tollendum.*

Thuanus Hist. lib. cx1.

II. Liber de *justa Henr. III. abdicatione*, editus à Iesuitis Lugduni Præcepto superiorum.

III. *Apologia* pro Ioh. Castello, Gallicè & Belgicè à Iesuitis edita.

9. II. VOCE: Quo pertinent seditio-
sæ Iesuitarum conciones, & exhortationes ad Regicidia in concionibus & confessionibus. Talis vox fuit Iesuitæ Comoleti Anno 1593. contra Henr. IV. qui *Ad opus* esse dicebat, sive is miles, sive pastor, sive quicumque alius esset. Tales voces Claudii Matthæi, Bernardi, Baradæ & aliorum fuerunt, quas Ludovicus Dolæus in Oratione sua pro Curionibus Parisiens. apud Thuanum lib. cx. refert.

10. III. CONSILIIS: Quia omnes regicidas ad se vocant, ut auditis virorum cruditorum ac gravium consiliis, tantam rem maturo apparatu riteque aggrediantur. Mariana: *Viri eruditi & graves in consilium adhibeantur.* & cap. 6. dicit Iacobum Clementem cognovisse à Theologis, quos erat sciscitatus, Tyrannum jure interimi posse. Et exempla argumento secundo adducenda satis hoc comprobabunt.

11. IV. AUXIL-

11. IV. AUXILIIS : Quia non tantum Regicidas à peccatis absolvunt, preces profelici successu concipiunt & aliis eos commendant : Verum etiam parricidialia arma, sclopeta, ficas, venena, suppeditant. Ita Walpottus Iesuita Edoardo Squiero venenum, quo Elizabetham & Essexium tolleret, de manu in manum tradidit, gravibus præceptis additis, ne illud nudâ manu unquam attingeret : sed (ex Marianæ sententia) Reginae & Essexii solium velephippium eo inficeret.

12. V. LAUDATIONIBVS : Quia non tantum Regicidia, sed & Regicidas ad cælum laudibus tollunt, & immortalis gloria dignos pronunciant.

I. *Regicidia.* Mariana cap. 6. eædem Henr. III. vocat *monumentum nobile, in signe ad memoriam. Occidere Tyrannum gloriosum, honestum, pulcrum, magno premio dignum, pro quo nunquam satis pretii prestari possit. Ab omni ævo consideramus in magna laude fuisse, quicunque Tyrannos opprimere aggressi sunt.* Ioh. Guinard in nefario illo libro M. SS. facinus Clementinum, ut à Spirit. Sanct. insinuat, insigniter commendat. Cui Sixtus V. Orat. habita Anno 1598. 2. Septemb. concinit, qui divinis operibus eam eædem comparat. Quam Oratio-

nem Iesuitæ non possunt improbare, nisi aut perjuri esse velint, aut Pontificem Rom. hæreseos blasphemæ insimulare.

II. Regicidas; 1. Quia Mariana l. 1. c. 6. *Præclare, inquit, cum rebus humanis ageretur, si multi homines tam forti pectore invenirentur pro libertate patriæ, vitæ contemptores ac salutis. Et cap. 7. Si hujusmodi (Regicida) post designatum facinus evaserint, instar heroum in omni vita suspiciuntur. Si secus accidat, grata superis, grata hominibus hostia cadunt, nobili memoria ad omnem posteritatis memoriam illustrati.*

13. II. Quia Regicidas in Martyrum Catalogos referunt; ut Henricum Garnet, Oldecorn, Ioh. Guinardum & alios: quos etiam Catalogos publicè in suis scholis, nominatim ea, quæ Flexis in Andibus est, proposuerunt. Et de Garneto quidem ac Oldecorno res certa est; propterea quod non tantum contra hæreticum Regem & Regnum conspirarunt; sed & in eo opere occubuerant, grata superis, grata hominibus hostia cadentes, ut Mariana loquitur: atque adeo eorum Martyrium non sola iniquitate supplicii, sed etiam pietate causæ ac defensione justitiæ contineatur, quæ conditiones Eudæmoni ad constituendum Mar-

Martyrium necessariæ videntur cap. 2. conf. Ant. Ioh. Guinardum palam Martyribus adscribere non audent : quia ille non contra hæreticum , sed contra Catholicum Regem conspiravit ; non Religionis sed seditionis causa : præterea non ab hæreticis sed à Curia Papistica damnatus fuit , denique ejus crimen toti Galliæ notissimum fuit , quod sceleratæ manus testimonio , quæ in curia adservatur , demonstrari potest. Quantum verò laudis ac innocentiae ei adscribant , Carolus Scribanius Iesuita , c. 8. Amphitheatri Honoris his verbis prodit : *Tacebo ego te clarum cælo terraque fidus , & ultimum nil amplius dolitura domus innocuum piamentum ? Nullus tui sanguinis vestigia dies exeret , totaque in hac vota mea ibit Gallia.*

DISSERTATIO XIX.

*Contra id quod hætenus probavimus,
excipiunt JESUITÆ & nominatim
EVDÆMON ;*

I. Contra Testimonia ex Mariana:

1. *Utrum loqui de Tyranno secundi modi.*
2. *Ejus sententiam particularem ac privatam esse , & à nemine Iesuitarum approbari.*

3. *Eum*

3. *Eum ex omnibus Iesuitis privatis ,
NONNIHIL in Tyrannum concedere ,
& NESCIO QUID docere publicis ra-
tionibus non usque admodum conveniens.*
4. *Ejus sententiam à variis Iesuitis refu-
tatam esse.*
5. *Eum errasse & paratum fuisse melius
quid docentibus parere.*

RESP. ad 1. Si de Tyranno secundi mo-
di loquitur Mariana , falsum est quod Eu-
dæmon 2. dicit , ejus sententiam priva-
tam esse : cum Tyrannum secundi modi
à privatis occidi posse , plurimi Jesuitæ
statuant ab ipso Cretense laudati , ut L.
Molina, Greg. de Valentia, Emmanuel Sa,
Toletus , M. Delrio ; imò , paucis excep-
tis , communiter omnes. Eum autem
loqui de quovis Tyranno, ex contextu &
verbis ejus patet. Nam laudat Regici-
dium in Henrico III. perpetratum ; qui
sanè, secundum Jesuitas, Tyrannus primi
modi fuit, & ad illius imitationem omnes
Catholicos incendit. Nisi tamen cum
Lotharingis ac Guisais statuere velint ,
*Valesios injustos Regni Gallie invasores
fuisse , inde ab Hugone Capeto. Præterea
dicit : Id omnino & semper obtinere , si
Rempubl. violenter occupaverit , aut si
populi consensu , vel jure hereditario Re-
gnum teneat , sed leges honestatis & pu-
dicitia*

dicitia negligat. Et cap. 16. Quicumque Princeps communis se boni, hoc est, Religionis ac Patriæ hostem præbuerit, talisque à Republ. judicatus sit, authoritate & publica & privata è medio tolli potest.

Ad 2. Si hæc sententia solius *Mariana* est, & à cæteris ad unum omnibus Jesuitis improbatur, quod ad ravim usque repetunt; cur ergo facerrimus ille liber anno 1599. Toleti editus & à superioribus approbatus fuit? Cur *Stephanus Hoieda* visitator generalis, in Regno, sive ut Jesuitæ loquuntur, Provincia Toletana, dicit: *approbatus prius à viris doctis & gravibus ex eodem ordine?* An ergo ille Generalis visitator; aut illi censores eruditi & graves, tam fuerunt bardi ac plumbei, ut de quo in toto libro passim agitur, illud ne inspexerint quidem? aut si inspexerunt, non intellexerint? aut si intellexerunt, tam impii, ut privatam unius, in tanta re, sententiam, non correxerint? Denique cur Magister Provincialis *Petrus de Onna* in ejus libri limine ita præfatur: *si ad hanc præscriptam formam actiones & consilia referantur, na magnum atque incredibile opera pretium existet.* An ergo neque hic Magister inspexit librum.

Ad 3. At concedere privatis ferro, veneno & fraude perimendi Principes facultata-

cultatem, tot feralia Regicidis consilia suppeditare, laudare infanda parricidia, ad ea adhortari alios & quasi adjurare, estne hoc NON NIHIL tantum privatis in Tyrannos concedere? & NESCIO QUID docere publicis rationibus non usque adeo conveniens? Nimirum secundum Jesuitas, qui Regem trucidat, is nonnihil tantum, & nescio quid in Regem committit. Nam neque graviter peccat, cum Spiritus Sanctus ei hoc parricidium insinuet, secundum Johannem Guinardum: neque omnino nihil, cum omne magnum exemplum habeat ALIQUID DE INIQUO PROPEMODUM necesse sit, secundum Marianam lib. I. cap. 3. ex Tacito.

Ad 4. Non novum est Jesuitas refutare id, quod verum esse statuunt. Veluti Critonius Personii librum, contra successionem Regis Scotiæ in Regnum Angliæ confutavit; cum tamen uterque apud se statueret, Reginam Angliæ, ut excommunicatam, à Papa; cujus etiam Regnum Hispano donatum erat, non potuisse instituere hæredem, Scotiæ Regem; & Regem Scotiæ ut hæreticum itidem excommunicatum, ejus possidendi jus nullum habuisse. Hoc enim nisi statuunt, Bullæ Papales & fulmina, inane terricula-
mentum

mentum erunt. Præterea, nemo Marianæ sententiam, ante Cottonum & Eudæmonem, id quod demum anno 1610. factum est, cogente inevitabili necessitate, publicè & ex professo refutavit. Ante illud tempus, etiam jussi eam refutare, tergiversati sunt. Nam Henricus IV. id à Cottono impetrare nequivit, qui sciebat Jesuitas Hispanos Marianam suum indefensum non esse relicturos. *Sunt enim Jesuitæ, ut quidam ait, quasi grex porcorum, si quis unum ex iis ledit, omnes in ejus auxilium concurrunt: sic unum si læseris Jesuitam, omnes habebis inimicos & adversarios.* Nunc autem:

Quid juvat errores jam mersa puppe fateri?

Denique quod omnem impudentiam superat, quod Jesuitæ Parisiis metu pœnæ negant, id si Romæ vel in Hispania essent, affirmarent. Cujus impudentiæ exemplum notum est, id quod anno 1626. Parisiis contigit. Cum enim mense Martio ejus anni Senatus Parisiensis, de Jesuitæ *Antonii Santarellæ* seditioso & parricidiali libro, quem Generalis *Mutius Vitellescus* approbarat, exquireret, ita responderunt Jesuitæ. *Quæst. Cum Generalis librum illum approbarit, & quæ in eo scripta essent, certa censuerit, idemna crede-*

crederent ? Resp. Domini, cum Roma habitet, non potest non approbare, quod Curia Romana approbat. Quæst. Quid ergo creditis ? Resp. Prorsus contrarium. Quæst. Quod si Roma essetis quid faceretis ? Resp. Idem quod faciunt qui Roma sunt. Ad quæ verba nonnulli ex Senatoribus, Quid ergo, inquebant, aliam habent conscientiam Rome, aliam Lute-tia? servet nos Deus à talibus confessoribus. Quæ ideo adduximus; ut appareat, etiamsi centum myriades Jesuitarum in Gallia clament, plane contrarium se statuere atque Mariana statuit; illud tamen non nisi coactè & simulatè agere; idem mutata sententia defensori, ubi Romam vel in Hispaniam concesserint. Et si maxime generalis sua manu omnia dogmata Marianæ subscriberet, tamen vociferaturi essent, hanc privatam unius Mariana sententiam esse: se planè contrarium statuere: aliud Rome, aliud in Hispania, aliud in Gallia obtinere. Atque hoc est quod Ampliss. Harlæus in Orat. sua apud Thuanum lib. cxxxii. dixit: Quod Iesuitæ Rome & in Hispania, ubi hac nova opinionum monstra vigent, aliter sentiant, aliter in Francia loquantur: & ut in hanc vel illam ditionem migrent, opinionem sumant aut deponant.

Ad 5 Si

Ad 5. Si Mariana paratus fuit meliora ab aliis expectare, & errorem suum corrigere, cur non fecit? si socii ejus meliora & certiora norunt, cur tot annis nemo ipsum erroris admonuit? Cur demum anno 1606, Patres Provinciæ Franciæ de Marianæ libello retulerunt, cum is jam integro septennio ubivis terrarum lectus fuisset? Denique cur non generalis publico scripto omnes monuit, non Jesuitas tantum, sed & Catholicos, ut sibi ab hoc Mariana caverent, ex quo cædis occasio vel capta erat, vel capi deinceps potuit? cur non ipse hæreticum librum & publicæ quietis turbatorem comburi publice jussit, qui Sacram Scripturam toties combussit? At volebant gravissimi Franciæ Patres ἀλωπεκῆν & bono Regi palpum obtrudere; eumque paulatim fucatâ benevolentia saginare & sopire, ut eò certius occiderent. Unde illa ficta consultatio; unde illa legatio ad Claudium; & horribile illud decretum in Marianam profluxit.

II. Contra librum *de justa Henrici III. abdicatione.*

I. *Eum librum non à Iesuitis, sed à Parrocho vel Curione Parisiensi scriptum.*

II. *Non*

II. *Non omne illud cui inscriptum sit Iesuitarum insigne, id statim Iesuiticum esse.*

I. *Quia illud etiam Ethnicorum scriptis imprimatur.*

II. *Quia Venetiis Typographi sint, qui insigne illud omnibus libris preponant.*

Resp. ad I. Jesuita sibi fabulas fingit ex Pelleterio quodam. A curione Parisiensi librum illum scriptum esse unde probabit? Si satis hoc constat, authorem libri cur non nominant? cur non se hac invidia liberant? cur non illud monstrum produnt, ut vel demortui cadaver justas læsæ Majestatis & blasphemix pœnas det? Tum omnia Jesuitica sunt in eo libro; nihil quod non suis ipsorum scriptis comprobent; nihil quod non ipsorum consiliis & rebus gestis contra Henricum III. pulchrè consonet. Nam qui illi fuerunt factiosi, inquieto animo, rebelles demagogi? nonne Jesuitæ, qui omnibus diris & execrationibus in caput Henrici III. debacchati sunt? Qui illi fuerunt, qui Regnum Galliæ Hispano tradere conabantur? nonne *Bellarminus*, *Comolet*, *Cl. Matth.* & alii? Quis *Odo Pichenat* sexdecim. viratus Parisiensis Dux fuit? nonne Jesuita? denique illa secta quæ fuit,

fuit, quæ & acerrimè & diutissimè, & nemine excepto, ad unum tota, Regi Henrico III. & IV. rebellavit? nonne Jesuitæ fuerunt? Ergo qui Ligæ temporibus tam acres hostes Regis Henrici fuerunt; qui factò & re ipsa omnia illius libri de justa Henrici III. abdicatione, comprobarunt & executi sunt, illis cur non librum illum adscribamus, qui & titulo & insigni Jesuiticus est? Nam titulus habet: *Ex Præcepto superiorum*. Quæ formula Jesuitarum.

Ad II. Insigne autem illud est quod omnibus libris suis præfigunt Jesuitæ, siue quos scripserunt ipsi, siue quos ab aliis scriptos, vel in usum suum, vel lucri causa, recudunt. Qui omnes libri Jesuitarum sunt; non quod omnes scripserint, sed quod omnes ediderint, approbarint, & castigarint. Unde prima ratio Eudæmonis cadit. In secunda autem risui se omnibus exponit misero ratiocinio suo. Quid enim hoc ad causam facit, Venetiis esse Typographos, qui insigne illud omnibus libris præfigant, cum liber ille non Venetiis, sed in Gallia & quidem Lugduni excusus initio sit? Quid etiam hoc Jesuitis patrocinator, circa illud tempus, quo Eudæmon scribebat; tales Venetiis Typographos fuisse, cum liber ille jam anno
1588.

1588. editus fuerit. Neque demonstrabit Cretenſis unquam, illo jam tempore fuiſſe Typographos, qui ſibi inſignia Jeſuitarum arrogarent, & velut hederam libris ſuis appenderent.

III. Exc. contra librum Mſſ. Joh. Guinardi Jeſuitæ.

Ioh. Guinardum *Quæſtionem Theologicam*, de Tyrannorum nece in utramque partem ſcripſiſſe, ut in Scholis fieri ſolet: non verò Tyrannorum necem approbaſſe: ideoque mortem non magis meritum eſſe quam S. Thomas & alii, qui non modo de Tyrannorum nece, ſed etiam Dei exiſtentia in utramque partem diſputare ſoliti ſint.

Reſp. Initio obiter notandum, Eudæmonem *Quæſtionem* hanc de Regicidio vocare quæſtionem Theologicam, cum Galli Refut. Anticoroni hoc in Anticorono, tanquam abſurdum, reprehendant. Quod rem ipſam attinet, falſum eſt Guinardum de Tyrannorum nece in utramque partem diſputaſſe. Neque enim diſputatio ea ſed Panegyricus, in quo factum Iac. Clementis ad cælum extollit, Reges Henricos indignis modis tractat; ad cædem viventis adhuc Henrici, omnes inſti-

instigat, seditionibus & bellis fenestram aperit; cujus scelerati libelli summa capita supra posuimus. Jam si hoc est Quæstionem Theologicam in utramque partem disputare & ipsa disputatio & disputator ab eo Spiritu sunt, qui est homicida ab initio. Præterea Senatus & Curia Parisiensis, sapientissimi viri, tam ne rudes fuere & imperiti, ut quæ in utramque partem disputata erant, scholastico more, non potuerint discernere à definitiva sententia, à blasphemis in Deum, in Regem, à crudelibus & sanguineis consiliis? Utri etiam parti credemus? iis ne viris, qui & plures sunt, & integerrimi, à juventute in judiciis gravissimis versati, insuper Papistæ fervidi, & qui rationem sibi de suis factis Deo reddendam norunt? an vero hominibus scholasticis, Jesuitis, qui neque fide, neque sapientia conspicui sunt; quibus solenne est suorum scelera & parricidia, etiam in quibus deprehensi sunt, præfractè negare, quique jam propter solenne mentiendi studium famigerabiles in toto Orbe sunt? Eum ne etiam injustè occisum esse, qui in laniena Parisiensi anno 1572 non parcendum fuisse Henr. IV, qui Regnum Borboniis eripiendum contendit: qui non Regem tantum Henr. III, Elizabetham, Sue-

cum & Saxonem; sed etiam Henr. IV. Tyrannis maximis accenset & antefert: qui denique omnes superstites ex his necandos & trucidandos quavis ratione censet? Eumne inquam injustè occisum esse? Cum tamen secundum decisionem Cretensis: *Qui Tyranni titulum ad Henrici IV. causam transferunt, Tyranno ipsi & carnifice digni sint: & qui Tyrannos occidi posse statuunt, ii non aliter quam pestes ac furia publicæ tranquillitatis avertendi sint.*

IV. Exc. contra Apologiam pro Joh. Castellio & societate Iesu.

I. *Eum librum non esse scriptum à Iesuita.*

II. *Nihil eum ad hanc causam pertinere.*

Resp. ad I. Liber ille sub *Francisci Veronæ* nomine editus est: quod nomen fictum esse fatemur. Ediderunt eum Iesuitæ Belgæ ex Gallico in Belgicum sermonem versum. Omnia conveniunt cum cæteris Iesuitarum scriptis: ut si non auctorem, saltem res quæ tractantur, pro suis agnoscere debeant.

Ad II. Liber ille ideo ad hanc causam pertinet, quia in eo propugnatur facinus Ioh. Castellii, ut justum & pium: & probatur Henricum IV. esse Tyrannum: idcoque

coque à quovis privato licite tolli posse
& debere.

V. Excipiunt contra *Laudationes*:

Se illa parricidia & ipsos parricidas abominari & execrari.

Resp. Sed fide Jesuitica; id est, simulate, verbo non animo; idque quia rerum testimonia adsunt, probatu non opus est.

Contra *author. Pontif.*

Rom. Pontifices parricidia nunquam probasse, nunquam probaturos: Neque ullam extare in jure Canonico sententiam, qua heretici Principes folio suo deturbentur, ut ob eam rem nulla expectata sententia Iudicis, subjecti quicquam in eos moliri possint.

Resp. Κρῆτες αὐτῶν ὧν. Non probat Pont. Rom. parricidia; nimirum illa quibus filii ἀσπρῶι innocuos parentes tollunt. At de Regum cæde qui Pont. Rom. obedientiam negant, & propterea excommunicati sunt, longe aliter Canones Papales, longe aliter Curia Romana & Jesuitica loquitur. Nam in Decretal. cap. ult. de Hæreticis ita dicitur: *Qui Ecclesiam contra hereticos non adjuvabunt fideliter & efficaciter juxta posse suum, honore suo spolientur & excommunicentur, &*

Terra ipsorum interdicto Ecclesia supponantur. Et absolutos se noverint à debito fidelitatis, dominii, & totius obsequii ejus. Et ipse Cretensis siparium Tyrannidis Pontificiæ satis tollit cap. 2. confut. Anticot. ubi hæc ejus axiomata leguntur: Summo Pontifici nihilo plus concedimus, quam quantum ad BENE administrandam Ecclesiam, resque Spirituales ritè constituendas, satis est. Ibid. Pontifex in Gallia de REGNORVM etiam nonnunquam SVCCESIONIBVS constituere potest. Et quanquam terrena non est potestas Ecclesie: TERRENIS tamen ad promovenda celestia uti jure suo potestas debet. Potestne quid clarius dici pro Tyrannide Pontificis, contra omnium Regum ac Principum vitam & Dominia? Nam quod tandem Regnum, aut quis Rex erit in quem non, sub titulo Ecclesiæ & cœlestium Rerum, Papa possit exercere Tyrannidem? Eum excommunicare? Regnum alii tradere, qui cœlestia melius promoveat? Quanquam revera parum cœlestia curent, dummodo legitimos Reges ejiciant & animo obsequantur suo. Quo modo Julius II. Navarre Regnum contra jus fasque, nullo titulo, nulla cœlestium curâ motus, in Castellæ Reges transtulit. Nisi tamen id necessarium fuisset

se ad animæ salutem Navarri Regis dicant, secundum illud Bellarmini lib. v. de Potestate Rom. Pont. cap. 6. *Potest Pontifex summus, mutare Regna, & uni auferre atque alteri conferre, tanquam summus Princeps spiritualis, si id necessarium sit ad animarum salutem.* Quæ verba Cretensis citat & defendit; & quibus stantibus omnes Reges ac Principes Evangelici non nisi invasores erunt; quippe excommunicati à Papa; qui etiam Angliæ Regnum Hispano donare ausus fuit. Quæ omnia huc tendunt, ut pateat, quam vana sit Cretensis tergiversatio; nullas tales in Jure Canonico sententias extare: qui etiam suo more ludit in voce IUDICIS, quasi Iesuitis satis iudicii non sit, à Papa excommunicari & deponi.

Exc. contra Martyrium I. Guinardi.

I. Martyrum illorum effigies non à Iesuitis, sed ab exteris, lucri causa, excudi & protrudi; neque se hoc præstare posse.

II. Nunquam se Guinardum pro Martyre habuisse.

Resp. ad I. Cum Martyres Iesuitarum non nisi à Iesuitis in catalogos redigantur, cumque Typographi omnia ex Iesuitarum præscripto agant, nugæ tantum sunt. Tum quid ad rem facit, ab exteris

eas imagines excusas, id est, extra Galliam? sunt enim sane etiam extra Galliam Jesuitæ. Quid etiam lucri causa excusas refert? Cum Jesuitæ lucrum ex quavis re quærant.

Ad II. Si J. Guinardum indignum Martyris titulo putant; cur ergo eam tabulam publice non damnant, ut adulterinam? cur sulfureis suis Martyribus tantam injuriam inferri sinunt, ut propter scelera justo supplicio mactatis associantur? cur Typographos ob eam rem non vocant in jus, vel saltem redarguunt ut impostores? Denique cur catalogos illos in suis collegiis publicè proponunt; ut Flexis in Audibus?

II. *Quia Iesuita vel attentarunt vel perfecerunt Regicidia, per emissos sicarios suos.*

Regicidia attentarunt:

I. *Contra ELIZABETHAM.*

Anno 1581. Edmundus Campianus & alii Jesuitæ; contra Reginam conspirarunt. Deprehensi sibi triste exitium, sociis perpetuam proscriptionem attraxerunt. Anno 1592 & 93. Iesuita Holtus tres sicarios, Clementem Iorkium, Reinhardum Wil-

Williamum, *Patricium* Cullenum Hibernum, ad trucidandam Reginam conduxit & instruxit. Quibus mox successit Reginæ Medicus *Lopez*, qui Marianæ consiliis obsecutus, veneno, quod alii ferro non potuerant, perficere tentavit. Cum & hic frustra fuisset, Iesuitæ alium quendam, Iuris Doctorem, *Wilhelmum* Parrium subornarunt; qui pugione eadem attentaret. Deprehensus in parricidio, falsus est *Annibalem* Codretum, & *Benedictum* Palmium authores & promotores cædis fuisse. Palmium dixisse: *Licetum esse Reges & Principes à Papa excommunicatos occidere*. Annib. Codretum ita confirmasse eam sententiam, ut *propriam esse Eccl. Cathol. dixerit*; & hæreseos teneri omnes, qui id negare audent, vel saltem de eò dubitare. Inde *Richardus* Walpot *Eduardum* Squierum Anglum veneno præsentissimo instructum misit, ut tolleret Effexium & Reginam. Quod & ipsum scelus frustra susceptum fuit. Quæ & alia plura exempla Abottus in Antilog. ad Apolog. Cretensis pro Garneto, late ex actis publicis recenset & probat.

II. Contra WILHELMUM AVRIACVM.

Anno 1581. *Iaurigni* Cantaber, famulus

Anastri, Mercatoris Antverpiensis, persuasus à Iesuitis, quod designato facinore statim in Paradisum concessurus, & juxta Christum è regione Maria sessurus esset, Principem incautum globo trajecit quidem, non tamen occidit.

III. Contra MAVRITIVM AVRIACVM.

Anno 1594. *Michael* Renichen sacerdos Namurcanus; & paulo post *Petrus* de Four, cui Iesuitæ summam pecuniæ & amplas dignitates promiserant nec non a *Gregorio* Clav, efficacia Missarum quas Bruxellis audierat, statim atque facinus perpetrasset; eum trucidare aggressi sunt.

Anno 1597. quidam *Petrus* Panne Iperius, pecuniâ & spe vitæ æternæ sine ulla purgatorii poenâ à Iesuitis Duacensibus allectus, idem facinus suscepit.

IV. Contra HENRICVM IV. Gallia Regem.

Anno 1593. *Petrus* Barrerius à Iesuitis Parisiensibus; imprimis P. Varada, Rectore collegii Claromontani, subornatus est ad cædem Regis, qui jam ante ipsos sex menses, ad Papismum redierat. Iesuitæ qui in Burgundia erant, & Comolet
Pari-

Parisiis, auditores suos spe mirabilis liberationis, excitarunt.

Anno 1594. 27. Decembris *Iohannes Castel* filius mercatoris, Iesuitarum discipulus, quod sæpe ex Magistris suis audivisset, licitum esse Reges & Tyrannos, qualis esset Henr. IV. occidere, idq; meritorium vitæ æternæ, Regis occidendi consilium, ad expianda peccata sua & mitigandas purgatorii pœnas, suscepit. Itaque cum Rex in Luparâ quosdam nobiles exquisitè exciperet, turbæ immixtus, pro jugulo Regis, dentes ejus confodit. Fessus id se à Iesuitis didicisse, nominatim I. Guereto; qui ob eam causam totâ Gallia proscripti sunt. *Thuanus* lib. cxi.

Anno 1598. Capucinus quidam, non poterat à Iesuita quodam absolutionem impetrare, nisi promitteret, se Henricum IV. occisurum esse: in quod inops consilii tandem consensit, tentaturus procul dubio parricidium, nisi Dux Lotharingiæ de hoc percussore Regem præmonuisset.

V. Contra JACOBVM I. Magnæ Britanniæ Regem.

Anno 1606. Cum comitia totius Regni haberentur, Iesuitæ horribile scelus aggressi sunt: quod *nulla posteritas probet,*

Sed nulla taceat.

Curia cellam unam ingenti vi pulveris nitrati oppleverant; doliis saxa & massæ ferreae ingentis ponderis imposita erant; cum Rege totius Regni procures horrenda ruinâ oppressuri. Complices erant *Garnet*, *Hall*, *Ioh. Gerardi*, *Oswald Tesmond*, *Personus*, *Wallpot* & alii Iesuitæ.

O nullum scelus

Credibile in avo quodque posteritas urget.

Exceptiones Jesuit. contra

II. Argum.

I. IN GENERE: *Se nullius parricidii ex his, reos-esse.*

Resp. Non valet negatio, ubi clara rerum testimonia adsunt. Ita enim maximè scelerati homines, omni suspitione se liberare possent. Habemus autem hac in re confessiones eorum qui scelera susceperant. Habemus acta publica; ubi quibus nominibus accusati, quid confessi, quorum testimonio convicti fuerint, latè continetur; quæ non ab Evangelicis tantum, sed etiam acerrimis Papistis concepta sunt. Idem cum doctrina Iesuitica consentit.

II. In

II. IN SPECIE:

I. Contra exempla Parricidiorum,
quibus Henr. IV. tollere co-
nati sunt.

1. *Ipsum Henricum Magnum in Oratione sua anno 1603. pro Iesuitis habitum autorem esse, neminem unquam inventum esse, qui à Societatis hominibus necem Regis didicerit; vanissimum esse totum quod eis objicitur: Iesuitas non conscios fuisse Parricidiorum; vel etiam Regem de iis commonuisse.*

Resp. Testimonium hoc non à Rege Henr. M. sed à Iesuitis profectum; tantum abest ut Iesuitas suspicione liberet, ut eos potius coram toto orbe accuset. Nam Oratio, quam *Possévinus* in apparatu suo Regi Henrico adscribit, tota commentum Iesuiticum est, quam Rex neque habuit unquam, neque approbavit. Est ergo spurium & ἀποβολικὸν fœtus mendacissimi Iesuitæ; qui cum maculam Societatis non aliter quam fraudibus delere posset, vel ipsi Regi ea affinxit, quæ ei nunquam ne in mentem quidem venerunt. Idque ex his rationibus patet.

1. Quia *Thuanus*, qui ipse actioni illi interfuit, & omnia diligenter perscribi

curavit, nihil horum meminit quæ Posssevinus Regi adscribit. Nam ne verbo quidem Rex societatem defendit, aut priorum temporum acta rescidit, sed tantum periculi ex restitutione imminentis allegatas rationes citra acerbicatem elevavit, & sperare se dixit, ut quam noxia pro tempore credita sit, tam uberes ex ejus restitutione fructus porro sit Francia perceptura: & periculum quod exhorrescant, in se recipere, qui majora hactenus Dei beneficio evaserit.

II. Quia *Possevinus* Latine edidit Relationem Italicam, Turnoni in Vivariensi pago, anno post, id est, anno 1604. publicatam, eamque Regi adscripsit. At illa Relatio vana, & ex fraudibus ac mendaciis tota composita fuit, de qua sic ipse Thuanus lib. cxxx. Quæ omnia, *inquit*, ego, qui actioni cum multis aliis interfui, eò diligentius perscribenda curavi; ut VANITAS Relationis, Italica lingua scriptæ, & Turnoni in Vivariensi pago, anno post publicatæ, pateat: in qua pleraque contumeliosa contra Amplissimum ordinem addita, quæ nunquam tunc Regi optimo ex ore exciderunt; quædam etiam ex rumusculis collecta, pro responso inculcata, ad ea, quæ ab Harlæo minimè dicta fuerant. Ergo Va-

na Relatio quid juvabit Iesuitas?

III. Quia Gallica editio ejus Vanæ Relationis, quam Iesuitæ anno 1623. ediderunt, multum distat à Latina Oratione Possevini. Ergo vana mendacia, quæ sibi non constant, quid Iesuitas juvabunt?

IV. Quia ipse Rex Henricus IV. in Instructione data Villaregio, Legato Romanam missio, testatur, *Iesuitas odiosos fuisse redditos propter cupiditatem & conjurationes adversus personam suam, eorum instigatione, nullamque esse causam, cur de illo ordine bene sentire debeat.* Et ut maxime Rex alicubi excusasset Iesuitas, & innocentes pronunciaisset, id quod nunquam demonstrare poterunt, tamen altæ sunt Regibus mentes, & imperscrutabili nocte pleraque tegunt: id quod præsertim in Rege Henrico animadversum est, qui tot conjurationibus Iesuiticis exercitus, in eorum gratiam, quos oderat, nonnunquam contra mentem suam loqui coactus fuit. Id quod Thuanus lib. 132. annotavit, cum Index Quæstionum Dæmoniacarum Cotoni emanasset; & multi Cotonum damnarent, ipse Rex, ut os aulicis obstrueret, rem quantum poterat verbis elevabat, & de ea ALITER sentire, quam REVERA sentiebat, præ se tulit.

II. Contra facinus P. Barerii.

Ipsum Regem in Oratione sua fassum , se à Iesuitis de tota re pramonitum fuisse , & ab alio Iesuita Barerium monitum , damnationem eternam incursum , si id unquam attentasset.

Resp. Iam satis ostensum est quid de ea Oratione sentiendum sit. Est enim Vana & impudens Relatio Italica, à Iesuitis ad causam suam conficta, & confarcinata. Regi satis notum ac compertum fuit, à Varada percussorem illum subornatum fuisse.

III. Contra facinus Joh. Castelli.

In Castelli causa non modo nihil solida probationis, sed ne suspicionis quidem aliud allatum fuisse, contra Iesuitas, nisi quod infelix iste juvenis Philosophicæ ipsorum Scholas visitasset, & noxas apud eos expiare solitus esset.

Resp. I. Tota Gallia impudentissima Cretensis mendacia refutat. Primò enim Amplissimus Senatus nunquam illam sententiam Iudiciariam retractavit; nunquam Iesuitis injuriam factam esse dixit, sed semper hoc Exemplum Regi proposuit, etiam anno 1603. & 1610. Tantos autem viros, tam gravem sententiam dixisse,

xisse, contra quos non modo nihil solidæ probationis, sed ne suspicionis quidem afferebatur, id vero affirmare summa impudentia, summa malitia est. Nam erant non modo solidæ probationes à parricidæ propria confessione sumtæ; verum etiam irrefutabilis accusatio, quam I. Guinard sua manu scripserat. Igitur

*Cur ita crediderint, nisi quid te detinet,
audi.*

de ea re signa atque argumenta paucis verbis eloquar. In Castelli causa solidæ probationes hæ fuerunt:

I. Quod ipse Ioh. Castell fassus est, *se cum per biennium sub Ioh. Guereto Iesuita operam in Philosophia navaret, sæpè in illa schola audivisse*, licere Regem occidere, qui Tyrannus esset, eamque ratam & certam inter omnes Patres sententiam esse.

II. Quod inter Jesuitarum chartas inventus fuerit liber ipsius Joh. Guinardi manuscriptus, in quo non tantum infinitæ calumniæ & blasphemix contra Henricum III. & IV. aliosque pios Reges & Principes, occurrebant: sed & cædes Henrici III. laudabatur ut opus Spiritus Sancti: Henrici autem IV. suadebatur, *ut eximium & singulare opus.*

Præterea cætera quæ tunc contra Jesuitas

suitas allata fuerunt. Quod si illa nihil solidæ probationis, imò ne suspicionis, quidem habuerunt, pudeat Jesuitas hæc :

Et dici potuisse, & non potuisse refelli.

Quitamen alias legiones diffiant spiritu quasi ventus folia, aut peniculum tectorium. Nimirum Iesuitis nihil solidæ probationis, imò ne suspicionis quidem est, ex ipso Regis ore (Thuanus lib. cxi.) testimonio tum discipuli, tum Rectoris convinci.

Exc. contra *Conjurat. Anglic.*

I. Contra Exemplum Garneti.

I. *Eum planè conpirationis non fuisse participem.*

II. *Eum non alia de causa occisum, quam quod revelare noluit, quod salva conscientia non potuerit.* Bellarm. lib. 2. contra Regem Angliæ.

Resp. I. Garnetus initio malitiosè negavit, quicquam sibi de conjuratione illa constare. Deprehensus suo ipsius indicio, nihil habuit quod opponeret, præter æquivocationis & mentalis Reservationis monstrum. Inde depulsus ad confessionis arcana confugit. Participem autem fuisse tota Anglia novit.

I I. Si Garnetus facinus nondum perpetr-

tra-

tratum sed cogitatum & sibi patefactum non approbavit, cur nefarios illos homines absolvit? cur non dehortatus est? cur non æternæ pœnæ comminatione eos deterruit? At tantum abest ut hoc fecerit, ut etiam precibus, sacrificiis & Instructionibus conjuratos juverit. Dicunt *eum non factum sed eventum amasse*: Eventus autem quis futurus? Regis, Reginae, Prolis Regiæ, totius Regni inaudita ruina; tum rebellio & seditiones, cædes atque persecutiones Evangelicorum, quos furiosi Papistæ jam ad cædem designaverant. Hunc ergo eventum Garnetus amavit. Denique doctrina de confessionis arcano, *quod in nullo casu, propter nullum finem, etiam pro tuenda totâ Republ. ab ingenti malo temporali & spirituali, sceleratorum hominum confessa parricidia liceat revelare*, ut Cretensis vult, Diabolicum dogma est, quod Regum vitam sicariis, Regnum seditionis impunè exponit.

II. Contra exemplum Oldecorni.

Ei nihil objectum, nisi quod detestamur conjugationem probare visus esset, dicens, Rem ipsam se Deo & conjuratorum conscientiiis relinquere, quippe qui nesciret quid quibusve consiliis egerint

rint : ab eventu autem nunquam satis de bonitate causæ judicari.

Resp. Satis manifesto vel unico hoc tenetur. Quippe facinus probavit. Nam cum nosset quam illud horribile in se, quam crudele in Regem & Regni proceres, esset tamen illud extenuavit, & excusavit, Deo rem committens, acsi conjuratis, injuriâ fieret. Cur non dixit illud extremè impium & horribile esse? At nescivit quid quibusve consiliis conjurati egissent. Hoc enim ad Oldecorni defensionem proferunt. Ergo ne unus Oldecorn non noverat quid quibusve consiliis conjurati egissent, quod tota Anglia noverat; quod ipse *Guido Faux* incendiarius factus etiam sine tormentis erat? Et quæ consilia conjuratorum fuerint, vel ex ipso apparatu, an non vir gravis & eruditus colligere potuit? Regem, Principem, optimates una cæde tollere: *Elizabetham* Regis filiam, quæ *Burlii* educabatur capere, & nuptui locare, denique *Papismum* reducere. Ipse autem Rex *Iacobus* rem aliter refert, quam *Cretensis*, cui etiam merito fidem habemus; nimirum *Oldecornum*, re patefacta concionem ad *Catholicos* habuisse, in qua percussos consolatus sit, ut ne infelici conjurationis exitu animos desponderent.

Regi-

Regicidia *perfecerunt*.

I. In Wilhelmo A V R I A C O.

Anno 1583. *Balthasar* Gerhard Burgundus, cum Treviris & Tornaci complures Iesuitas, viros eruditos & graves, consulisset, qui Martyrii honorem per-eunti pollicebantur, Principem Wilhelmum globo nefariè trajecit. Vide Meteoranum lib. XII.

II. In H E N R I C O III.

Henricus III. acerrimus persecutor Evangelicorum, qui tam fidelem Pontifici operam navavit in laniena Bartholomæanâ, totiesque de ea gloriatus est, is cum Ligam Hispano-Pontificiam à Guyssianis contextam, suspectam haberet, mox pro execrabili Tyranno & publico totius generis humani hoste à Iesuitis habitus; tandem per *Iacobum* Clementem Monachum Francisc. trucidatus est. Iesuitas autem ejus cædis authores, suasores & promotores fuisse, inde patet:

I. Quia Iesuitæ ad unum omnes Regi rebellarunt, cumque in publicis etiam concionibus *Neronem*, *Holofernem*, *Tyrannum maximum* appellarunt, ante & post cædem perpetrata; insuper ejus cædem, ut *opus divinum*, ab ipso Sp. S. *infi-*

insinuatum summè commendarunt; & ad ejus imitationem alios adhortati sunt: idque Comolet, Bernard, Palmius, Stapleton, Guinard, Mariana & alii fecerunt.

II. Quia superiores Iesuitarum non tantum nunquam illam cædem improbarunt, & eas blasphemias ac rebelliones in Regem: sed & utrumque solenniter approbarunt, ut ex Marianâ patet.

III. Quia *Iac.* Clemens domos Iesuitarum sæpe frequentavit; & ab iis, cum cædem moliretur, ad vallum usque deductus fuit. Et *Mariana* refert lib. I. c. 6 *Iac. Clementem Theologos consuluisse de Regis cæde & ab iis cognovisse*, Tyrannum jure interimi posse. Qui autem illi Theologi fuerint facile statui potest. *Monachi* non fuerunt: nam illi Iesuitis hoc titulo non veniunt; saltem non superbissimo Marianæ. *Sorbonista* non fuerunt: nam illi neque Henr. III. Tyrannum esse, neque Tyrannum à privato jure interimi posse statuunt. Restat *Iesuitas* fuisse, factionis Ligisticæ capita, qui Theologos appellitant semetipsos.

III. IN HENRICO IV.

Anno 1610. Mense Maio Franciscus Ravaiillac à Iesuitis subornatus, Regem

CURRI

curru Lutetiam per ambulantiem, gemino ad cor ictu trucidavit. Hujus parricidii authores, promotores & suasores Iesuitas fuisse inde pater:

I. Quia P. *Coton* ab ipso diabolo, quid de salute ac vita Regis sperandum esset exquisivit; & hoc ei

Εκ τείποδο Δελφικῆ ἱφροσύνης Φοίβε.
Cui autem opus est perscrutari de Regis salute, nisi à quo adversus illam cogitatur, aut post illam speratur. Thuanus lib. cxxxv.

II. Quia *Ravaillac* passus fuit, se antequam illud perpetraret, *Albinao* Iesuitæ confessum esse: qui vocatus à Iudicibus, veteratorie dixit: se à Deo hoc donum obtinuisse; ut post datam confitenti absolutionem, obliuisci traderet quacunque sibi fuisset confessus. Ergo Iesuitis non insciis, sed consciis, id facinus patratum fuit.

III. Quia *Mariana* liber post peractum parricidium à Senatu Parisiensi manu carnificis crematus fuit, quod animasset Regicidam ad horribile scelus. Et P. *Martelerius*, quantumvis Papista, tamen in sua actione coram toto Senatu ausus est dicere, notas doctrinae Iesuiticae apertas esse in confessione *Ravaillaci*. Sic etiam Sorbonistæ peculiari scripto ad Reginam

ginam & Regni Proceres ostenderunt,
Parricidium hoc à Iesuitis fluxisse.

Exc. Iesuitæ.

I. Contra Parricidium Henrici III.
 se ejus non esse authores.

I. *Quia nemo Iesuitarum ipsum Tyrannum vocavit.*

II. *Quia ut maxime illud verbum cui-
 dam elapsum esset, tamen id à superiori-
 bus approbatum non esse.*

III. *Quia probari non possit eos Iac.
 Clementi cadendi Regis authores fuisse.*

Resp. ad I. Et ante & post cædem Hen-
 ricus III. à Iesuitis Tyrannus vocatus fuit,
 ut si non ejus authores, ut fieret, saltem
 approbatores, postquam jam factum esset,
 habendi sint. *Ioh. Guinard in libello MSS.
 Le Neron cruel à este tué par un Clement.
 Thomas Stapleton Prompt. Morali in do-
 minicam XIX post Pentecost. cum exem-
 pla Justitiæ Divinæ contra persecutores
 fidei, Neronem, Domitianum, Decium,
 Maximianum, Licinium & alios recen-
 suisset. Qui hodie, inquit, horum facta
 imitantur, horum exitus perhorrescant.
 Nam & dum hac scribimus, Henr. III.
 Franc. Rex. gravis ECCLESIAE DEI PER-
 SECUTOR, primum tetra hypocrisis & hæ-
 reti-*

*reticos tolerando , postea APERTA PER-
FIDIA , Catholicos Principes Guysios bar-
barè trucidando , justo demum judicio Dei
trucidatur & ipse. Et in Dominica xx
cum Rursum Tyrannis , Pharaoni , & Ie-
roboamo Henr. III. accensuisset , ejusque
Tyrannica opera retulisset ; Sic , inquit,
Pharaones & Ieroboas novos hac atas vi-
dit. Ioh. Mariana lib. 1. c. 6. ubi Quæ-
stionem tractat: an Tyrannum opprimere
fas sit ? Iacobum Clementem dicit , co-
gnovisse à Theologis quos erat sciscitatus,
Tyrannum jure interim posse ; ideoque
rectè occidisse Henr. III. Et quid opus erat
Henr. III. nominare Tyrannum , cum
Iesuitæ , factò & opere satis declararent
eum esse Tyrannum ? Quem Regno ex-
pulerunt tanquam excommunicatum ; sua
repetentem , pro invasore nefariè habue-
runt.*

ad II. Quod neque imprudenter, ne-
que uni tantum hoc verbum exciderit, ex
allegatis patet : quippe qui in libris suis,
quos diligentissimè scribunt , & recen-
sendos dant , hoc habent. Quod à supe-
rioribus approbatum fuerit , ex eo patet,
quia ipsi superiores hoc scripserunt , ut
Iohannes Guinardus qui Rector collegii
fuit. Præterea libri illi cum approbatione
superiorum editi sunt , ut ex Mariana &
Staple-

Stapletono patet, de quo supra. Et *Mariæ* quidem liber anno 1599 demum, hoc est integro decennio post eadem *Henrici III.* editus fuit. Unde patet non in illa temporum caligine tantum, ubi omnia velut fato quodam ad ruinam agebantur, sed & diu post, pacatis jam rebus, combusto *Guinaldo* & expulsis sociis propter eandem sententiam, eos tamen constantes in ea mansisse; dum publico omnium nomine, quod *Mariana* scripserat, censores approbarunt.

ad III. Eos *Iac. Clementi* authores Regicidii fuisse tribus evidentibus rationibus supra probatum fuit; quibus præter impudentiam & mendacia, quod opponant, non habent.

II. Contra Parricidium in *HENRICO IV.* patratum.

I. *Se non vocatos in jus; quod tamen in Castellæ causa factum, ubi in minore suspitione fuerint.*

II. *Reginam Ludovicum filium, calente etiamnum parricidio, ipsis in disciplinam dedisse.*

III. *Se à Rege Henrico IV. maxime amatos, neque tam ingratos esse, ut benefactorem suum, neque tam iratos sibi, ut à quo majora expectabant, trucidarent.*

IV. *Se*

IV. *Se Henricum IV. nunquam pro Tyranno habuisse.*

V. *Henricum Gondium Episcopum Parisiensem, publicis literis innocentiam Iesuitarum asseruisse.*

Resp. ad I. Vocatus in jus Mariana fuit, tanquam fomes Regicidii, liber etiam ejus ultricibus flammis publice exustus, id quod authorem quoque flammis dignum, & eodem exemplo atque Ioh. Guinard puniendum fuisse arguit.

II. Vocatus etiam in jus fuit *Bellarminus*, cujus librum contra Barclajum, eodem anno 1610. mense Sept. idem Senatus condemnavit; *quod doctrinam execrabilem ad EVERSIONEM potestatum, Rebellionem, ad machinandum in PRINCIPVM CAPITA, contineret.*

III. Vocatus etiam in jus fuit *Antonius Santarellus* Iesuita anno 1626. *quod ejus liber, rebelliones, seditiones & PRINCIPVM PARRICIDIA excitaret; quem etiam librum Senatus comburi jussit.* Præterea multi non vocantur in jus, qui tamen rei scelerum sunt, propterea quod vel clam omnia perpetrarunt, vel quod specie sanctitatis & integritatis pro innocentibus habentur; vel quod facinus præfractè negant; vel quod corruptis judicibus, & favore potentiorum co cri-

H piun-

piuntur. Quæ omnia in illa causa Iesuitarum tum concurrebant. Sed bene est quod ipse Cretensis mendacia sua detegit. Nam si anno 1610. in maiore suspitione admissi parricidii, quam anno 1594. fuerunt, sane nihil certius est, quam authores ejus parricidii fuisse; cum fuerint anno 1594: ideoque si non palam, saltem tacite à tota Galliâ accusatos & in jus vocatos esse.

ad II. Factum Reginæ Iesuitas non excusat: quia sæpè etiam prudentissimi homines impingunt, & in clara luce cæcutiunt: neque semper quid fiat, sed quid fieri debeat, in Principum aulis, spectandum est.

Ad III. Ita quidem futurum speraverat Henricus IV. ut ingentibus victi beneficiis in præsens ac spe majori impostorum mitescerent: sed graviter deceptus fuit. Nam cum videretur aliquid in detrimentum domus Austriacæ moliri, *per Dei gratiam & bonorum curam culter obstitit*, ut Iesuita Fabricius apud Apostatam *Iarrige* (nam & ad Apostatarum confessionem Cretensis provocat) loquitur.

ad IV. Non repetam quæ supra in hanc rem allata. Satis hic est Ioh. Guinardum citare, qui manu sua scripsit, *hos tres Tyrannos esse*, Henr. III. Anton. Regem *Lusitaniae* & Henr. IV. sive *Bearnensem*.
Præ-

Præterea notæ Tyranni Iesuitici optime in eum quadrant : ut qui se cum hæreticis conjunxit , iis auxilia tulit : eorumque auxiliis contra Catholicos usus est.

ad V. Ergone Iesuitæ innocentes sunt quia hoc Gondius dixit ? Est sane Episcopi Parisiensis testimonium , tantum tamen authoritatis non habet , ut Iesuitas à reatu parricidii liberare possit , cum præsertim nil nisi puras Iesuitarum negationes afferat. Quod si hujus authoritati concedendum putant ; non erit cure ejus judicium subterfugiant , qui etiam Episcopus Parisiensis fuit , nempe *Eustachii Bellaii*. Præterea Gondius ibi nihil de libris , nihil de doctrina , nihil de antea acta vita & exemplis attingit , tantum rumusculos hinc inde sparsos redarguit. Sed quid hoc ad rem ?

Atque hæc Exempla impræsentiarum attulisse satis est. Alia præterimus ut *Caroli IX & Janæ Albretiæ* matris *Henrici IV*, quas personas à Iesuitis veneno sublatas putant ; quod non satis certa iudicia ejus rei proferri queant. Insuper nihil attigimus quo furore etiam privatos trucidare aggressi sint ; ut *Fr. Paulum Servitam*, Venetum Theologum anno 1607. quod ea exempla latronum sint , nos autem de parricidis agamus.

Sectio II.

Postquam probatum est Iesuitarum hanc doctrinam esse: reliquum est ut quibusnam rationibus ipsi hanc à se depellant, inspiciamus. Ita autem antithesin Cretensis format: *Nego, non modo in Reges moderatos & equos, sed ne in eos quidem, qui Regno, quod jure obtinent, Tyrannicè tamen dominantur, quamvis infideles, hæreticos, persecutores Ecclesiæ, etiam Religionis causa, privato cuiquam à Iesuitis jus ullum tribui.*

Ad quam Propositionem recte & ex mente Iesuitarum intelligendam, necesse est ea repetere quæ supra dicta sunt de ambiguitate quarundam vocum, sub quarum prætextu Iesuitæ latent. Nam in his rursum

Squammeus in spiram tractu se colligit anguis.

Primo enim nihil dicit de Tyrannis secundi generis. Illos ergo silentio suo cuiusvis privato trucidandos proponit.

Secundo non declarat, quid ipsi sit jure Regnum obtinere. Procul dubio depositos & excommunicatos à Papa, quorum Regna aliis donata sunt & destinata, per mentalem reservationem, hinc excipit.

Tertio omittit necessarias limitationes
Maria-

Marianæ, sub quibus tantum Iesuitæ ea admittunt.

Quarto ambiguè sumit voces: *PRIVATO*, & *JVS NULLVM*; quæ ex Iesuitarum sensu nihil sententiæ Marianæ derogant.

Rationes autem Iesuitarum hæ sunt.

I. Si placitum illud nostra societatis est, inquit; id aut in libris nostris, aut viva voce in scholis tradimus, aut quasi mysterium privatis parietibus contineamus, tamen cum nostra societatis hominibus communicamus.

At neque è tanto nostrorum auditorum numero inventus est quisquam, qui se id à nobis didicisse diceret, neque in nostris voluminibus legitur, neque cum eorum qui à nostra societate defecerunt, nonnulli denique ipsam Ecclesiam deseruerunt, quisquam tamen, quamvis rogatus, hanc sententiam nobis ausus est affingere. Ergo hoc placitum non est nostra societatis.

Resp. Et in libris suis hoc tradunt, & in scholis ac Templis viva voce: & ut mysterium inter suos propagant: idque qui à societate defecerunt, fatentur. Inspiciantur tantum illa quæ duplex ille Apostata Petrus Iarrige de Iesuitis longè

atrociora confessus fuit. Cæterum quamvis hodie, ut ad omnes fraudes parati sunt, eam doctrinam dissimulando tegant, tamen non possunt non animi secreta prodere. Primo enim illud ingens argumentum est, quod Marianæ doctrinam vel extenuant, vel tam ambiguis ac fucatis verbis damnant, ut eam ne attingant quidem, sed aliam quandam opinionem confingant, quæ non Marianæ, sed nec ullius Iesuitæ est. Secundo, cum diu multumque tricus & ambagibus omnia involverunt, tandem in Marianæ sententiam, mutatis verbis, sed non sententiâ, manibus pedibusque concedunt. Nam certum hoc & fixum est apud Iesuitas, *Reges & Principes à Papâ excommunicatos, vel ab ipsa Republ. id est seditiosis & Iesuiticis hominibus depositos, non posse amplius ullos actus Iurisdictionis exercere; neque amplius Reges, Principes aut superiores esse, cessante vinculo fidelitatis. Quod si pergant uti potestate, invasores fieri & ut invasores puniendos.* De quibus Suarez lib. 6. c. 4. & 6. contra sectam Anglic. latè agit. Neque mirum tam raro nebulones in hoc facinore deprehendi, siquis cogitet quam circumspèctè in tanta re & quam caute omnia agant, qui aliud clausum in pectore, aliud promptum

in

in lingua habent ; qui ita instruunt emissarios suos , & discipulos , ut deprehensi mille mortibus perire satius esse putent , quam vel minimo indicio societatem prodere : ut *Iac. Aug. Thuanus Eleg. in Parricidas Iesuitas* his verbis conqueritur :

*Nam quibus excubiis Majestas Regia
posthac*

Aut quo stipatu vivere tuta queat ?

*Si pueri discunt his vitam odisse Magi-
stris,*

Extrema & mortis temnere supplicia.

*Si tormenta pati possunt , nilque inde
fateri,*

*Hacque polum sperant scandere posse
via.*

II. Quia Iesuita non tantum decretum concilii Constant. sess. 15. approbant & defendunt : sed & eorum generalis novo decreto eam doctrinam ut impiam & blasphemam , damnavit , & toti societati severe interdixit.

Resp. I. Decretum illud concilii Constant. non directe Marianæ subtilitatem & Societatis argutias de Regicidio oppugnat : sed crassam illam Iohannis Petiti sententiam , quam Iesuitarum esse nemo dicit. Possunt ergo utrumque facere : & decretum illud Constan-

tienſe approbare : & tamen ſententiam ſuam de Regicidio tot modis limitatam retinere.

II. Diverſæ apud ipſos ſophiſtas ſententiæ ſunt de ſenſu ejus decreti : Plerique eorum , ut *Greg. de Valentia* , *Tolentus* , *Becanus* , & alii de *Tyranno primi generis* id explicant. De *Tyrannis ſecundi generis* altum ſilentium , imo altus clamor , eorum cædem illo decreto non prohiberi. Quod ſi hanc explicationem ad mentem Ieſuitarum accomodemus , manifeſtum evadet , eos ita approbare hoc decretum , uti jacet , id eſt , ſine limitationibus : *Non licere privato Tyrannum occidere, ſine publica ſententia ; quamdiu ſua legitima poteſtate non exuatur ; quamdiu maneat Princeps. Excommunicatum itaque & publica authoritate depoſitum occidere non prohibet illud decretum ſecundum Ieſuitas , adeoque nec ipſi Ieſuitæ.*

III. Qua mente generalis vel Marianæ ſententiam repudiavit , vel ipſam Regicidii doctrinam Societati interdixerit , ſupra dictum : id eſt , peſſima , ſophiſtica & captioſa : unde illud interdictum non magis Ieſuitas tangit quam concilium Conſtantienſe.

IV. Si ex verbis quibuſdam Ieſuitarum,

rum, quibus durius in persecutores Ecclesia loquuntur, recte concluditur eos Regicidas esse, idem de HUSSO, Luthero, Calvino, Zwinglio, Beza, Buchanano, Foxo & aliis verum erit, quippe qui ipsi pessimè de Principibus, qui Evangelium opprimunt, loquuntur, eosque occidi debere contendunt.

Resp. I. Iesuitæ nihil ex publicis confessionibus & scriptis possunt proferre, quod vel Magistratus authoritati deroget, vel violentas manus iis injicere jubeat. Privata scripta hujus vel illius quod attinet, ea ut maxime tale quid continerent, tamen illud crimen in solis authoribus hæreret, nihil ad alios pertineret. Nam longe alia ratio horum scriptorum est, atque eorum quæ Iesuitæ edunt. Nam Iesuitæ nihil edunt sine prævia complurium censurâ, qui tum demum libri edendi facultatem concedunt, si nihil in eo contra fidem & vitam Iesuiticam deprehendant. Unde privatum unius Iesuitæ scriptum, de totius sectæ sententia testatur. At horum scripta quæ Iesuitæ citant, neque recensita sunt ab aliis ad eam rem publice deputatis, neque approbata in omnibus; unde si quid peccatum est, id omne ad solum anthorem redundat. *II.* Nullus etiam Evangelicorum, unquam, vel subornavit percussorem in hunc vel illum.

Regem, vel approbavit ea consilia & suavit, vel parricidiales manus ipsi intulit. Nullum hujus rei exemplum proferri potest. III. Denique falsum est ullum ex his, quos citant, vel approbasse, vel commendasse, vel mandasse Regicidium.

Summa capita Responſionum ad ea loca, quæ ex Evangelicis Iesuita citant.

I. Ad loca Ioh. Hussi.

Nicol. Serrarius Quæst. in 3. cap. Iud. in concilii Const. sess. xv. HUSSIANVS hic damnatur articulus: Quilibet Tyrannus potest licitè à quocunque interfici.

Resp. Serrarius impudentissimè mentitur. Nunquam Regicidium Ioh. Hus vel approbavit, vel defendit, vel tradidit voce & scripto. Quæ in re non tantum acta Concilii eum mendacii convincunt, sed & alii Iesuitæ. Nam illo decreto condemnatus fuit Ioh. Petitus, qui à Gersono, Regis Galliarum nomine accusatus fuerat, quod dixisset in causa Burgundi: Licitum esse privato Tyrannos occidere. Et hanc historiam Iesuitæ ut veram admittent.

II. Ad loca Lutheri.

I. In Refut. Sylvestri Prieratis.

Lutherus non dicit jus Privatis occidendi Reges & Principes esse; sed tantum
tum

tum Magistratum hortatur, ut si Pontifex ac Cardinales ita pergerent turbare Remp. Christianam, ab iis pœnæ exigentur, quales nefariis hominibus debentur. id quod Apoc. xvii. 16. & xviii. 5. 6. 7. prædictum ac mandatum est. Sed quid hoc ad rem?

II. Ex lib. viii. *Sleidani*.

Lutherus judicavit fedus Smalcaldicum defensionis causa iniri posse, si vel Cæsar ipse, vel alius Bellum Religioni intulisset. Sed quid & hoc ad rem? an ergo inire fedus Religionis defendendæ causa est Regicidium defendere? an vero eo fœdere percussores contra Cæsarem & alios Magistratus emissi sunt?

III. Ex libro contra *Henricum* VIII. Regem Angliæ.

Quod *Lutherus* Regem Angliæ paulo durius tractavit, ejus postea ipsum pœnituit, qui Regi irato missa palinodiâ satisfacere conatus est. Sed quod dixerit aut scripserit, eum ut Tyrannum posse à privato occidi; quodve Majestati ejus quid derogarit & authoritati Regiæ, putidum mendacium est. Semper distinxit Regem à sophista, quem tunc induerat.

III. Ad Zwinglii loca.

I. *Ex Tomo 1. in Explan. articul. xli.*

Zwinglius in eo erravit , quod omnia regna electiva , nullum successivum esse putavit. Unde concludebat ; si Rex aut Princeps electus pactis suis non staret , sed Tyrannicè se gereret , eos qui ipsum elegerant , posse ipsum quoque deponere. Ex loco autem ejus patet :

I. *Eum neque probasse , neque suasisse , ut vel à privato percussore occideretur , vel bello pelleretur.*

II. *Eum ejusmodi conditiones posuisse , quæ sunt impossibiles ut non habeant Reges quod sibi à Zwinglio metuant.*

IV. Ad Calvini loca.

I. *In cap. vi. Dan. v. 22. 25.*

I. Calvinus eo loco egregie asserit auctoritatem & obedientiam Principibus debitam , quam diu ipsi Deo non rebellant.

II. Cum autem Deo rebellant , & præcipiunt ut nos eum abnegemus , & à fide desciscamus , *tunc in capita eorum* , inquit , *potius conspuere oportet , quam illi parere* : id est , tunc non est parendum , secundum illud Act. v. 29. ubi notandum :

I. *Eum non dicere occidendos esse tales*
Re-

Reges authoritate vel publica vel privata.

II. *Eum non dicere; in nulla re, ne in civilibus quidem, iis parendum esse, sed tantum in iis, cum precipiunt, ut contra Deum ejusque verbum faciamus, spernendos esse docet; ut Daniel & Apostoli fecerunt. Quid autem hoc ad Regicidium?*

IV. Ad Cnoci & Buchananani loca.

Uterque in Regno Scotiæ describendo hallucinatus est; eo quod putarunt Regnum Scotiæ non esse absolutum. II. Scripserunt sub acerrimis persecutionibus, homines fervidioris ingenii. III. Nemo tum ex iis Iesuitica consilia suppeditavit. IV. Neque eorum sententia ab Evangelicis approbatur.

III. *Si ideo, quod quidam ex scholis Iesuitarum Regicidia attentarunt, Iesuitæ Regicide sunt, etiam Evangelici Regicide erunt.*

I. *Quia à Calvino & Beza deliberatum fuit Geneva, de Francisco II. Regia uxore, Liberis & Regni ordinibus ad prefinitam diem trucidandis. Beza etiam pro concione dixit, quod scrofam cum porcellis mactare ac discerpere oporteat, teste Suario, Carpentario, Genebrardo. Denique corpus Francisci II. à Calvinistis combustum fuit.*

II. *Quia Iacobus Rex Angl. testatur, sibi à Puritanis, seu Calvinistis, vitæ insidias, inde ab infantia, structas fuisse.*

Resp. ad I. Si accusare, mentiri & calumniari licet, quis innocens erit? Ut tanti criminis *Calvinus & Beza* rei peragerentur, opus erat proferre testes fide dignos, testimonia etiam certa & explorata esse; ipsorum vel scripta vel consilia & secretas instructiones aliis datas. Iam nihil horum unquam aut allatum est, aut afferri potuit; nunquam etiam eo nomine accusati *Calvinus & Beza*, sub *Francisco II. Carolo IX* aut *Henrico III.* Illi autem qui hoc commenti sunt homines pessimi & jurati *Genevensium* hostes fuerunt: qui propter mendacia solennia apud ipsos *Papistas* sublestæ & dubiæ fidei sunt. Itaque illi ipsi, unde tanto sceleri robur accedere debebat, omnem ei fidem derogant. Putidum itidem commentum est corpus *Francisci II.* ab *Hugonotis* combustum fuisse. Quis historicorum hujus meminit? Quis non contrarium docet? sepultus enim in *Fano Dionysii* est, hodieque ejus tumulus ibi conspicitur. *Belleforest* in *Franc. II. Thuanus* lib. 26. & alii.

Ad II. Falsum est Iacobum de Calvinistis id est Reformatis, tanquam Regicidis & vitæ suæ insidiatoribus, conquestum.

stum. Quos per Puritanos intellexerit, ex ejus Dono Regio patet, id est, factiones quosdam in Scotia.

Manet ergo quod dictum fuit, Jesuitas voce & scriptis docere, licitum esse Reges privato ad id deputato occidere: ejusque exempla Jesuitas compluria edidisse.

De quibus ita Iac. Aug. Thuanus in Elegia in Parricidas:

Nata Magistratum corvellere, nata ministris

Subtrahere obsequium, Praesulibusque suum :

Et viles regnantum animas, ipsosque necandos

Horrenda Reges proditione docet :

Servandamque fidem negat, argutisque cavillis .

Detorquet magni jussa severa Dei.

DISSERTATIO XX.

De Regnis DANIAE & NORWAGIAE.

I. Imperium Danorum regna Daniæ, Norwagiæ, & hujus titulo Lapponiam Occiduam cum Islandiæ Principatu, atque Gronlandiæ littoralis tractum complectitur, vastas regiones, & in ultimum

timum protensas Septentrionem , ubi mare pigrum ac glacie immotum , quo cingi cludique terrarum orbem fides est.

2. Gens Danorum , Norwagorum , Suedorum , unius , id est, Gotticæ originis , qui ex Taurica in Cimbricam progressi Cherfonesum , inde in oppositum , infusi orbem , per tot nomina divisi ac nationes sunt. Quod vir summus Hugo Grotius , in antiloquio ad res Gotticas propediem docebit. Lapponibus eadem quæ Fennis & lingua & origo, id est, Hunnica.

3. Antiquissimis apud Suionas & Sitones , qui Suedi ac Norwagi sunt , regnatum temporibus , author Tacitus refert. Certior Daniæ memoria in Caroli M. Imperium incidit. Superiora fabulis involvuntur ac tenebris , quibus fidem nemo adhibet, nisi qui & fabuloso Annio Viterbiensi ac Manethoni Ægyptio credendum putat & Sinensium traditionibus. Causam conferre in literarum & scriptorum inopiam , ratio aliis quoque gentibus communis suadet. Ac quamvis Runicæ per Scandinaviam literæ rupibus incisæ , magnam præ se ferant senectutem , quis tamen exindè Regum non dicam à Magogo, sed vel Dano Hum-
bli

bli filio, pertot ante Christum secula, petendam seriem existimet?

4. Tria illa in Septentrionem Regna, multoties vel armis vel fœderibus conjuncta, sæpius in singulos divisa Reges, ante seculum & quod excurrit, duobus sceptris nomen Majestatemque, Danorum sub quibus & Norwagi, ac Suedorum, dedere.

5. NORVVAGIA Suediæ ad Orientem contermina immenso terrarum montiumque tractu usque in Lappones ultimos ac Scritofennos extensa, olim populosissima, postea continuis exhausta bellis ac migrationibus, hodiè rarius habitatur. Ipsi autem Norwagi primum civilibus inclaruere dissidiis circa A. C. MCCCL. Tum enim terræ prohibiti Imperio, maria infestarunt, ac conflente ex tribus Regnis multitudine, Normanni dicti sunt. Quod nomen illo ævo per universam terribile Europam fuit. Ac quas exindè clades intulerint Galliæ, quas Belgio vastitates & Germaniæ cum Britanniis, Annales loquuntur atque usitata illo ævo precum formula : *Afurore Normannorum libera nos Domine.*

6. Ac quamvis illæ Normannorum excursiones piraticæ fuerint, optimis tamen Principatibus, in Gallia, Belgio, Ita-

Italia originem dedere. Nam & Hollandiæ & Zelandiæ, quas diu habitarunt, ab ipsorum Hallandia & Zelandia, nomen impositum, & Normannia esse cœpit, quæ olim Neustria erat, & Apuliam Siciliamque Saracenis ereptam ac Græcis, scepro suo subjecerunt. Multæ à latrociniiis auspicia traxerunt Resp. & omnium instar Romana, de qua ex Ciceronis Rep. Lactantius: *Si Romani qui orbem totum possedere, justitiam sequi velint, ac suum cuique restituere quod vi & armis occuparunt, ad casas & egestatem revertentur.*

7. Meliori jure desertam hætenus, ac ultimam, nisi post tergum Gronlandia esset, terrarum, sive illa veterum Thule fuerit, quod nobis videtur, sive incognita plane insula, Islandiam, occuparunt ex Norwagia ab Haraldo Pulchricomo circa A. Ch. 10000 LXXIV. pulsæ familiæ. Quam primus Ingulfus Dux Fyrdafylcensis cum numerosa manu, exul, habitare cœpit, eumque postea secuti plurimi. Vera enim Bojocali vox: *Sicut cœlum Diis, ita terras generi mortalium datas: quæque vacuæ, eas publicas esse.* Ex Islandia deinde in Gronlandiam Ericus Ruffus A. Ch. 10000 LXXXII colonos duxit.

8. Ab his Gronlandis Mexicanos Am-

me-

mericæ gentem & plerasque in illo novi Orbis Septentrione nationes profectas, Hugo Grotius contendit. Cui una illa opponi potest & invicta ex temporum collatione ratio; Mexicanos jam circa A. Ch. 1555. in illis Americæ partibus fuisse. Ut nihil jam de aliis dicam argumentis, quæ opinionem illam planissimè evertunt. Utrique, Islandi ac Gronlandi, diu longinquitate viarum & ignoti maris inaccessi exemptique Imperio: donec Norwagiæ Reges antiqua repeterent jura & gentem suæ originis liberamque hætenus, sibi subjicerent.

9. Sed omissis antiquioribus, ad Margarethæ tempora, id est, A. Ch. 1555. accedimus. Ea, Danorum Semiramis, invicti animi Princeps, Norwagiam Suediamque, illam connubio, hanc armis, Daniæ suæ adjunxit. Ac ut eatrium Regnorum perpetua esset unio, solenne fœdus inter Danos, Suedos, Norwagos initum, ita quidem, ut in electione Regum, Dania & Suecia, alternis vicibus, suffragium primum haberent.

10. At non diuturna Septentrionis Unio fuit. Causa, una quidem & communis, Suedorum in Danos naturale quasi & hæreditarium odium. Peculiaris autem causa, quam Suedi protulerunt, sive
is

is obtentus fuerit , hæc erat, quod Dani in Electione Christophori III. primum usurparint , contra Calmariensia pacta, suffragium.

11. Ita alium sibi Suedi Regem , Carolum Canuti, alium Dani, Christianum I. Oldenburgicum, constituerunt. Ac quamvis aliquoties Unio Regum repeteretur, sub Christiano I. Johanne, Christiano II. Suedi tamen, conquesti pacta violata, proprios sibi Reges imposuerunt.

12. Est autem status Daniæ Monarchicus. Quippe cum *cunctas nationes & urbes populus , aut primores , aut singuli regant* , optima communi consensu Reip. forma est , quæ unius arbitrio regitur, eademque antiquissima. *Regium enim nomen in terris primum fuit.* Hinc Danorum Rex jure meritoque Monarcha dicitur. Ac intolerabilis Bodini sive malitia, sive etiam inscitia est, qui dum solam admiratur Galliam , cætera omnia Regna deprimit , & Regibus Daniæ non nisi Principum titulum convenire vult.

13. Cumque omnia Regna vel *Electione* conferantur , vel *Succeffione*, Danis illa, hæc Norwagis placuit. Utrique graves instituti sui rationes habuere. Et Norwagi quidem , jam antiquissimo ævo adductius regnati. Hinc & Successio ipsis pla-

placuit & fœminarum dominatus. Tacitus de iis Sitonum nomine : *Suionibus Sitonum gentes continuantur , cetera similes , uno differunt , quod fœmina , dominatur*. At de Suionibus paulo ante dixerat : *Vnus imperitat , nullis jam exceptionibus , non precario jure parendi*.

14. Cæterum cum *Principes mortales sint , Respublica immortalis* , ne interregni incommoda subditos premant , designari plerunque Rex solet , qui decedenti succedat. Quod ubi fit , tum longè præferenda electio successionis est , cujus omnia commoda complectitur , & mala illo temperamento evitat.

15. Rex Hafniæ coronatur , ac in leges Regni & gentium privilegia jurat. Nam quod Bodinus id cum Majestate Principis pugnare existimat , ne quidem ab infania excusari potest. Falsissima quoque apud eum Majestatis definitio , quod sit *Summa in cives & subditos legibusque soluta potestas*. At nobis legitima potestas eademque summa est , & Trajani , maximi Imperatoris exemplum probatur , qui stans & erectus , ante Consulem sedentem , juravit in Leges. Quod frustra Bodinus sugillat.

16. Nec Imperatoris auctoritatem ulatenus Daniæ Reges agnoscunt , sed ab
ca

ea in universum exempti sunt. Frustra ad Petri Daniæ Ducis exemplum provocatur, qui gravissime eo factò peccavit, ac cujus pacta, quod contra Leges essent, nullius omnino valoris fuerunt. At ob Holsatiam Imperio subsunt tanquam Holsatiæ, id est, Imperii Duces ac Principes. Neque enim hoc Majestati repugnat. Ita Angliæ Reges ob Normanniam & Aquitaniam, in clientela Francorum. Ita Carolus V. quamvis ipse Imperator, quatenus Austriæ Dux, Imperio ac sibi subfuit. Hinc ejus ad seipsum literæ & mandata: *Nos Carolus V. Imperator mandamus tibi Carolo Archiduci Austria.*

17. Summa Daniæ mari potentia est, terrarum situ, ac gentis per tot sparsæ Insulas, veteri assuetudine. Insuper claustra Sundensis freti & angustiae, obnoxiam Danis cunctam Baltici maris navigationem reddunt, quam tamen ipsi amicis ac foederatis suis, quos inter præcipui Belgæ, comiter pandunt.

18. Inlandis antiqua morum simplicitas constat, nisi qua peregrinitate corrumpuntur. Tales illi per Italiam Aborigines, quibus speluncæ, habitacula; sponte nata, epulæ erant. At ex Anglia & Daniæ è delati mercatores, simul transmarina inferunt vitia. Hinc Lycurgus Spartam

tam suam peregrinis inaccessam ac mercatoribus voluit. Eadem Nerviorum ratio, de quibus Cæsar.

19. Hodie Sereniss. Rex FREDERICVS III. post Patrem gloriosæ memoriæ CHRISTIANVM IV. tanto Imperio potitur. Cui in hoc summæ potestatis primordio, faustissima, etiam exteri & in Gelriam sepositi, precamur: SIT FELICIOR AVGVSTO. MELIOR TRAIANO. PROBIOR TACITO.

DISSERTATIO XXI.

De Imperio HVNNORVM.

I. IMPERIVM HVNNORVM, si non duratione, saltem extensione, cum maximis in orbe comparari potest, ab extremis in Scythia hominum Iughris Hunnisque, usque in Galliam & Italiam, sub Attila extensum: quæ vastæ dominationis moles cum morte ejus defecisset iterum, successere Hungari, Ugro-
rum propago; qui tredecim regnis in unum Imperium compactis, per aliquot secula gloriose regnarunt, donec à Turcis magna parte exuti, sub alienum sceptrum devenirent, multum imminutis viribus.

2. Origo hujus tam celebris gentis ex
Asia

Asia interiore est. Quicquid olim Scythæ suo nomine complectebantur, id posterior ætas Hunnos primo, dein Turcas Tatarosque appellavit. Clare Simocatus apud Eustathium in *Εὐσταθίου* testatur; Hunnos à Persis Turcas appellatos. Et Cedrenus : Τέρπων ἐστὶν ὅτι μὲν ἐστὶν Οὐγγῆς. Quod Iohannes Curopal. & Zonaras repetunt. Ammianus xxxi. in univ^{er}sum ; *Hunnos glaciale Oceanum accoluisse*. Una igitur olim gens Hunni & Tatars, quod patet tum ex Persarum Historico Emirkhond plurimis in locis; tum ex nomine; utrique enim se Magoros appellant.

3. Quænam autem gens hodieque in Asia Hunnorum & Hungarorum linguam retineat, diversæ opiniones sunt. Baro Herberstein in Moscovia sua *Iuhros* Hungarorum patres facit, & una cum illis etiamnum lingua uti. Rubruquis, cui plurimum in rebus Tataricis tribuimus, tradit trans Volgam ad Septentrionem esse regionem *Pascatir*, ex qua orti sint Hunni atque Hungari. Nam eandem Pascatirarum linguam & Hungarorum esse. Juguros autem, qui Mogalis & Tataris vicini sint, distingui à Pascatiris.

4. Egressa sunt ex Boreali illa Scythia Hunnorum decies centena & octuaginta mil-

millia sub sex Ducibus, quos inter Athila fuit. Causa migrationis, soli sterilitas ac hominum multitudo. Primo Gothos sedibus suis ex Taurica ejecerunt. Eos infecuti, ac Romanis cruento prælio superatis, Pannoniam occuparunt circa A. Ch. cccc.

5. REGIA jam apud Hunnos Majestas florere incipit. Primus Hunnorum Rex ETHELE, quem Attilam vocamus, electus. Nam hætenus in centum octoginta tribus more Scythico divisi, unum aliquem Imperatorem, cuncti inter se pares, non agnoscebant. Attila, extinctis Ducum reliquis, animo ad res maximas gerendas præclaro, evertere Imperium Romanum & summam in Occidente potestatem ad se transferre aggressus est. Videbat sagacissimus Hunnorum Imperator, nihil in Honorio & qui successit, Valentiniano III. præsidii, Gothos, Suevos, Vandalos, Longobardos, aliasque gentes rapere passim Provincias & velut prædam occupare. Conspirabant simul in ruinam Romanorum cum Hunnis Gepidæ, Gothorum pars, & pleræque per Germaniam Scythiamque gentes.

6. Ita bello decreto, immanem quingentorum millium in Gallias exercitum duxit. Quippe ita statuebat, exercitatos

in armis Romanos, non virtute, sed numero, opprimi posse. Quam bellandi rationem omnes fere Scytharum nationes, & hodieque Turcæ ac Tataři, sequuntur, nec alia tantorum apud eos Imperiorum & tot victoriarum causa, quam quod innumerabili cum exercitu, quicquid se opponit, non tam vincant quam obterant.

7. Pauci pro tanto numero pedites. Impellendis enim conturbandisque advertis aciebus, efficacissimum semper putavit Attila equorum impetum. Quod ubi ingens equitatus, & in patentibus campis, conceditur: In universum, majus in pedite robur.

8. Neque suis tantum confusus Attila viribus, consilio etiam & astu Valentinianum aggressus est, simulando non Romanos, sed veterem hostem Gothum, à se peti. Ut dissociatos minori negotio ac per partes, opprimeret. Exercitum etiam pacato agmine, conciliandis Provincialium animis, per Germaniam traduxit. Sed sensit fraudem Imperator. Ita res ad atrox in Catalaunicis campis prælium devenit. Attila, summa circumspeditione, circa vesperam demum aciem ausus fuit, ut si vinceretur, nox prælium dirimeret; & castra curribus undique obvallavit; quæ in receptum fugientes Hunni ha-

habuerunt. Utrumque consilium haud dubie salutare ipsi fuit, ne internecione exercitus deleteretur.

9. Nihil æque admiratum eum ferunt quam ballistas quibus grandiores lapides excutiebantur, & eas ut injustum genus armorum detestabatur, quod integros sæpe militum manipulos prosternerent. Frequens multorum hodieque in bombardas & tormenta ignivoma, querela est, sed iniquior. Nam si justum bellum est, quavis arte & quibuscunque machinis, in hostem grassari licet.

10. In obsidione Aquileiæ graves commisit errores, & parum absuit, quin una urbs, tot gentium victorem exercitum, consumeret. Nam obstinato animo usque in triennium ad eam consedit. Hinc fames in castris, & sæva pestilentia, ac tumere miles, fremere, denique seditio-nem moliri. Crebro summi Duces obstinatione sua in obsidionibus vehementer impingunt. Sic Alexandrum Tyrus, Spinolam Ostenda, & proximis his annis Brinna, Friburgum, Augusta, Suedos quanquam campo victores, nimia temporis militumque jactura, attrivit.

11. Nec fides adhibenda illis, qui ab omni alienum humanitate Attilam fuisse tradunt. Certe Romanorum Græcorum-

que Duces etiam virtutibus superavit. P. Callimachus: *Supplicibus prope ad molli-
tiam facilis, & qui in fidem semel rece-
ptos, in perniciem usque suam tueretur.* Plura de ejus virtutibus addit, & consen-
tiunt scriptores rerum Hungaricarum. Nam Romani cunctis à quibus ipsorum
ambitio castigata, iniqui, parum fidei
in talibus merentur, & quæ in Attila, tan-
quam atrocita notant, fratricidium, exci-
sam Aquileiam & alias urbes, justius in
ipsorum Reges, Consules ac Imperato-
res, retorqueri possunt.

12. Titulum quem vulgo Attilæ tri-
buunt, *Nemrothi nepos, educatus in En-
gaddi, Dei gratia Rex Hunnorum, Me-
dorum*, falsum existimamus & confictum.
Primo enim, unde *Nemrothi* notitia At-
tilæ? Deinde, quid absurdius quam eum
se scripsisse *Regem Medorum*? At nun-
quam ipse in Media rerum potitus, quæ
Imperii tum Perfici pars & obscura eo
nomine erat. PAVOR ORBIS & FLA-
GELLUM DEI, Scythica ferocia, ad terro-
rem sese vocabat. Engaddi, nisi in Pa-
læstina, nulla.

13. Pleraque ipsi cum Timuro com-
munia. Uterque ex Scythia cum innume-
rabili multitudine, ille in Orientem, hic
in Occidentem fulminis & tempestatis in-
star,

star, erupit. Eadem in belligerando celeritas, eadem erga dedititios clementia; ac si quis vim expectaret, rigor & internecio. Uterque ad summam senectutem pervenit: major tamen, si Scriptoribus fides, ætate Attila, quem centesimo & vigesimo vitæ anno demum extinctum volunt. Quippe cum post tot expeditiones nuptiis & vino indulgeret, sanguinis copia extinctus, periit, pari cum Tamerlane fato, qui & ipse in nuptiis filii sui ob largas computationes contracta febris, expiravit. Utriusque Imperium ipsis sublatis, velut capite destitutum brevi corruit. Nam Attilæ filii discordes Gepidis & Ostrogothis occasionem rebellandi dederunt, à quibus victi & Pannoniis pulsi: duce Chaba, in Scythiam repatriarunt.

14. Sed tria Hunnorum millia, quæ cladem evaserant, in Daciæ montanis substititerunt. Utque odium vicinarum gentium mitigarent, pro Hunnis Siculos se appellarunt, id est, profugos sive reliquias. Hoc enim *Sekel* Hunnica lingua significat. Multa inter eos prisca moris vestigia. Cuncti inter se pares & æque nobiles habentur. Ab omni tributo immunes, nisi quod Regi in publica interdum solennitate, viritim bovem pendunt.

15. Post ccc fere annos, id est A. Ch.

1500 XLIV secunda Hunnorum in Pannoniam eruptio contigit. Septem eorum Duces, totidem exercitus erant. Primæ ipsorum in Transylvania sedes, ubi septem constituerunt castra, unde Germanis regio *Sibenburgen* dicta. Sub his Ducibus horrendæ illæ Hungarorum in Germaniam, Italiam, vicinasque regiones, excursiones contigerunt. Ac quamvis à Carolo Magno domiti, acrius sub Arnulpho Imp. exarsere. Nulla horribilior in Germaniam Galliamque clades incubuit. Cum ne humanis quidem cæsorum carnibus ac sanguine, odio Christianæ Religionis abstinerent. Et causam tantæ crudelitatis Lehel Ungarorum Dux à Conrado I. Imp. ad Augustam captus, his verbis edisseruit; *Humanorum scelerum sumus ultores & ad supplicia vestra à Deo editi: quum vos persequi desinimus, à vobis, irato numine, capimur & obtruncamur.*

16. Christianam fidem primum Carolus Magnus Hungaris tradidit, sed fluxam: mox enim defecerunt: Causa, quod invitati; armis coacti, eam susceperint, *Geyza*, temporibus Henrici Aucupis præclarissimum illud opus perfecit, Hungarorum Numa. Nam ferocem & æternis armis assuetam gentem primo omnium
 pacis,

pacis, quas ignorabant, artibus, mitigavit. Ut prius homines esse inciperent, id est pacifici, quieti, antequam Christiani. Inceptum opus *Stephano* filio *Geyza* reliquit. Qui Hungarorum Apostolus, etiam Sancti nomen, conversa tota Hungaria, & adactis, qui renuebant, armorum vi, retulit: sed misera ejus Ecclesiæ facies. Vix unquam vel *Bellarmino* & *Baronio* testibus, majores tenebræ quam illo seculo. Itaque extruere templa & sacras vestes consuere, tum summa pietas; hisque gradibus divinitatem *Stephanus* cum *Emerico* filio assecutus est.

17. *Stephano Petrus* successit, quem Hungari intolerabilem Tyrannum appellant. Causa præcipua: quod Alemannorum moribus uteretur. Nimirum peregrinitas exosa est, maxime in Principe. Ita *Pseudo-Demetrius* gravissime *Rufos* offendit, quod Polonum potius quam *Russum* referret. Hinc Hungari *Petrum* hunc contemtum *Alemannum* appellarunt. Eventus hic fuit: Cum *Petrus* in Tyrannide perseveraret, tertio regni anno ab Ordinibus abdicatur, ipsique *Abas* subrogatur. Id jure factum asserunt Hungari. Et responsum *Henrico III. Imp. Reges apud omnes gentes sacrosanctos: Tyrannos tamen se tolerare non posse.* Sed

Aba mox sordere Hungaris cœpit, quod ignobiles præferre optimatibus videretur. Hinc accensa in Petrum, paulo ante omnibus diris devotum, studia. Abas acie cæsus cadit, Petrus regnum summo populi applausu recipit. Mox iterum à fide desciscere Hungari: sed ab errore in viam revocati sunt. *Bela* etiam primus vim acriorem adhibuit; & quotquot Hungarorum ad Idola colenda regressi sunt, eos ad unum interfici omnes jussit.

18. Ita superstitio in totum abolita, & Hungari fidem Christianam, qualis corrupto illo seculo, constanter retinuerunt. Crevit quoque ab eo tempore potentia, cum *S. Ladislaus* I. Regum octavus Dalmatiam Croatiamque à *Zelomiro* ultimo ejus gentis Rege sorori relictam, ab ea liberis orba, accepisset. Circumlata hinc in Chunos, Roxolanos; Polonos, gloriosa arma, cum *Andreas* quoque sacræ in Palæstinam expeditionis Dux *Abubecrum* filium *Ajobi* cognomine *Seifeddinum* Ægypti Sultanum castris exuisset, Damiatamque expugnasset. Sed illius quoque expeditionis eventus tristis fuit. Christiani acie victores & obsidione, à Nilo superantur. Nam quod in bello gerendo præcipuum momentum affert, vel rudes incrementorum Nili, vel incuriosi erant,

erant, quem errorem postea denuo sub Ludovico sancto R. Galliarum, eodem damno, errarunt. Reddita igitur Soldano, pretium belli, Damiatæ: Andreas vero carbones pro thesauro in Hungariam reportavit, nimirum reliquias, caput S. Stephani, & Margarithæ virginis; dexteras B. Thomæ ac Bartholomæi Apostolorum; partem quoque virgæ Aaron & unam de sex hydriis Canæ Galilææ. Addit Bonfinius, crucis partem à Soldano (qui tum fuit Muhammed filius Seifeddini, cognomine Nasiredin) Andreæ traditam. Id est ligni, quod ad sanctitatis opinionem alii virgæ Aaronis, alii crucis partem, appellarunt.

19. Secuta immanis Regni Hungarici sub Bela IV. vastitas. Cujus quidem causa non tam Tataris, quam ipsi Belæ adscribenda est, inter quem ac Hungaros ingens odium ex quinque causis nata est; i. quod Comanos à Tataris ex Scythia minore pulsos, cum Rege ipsorum Kuthene, gravi Hungarorum damno, in regnum recepisset. ii. quod Barones oppressisset. iii. quod superiorum Regum largitiones in bene meritos, revocasset, iv. quod justitiam male administrasset, neminem ad se admittens. v. quod Comanos externos in omnibus rebus Hunga-

ris præferret. Ex his causis pestilens inter Regem ac subditos nata discordia est, quæ ut M. Rogerius recte observat: *precipuus fomes fuit, quare Hungaria sic velociter est destructa.*

20. Tatarî circa A.Ch. c15 cc ex ultima progressu Scythia, sub Chinguis Chan formidabile Imperium constituerunt. Qui distributo inter filios toto orbe, regionem Dest, Usbek, cum omni Occidente Tuxyo assignavit, cui Badu successit A. c15 cc xxxvii. Is statim expeditionem Occiduam aggressus, Comaniam, Russiam, Poloniam, Silesiam, sed maxime Hungariam, velut tempestas quædam Martia & internecio gentis humanæ, vastavit. Non deerat Belæ resistendi animus; affectu popularium & benevolentia carebat. Frequentes referebant nuncii, Tataros adventare jamque portæ Russicæ imminere. Nemo credebat odio Regis & Cumanorum. Denique potiuntur Tatarî claustris illis regni Hungariæ & omnem regionem multitudine sua inundant. Hungari cum res jam ad summum deducta esset periculum, Kuthenem Regem Cumanorum in tumultu cædunt; Cumani, ea cæde irritati, Tataris se conjungunt. Rex Bela, ab exercitu suo desertus & proditus, ingenti clade prosternitur.

tur. Tota Hungaria perit. Omnia loca cadaveribus, cruore fœda. Tatarî primo cunctos quos reperire in vastissimo regno poterant, interficere, tum spoliare ac diruere urbes. Triennium ea Hungariæ internecio duravit. Successit pestilentia ex fœtore putrescentium corporum; & fames ex vastitate agrorum.

21. In hoc Tatarico regni Hungariæ excidio WARADINVM quoque eversum fuit. Quæ urbs, Comitatus Bihorienfis princeps, à Ladislao I. cognomine sancto, circa A. cIo xc. fundata, ejusque & multorum Regum sepultura nobilis, propugnaculum totius Hungariæ contra Turcas longè munitissimum, & à quo salus regni, secundum Deum, pendet. Amœnissima situ, ad Orientem montes perpetuis scatentes rivulis & urbem per omnes plateas irrigantes, tum thermas usque ad miraculum salubres habet. Regimen ejus ex Democratia & Aristocratia mixtum censetur. Sua nobiles jura, sua quoque separatim cives & gubernationem peculiarem habent.

22. Nec felicior fere sub *Ladislao IV.* Hungaria, quam sub *Bela* fuit. Rex totus Cumanis adhuc gentilibus addictus, *Chuni* exinde nomen obtinuit. Hinc odia in eum atrociora, quæ suis ipse flagitiis ex-

asperabat. Tatarî, commune orbis flagellum, denuo Hungariam irrumpentes, A. c. 1300 c. c. lxxxv horrendam superiorum annorum stragem renovarunt. Ab eo tempore cœpit Hungaria magis magisque declinare. Ingens sub Ladislao inopia. Defecerant cunctæ continuis direptionibus opes: ne jumenta quidem, trahendis plaustris, restabant. Unde bigæ, quas homines trahebant, *currus Ladislai*, odio ejus, dicebantur. Civilium id in Hungaria bellorum initium, quæ diu, magnis cladibus, durarunt.

23. Antiquam autem gloriam ac potentiam sub *Carolo I.* recepit, qui longe lateque imperans, Dalmatiam, Croatiam, Romam, Serviam, Galatiam, Lodomeriam, Cumaniam, Bulgariam, Ungariam, Salernum, Imperio tenebat. Et in hoc fastigio usque ad *Sigismundum* perduravit, qui primus (post breve Ottonis Bavari regnum) ex Germanis Hungaria potitus fuit. Tum enim post fatale ad Nicopolin prælium Turcarum armis continenter exercita fuit; & quanquam toto bello nunquam inferior, ingentem tamen provinciarum jacturam fecit. In illa Turcici belli gravissima tempestate, Johannes Corvinus HUNIADES, velut salutare sidus emerfit, cujus incomparabili virtute

con-

contra barbaros invicta stetit Hungaria. Malam tamen tanto Heroigratiam *Ladislaus* V. retulit, contra fidem datam *Ladislaum* filium ejus capite plectens, & in custodia detento *Matthia* fratre. Qui mox, divina providentia ex carcere ad regnum vocatus, Hungariam victoriis, orbem fama nominis sui implevit, Regum omnium quos Hungaria habuit felicissimus & maximus, *Austriæ*, *Moraviæ*, *Silesiæ*, *Lusatiae*, & tot aliarum gentium domitor. Cum quo omnis Hungariæ gloria extincta est, *Turcis*, maxime dum *Ferdinandus* & *Iohannes* de regno contendunt, potissimam ejus partem occupantibus.

24. Quanquam verò *Turcarum* per Hungariam potentia longe lateque propagata sit; totam tamen nunquam subigere potuerunt, sed manet mansuraque est Dei benignitate propugnaculum contra immanes Christiani nominis hostes validissimum. Imprimis *TRANSYLVANIA*, quæ peculiarem hodie principatum constituit. Prima ejus fundamenta A. C. 1510 LXXI. *Stephanus* Bathorius, postea *Poloniæ* Rex, posuit, cui ordine successerunt *Christophorus*, *Sigismundus*, *Bathorii*, *Stephanus* Botskai, *Sigismundus* Rakoczi, *Gabriel* Bathorius, *Bethlen* Gabor,

bor, *Georgius* Rakoczi, quo superiore anno, post assertam Ecclesiis & regno victricibus contra Cæsarem armis libertatem, gloriose defuncto, filius *Georgius* Rakoczi, tanto dignus patre, Transylvaniam moderatur. Cui omnes fausta acclamatione, vitam diuturnam, victorias contra hostes, domi pacem, ex animo apprecamur.

25. Quanquam vero olim regnum Hungariæ fuerit successivum, postea tamen electivum factum est; eumque morem adhuc constanter retinet. Libertatem infractam Rex Andreas A. c l o c c x x i i . restituit, decreto in eam rem edito, cuius clausula est: *Facultas data regnicolis ad resistendum Regia Majestati, si contra statutionem suam fecerit.* Palatinus omnium regni privilegiorum custos est, & ipsius Regis Judex, similis Justitiæ Aragonum. Quo temperamento nihil in regno, ad frenandam Imperantium dominationem, salutarius. Hinc A. c l o l o c v i . inter alia cautum fuit: *Vt Palatinus à regni ordinibus eligeretur.*

DISSERTATIO XXII.

De Comitatu NASSOVIÆ.

1. **A** B antiquissima ad fluvium Lonam
Arce Nassau, nomen Comitatus
 Nassoviæ, Princeps inter Germanicos du-
 cit. Nam quod nonnulli Nasuam Suevo-
 rum Ducem, cujus Cæsar meminit, velut
 conditorem Nassaviorum, producunt, ni-
 mis putidum & vanum est.

2. Tempore Henrici Aucupis nomen
 Comitum illorum inclarescere cœpit, cir-
 ca A. Ch. 1000000 xxx. Otto ejus no-
 minis I. claram sibi Hungaricis bellis fa-
 mam paravit. A quo tempore maximis
 admoti expeditionibus in Gallia, Bohe-
 mia, Hungaria, Syria, sunt: Walravus
 sub Ottone I. Robertus & Arnoldus sub
 Henrico IV. & alter Robertus sub Fre-
 derico Barbarossa in Syriam profectus,
 contra Josephum filium Ajobi, cogno-
 mine Saladinum, qui primus post Fati-
 midas, defuncto Mahmudo Nureddino,
 Ægypto & Syria potitus fuit, magnas ad
 Ptolemaidem, Tyrum, & alibi res ges-
 sit.

3. Hæc antiquis temporibus bello à
 Nassoviis parta decora. Non minora pa-
 cis artibus: tot Provinciæ, Imperium,
 Duca-

Ducatus, præfecturæ, in eos certatim ob singularia merita, collata. Otto II. primi nepos, flagranti apud Henricum IV. gratia, cum uxorio nomine Zutphaniensem teneret Comitatum, & præfecturam Gelriæ, Comes Gelriæ A. Ch. c10 Lxiv. in Francofurtensibus creatus est Comitiis. A quo tempore conjuncti Gelriæ Zutphaniaque Comitatus, ex Nassovia domo, per annos fere ccc xx. Principes suos Ducesque acceperunt Gerhardum I. Henricum, Gerhardum II. Ottonem II. Gerhardum III. Ottonem III. Reinaldum I. Reinaldum II. qui ducum primus, Reinaldum III. & Edoardum. Post quem Ducatus Gelriæ à Nassoviis ad Juliaceses, Egmondanos, Burgundos devenit.

4. Inter Nassovicos autem Comites *Henricus* II. cognomine Dives, eminuit. Qui solus, amplissimis potitus ditionibus, Nassoviam, Dilleburgum, Beilsteinam, Weisbadam, Weilburgum & Idsteinum tenuit circa A. Ch. c10 ccl. Cujus duo filii: *VValramus* & *Otto* III. diviso Principatu, varias Nassoviorum familias, Weisbadensem, Idsteinensem, Weilburgensem, Saropontanam, Dilleburgensem, Bredanam, Auriacam & alias produxere. Habet hoc incommodi Germaniæ Principum mos, quod Provincias
atque

atque Dynastias haud secus quam privatæ fortis hæreditatem dividant. Unde divisæ inter agnatos singularum familiarum opes, ingentium titulorum magnitudinem sæpe non æquant. Ita ex uno Principatu armis opibusque gravi, complures natæ ditiones, affectu quoque & religione dispares, ingenti quidem Principum numero Germaniam beant: eam tamen, dissipatis viribus atque distractis, debilem atque exanguem reddunt. Saxonia hoc pacto antiquam gloriam & robur perdidit. Cui malo ut obviam irent aliæ gentes, abrogata Imperiorum, Regnorum atque Principatuum divisione, solum primogenitum summæ rei succedere voluerunt; cæteris præfecturæ & minores ditiones datæ. In Anglia imprimis mos ille tenet; quanquam non ubivis. Apud Cantios enim avitæ, id est, Saxonice libertatis tenacioribus, ex æquo, omnes liberi hæreditatem adeunt, quæ lex *Gavilkin*, corrupta voce, appellatur. Alibi non primogenitus, sed ultimo natus in universum succedit. Nobis potior pro primogenito, ratio videtur.

5. Sed maximum Nassovicæ domus incrementum atque gloria *Adolphus*, Henrici II. Divitis, ex Walramo filio nepos fuit. Qui inter omnes Germaniæ Prin-

Principes virtute ac fortitudine summus, defuncto Rudolpho I. Habsburgensi, IMPERATOR electus fuit. Nam eo ævo sola virtus spectabatur in Imperatore ; unde , omiſſis potentioribus familiis , Comes ſæpe exigua potentia, Habsburgenſis, Naſſovius , Schwartzenburgius , Imperio admoti. Deinde, Electores quo minor Imperatoris potentia foret, eo ſe majori præditos authoritate videbant ad ipſum in officio continendum, reſque ſuas augendas. Ac ne Imperium ullo modo hæreditarium videretur , ex una in aliam familiam id tranſtulerunt. Moguntinus imprimis Adolpho favebat ; alii autem Albertum Rudolphi filium, Austriæ Ducem eligebant. Ita diſcordia inter Electores ac in Imperio. Prævalere tamen Adolphi partes , qui Aquisgrani coronatus, æmulum ſuum armis perſecutus, Alſatia pepulit. Ac quamvis ad tempus Austrius cederet, mox tamen invidia tortus, criminari Adolphum , ipſique bellum inferre. Prætextus varii erant, ſed vera cauſa, Alberti ambitio. Acceſſit Philippus Pulcher Galliæ Rex, qui auro & Adolphum & Albertum, ut bello Germania diſtraheretur, clam inſtruxit. Inferioris Germaniæ Principes, atque etiam Gelriæ Comes Reinaldus I. Albertum ; Palatinus,

nus, Bavarus & Civitates Rhenanæ Adolphum sequebantur. Prælium in agro Wormatiensi commissum. Victus fuit Adolphus, non tam virtute hostis sui, quam quod adversum Solem haberet, flagrantissimo tum æstu: occisus etiam Alberti manu, quod temerario ausu in medios se immisisset hostes. Observata in hostes Adolphi, numinis vindicta. Omnes enim qui belli atque etiam cædis authores extiterant, paulo post violenta morte extincti: ipse Albertus à Johanne fratruele interemptus; rapti per vim Imperii pœnas luit. Sed gravior pœna Austriacorum in A. Ch. c1515c dilata fuit, quo anno, 2. Julii, id est, eadem die, qua inter Adolphum & Albertum ante cccxii. annos debellatum fuerat, Mauritius Nassovius velut manes Adolphi ulturus, Albertum Archiducem Austriæ ad Ostendam atroci prælio superavit. Nimirum mirabiles providentiæ divinæ vices ac anfractus sunt, quæ peccata majorum in posteris etiam persequitur.

7. Ac quasi jam tum præluderet futuræ Nassoviorum per Belgium magnitudini, *Engelbertus* sub Carolo Burgundo imprimis inclarescere cœpit, nuptiarum inter Mariam atque Maximilianum Austrium præcipuus conciliator, quod conjug-

jugium haud dubie Austriacis gradum ad vastam illam potentiam struxit. Is primo Flandriæ, mox sub Philippo totius Belgii Pro-Princeps fuit: cui in Belgica *Henricus* Patruelis, cognomine Dives; ei *Renatus*, Aurantiæ primus ex Nassoviis princeps, huic *GVILIELMVS* illustrissimus Belgicæ libertatis vindex, successit. Qui sanguinolentis Philippi edictis sese opponere ausus, ejus Reipublicæ fundamenta jecit, quæ per universum orbem potentissima est.

8. Guilielmus igitur, cum suasu Cardinalis Granvellani Philippum novas in Belgio contra Religionem & Libertatem res moliri videret, & immanes passim cædes ab Albano aliisque Tyrannis edi, seque exitio destinari, Belgarum res armis asserere cœpit, ac contra Hispanicam Tyrannidem defendere. Quo bello nullum unquam justius fuit. Quippe Hispani omnia & divina & humana jura violaverant, Philippus manifestum sese Tyrannum exhibebat. Ordines, ne Reip. deessent, suasu Auriaci arma cœpere, edicta cruenta, ac cum nihil ab atroci animo remitteret, Philippo principatum abrogare.

9. Hujus consilii præcipuus author suusque Guilielmus. Is enim existimabat,

bat, non posse ullis iterum conditionibus Philippum recipi. Non fidei, non promissorum rationem haberi, præsertim stante horribili illo placito: *Hæreticis non esse servandam fidem*. Ergo obedientiam Philippo renunciandam, & alium Principem eligendum esse. Id quod etiam anno 1551. factum, ac haud dubie salutare Belgis fuit.

10. In locum Philippi ejusdem Principis suasu *Franciscus* Andium Dux electus fuit. Causa duplex; & quod potens, & quod conjugium inter ipsum ac Elizabetham speraretur. Posterius hoc vanum: prius prævaluit. Existimabat sagacissimus Princeps, Belgium, exuta Philippi obedientia, non in aliis potius quam Gallis præsidium collocare posse, ob æmulationem illarum gentium & invidiam Hispanicæ potentiae. Præsertim cum spem regni Andinus, nulla ex Henrico III. sobole, haberet. Vocatus igitur certis conditionibus in Belgium & Princeps susceptus, forentissimo frui potuisset Imperio, nisi à quibusdam seductus, Tyrannidem, clandestina conspiratione, affectasset. Est hæc perniciosissima assentatorum, omnis veræ Politicæ expertium, ars, qua Principi suadent; *Vt leges patrias tanquam pugnantes cum absoluta potestate,*

state, violet, & pro arbitrio suo imperet. Longe aliter maximi sensere viri, & bono publico nati, imprimis Nassovii, & omnium nomine Wilhelmus Ludovicus Frisiæ & Groningæ Gubernator, de quo ita Emmius: Principes eos improbabat, & non iniquos solum, verum etiam insipientes judicabat, qui tum contra aquum, tum contra morem ac instituta majorum conditionem libertatis populorum suorum premerent, atque ita illorum amore sese exuerent. Principatum aiebat firmiorem sine dubio esse, quo subiecti gauderent quam quo gèmerent; vereque infelices esse Principes, qui quemadmodum metuuntur à subditis; ita eos vicissim metuunt. Pestes autem publica rei esse affirmabat Principum Consiliarios, qui ut acceptos se iis præstent ac desideriis eorum serviant, leges, jura, contractus, pacta, conventa, secundum desideria illorum subtiliter interpretantur, factaque Principum suorum, etiam juri, legibus, contractibus, pactis, adversa, tuentur.

11. Quæ, omnis Principatus fundamentum stabile ac firmum, cum non observasset Andinus, & se & Belgicam ferè in exitium præcipitavit. Nam deserti ab eo Ordines, Remp. ad Anglotransferre coacti fuerunt, sub quibus res infelici-

ter

ter succedere, & magna ubique clades accepta.

12. Secuta Guilielmi Auriaci A. c 1515 LXXX. proscriptio. Philippus cum invictum armis & consiliis cerneret Principem, ad turpes conversus artes, sicarios in eum, per amplissima præmia, concitare cœpit, hæreticum, perduellem, Cainum, Judam, appellans. Reposuit Auriacus Apologiam gravissimam, commemorando Nassoviorum in Hispanos merita, accusando Philippum, & ipsius quoque sublatam beneficio Isabellam uxorem, Regis Christianissimi sororem, objiciendo; ut uxore legitima extincta, incestuosum cum sororis filia conjugium contrahere posset. Sed prævaluit Philippi propositum & repertus sicarius qui venalem manum animamque, nefando parricidio, accommodaret.

13. Tantus Heros, cum potentissimo Regi per XVII. annos varia fortuna restitisset, ejus scelerata fraude, immisso percussore interemtus, æternam Belgis memoriam meritorum suorum, Philippo immanissimi parricidii dedecus, reliquit. Existimabant Hispani, sublato Auriaco nihil ausuros reliquos: sed spes improba vehementer eos fefellit. Quippe Nassaviorum fœcunda domus, atque ipsius Auriaci

riaci præclara soboles, cœptum à parente contra Hispanos bellum, summa animi magnitudine, nec minore successu continuarunt. Ita flos ille Ducum MAURITIVS, ac tam longi animus belli FREDERICVS HENRICVS Nassavii Rempubli-
cam Belgarum ex angustis rebus atque afflictis, ad summam deduxere, Deo adjuvante, Majestatem, quam pacis artibus hodie exornat GVILIELMVS II. Auria-
cus. Ut quantum Scipionibus suis Roma: tantum Nassoviis fœderatum Belgium debeat.

DISSERTATIO XXIII.

De Ducatu CLIVIÆ.

I. **A**D utramque Rheni ripam, partim in Gallia, partim in Germania, Ducatus Cliviæ jacet, veterum Sicambrorum, Ubiorum & Gugernorum sedes, Provincia Romanorum castris, præsidiis, atque exercitibus clara. Ibi enim Batavorum insula, Vetera, Gelduba, Castra Ulpia, Colonia Trajana, Augusta Clivorum & alia Scriptoribus memorata occurrunt. Qui rerum Status duravit usque ad tempora Honorii. Nec minus armis quam literis excultus ille tractus, ac sub Diocletiano & Maximiniano, in Augusto Clivio-

Clivorum oppido illo seculo eloquentiam docuit celebris Rhetor Eumenius.

2. Romanis circa annum 420. Franci successerunt, ex-intima Germania sub Pharamundo ad Rhenum progressi, novo regno condito, cujus quanta pars Clivia fuerit, exinde colligi potest, quod Clodius secundus Francorum Rex, regiam sedem Duisburgi, inter Angram & Ruram, ad Rhenum collocarit. Nisi tamen id de Duisburgo Zurphaniensi intelligere malis. Quicquid sit, constat has regiones antiquam terram Salicam, sive primum Francorum regnum fuisse.

3. Non diu tamen in his ad Rhenum oris commorati Franci, universam Galliam occuparunt, translata in urbem Parisiorum Regia sede. A quo tempore Clivia præfectos habuit, quorum primus circa A. C. 713. fuisse refertur Elias Gragus, quem alii Ælium Gracilem vocant. Sed ut antiquissima plerumque fabulosa sunt, ita hunc Eliam cum suo cygno, sponte silentio transmittimus, veritatis potius rationem habentes quam vetustatis. Id certum Theisterbandiæ comitatum, præter alias regiones, ipsam quoque Cliviam ambitu suo complexum, à cujus Comitibus non Cliviæ tantum, verum etiam Hollandiæ, Geltriæ aliarumque

K

regio-

regionum Principes, originem suam ducunt.

4. Habuit suos Clivia primum Comites, deinde Duces. Comitum longo ordine numerantur novem & viginti, omnes ex familia, ut volunt, Eliæ Graji, quorum ultimus Johannes, in quo anno 1638. 19. Novembris mascula series defecit. Hinc longa malorum series, & de Clivia diversi vario prætextu certarunt, Otto Arculanus, Theodoricus Hornanus, & Adolphus Marcanus. Qui ultimus armis ac ipso jure superior fuit, quoniam Mater ejus adhuc superstes, Arculanorum vero dudum obierat. Præterea Theodorico Hornano, quoad feudum, proximior erat fratris filia filio sororis. Post diuturnam contentionem interponente operam suam Johanna Brabantia Ducissa, ita reconciliati dissidentes, ut Arculanus & Hornanus certam pecuniæ summam acciperent, Clivia penes Adolphum ejusque posteros maneret.

5. Ita duo hi Comitatus Clivia & Marca, in Adolpho conjuncti, quem Carolus quartus Imperator solenni investitura in jure suo confirmavit. Quæ conjunctio haud dubie salutaris fuit ad tollendas antiquas vicinorum Principum contentiones.

6. Huic

6. Huic Adolpho successit filius cognominis dictus Prudens, qui multis præclare gestis à Sigismundo Imperatore A. C. 1417. 3. Maji Dux Cliviæ in Concilio Constantiensi creatus fuit. Quippe existimabat Cæsar, nihil esse quod magis deceat Imperatorem, quam bene de se & imperio meritos Principes novis honoribus ad majores dignitates evehere. Gravis inter Adolphum & Wilhelmum Ducem Montium controversia ob telonium Kaiserswerdense fuit. Prælio commisso Clivenfes ferè succubuiſſent, nisi Vesalia opportunum auxilium tulisset. Hac victoria parta captus Wilhelmus, telonio, ut debebat, renunciavit. Quod cum olim ad Imperium spectasset, Adolphus, Albertus, Fredericus, Rupertus, Carolus quartus Imperatores oppignerarunt, tandemque omnino vendiderunt Wilhelmo Duci Montium. Qua ratione paulatim Imperatores omnibus ferè redditibus seipſos exuerunt, quod maximè sub Carolo quarto contigit, quem propterea Maximilianus primus pestem imperii vocare solitus fuit.

7. Non major Adolphi virtus in vindicanda Kaiserswerda, quam Gerhardi fratris ejus in illa à Ducatu Cliviæ abalienanda, levitas fuit. Quippe urbem,

telonium ac integrum territorium , Archiepiscopo Colonienſi 100000. florenorum vendidit, pretio , ſi illa tempora reſpicias , ſatis grandi , ſi rem ex utilitate publica metiaris , ingenti cum ſuo ac Provinciæ damno. Nihil enim damnoſius Reip. quam partem ejus qualemcunque abalienare. Pecunia brevi conſumitur, nec radices habet ut renaſcatur, territorium immobile ac perpetuum durat.

8. Hoc damnum Adolphus multis modis compenſavit, aucta undique Clivia. Nam A. C. 1399. ſuſatum , in quod hætenus Episcopus Colonienſis juſ prætendebat , in tutelam ſuſcepit , cum uni-verſo agro , quem Suſterboert vocant. Borda enim veteri germanica lingua regionem ſive tractum denotat, unde etiam Longobardorum vocabulum fluxit , non vero à Barbis vel ſecuribus ut vulgo putant. Acceſſere poſt victoriam de Monteniſibus, variæ ditiones ac municipia, imprimis urbs Embrica , Gelrici hætenus juſ. Ita Adolphus vitæ & gloriæ ſatur, jam grandævus A. C. 1448. obiit.

9. Hunc excepit filius Johannes primus , cui perpetua & proſpera bella cognomen Bellicoſi fecerunt. Is cùm Gerhardo patruo ſuo A. C. 1461. in Ducatu Marcano ſucceſſiſſet , à Frederico tertio Impe-

Imperatore solenniter investitus fuit. Pro urbe Susato grave bellum & diuturnum contra Episcopos Colonienſes geſſit. Immiſcebant ſeſe ut moris, Pontifices Romani, jamque partes citaverat Nicolaus pontifex, quo interea deſuncto, Calixtus ejus ſucceſſor non minori fervore pro Colonienſe nitebatur. Sed juſtior erat Suſatenſium atque Johannis cauſa quam ut ſeſe minis Pontificalibus terreri ſinerent. Quamvis enim magna illius ætatis ſuperſtitio eſſet, non tamen Principes credebant Pontifici aliquod in temporalibus juſ eſſe, nec improbabant reſcriptum Philippi Pulchri Gallię Regis, quod Bonifacio Octavo Pontifici in ſimili cauſa dederat: *Sciat tua Maxima Fatuitas nos in temporalibus nulli ſub-eſſe.* Tandem A. C. 1449. finitum hoc bellum, & Suſati poſſeſſio penes Johannem manſit. Tota vero controverſia demum A. C. 1464. ita compoſita fuit ut Colonienſis Kayſerſwerdam, Bielſteinam & Fredeburgum retineret, Suſatum vero ac Santena Ducatui Clivię in perpetuum accederent.

10. Hęc domi & pro ſua Rep. Johannes. Nec minus Socios conſtanter ac fortiter defendit, unde natum ipſi bellum Monafterienſe, Marcanum, & quod inter

hæc omnium præcipuum, Gandavense. Rebellis illa ab antiquo Civitas, armatum induerat contra Philippum Burgundiæ ducem, cognomine Bonum, Johannis nostri avunculum. Nec segnis ille, cum lectissimo equitatu, suppetias avunculo laturus, suburbana rebellium aggreditur, memorabili victoria potitus, donec adventans Philippus, reliquias conficeret. Ita viam sibi stravit ad conjugium cum Elisabetha Johannis Burgundi filia, quæ deficiente mascula progenie opulentam ipsi allatura erat hæreditatem. Ex hoc conjugio natus Johannes secundus patri anno 1480. successit.

11. Hujus uxor Mechtildis Henrici Landgraviæ Hassiæ filia, partem comitatus Cattemeliboci dotalem attulit, quam Johanni Nassovio affini, certis conditionibus, vendidit. Fuit hic Johannes secundus satis acer Gelrorum hostis ac pro Maximiliano Imperatore contra Carolum Egmondanum arma non inglorius tulit.

12. Quartus Ducum Johannes tertius fuit, cognomine Pacificus, qui primus ducta Maria, Ducatus Juliacentis & Montium hærede, fundamenta jecit unionis celeberrimæ, inter tres potentissimos Ducatus, Juliæ, Cliviæ & Montium. His
auctus

auctus viribus, cum Carolo Gelrorum Duce, de mutua provinciarum hæreditate, fœdus pepigit. Cujus generis pacta, inter Germanos principes, non infrequentia sunt, quo titulo etiam Serenissimus Elector Brandenburgicus, his proximis annis, in Pomeraniæ jura successit. Johannes in bello Monasteriensi contra Anabaptistarum Regem Johannem Leidensem strenuam quoque imperio navavit operam, & filia Anna Henrico Octavo Angliæ Regi desponsata, felix sibi Princeps & pater videbatur. Quod posterius eum fefellit. Nam & filiam Angliæ Rex brevi repudiavit, & filius Wilhelmus, se ac provincias suas propter aditam Gelriæ possessionem, in summas difficultates conjecit.

13. Hic Patri Anno 1539. in Clivia, Julia & Montibus, Carolo Egmondano in Gelria successit. Cumque implacabilem sibi propterea videret Carolum V. cum Francisco Galliæ Rege, ducta ejus nepti Johanna, fœdus pepigit: in eum Cæsar, ex Africa reversus statim bello decreto, copias duxit & expugnata primo impetu Dura, in magnas redactum angustias, pacem petere his conditionibus coëgit, *ut tota Gelria decederet: fœderi Danico & Gallico renunciaret.* Ita anno

1543. pace provinciis reddita, Wilhelmus exornare Remp. ac augere omni modo cœpit, inter quæ opera, tria hæc præcipuè numerantur privilegia: de successione filiarum, unione provinciarum & Academia Duisburgenti, in quam erigendam, Pius tertius Pontifex Romanus anno 1562. consensit.

14. Sed jam ad periodum suam pervenerat prænobilis Ducum Cliviæ familia. Nam filius Wilhelmus natu major, Carolus Fridericus, summæ spei Princeps, in peregrinatione Italica & medio ætatis ac virtutum cursu repente extinctus, triste sui parentibus & luctuosum provinciis desiderium reliquit, veneno, ut volunt, & cujus multa indicia exstiterè, sublatus. Nimirum rectè judicant, qui peregrinationes Principibus periculosas esse statuunt. Ut vel eos omnino illis abstinere, vel si tanta exterarum gentes visendi cupido incognitos ac dissimulata familia, obire consultum sit.

15. Ita successio ad Johannem Wilhelmum alterum filium Anno 1595. devoluta. Qui ingenio simplici quod variorum corporis ac animi ægritudines adeo debilitarunt, ut rebus gerendis impar esset. Ad quæ mala accessit sterile conjugium, atque hinc novæ multorum spes,
qui

qui provincias ejusquocunque titulo sibi destinabant. Extinctus Anno 1609. 25. Martii finem imposuit familiæ cognitum Marcanorum, quæ rebus in Clivia per annos ducentos & quadraginta summa cum laude præfuerat.

16. Quod igitur calamitosum imprimis Reip. esse solet, de successione Cliviæ, Juliæ & Montium, graves in imperio exortæ sunt controversiæ. Nam fuerunt, qui provincias illas ad Imperatorem devolutas esse dicerent. Ideo Elector Saxoniae earum investituram pro se & familia Wittikindea à Rudolpho Cæsare anno 1610. petiit & impetravit. Alii Sorores Johannis Wilhelmi legitimas paternarum ditionum hæredes esse asserabant.

17. Duas reliquerat Wilhelmus filias: quarum natu major Maria Eleonora Alberto Friderico Marchioni Brandenburgico, Duci Prussiæ: Altera, Anna, Philippo Ludovico, Comiti Palatino Neoburgico, elocata. Impetraverat autem à Carolo V. ut si nulla exstaret mascula proles filiarum pleno jure succederent. Igitur nulla spe prolis ex Johanne Wilhelmo anno 1606. Johannes Sigismundus Elector Brandenburgicus & Wolfgangus Wilhelmus comes Palatinus, ille uxorio, hic materno

K 5 titulo,

titulo , uterque consensu omnium , de
 successionē transegerunt , ac mortuo Jo-
 hanne Wilhelmo , provincias indivisas ,
 junctim , donec de legitimo successore
 constaret , administrarunt. Sed non diu
 durare potuit concordia , urgentibus jam
 imperii fatiis. Nam Anno 1614. post San-
 tensē transactionem irritam , divisi ani-
 mis Principes , provincias distraxerunt.
 Neoburgicus evocatis ex Belgio sub Spi-
 nola Hispanis ; Brandenburgicus sub Mau-
 ritio Nassovio foederatis Belgis , quisque
 obvia oppida occuparunt. Interea exorto
 bello Germanico , Neoburgicus longe
 maximam provinciarum partem , ope
 Hispanorum invasit , donec Anno 1629.
 inter eum & Georgium Wilhelmum E-
 lectorem Brandenburgicum , in viginti
 quinque annos , interventu Ordinum Bel-
 gii , controversiæ ita componerentur , ut
 hic Cliviam , Marcam & Ravensburgiæ
 medietatem : Ille præter alteram ejus
 partem Juliam & Montes , obtinerent.

18. Ita Clivia ad Electores Branden-
 burgicos justissimo titulo pervenit. Quæ
 domus ab exiguis initio viribus , ad sum-
 mam hodie potentiam pervenit. Quippe
 Fridericus Burggravius Noeribergensis ,
 emptæ à Sigismundo Imperatore Mar-
 chia , primus Electoralem dignitatem fa-
 milia

miliæ suæ intulit, & ad posteros propagavit. Qui singulari fortuna, tot aucti titulis ac ditionibus sunt, ut terrarum amplitudine, omnibus in Germania Principibus superiores sint. Nam Fridericus V. titulum Pomeraniæ, consensu Friderici III. Imperatoris, Marchiæ conjunxit ac superiorem Lusatiam à Poloniæ Rege accepit, quam tamen paulo post Georgio Bohemorum Regi, exceptis quibusdam oppidis, concessit. Ad eosdem post obitum Alberti Friderici, Ducatus Prussiæ, simulque jus in Cliviam & vicinas Provincias, pervenit. Tandem extincta ducum Pomeraniæ familia, ex veteri pacto, amplissimus ille ad Mare Balticum ducatus, juris Brandenburgici esse cepit, sed ita ut majorem ejus ac meliorem partem Succii retinerent, datis in compensationem tantæ jacturæ Episcopatu Magdeburgensi, Halberstadenfi & Mindensi.

19. Quanquam vero jam à multis retro annis ingens damnum bello Belgico & Germanico Clivia acceperit ac multum ab antiquo splendore opibusque defecerit: tamen nunc pace ubique parta, meliorem statum sibi non frustra pollicetur. Qui ut obtineri possit, necesse omnino est, ecclesias; scholas, ac totam omnino Remp. à vitiis quantum

fieri potest emendari, & quod deest, suppleri.

20. Primo omnium vera religio propagari ac defendi debet. Nam religionem totius humanæ societatis fundamentum esse existimavit etiam Cicero. Quod imprimis de verâ intelligendum.

21. Non minus necessariae sunt Scholæ. Cum enim juvenus totius Reip. seminarium sit, quis dubitet quin Scholarum singularis sit usus & exacta necessitas? Adeo ut tum demum Resp. sit felicissima, in qua plurimi bonis literis exculi. Nam quod quidam thrasones aulici, literas ac eruditionem contemnunt, eamque noxiam esse proclamant, id Muscoviticum, Turcicum & Barbaricum est.

22. Ad excitanda vero juvenum ingenia, publicis opus est Academiis. Qua occasione merito accusamus majorum nostrorum negligentiam, vel potius infelicitatem temporum deploramus, quod in usum trium amplissimorum Ducatum, cum opibus abundarent, nullam tamen constituerint Academiam. Ac cogitatum quidem eade re fuisse, ostendunt privilegia Cæsaris ac Pontificis Romani, pro Academia Duisburgi fundanda. Cumque bella continua præclaris ejusmodi conatibus intercesserint, illis nunc
fopi-

sopitis, repetimus vota nostra ac totius patriæ.

23. Ut loco armorum & militarium exercitiorum, quæ tot jam annis Europam affligerunt, armato Marti inermes Musæ succedant, & aurea pax seculum ferreum tandem aliquando terminet. Hoc votum nostrum, cui, nequid temere vovisse videamur, rationes has subjungimus.

24. Cum omnium Rerumpublicarum communis finis sit salus populi, cujus duæ omnino partes sunt, quarum una corpus, altera animam spectat, consequitur nullam Rempublicam hujus suæ intentionis posse reddi capacem, nisi literarum studia inter præcipuas curas habeat. Nam quemadmodum Barbaries Ecclesiam pariter ac Rempublicam corrumpit: ita non aliud restat remedium emendandæ & Ecclesiæ & Reipublicæ, quam si juvenus à teneris annis virtute pariter ac eruditione excolatur. Nullum enim discrimen inter Græcos ac Barbaros, quam quod illi literis exculti, hi earum rudes: atque hinc illorum imperium celebre, horum exosum ac contemtibile.

25. Accedit etiam hoc, quod cum prudentia primas partes obtineat in vita civili, illa non alio faciliiori modo obtineri

queat, quam per studia literarum. Prudentia enim omnis ratione & experientia acquiritur, utraque est vel propria vel aliena. Propria longævam ætatem, ingentia pericula, labores inexhaustos, innumeras difficultates, & uno verbo difficile experimentum requirit. Ad quæ omnia cum vix & raro unius hominis ætas sufficiat, quis non videt à propria ad alienam, à diuturna ad brevem, à difficili ad expeditam recurrendum esse experientiam? Ea vero aliter quam per eruditionem literariam acquiri non potest. Quippe cum omnis eruditio versetur in verbis & rebus, utramque partem illa sola suppeditat.

26. Inter omnia prudentiæ politicæ acquirendæ media, nullum est efficacius quam historiarum cognitio, lux veritatis & magistra vitæ, in qua hoc præcipuè salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita intueri: ut inde tibi tuæque Reipublicæ quod imitere capias, inde fœdum inceptu, fœdum exitu quod vites.

27. Hæc sufficere possunt pro asserenda studiorum in Republica necessitate. Porro cum eruditionis consequendæ medium sint Academia, ultrò quod ante diximus consequitur, ad illustrandum Clivæ

vix Ducatum vix quicquam magis esse necessarium, quam ut more aliarum provinciarum Germanicarum Academia quoque constituatur.

28. Principes Germaniæ pro suo erga Rempublicam affectu singuli ferè in suis ditionibus Academias constituerunt, quarum hodie amplius triginta numerantur. Quid æquius quam illustrissimum Clivix Ducatum ejus quoque prærogativæ se facere participem? Præsertim ab eo tempore, quo Serenissimus Elector tot terrarum Dominus, religionis veræ strenuus assertor, etiam in has regiones indubitato jure successit. Qui sicut maximus literatorum fautor est & promotor, ita quin Regiomontò in Prussia, Francofurto in Marchia, etiam Academiam Clivensem adjuncturus sit, nullatenus dubitamus.

29. Cui si & hoc ab immortali Deo accedat beneficium, ut aucta læta sobole Electoralis domus, non in præsens tantum, verum etiam seris nepotibus, perpetua ac stabili hæredum successione, consulat, merito beatissima judicabitur Clivia. Nam nullum majus expeti potest in successivis provinciis bonum, quam ipsa illa Principum immortalitas: cum extincta dominantium familia, ingentium
fere

fere malorum causa sit , quæ non semel Cliviam graviter afflixere. Spem dignæ tantis parentibus prolis auspiciatissimum Electoris conjugium cum Auriaca Principe facit , & tot vota quæ quotidie pro successu ac incremento inclytæ domus suscipiuntur.

DISSERTATIO XXIV.

De Imperio MEXICANO.

I. **C**Ultissima inter Americanos Imperia duo fuerunt , Mexicanum & Peruanum. In Mexicano hæc imprimis axiomata Politica observari possunt.

2. *Cum Tatellulcani defecissent à Mexicanis , eorumque potentia cresceret indies , Mexicani de Rege creando deliberarunt. Placuit Senatui eligere extraneum.* Variæ possunt esse causæ, cur præteritis indigenis, Respublica ad extraneos deferenda sit : sive ad evitandas civium factiones , sive ut nova ad Rempublicam accessio fiat : sive ad amicitiam exterorum comparandam. Quæ ratio Mexicanos movit , qui ut sibi Regem Culhuacæ conciliarent , vicinum potentem , ex ejus potissimum familia Regem sibi petendum existimarunt.

3. *Rex Acamapixtli moribundus præcepit*

cepit Ordinibus regni sui, ut Regem eligerent qui regno utilissimus esset: *non vero hereditariam successionem introducerent*. Electio successioni imprimis in regno novo & nondum confirmato, præferenda est, cujus infirmus status virum poscit summa instructum virtute & prudentia. Successio frequenter pueros vel ineptos obtrudit. Alexander Magnus rogatus, quem Successorem constitueret, respondit; *dignissimum*.

4. Sub Rege Iscoalt Mexicanum regnum bonis legibus & institutis confirmatum fuit. I. *Mexicani liberati à jugo Azcapuzalcanorum*. Primus ad potentiam gradus libertas est. Romana potentia sub Consulibus cœpit. Belgæ ejectis Hispanis arma toto orbe circumtulērunt. II. *Plebs Regi & nobilibus se in spontaneam servitutem dedit*. Cum quis se ipsum libertate sua spoliāt, ejusque compos non est, servitus nullam injuriam infert. Quidam enim sunt natura servi, ut Orientales. Cappadoces, Romanis libertatem offerentibus, eam deprecabantur, professi: *Non posse gentem suam absque Rege vivere*. III. *Electores instituit penes quos solos jus creandi Regis esset*. Electio alia est absoluta, quæ ad omnes & singulos spectat, alia restricta, quæ ad cer-
tas

tas personas. Prior in Polonia obtinet. Sic olim in Germania omnes Principes Imperatorem elegerunt. Restricta Mexicanis placuit ad evitandam confusionem & moram. Eodem consilio Septem Electores Germania habet. IV. *Agri hostium inter bene meritos divisi.* Lex Agraria magnorum Romæ motuum causa fuit. Cæso Fabius prudenter suasit: *ut Patres ultro occuparent, priusquam quisquam Legis Agraria Tribunus plebis auctor fieret.* Idque consilium paulo post salutare fuit. Eandem legem ipse Deus populo suo tulit. V. *Cum Tezcucocani in dedicationem venissent, eorum Rex supremus Regum Mexicanorum consiliarius ac Princeps Elector creatus fuit.* Nullum firmitus Imperii munimentum, quam ex hostibus cives facere. Cruda Imperia & violenta non possunt esse diuturna. Hinc Romanæ civitatis suæ tam late extenderunt, nec aliundè Italicum bellum, quam ex negata civitate. Nihil ad retinendas in officio gentes profunt castella & milites, si animo à nobis sint alieno. *Nec credideris,* inquit Livius, *ullum populum, aut hominem denique, in ea conditione cujus eum pœniteat, diutius quam necesse sit, mansurum.*

§. Quantum unius viri prudentia & forti-

fortitudo Reipublicæ afferre commodi possit, Tlacaelliel argumento est. Qui quatuor Mexicanorum Regum summus militiæ præfectus maximas res consilio & manu gessit. Oprandum quidem ut summa in ipso Principe virtus sit, ne aliorum ope indigeat. Sed id cum rarissime inter mortales contingat, subsidium ab aliis, petendum. Pessime Machiavellus: *Bonum Principis consilium ex ipsius prudentia nasci debet: secus si fiat, bono consilio uti non potest.* Sed cavendum, ne indigni & scelerati primum penes Principem locum occupent, quod Tiberio contigit. Deinde, ne Princeps nudum titulum retineat, omni potentia ad ministrum transmissa. Quem errorem ultimi Reges Merovingi commiserunt, cum Majoribus Domus nihil non permitterent. Unde Carolus Martellus Rex esse noluit; sed *Regibus imperitare.*

6. Nondum Mexicano Regno satis prospectum erat. Itaque *Motesuma primus Tlacaellielis consilio ministrorum regni novos Ordines, Iudicia, Senatores, & alia administranda Reipublicæ necessaria munia, instituit.* Nimirum Resp. vastum corpus est, & plurium membrorum subsidio opus habet. Noxium est uni plura committere in Rep. munia. Sed cuncta
accu-

accuratè distinguenda, ne unus idemque sit *Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes*. Hinc enim neglectus, fraudes, corruptiones, insolentia. Idem instituit, ut ipsa Coronationis die tributa *magnifica Provincia conferrentur*. Splendor externus non minimam Majestatem Principi conciliat, neque id superbiæ imputandum, sed necessarium est auctoritati in populo retinendæ. Elizabetha Angl. Regina hoc consilio magnifico vestitu & splendore in aula utebatur. Idem Russorum Tzari observant, & plerique orbis Monarchæ. Non laudantur Ludovici XI. sordes. Cautum quoque: *Ne cui Regi liceret Tlascalam subjugare*. Hostes perpetuos habere non raro ad salutem Reip. conducit. Hinc Scipio Nasica Carthaginem exscindi volebat, ejusque consilium eventus paulo post comprobavit. Quidam ineptè putarunt Regem Hispaniæ studio Bellum Belgicum fovisse, ut exercitum haberet in Belgica Schola militiam, quam deinde partes in omnes, velut Ianizaros suos Ottomannus Imperator, expediret.

7. Rex Autzol urbem splendidis ædificiis exornavit, veteribus dirutis. Sic Augustus gloriabatur *lateritiam se Romanam accepisse, marmoream relinquere*.

Flagi-

Flagitiosa tamen Neronis ambitio, qui ut novam strueret urbem, clandestino eam incendio delevit culpa in Christianos rejecta. Illa diruenda sunt ædificia ex quibus urbi nostræ periculum sive ab incendio, sive ab hoste, metuendum est.

8. Motesuma II. instituit: *ut soli nobiles in regia versarentur Regique servirent plebe penitus exclusa.* Quod probandum vel imitandum non est, cum & nobilitati & plebi ignominiosum sit ac nimium sapiat fastum. Conservandum inter subditos æquilibrium est, ne uno ordine prævalente, alter contemptum suum cum Reipublicæ ruina ulciscatur. Notæ sunt seditiones Romanæ plebis & secessiones propter Patrum similem insolentiam.

9. Juniores plerumque ad regnum evecti. Duplex hujus rei causa: *Primo*, quia crebræ mutationes Reipublicæ non conducunt. Unde in regnis electivis utile est summæ rerum admoveri, qui integra etiamnum sunt ætate: ut laboribus pares sint non belli tantum, verum & pacis, qui non animum minus quam corpus requirunt validum. Cur vero Veneti & Cardinales Romani in electione senectutem imprimis respiciant, aliis rationibus nititur, nec in exemplum trahi potest.

10. Ad

10. Ad magnificentiam spectare videbatur, quod *nullam vestem secundo indueret Rex, nullis vasis iterum uteretur. Itaque singulis diebus novas bis terve sumebat vestes.* Putidum hoc, instar Chora-
gorum vel Chamæleontis tam crebro & in horas mutari. . Nero qualis quantusque Princeps ! ejusdem vanitatis reus ; & in Saracenica Historia Califa Mercoan dictus Asinus Mesopotamiæ , qui plures quam decem mille tunicas reliquit , quarum lacinia pinguedine renum inquinatae erant.

DISSERTATIO XXV.

De Magistratus Autoritate , Potestate & Officio.

1. **M**AGISTRATUS est persona publica ad conservationem legis & humanæ societatis , cum potestate à DEO armata & instituta. Ejus natura in tribus potissimum consistit, autoritate, potestate & officio.

2. **AUTHORITAS** dependet *primario* à divina institutione ; *secundario* à jure gentium. *Divinam institutionem* Theologia ex sacris literis ostendit. Nobis sufficit illud Apostoli : *Omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit: non est*

est enim potestas nisi à DEO : quæ autem sunt , à DEO ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati , Dei ordinationi resistit. DEI enim minister est , vindex in iram ei qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram , sed etiam propter conscientiam. Quod contra Canonistas & Bellarminum observandum, qui Imperatorum , Regum & Principum dominium ac prælationem ; ex jure humano, non vero divino , promanare dicunt. Anabaptistæ vero, non tantum divinam , verum etiam humanam institutionem negant , & ex Magistratu meros Tyrannos faciunt. Unde consequitur eos subditorum & civium nomen gerere non posse , nec in Republica ipsorum tolerationem periculo carere. Hinc enim contemptus , inobedientia , rebellio , denique Rerumpublicarum everio.

3. Atque hanc divinam Magistratus institutionem, omnes gentes suo consensu approbarunt. Tacitus V. Annal. *Cunctas nationes & urbes, populus aut primores aut singuli regunt. Unde per universum orbem constituti Magistratus , non per tyrannidem & vim , ac contra naturæ præscriptum , sed secundum ejus leges, rectæ rationis & conscientiæ dictamen.*

6. Ac quamvis Magistratus consensu
populi

populi imperent, & ab eo constituentur, tamen respicientes ad summum numen, per quod Reges regnant, GRATIA DEI se esse quod sunt, testantur. Nec existimandum solius Monarchiæ eum esse titulum proprium; cum à causa efficiente principali fluat, ac ipsam illam authoritatem, in qua essentia Magistratus consistit, exprimat ac declaret.

5. Ex hac authoritate, tum divina, tum humana, fluit POTESTAS Magistratus, quæ in Universum complectitur Majestatem & in ejus juribus versatur. Est autem Majestas *summa Reipublica potestas, quam qui statui præest, obtinet in subiectos*. Distingui vulgo solet in *Realem & Personalem*, quarum *illa* Reipublicæ cœva, cum ea nascitur & interit, nullum interregnum aut cessationem admittit: *hec* mutabilia pro varietate personarum, mortalis ac translatitia est. De utraque Tiberius apud Tacitum, *Principes mortales, Rempublicam æternam esse*. Unde vulgare illud: *Rex Gallie non moritur*, adulatorium & falsum est, ac Majestatem realem cum personali, quod plerumque in regnis contingere solet, confundit. Realis autem Majestas confertur in personam sive Magistratum, à Republica, non abdicative sed communicative, ac ab ea personalis

nalis in solidum dependet. Hinc Magistratus sese juramento Reipublicæ obstringunt tanquam superiori, ac personalis Majestas, si contra realem insurgat, ab ea coerceri & castigari potest.

6. Falsum igitur est quod Bodinus dicit, Majestatem esse summam in cives & subditos ac legibus solutam potestatem. Quod tantum abest, ut convenire possit personali Majestati, ut etiam realem, quæ tamen summa est, evertat, & solius Thearchiæ (quemadmodum Josephus appellat incognitam omnibus Politicis Reipublicæ formam, qua Israëlita ab ipso immediatè D E O, gubernati) proprium sit incommunicabile. Meretricia illa Juliæ ad Caracallam vox fuit, omnibus Magistratibus detestabilis: *Si libet licet. An nescis te Imperatorem esse & leges dare, non accipere?* Nobis non tantum digna Majestate imperantis, verum necessaria vox videtur, *legibus se profiteri alligatum*. Et præclara Trajanî vox ad præfectum prætorio: *Accipe gladium, quem pro me si bene atque juste imperavero, distringes: sin minus, eo ad interitum meum utere*.

7. Jura Majestatis, alia *Majora*, alia *Minora* sunt. *Majora*: leges dare, Magistratus constituere, bellum pacemve facere, sine provocatione judicare. Quod

L

non-

nonnulli addunt, *impunitatem peccantibus largiri*, tam alte transcendit omnia jura humanæ Majestatis, ut Theologi magno consensu statuunt, id ne quidem in Thearchiam cadere. Nota quoque Salomonis vox : *Qui absolvit reum & condemnat innocentem, uterque abominatio est Iehova*. Rejicimus igitur illam Gallo- rum opinionem, qui nihil tam regium esse opinantur, quam damnatos supplicio eripere, quod ne matri quidem reginæ, sine Majestatis detrimento, concedi posse curia Lutetiana judicavit teste Bodino ; itemque tribunal gratiæ à Thoma Campanella, pro munimento Hispanicæ Monarchiæ, constructum, ex Rege, Regina, Principe regni hærede, & primario Religionis antistite. *Minora*, pœnæ, multæ, vectigalia, tributa & similia.

8. His partibus potestas Magistratuum absolvitur & circumscribitur pro ratione ac conditione Rerum publicarum & Legum. Sequitur OFFICIUM Magistratus, quod nihil aliud est quam executio illius potestatis. Nam potestas sine officio frustranea est. Cum vero secundum Apostolum, *Magistratus non frustra gladium gerat*, consequitur ex potestate derivari officium, illudque in exercitio potestatis legitime consistere. Et hæc duo, potestas

ac

ac officium, æqualem habent latitudinem, neque objecto differunt, sed ut actus & facultas.

9. Idque contra Barclajum observandum, qui inter potestatem Magistratus & ejus officium ita distinguit, ut illam velit esse infinitam, illimitatam, absolutam, & independentem: hoc vero legibus circumscriptum & varie determinatum. Hinc multa licere Magistratui, si potestatem respicias, quæ illicita sint spectato ejusdem officio. Alterum quid possit denotare, alterum quid facere debeat. Quæ falsa sunt & cum authoritate Magistratus ejusque potestate pugnant.

10. Nam quod sese authoritati Magistratus consulere, eamque per talem licentiam Julianam amplificare putant, vehementer errant, ac summam injuriam sanctissimo Ordini faciunt, eumque subditis exosum reddunt. Non enim perfectionis est posse peccare, sed imperfectionis, neque in laude, sed vituperio ponuntur scelera impune commissa. Ipsius Dei omnipotentia in eo consistit quod peccare, & libertas quod mala velle non possit: cujus cum expressa imago Magistratus sint, quis non videt eos per talem licentiam transformari in imaginem Diaboli? Repugnat igitur illa Macchiavel-

+

listarum, de absoluta & infinita Magistratum potestate ac libertate peccandi doctrina, divinæ eorum institutioni pariter ac humanæ; & evertit omnem, qua instructi esse debent, auctoritatem.

II. Quæ tanta est, ut major Magistratui, quam parentibus, obedientia debeatur, in omnibus omnino rebus, quæ juri divino, naturali, gentium & Reipublicæ constitutioni, non repugnant. Nam in tali casu Papinianus aliquis mori, quam scelus sive facere, sive probare, decrevit,

— *Phalaris licet imperet, ut sit*

Falsus & admoto dicet perjuria tauro.
Neque hic moramur Bodinum qui fortiter magis quam sapienter Papinianum fecisse scribit. Quasi vero sapientia sit defendere incestum & ejus generis horrenda flagitia?

12. Optima ad Magistratum perveniendi via est, Electio. Nam ipsa natura eam approbat, tanquam rationi humanæ & libertati maximè congruam, ac reliquos modos, successionem, hæreditatem, aliosque, tanquam temerarios & pœnales, rejicit. Sic Galba apud Tacitum I. Histor. *Hactenus unius familia hereditas fuimus: loco libertatis erit quod eligi cœpimus.* Quæ etiam electio, si, quod debet, à prudentibus & patriæ amantibus viris

viris instituat, non potest non optimum dare Magistratum. *Neque enim cum esset potestas, malos Senatus eligeret*, inquit Capitolinus in Max. & Balb. Et Galba: *Optimum quemque adoptio inveniet*. Unde Vopiscus tradit: *Adjuratum fuisse in Senatu Tacitum, ut cum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem Principem faceret*. Nam regna successiva & hæreditaria etiam infantes, pueros, fatuos, sceleratos, & fæminas, ineffabili cum damno & dedecore, ad Magistratum admittunt. Imprimis Gynæcratia adeo est naturæ legibus inimica, ut DEVS non modo Reip. sed etiam familiæ dominatum fæminis eripuerit. Et cum Magistratus sit officium virile, ac à Deo ipso fæminæ in totum, à dominio in viros exclusæ, viderint qui Semiramides admittunt, qua id faciant conscientia. Nam & ipsa Semiramis sub viri persona regnavit & Ungari Mariam suam, non reginam sed Regem appellari voluerunt. Quod verò interdum fæminæ Magistratum gesserunt, non magis concludit pro earum jure, quam equus Caligulæ Consul pro sui generis animantibus.

13. Ex his, quæ dicta sunt, patet, verissimum esse quod vulgo dicitur: *Magistratus virum indicat*. Sive in pejus Taci-

tus de Galba : *Omnium consensu capax Imperii nisi imperasset. Sive in melius. Idem : Solus imperantium Vespasianus mutatus in melius.*

DISSERTATIO XXVI.

De Consilio & Consiliario.

1. **Q**Uanta in Republica Consilii ac Consilarii necessitas sit, Regum Sapientissimus Salomo Prov. cap. xi. his verbis docet : *Vbi non sunt prudentia consilia, corrui populus : Salus autem est in amplitudine Consilarii.* Quibus prudenter subscribit Sallustius in Catilina : *Ego multa legendo & audiendo ita comperi, omnia regna, civitates & nationes usque eo prosperum imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt : ubicunque gratia, timor, voluptas ea corrumpere, post paulo imminuta opes, deinde ademptum Imperium, postremo servitus imposita.*

2. Est autem summa consilii de Republica capiendi difficultas propter duplicem imprimis rationem. Tum quod rerum futurarum, & singularium potius quam universalium sunt: tum quod multis humana casibus, velut ex transverso & per accidens involvuntur. Prius obscuritatem,

tem, posterius difficultatem, utrumque magnam eventus atque successuum incertitudinem parit. Ex quo consequitur non perinde consilia de Republ. capi posse ac res ipsæ cognoscuntur: cum illa conjecturis nitantur, hæ artis præcepta ac demonstrationes universales suppeditent.

3. Non tamen existimandum est nulla arte ac prudentia, sed mero casu consilium dirigi. Nam diuturna observatio similium exemplorum, experientia, sensus, atque imprimis lectio Historiarum, mentem instruit ad recte formanda consilia. De quo præclare Livius: *Hoc illud est præcipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri, unde tibi tuæque Reipublicæ quod imitere capias: inde fœdum inceptu, fœdum exitu quod vites.*

4. Consilium ante omnia debet esse *prudens, simplex, expeditum*. Prudentia requirit accuratam & convenientem finis ac mediorum subordinationem, ne quid inhoneste aut indecore fiat. Quo excluditur omnis calliditas, quæ eundem quidem cum prudentia propositum finem habet, sed mediis inhonestis utitur, *Simplicitas* procul abesse vult omnem & subtilitatem, quæ propter nimium acumen,

facile evanescit & pompam ac ostentationem, quæ speciosa quidem, sed eventu vana consilia, reddit. *Expedi*o nec operosa, multo minus impossibilia admittit, & quæ non sunt practicabilia, ut vulgo loquuntur. Consilium enim sine executione, corpus sine anima, moles sine nervis est. Et quanquam sit actus mentis, non tamen in nuda speculatione consistit sed est prudentia practica.

5. Quanquam vero nihil magnis consiliis tam inimicum vulgo dicatur, quam celeritas, & *scelera impetu, bona consilia mora valescant*, non tamen omnino probanda est illa lentitudo & affectata tarditas, quæ gravis prudentiæ schema prætexit, cum sæpe summa imprudentia sit. Augusti illud Symbolum: *Festina lente*, temeritatem ac præcipitantiam, non vero necessariam rebus gerendis celeritatem excludit. Atque hæc imprimis obtinet in statu *Reipublicæ* turbato, nec cunctator Fabius rem Romanam in solidum restituisset, nisi accessisset Scipionis celeritas.

6. Consilium bonum mutabile quidem est, sed non inconstans. Pertinacia procul abesse debet, sed ita ut excludatur levitas. Velificandum nimirum in hoc vasto *Reipublicæ* mari occasionibus, tem-
pori

pori & si qua reflet ventus, vorforia capienda. Hæc mutatio necessitati datur, non levitati & affectibus. Cui vitio præcipuè obnoxios esse Germanos Carolus V. observavit, Comitia illorum assimilans viperis. Sicut enim istæ matres suas tollunt: sic illorum posteriora decreta, prioribus fere adversantur & illa evertunt. Nam affectui potius hoc adscribendum, quam levitati, ut Bodinus Germanis per calumniam impingit. De majoribus nostris Tacitus: *Detecta ac nuda mens omnium, postera die retractatur.* Retractare hoc loco non est repudiare, vel refutare, sed denuo vel diligentius tractare ac recognoscere. Quod sequentia ostendunt: *Deliberant dum fingere nesciunt, constituunt dum errare non possunt.* Illustrat totam rem Seneca de Benef. *Non est levitas à cognito & damnato errore discedere. Hac vero superba stultitia perseverantia est: Quod semel dixi, qualecunque est, fixum ratumque sit: Non est turpe cum re mutare consilium.* Et Cicero pro Balbo: *Non est inconstantis sententiam tanquam aliquod navigium, à Reipublica tempestate moderari.*

7. Nullius Principis aut Magistratus tanta est sapientia ut suo unius consilio confidere debeat. Quod qui facit super-

bus magis est quam sapiens, teste Livio. Requiruntur igitur, ad gubernandam Rempublicam, consilarii, optimum boni Imperii instrumentum.

8. Eorum præcipuæ virtutes sunt Pietas, Prudentia, Fides. *Pietas*: neque enim Principi fidelis erit, qui Deum Regem Regum contemnit. *Consilia impiorum sunt fraudulenta*. Prov. ix. *Prudentia*: ita ut rerum hominumque periti, fortuna varia exerciti, docti, modesti, taciturni sint. *Fides*; sic ut publicis rebus posthabent privata, quæ *semper officere officientque publicis consiliis*, ut prudenter Livius monet. Ex quibus facile intelligi potest, quinam mali sint Consilarii: homines nimirum impii, blasphemi, iniusti, avari, rudes, indocti, lascivi, contumaces, adulatores, affectibus suis dediti, & qui cuncta ex suo tantum commodo consilia metiuntur, uno nomine, Dei, Principis ac patriæ suæ pessimi proditores.

9. *Ætas* matura necessario in Consiliariis requiritur. Nam prudentia, quæ inter principes eorum virtutes, non cadit in juventutem; cuius proprium est, temere, audacter, confidenter omnia agere. Deinde authoritate destituuntur, quæ tamen in consilio dando aliis plurimum ponderis habet. *Annorum multitudo Sa-*
pient-

pietiam docet : Jobi XI. 12. Vide I. Reg. XII. exemplum Rehabeam.

10. Honesto genere sint prognati, ne infamia ipsis parentum vel cognatorum objici queat. Ut nobiles sint, non præcisè requiritur. Præcipua consiliarii nobilitas est pietas, prudentia, fides.

11. Maximum Reipublicæ Concilium ac supremi Consiliarii sunt Ordines in Comitibus congregati. Quorum, etiam in regnis quæ absoluta vocantur, summa est necessitas, ad reformanda universæ Reipublicæ, maximè vero aularum, vitia, castigandosque malos Principum Consiliarios. Ut qui magnum hoc & fidelissimum Principi exosum reddunt Consilium, hostes patriæ ac proditores sint.

DISSERTATIO XXVII.

De DEMOCRATIA.

I. **D**EMOCRATIA est status Reipublicæ, in quo civium vel omnium, vel magna partis nomine quidam alternatim omnibus imperant & secundum populi suffragia jura majestatis exercent. Dicitur ab Aristotele Respublica. Nam is per *Δημοκρατία* intelligit Imperium plebis, quando nimirum fex populi imperat, reliquis civibus honestioribus ex-

clusis, qui status non potest non esse corruptissimus: quia contra naturam est, ut imperfectum perfecto, deterius meliori, anima corpori imperet. Caret etiam prudentia illud plebis sordidum & rusticum chaos, & plane inepti sunt ad Respublicas regendas, cuncta impetu, nihil vel parum ratione agentes.

2. Ut igitur Democratia legitima sit, necessario his opus est cautionibus. I. *Ne promiscue ad Rempublicam quivis ex plebe admittantur.* Convenit quidem Democratiae ut magistratus ex omni civium ordine, nulla habita ratione census aut nobilitatis legantur: sed tamen necessario respectus habendus est earum virtutum, quæ in omni Magistratu requiruntur. Ita ut si modum administrationis respiciamus, omnis Democratia sit Aristocraticè administranda, & non differant Democratiae bene constitutæ ab Aristocratiis nisi in his duobus: 1. Quod imperia Democratica sint ambulatoria. 2. Quod in iis non respiciatur nobilitas, divitiæ, sed sola virtus. II. *Ne universus populus viritim ad suffragia ferenda convocetur.* Hac ratione tutissimè vitium popularis confusionis tollitur, si universus civium ordo in certas classes distribuatur: hæc suos Tribunos & præfectos habeant, qui no-

mine

mine totius populi jura majestatis exer-
ceant. Tales apud Lacedæmonios erant
Ephori, apud Romanos Tribuni plebis,
apud Genevates Senatus Ducentorum.
Eadem ratio Helvetiorum & civitatum
Hollandicarum, in quibus *de Vroedschap-
pen* universum populum repræsentant,
sicuti in Transisalaria *die ghemeens man-
nen*.

3. Falsum est Democratias ita tempe-
ratas, esse statum natura sua imperfectis-
simum. Cujus contrarium apparet exin-
de, quod maximè sit naturalis, quippe
maxime secundum libertatem eamque
non vagam & confusam, sed secundum le-
ges civitatis ac virtutem determinatam.
Nuspian enim major legibus reverentia
vel virtuti honos quam in Democratia
exhibetur. Nec ullius momenti est quod
objiciunt Democratiam longissimè ab
unitate recedere. Est enim unitas alia
personalis, alia realis, alia singularis, alia
complexa.

4. Natura Democratia postulat, ut ho-
norum æqualitas & libertas sit, atque et-
iam Isonomia. Hinc enim fit ut alii aliis
parere nolint, nisi ea lege, ut ipsi vicissim
imperent iis quibus paruerunt.

5. Nec existimandum est Democra-
tiam pugnare cum statu nobilium, aut

eum evertere. Quod ubi fit, per accidens fieri necesse est propter notabilem culpam ac malitiam nobilium, sicuti in Helvetia, cum nobiles Tyrannis faverent ac libertatem populi opprimerent, factum fuit; tum enim populus epidemico quodam furore universam nobilitatem trucidavit paucis tantum familiis exceptis, quæ innocentes, vel incolumitatem paciscebantur. Eadem Argentinensium ratio, ubi lege sancitum: *ne quis Ammeisterus*. (ita summum Magistratum vocant) *creatur, nisi alicui opificio deditus*. Contra vero in multis Democratiis non nisi nobiles vel patritii ad Magistratum admittuntur, quæ propriè *Timocratia*, quemadmodum Romæ ante legem Canuleiam, & hodieque Noribergæ fit. Si enim illæ familiæ bene & prudenter administrent Rempublicam, nec privatum commodum sed publicum bonum quærant, causa nulla est cur clavo Reipublicæ depellantur, quod etiam sine magno malo fieri non potest.

6. Ex his patet Democratia duas constitui species posse, liberam & adstrictam. *Libera* sive absoluta omnes pariter ad Magistratum admittit, qui ejus capaces sunt & sufficienti virtute instructi.

*Tros Rutulusve fuit, nullo discrimine
habetur*

Talis

Talis Atheniensium tum & multarum Græciæ civitatum Democratia *Adstricta* sive. limitata non quosvis promiscue sed certas familias, *quamdiu se bene gesserint*, rerum summæ præficit.

7. Sors proprie Democratiarum est, quia maximè popularis, sine gratia aut favore. Ita autem temperanda ut primo suffragiis sufficiens numerus eorum, qui apti sint, eligatur, deinde inter eos sors discernat. Sic & virtutis habebitur ratio, & tamen æqualitas non lædetur.

8. Democratia facile degenerat in Aristocratiam vel Monarchiam. Contra utrumque, proderit Magistratus crebro mutare: quia ut Livius ait: *Libertatis magna custodia est, si magna imperia diuturna esse non sinas, & temporis modus imponatur, quibus juris non potest.* Cavenda etiam sunt bella civilia, quæ vix componi possunt nisi imperio ad unum devoluto, quod Romanis accidit sub Julio Cæsare & Augusto, qui *cuncta bellis civilibus fessa sub Imperium accepit.*

9. Optimum autem Democratiæ temperamentum est quod Aristoteles 4. Pol. 8. *μίξις* vocat, sive cinnum ex Oligarchia & Democratia, si nimirum totus ordo patritiorum æquali jure censeatur cum toto ordine plebis, non habita ratione numeri.

numeri. Tum enim forma Reipublicæ communis oritur, in qua plebs præ multitudine non plus possit quam nobilitas, ac simul sumpti indivisa possident jura majestatis. Talis in Gelria status. Ut vero concordia servetur inter utrumque Ordinem, communi regi debent magistratu & iisdem gaudere privilegiis. Male Romani statuerunt: *Vt penes populum potestas, penes senatum autoritas esset.* Inde enim divisa jura Majestatis ac collidi inter se patritii & populus, donec hic prævaleret & Democratiam absolutam institueret.

DISSERTATIO XXVIII.

De ARISTOCRATIA.

1. **A**RISTOCRATIA est status, in quo excellentioribus aliquot jus majestatis & Imperium in ceteros commissum est.

2. Vocatur alias *status optimatum*, quia in eo optimi & honoratiores spectant commune bonum Reip. reliqui privata plerumque tantum. Optimi hoc in argumento non *physicè* sed *ethicè* sumuntur.

3. Ad legitimam vero Aristocratiam imprimis requiruntur quatuor 1. *Pietas*,
quæ

quæ si absit prudentia hominum in stultitiam, consilium in temeritatem, tota civitas in perniciem ac confusionem cito ruit, juxta illud:

*Si desit pietas, est vana scientia rerum,
Si desit pietas, omnia caca manent.*

Debent enim esse *viri strenui, timen-
tes Deum, odio habentes lucrum*, Exod. 18.
v. 21. II. *Concordia*, aurea illa civitatis
anchora, parens utilitatis publicæ, ita
nempe ut tam diu bona sit & legitima
hæc administratio, quamdiu plures isti
optimates, qui imperant, consentiunt in-
ter se: Nam ut consensus humorum in
corpore sanitatem, intemperies morbum
parit: ita istorum inter se conspiratio sal-
vam, distractio turbulentam civitatem
reddit. Nam & Livio teste *decemvirum
Imperium solâ eorum concordia conserva-
tum fuit*. III. *Virtus*: ab hac enim opti-
ma Reip. administrandæ ratio tanquam
fructus à planta dependet, quæ nisi con-
stanter servetur, statim labascit Reip. for-
ma: ut enim sole sublato sequuntur tene-
bræ: ita virtutis studio extincto sequun-
tur Rerump. ruinæ. I Sam. 8. v. 3. *ubi
ob avaritiam & improbitatem filiorum
Samuelis Aristocratia in regnum mutata*
(4) *Nobilitas, ætas, fama, &c.*

4. Pluribus sociis in hoc statu ex æquo
jus

jus imperandi indivisim competit in eodem subditos.

5. Jus convocandi Collegas ad consultandum de Rep. simul & potestas proponendi capita deliberanda, colligendi suffragia, collegarum consensu in unum transferri debet, qui vocatur *Decanus sive Praeses*, (sic in Collegio Electorum est Elector Moguntinus) idque *vel annuversariè vel perpetuo*.

6. Requiritur etiam in optimatibus *silentium*, optimum rerum administrandarum vinculum, idcirco consilia sua secreta habeant, nec quidquam de iis in plebem emanare sinant, adeo ut imperio excidat qui propalaverit quæ tacenda fuerant: est enim vulgus instar furentis salii, in quo nisi optimates navim consiliorum arte regant, facile naufragium facere possunt. Lex Ægyptiorum iisdem linguam excidit. Romanæ leges enuntiatorem consiliorum capite plectunt.

7. Numerus optimatum præcisè defini non potest, sed variatur pro qualitate & quantitate Reip. Certum est, unum non posse constituere Aristocratiam: dicitur enim non *Κρατεία δῖς*, id est, *Imperium optimi*, verum *Κρατεία τῶν δῖστων*, id est, *Imperium optimorum*. Plato quidem lib. 6. de Leg. 30: viros mediæ æta-

tis feligit, quem & *Lacedemonii* secuti: verum etiam ex paucioribus aliquando constiterunt Aristocratia: ut *Saxones* olim à 12. Comitibus gubernati. *Circassii* adhuc septem Principes præfunt. Eundem numerum fœderati Belgæ retinent. Nonnulli numerum Platonis excefferunt, ut *Thebani*, *Massilienses*, quorum senatum Strabo ex 600. civibus componit. *Noribergenses*, quorum magnum Consilium ex 300. constat. Quo vero pauciores fuerint, eo stabilior ac diuturnior erit optimatum status.

8. Eliguntur optimates vel sorte: (quod tamen non temerè locum obtineat) vel suffragiis reliquorum Optimatum.

9. Huc pertinet celebris illa quæstio, *utrum optimates potius ex indigenis quam peregrinis eligendi sint?* cujus quæstionis partem affirmantem ducti his imprimis rationibus amplectimur. I. Quia periculosum est angues in sinum & peregrinos in senatum assumere: nam ut illi calore recreati mordent; ita hi clavum in Rep. tenentes civitatem perdunt. II. quælibet gens proprios suos mores & peculiare ingenium habet: hinc peregrini student Remp. ad suos mores conformare. Verùm quid citius parit seditionem quam legum morumque mutatio? III. Exemplo

plo populi Israëliti, cui Deus expressè hanc legem dat. Deut. 16. IV. Turpe est & valde absurdum Remp. committere exteris ac peregrinis, nam ut Cicero ait: *Caput est nosse Remp.* quâ notitiâ peregrini destituuntur. Præterea cum nulla regio tam sterilis sit virorum idoneorum ad Remp. gerendam, quid opus est eam, indigenis exclusis, peregrinis committere, qui plerumque exosi sunt?

10. Hinc jam patet quod Aristocratia sit accommodatissima forma Reip. *ad conditionem & imbecillitatem humanam*, quæ sic comparata est, ut unus vix possit sustinere onus regiminis, vix ipse idonea consilia invenire, utpote qui facile possit degenerare in omne genus scelerum & licentiam, *nihil enim*, dicente Cicerone, *in simplici genere natura omni ex parte expolitum reddit*, quod exemplo suo comprobavit *Zeuxes*, cum simulacrum *Helena* pingeret, ex diversis namque puellis perfectam imaginem delineavit: alium siquidem justitia, alium fortitudo, alium alia virtus commendatum efficit, unus autem qui virtutes omnes complecteretur, nunquam, ut arbitror inventus est. Contra vero plures plura vident, plurium optimorum virorum optima sunt consilia, quin & unus potest al-
terum

terum in officio continere, atque ita facile æquilibrium in Rep. conservatur.

11. Dividitur Aristocratia in *simplicem & mixtam*. In *simplice* sola virtus colitur: quæ etsi hac rerum humanarum imperfectione obtineri nequeat: ejusdem tamen sphæram, tanquam optimum Reipubl. administrandæ exemplar, non sine fructu intuemur; nam ut cælum oculo & animo à Deo videndum & contemplandum nobis proponitur, quod tamen digito in hac vita non tractamus: Ita hæc Venus & radiosâ Reip. stella nobis objicitur contemplanda. Quò enim Resp. longius ab hac declinant, eò magis turbulentæ & inquietæ sunt; Et quemadmodum Columba illa emissâ ex arca quietem pediantequam reversa esset non invenit: Sic Resp. à portu virtutis in Oceanum veluti humanæ vertiginis præcipitata vacillant semper & periclitantur, donec ad eundem portum revocatæ fuerint. Est enim solùm virtutis navis à tempestate seditionis tuta. *Mixta est*, in qua virtus, libertas & divitiæ dominantur, de qua hic propriè agimus.

12. *Mixta* rursus dividitur in *summam*, quæ nullum agnoscit superiorem ut *Veneta*, & talis videtur fuisse status Israëlitarum: *Iosua 22. v. 14. vel subalternam*,

ternam, ubi aliquem agnoscunt superiorem, ut est in pluribus civitatibus Germaniæ, quæ Imperiales appellantur, imprimis *Norimbergæ*, ubi exactissima forma est Reip. subalternæ.

13. Cum vero verissimum sit: *omnia suum tempus & terminum habent*, idcirco non solum corruptæ, verum etiam optimæ Resp. suis fati agitantur: nihil fixum, nihil permanens in hoc mortali statu. Hæc vero ita sese habere experientia testatur. Ubi enim *Assyriorum* matutina stella; ubi magna *Persarum* pompa; ubi viridis *Græcorum* palma; ubi *Aquila Romanorum*? consenuerunt hæc omnia & veluti annosa planta in pulverem subsederunt. *Aristocratia* quoque de quibus nunc agimus, in globo fortunæ positæ aliquando nutant, nec non fatorum motu concussæ declinant sæpe. Causæ igitur inquirendæ hujus conversionis, ut hisce cognitis, quantum humanâ fieri poterit providentiâ, hæc mala præcaveamus: *tela enim prævisa minus nocent*. Causæ sunt vel respectu *optimatum* vel *subditorum*.

14. Respectu Optimatum præcipuè sunt Sex.

I. *Langor virtutis & contemptus*: certum enim est in optimatum statu non tam homini, quam virtuti sceptrum deberi:

beri : omnia enim ibi secundum justitiam & æquitatem facienda sunt : si ergo ab ea declinent , veluti animâ è corpore sublata , eorum regimen cadit.

II. *Discordia* , quam *Livius* rectè *venenum* Rerump. vocat , fructus enim producit tristissimos , quibus pax publica & privata turbatur , ex qua oritur *Oligarchia* : (quæ directè opponitur huic statui) quando pauci ex optimatibus , Collegis exclusis , imperium invadunt & pro arbitrio , contemptis legibus , reliquam multitudinem opprimunt. Sicut enim , ut antea diximus , ad constituendam Aristocratiam requiritur virtus & concordia ; ita eam destruunt contraria.

III. *Legum optimarum abrogatio & antiquatio* : nam ut laxati nervi in corpore humano magnam infirmitatem , concisi vero tormenta doloris gignunt : Ita leges optimæ : (quæ sunt veluti nervi hujus administrationis) si negligantur , dissolutionem , si autem omnino antiquentur , seditionem faciunt. Hinc apud *Locrenses* collum in funem mittere cogebatur , qui novam volebat inducere legem , ut si non acceptaretur à populo , laqueo contracto strangularetur.

IV. *Affluentia nimia divitiarum* , quæ etiam *Oligarchia* plerumque mater est.

Dum

Dum enim optimates aureos montes cogitant, raro excubias in arce civitatis agunt, excessus enim otiosos Magistratus reddit & confidentes ad omne audendum aggrediendumque facinus: quippe hoc dæmone obsessi contra leges & instituta majorum sibi licentiam rapiunt, moliuntur nova, demoliuntur omnia. Hæc causa quoque *Locrorum* senatui aliisque rebusp. perniciem attulit.

V. *Neglectus minimarum transgressionum*, cujus finis vulnus & mors est civitatis: Ut enim rimula in navi neglecta demergit navem: ita minima mala in civitate non observata totam sæpissimè remp. in discrimen trahunt, exempli gratia: Lex erat apud *Thurios*, ut ultra quinquennium nemo exercitus præfecturam gereret. Juvenes hanc legem violant: factum videbatur parvum, negligitur, duces perpetui fiunt, forma civitatis in aliam vertitur & mutatur. Sic quoque res parva videbatur Romanis, tribunos plebis instituere: sed hæc libertas licentia facta, consulum lumen obscurasse dicitur. Hinc sapienter *Hippocrates*: *nihil contemne, nam nihil parvum*: pustula sæpe in peracutum morbum, res parvi ponderis in grande periculum migrant. Non est ergo in extirpandis leviculis

viculis scelerum occasionibus morandum:

Nam mora dat vires, teneras mora procoquit uvas,

Et validas segetes, quod fuit herba facit.

VI. *Impar & inaequalis mixtio*, ita nempe, quoniam Aristocratia ex tribus, uti dictum constat, videlicet *Libertate, virtute & divitiis*, quorum si non æqua observetur proportio, necesse est ut contingat seditiosa conversio: in quamcunque partem enim inclinat, in eam convertitur; ut si in libertatem nimiam *Democratia*: si in opulentiam, *Oligarchia*; si in excessum & excellentiam, *Tyrannis* oriatur. Sicut enim mediocritate Resp. conservatur; ita extremis omnino dissolvitur. Sola ergo æqualitas virtutis & dignitatis perpetua. Et hæc Optimatum respectu.

15. *Ratione subditorum* metuendum est, ne velint eam mutare in *Democratiam*, quia indole sua ad eam propendent, putantes se, tanquam partem maximam, debere etiam maximam esse dignitate, juxta proverbium Germanicum:

Herr omnis meinet er sei herr,

Weil der selben sein desto mehr.

Hinc facile quoque cujusvis vocibus patiuntur

M

tiuntur

tiuntur sese contra Optimates commoveri. Sicut plebs Romana Sicinio Duce & autore in Sacrum montem abscessit.

16. Quod ne fiat Optimates caveant ne populus nanciscatur instigatores contra statum Optimatum. Quapropter Oratores & Demagogi penitus à rep. relegentur, qui seditiosis concionibus populum decipiunt, & sub aureo folio lethale venenum fundunt. Talis *Perceuius* apud Tacitum 1. *Annal.* qui milites, velut concionabundus interrogabat: *Cur paucis Centurionibus, paucioribus tribunis, in modum servorum obedirent?*

17. Hæc pro nostro instituto de *Aristocratia* dixisse satis est. Coronidis loco primarias differentias inter *Aristocratiam* & *Democratiam* breviter adjiciemus, quæ sunt:

- I. In Aristocratia pauci; in Democratia multi imperant.
- II. In Democratia annui: In Aristocratia plerumque perpetui.
- III. In Aristocratia *virtus, nobilitas & divitiæ*; In Democratia hæc non ita spectantur.

DISSERTATIO XXIX.

De EPHORIS.

1. **A**Urea Diocletiani vox est: *Nihil difficilius esse, quam bene imperare.* Varii enim hic casus offeruntur, varia scelerum genera, varia pericula & negotia. Rarissimè occurrunt, in quos tantas animi dotes natura contulit, ut illorum mens ingentem regiminis molem sustineat, nullisque obnoxia erroribus in omne genus licentiæ ac tyrannidis nunquam degeneret: nihil idcirco consultius, quam ut universum Reipublicæ corpus in certas classes distributum, in quosdam summam imperii & jura Majestatis transferat, qui repræsentantes universalem consociationem potestate illius utuntur, summum Magistratum intra officii limites continent, ope consilioque juvant, ejus iniquas actiones vel tollunt, vel anteverunt, denique provident ne quid Resp. detrimenti capiat.

2. Tales vocantur *Ephori* ἑφόροι, quod ad civitatis salutem habeant oculos intentos. Hi respectu officii ac dignitatis variis ornantur titulis: Ab aliis appellantur *Patritii*, *Seniores*, *Status* & *regni Primores*, *custodes* & *defensores ju-*

stitia, censores & inspectores summi Magistratus. Illi collectivè considerati eo sunt superiores; sigillatim verò, inferiores.

3. Illud extra omnem controversiam est, hos *Ephoros* esse pedes & fundamenta, quibus auctoritas & salus populi subnititur. Hi sunt oculi, qui Magistratus summi actiones scrutantur, quorum acies reprimat regiae potestatis splendorem, ne in tyrannidem effervescat. Aurea Bulla Caroli IV. Imperatoris Electores, qui sunt generales Ephori imperii Germanici, vocat *columnas & bases regni*, quia sic Cæsareæ sublimitati assistunt, ut in partem sollicitudinis constituti, pondus ac onus regiminis portare videantur.

4. Modus eligendi & constituendi ejusmodi Ephoros variat pro naturâ & consuetudine regni. Eliguntur enim vel suffragiis totius populi in certa collegia distributi, vel viritim, vel sorte. Summo autem Magistratui aut Optimatibus jus eligendi minimè competit, nisi hoc ex speciali populi concessione ac beneficio obtineant.

5. In electione hæc duo inter alia accuratè observanda occurrunt.

1. Ne hæc suprema Reip. dignitas, indigenis prærepta, in externos conferatur,
cum

cum id non exiguis periculis involutum sit: *Admitte enim ad te alienigenam, & subvertet te in turbine & alienabit te à tuis propriis.* Ecclesiast. 11. Et licet illis committantur militiæ & leviora quævis munera, haud æquè tutò, summa rerum administratio conceditur. Satis inter alia exempla commonefacit ingemiscen-
tis ac funestissimæ Galliæ facies: Notissi-
mum quantis tumultibus illam recens
exposuerit *Mazarinus Cardinalis Italus*,
quem Galli ad tantam potestatis gloriam
emergere passi sunt, Majorum periculis
minimè edocti.

2. Ut dignitas in potentiâ ac opibus
consideretur: *Potentiâ*, quia hæc est di-
recta & regia ad solidam auctoritatem
via; Sciendum præterea parum tutam
Majestatem sine viribus esse, *Liv. l. 2. C. 55.* *Opibus*, quia sunt nervus imperii,
quo omnia expugnari possunt: hæc pigno-
ris loco sunt apud Remp. & amoris in
Patriam; Ac qui rebus suis bene consu-
lunt, etiam publicis prospecturos verifi-
mile est. Hinc optimo judicii sale Titus
Flaminius Theſſalorum civitatibus lo-
cupletissimos quosque imperare voluit.

6. Electi Ephori jurant, se ex fide par-
tes officii exequenturos, ac actiones sum-
mi Magistratus directuros in salutem to-

rius Reip. Sic consuetudo apud Lacedæmonios mutuum juramentum Regibus & Ephoris singulis mensibus extorquebat: Reges pro se ipsis, Ephori pro civitate jurabant; Illi, se juxta præscriptarum legum normam Reip. navem moderaturos: Hi, se firmum ac stabile Regi regnum tradituros, si juramenti fines non transiliret.

7. In hoc collegio Ephorum suffragia non tam ponderantur, quam quidem numerantur & per majorem eorum partem concluditur, & hoc modo collegium illud, non singuli de collegio, repræsentat universum Reip. corpus, ac majestatem non superiorem cognoscentem. Hactenus de constitutione, ordinis ratio exigit, ut, additâ primò principali eorum distributione, officium Ephorum perscrutemur, quod quinque potissimum capitibus continetur.

8. Evitatis multorum distributionibus omnes Ephoros in duas species distribuimus: Sunt enim vel generales, vel speciales, sique vel perpetui, vel temporales.

9. Generales Ephori summam totius regni & omnium ejus provinciarum tutelam & curam exercent. Ejusmodi in Politiâ Israëliticâ fuerunt 70. Seniores. In Democratiâ Romanâ primò Tribuni Plebis,

Plebis, deinde in Monarchia Senatores: Hi Consulum, illi Regum insolentiam tanquam fræna inhibebant. Sic hodie in Imperio Germaniæ generales Ephori sunt Electores, denique omnia ferè Europæ regna ejusmodi habent Ephoros.

10. Speciales sunt, quibus provinciæ, regionis, vel certæ regni partis tutela & cura delata est. Hi in territorio & finibus suæ fidei commissis tantam potestatem & jurisdictionem habent, quantam summus Magistratus in toto Regno, paucis exceptis. Tales apud Judæos erant tribuum singularum Duces & Principes, itemque Judices ac urbium Præfecti. In Politiâ Romanâ Præsides provinciarum, jure belli aut alio modo imperio adjectarum, quorum potestas tandem sub ultimis Imperatoribus adeò labefactari cæpit, ut umbram tantum & insignia prioris potestatis retinerent. Hodie ejusmodi Ephororum ratio obtinet apud Helvetios & in Hollandiæ civitatibus, in quibus *de Vroedschappen* universum civium corpus repræsentant, sicut in Transilvaniâ *de Ghemeens mannen*, ut & in aliis Europæ Imperiis. Nunc de officiis Ephororum.

11. I. Officium est, ut constituent summum Magistratum: Esset enim difficultatibus quam plurimis & tumultibus ob-

noxium, suffragia ab omnibus ac singulis Reip. partibus exigere. Tutissimum idcirco tollendæ confusionis remedium est, ut jus illud eligendi penes hos Ephoros resideat, quibus se suasque actiones omnes credit populus, atque ita factum eorundem universitatis reputatur. Hac ratione septem illis Germaniæ Electoribus delata est facultas Imperatorem eligendi. Competit autem hoc jus illis, non ut singulis, sed ut collegio.

12. II. Ut intra limites officii ac administrationis demandatæ contineant Magistratum à se constitutum, custodiant, defendant & vindicent libertatem & reliqua jura, quæ populus sibi reservavit. Solet quippe potentia nullis vinculis coarctata plerumque se efferre in Reip. perniciem, sed quò magis legum frænis, aut moderatione aliorum restringitur, eò diuturniorem ac stabiliorem regni conditionem reddit, ut testatur Arist. lib. 5. Pol. c. xi. Hinc non immeritò Theopompus Lacedæmoniorum Rex cum primus Ephoros Regiæ potestati objecisset, gloriatus fuit se firmamentum Regno induxisse.

13. Habent idcirco in negotiis arduis totumque regnum concernentibus consulendi ac monendi potestatem: Quippe
non

non ea, quorum labefactione Resp. detrimentum caperet, Rex sua autoritate perficere potest. Sic Regibus Scotiæ nihil quod ad statum regni attinet, inconsultis ordinibus permittitur. Buchananus *lib. 8. Hist. Scot.* Manifesta autem hujus rei ratio peti potest ex naturâ mandati: Nam mandatarius (uti in Reip. administratione habetur Rex) ardua vel insolita, de quibus expressum mandatum non habet, sine voluntate mandantis suscipere non potest. Memorabile est dictum illud Plinii ad Trajanum: *Tyrannorum est, publica negotia majoris momenti ad se solos revocare, ad Senatum autem seu Concilia publica nullius momenti res referre.* Hanc ob causam Tarquinius, teste Liv. l. 1. ob spretum Senatus consilium regno expulsus fuit.

14. Unde Ephorum est, iniqua, salutem ac jura populi oppressura summi Magistratus decreta, vel suis consiliis intra rationis gyrum reducere, vel impedire: Quorum deficiente approbatione nulla vis decretis aut autoritas esse potest. Idcirco in publicis constitutionibus Cæsar profitetur, se consensu ac voluntate Statuum Imperii decrevisse. Neque Reges Angliæ teruncium sine Parlamenti consensu exigere possunt. Cominæus

lib. 4. Comment. Satis ex his patet, quanto in errore, quantâ in ingenii caligine versetur Bodinus, illimitatam ac absolutam potestatem Galliarum Regi attribuens, cum quicquid in Senatu Lutetiano definitum fuerit, ei standum sit, nec quicquam magni momenti, nisi ejus accedat approbatio, instituere possit: Imo eò usque hujus Senatus potestas extenditur, ut contra ipsum Regem experiatur.

15. Sed omnis hodie difficultas tollitur per capitulationes seu leges fundamentales, in quas tempore initiationis suæ Rex jurare cogitur, in iisque promittit, se sine consilio Optimatum Regni nihil in rebus arduis facturum. Germaniæ Imperator in electione jurat, *se latas leges custoditurum, & novas inconsultis Electoribus non laturum, publicas res publico consilio curaturum, nihil alienaturum vel oppignoraturum ex iis, quæ ad Imperium pertinent, &c.* Pestilens sane error est, quo statuitur his juramentis non obstringi Monarchas, sed esse tantum ceremonias: Hæc opinio struit viam ad tyrannidem, & quod si juramenta illa non sint obligatoria, ipsa imperii fundamenta convelli necesse est.

16. Cum igitur nullum fere regnum sit, quod non certis legibus fundamenta-
libus

libus muniatur, quibus imperantium potestas dato juramento restringitur, quis dicet in Europâ, si Muscoviam & Turciam excipias, absolutam & nullis legum vinculis coarctatam esse Monarchiam?

17. III. Ut summo Magistratui ad Reip. administrationem vel propter ætatis, vel corporis vitium inepto constituentur curatorem seu tutorem. Hic occurrit prima ex tribus causa congregationis Statuum in Galliâ: Etenim post mortem Caroli V. dicti Sapientis, convocati sunt Status generales Lutetiam, ut prospiceretur personæ Caroli VI. Regis per intervalla amentis & Regno; Et electi ejus rei causa tutores Duces Biturigum, Burgundiæ, & Andium. Hodie viduæ, matri pupilli regii, tutela usque ad annum 14. non sine magno errore committitur: violatur quippe Lex Salica, quæ omnes fæminas à folio ac regni administratione repellit.

18. Huic affine est, quod omnes pariter Ephori, vel ex illis aliqui tempore interregni vices summi Magistratus sustineant, ne omnia tumultibus calamitatibusque involvantur, deficiente capite, quibus interregnum superfluit. Cæsare mortuo, Electoribus Palatino & Saxoni jus administrandi regni, cuilibet in certis partibus, conceditur.

M 6

19. IV. Ut

19. IV. Ut summum Magistratum defendant, potestatem illius minuentes reprimant, vim & injuriam illi intentantes coërceant, conjurationes ac ambitionem subditorum impedian, denique caveant, ut Regiæ Majestati suus maneat honos ac reverentia.

20. V. Ut supremo Magistratui Majestatis juribus abutenti resistant, eumque excusso legum divinarum, naturalium ac civilium fræno in corpora & bona subditorum grassantem exauctorent ac folio deturbent. Meretricia enim Juliæ ad filium Caracallam vox: *Si libet, licet, an nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere.* Quoniam nullus unquam populus tam ab omni spe & consilio derelictus, ut potestatem ac licentiam effrænem in sui perniciem regibus concesserit. Præterea Rex est propter Regnum, non vero Regnum propter Regem. Non hinc tamen existimandum est, imperantium Majestatem ob Ephorum potentiam infringi aut minui, cum potius confirmetur. Nam Deus non eò minus potens censetur, quod per se peccare non possit: Nec eò minus aliquem sanum putamus, quod medici ipsi assident, qui ipsum ab intemperie dehortantur. Cum nulla potestas detur ad malum, vel ad nocendum,

cendum, sed tantum ad bonum & ad adjuvandum, atque ita ad subditorum utilitatem & salutem.

21. Nihil autem hanc potestatem resistendi in Ephoros à populo collatam infringit natura pacti, quod inter Principem & subditos de præstandâ obedientiâ intercedit: hæc enim obligatio deficiente ac violatâ essentiali ejus conditione evanescit, quæ agit de promovendâ imperii salute, eoque secundum pietatis, fidei ac juramenti regulam exercendo. Huc referenda omnium ore digna vox Trajani gladium offerentis Præfecto prætorio: *Hoc gladio pro me utere, si justè impera vero; contra me, si injustè.*

22. Minimi etiam ponderis est Majestas imperanti concessa, cum prima & potior penes Ephoros nomine populi resideat, cui tanquam superiori obstringitur: Quinimò conditionaliter eam accepit, ut demandati officii fines excedenti possit auferri, atque ita ad proprietarium, id est, populum revertatur. Hinc præclare Princeps Hadrianus: *Se videlicet Remp. gesturum, ut sciret rem populi esse, non suam.*

23. Datâ nunc resistendi potestate, monendi sunt Ephori, non prius resistendum esse, quam tyrânnis fuerit obfirmata, id est, cum certa signa apparent Principem

esse in corrigibilem, & sine fructu ac emendatione sui officii admoneri; Tum velut ad commune incendium statim concurrant, ne malum per moram ingravescens ac vires acquirens curatu fiat difficile. Ita Wenceslaus ab Electoribus & regni Statibus regno ejectus. Quod etiam accidit Christierno Regi Daniæ.

24. Cum igitur regni Optimates possint ac debeant resistere tyranno, si itaque ipsum suspectum non fecerint, officium suum deserunt, patriam lupo exponunt, ex pastoribus fiunt mercenarii, ex defensoribus Reip. proditores pessimi, atque ipsis imperantis factum imputatur: Sunt enim contutores, quorum singuli de administrantis culpa tenentur.

25. Hæc pro ratione propositi, coronidis loco monemus, observandum hic esse: Ut Ephorum est curare, ne magistratus officii sui metas transiliat, & potentia ipsius in licentiam degeneret, faciendo aut omittendo, quod non oportet; Sic summi Magistratus est curare, ne quis Ephorum in subditorum detrimentum seu regni perniciem convertat potestatem suam. Et sanè illam beatam Remp. prædico, ubi hæc mutua correctio & censura mutuo amplexu osculantur.

DISSERTATIO XXX.

De SEIANISMO *Prima.*

1. SEIANISMVS est secta aulicorum, qui Principe suo ad opprimendam Rempublicam abutuntur.

2. Nomen accepit ab Ælio Seiano, equite Romano, qui cohortibus prætoriiis præfectus, *Tiberium variis artibus devinxit adeò, ut obscurum aduersum alios, sibi uni incautum inceptumque efficeret: NON TAM SOLLERTIA, (quippe iisdem artibus victus est) QVAM DEVM IRA IN REM ROMANAM, cujus pari exitio viguit ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax, sui obtegens, in alios criminator, juxta adulatio & superbia; palam compositus pudor; intus summa adipiscendi libido, ejusque causa modo largitio & luxus, sæpius industria & vigilantia, haud minus noxia, quoties parando regno finguntur.*

3. Talis fuit famosus ille Seianus, conditor damnosissimæ aulicorum sectæ, quæ continua serie ad nostra usque tempora propagata, infinita mala generi humano intulit. Præcipue post Seianum in ea excelluerunt, sub Francisco II. Carolo IX. & Henrico III. Regibus Galliæ *Guisiani.*
sub

sub Ludovico XIII. *Ancreus*, sub Jacobo & Carolo Regg. Angliæ, *Buckinghamius*. Histribus palmam in Seianismo tribuere non veremur. Quibus addenda est ex sequiori sexu *Philippa* Catanensis, Seianismi ad miraculum perita, quæ Johannam I. Reg. Neapolitanam ad omne flagitium impulit. Ab his proximi fuerunt, *Laco*, *Icelus*, *Vinius*, sub Galba. *Messalina*, *Narcissus*, & *Pallas*, sub Claudio: *Eusebius* sub Constantio; *Petrus Gavestonus*, & duo *Spenferi* sub Eduardo II. Reg. Ang. *Granvellani* sub Carolo V. & *Philippo II.* Dux *Lermæ* sub *Philippo III.* ut cæteros omitamus. Nec nostra ætas illustribus Seianis caret, qui per tot gentium strages innotuerunt, ut eos nominare necesse non sit.

4. Hi sunt illi Seiani & origine & moribus & successu & plerumque etiam vitæ exitu. I. *Origine*. Quemadmodum enim *Seianus* familia non illustri, sed equestri tantum natus fuit: ita ejus sectatores raro ultra vulgarem nobilitatem assurgunt, frequenter cum *Euphormionis Callione*, *Parentes habent aterna majorum vilitate, penè etiam extra viciniam suam notos*. *Buckinghamius* quis fuerit constat. *Granvellani* avus fabrum ferrarium apud *Vesontionem* egit. *Philippa* fullonis erat uxor.

uxor. Ancræus obscuræ familiæ. Dantur hodie Seiani, quorum parentes veredarii vel pileones fuerunt. II. *Moribus*. Sicut Seianus juventutem suam lascivè, prodigè & inhonestè transegit; ita ejus sectatores omnes sunt aleatores, scortatores, biberii, Apicii, nepotes, decoctores, blasphematores, contemtores DEI & verbi ejus, ac ut paucis omnia complectamur, ἄθλοι καὶ ἀσπασμοί. III. *Successu*. Nihilominus tales Seiani, quibus non modo Principum aula, quæ Reipublicæ sacrum, clausa esse deberet, verum à quorum societate omnes honesti viri abhorrent, intimæ admissiōis amici fiunt, ac Principes sibi adeo devinciunt, ut nemo apud eos potentior sit. Sic Claudius à libertis suis, ut à parvo Æthiope elephas, circumagebatur, ac quod de eo venustè dicebat Julianus Apostata; *absque illis erat instar earum personarum, quæ in Comædiis muta introducuntur*. IV. *Vita exitu*. Quem omnes ferè miserum & cruentum habent. Sic Guisii, Ancræus, Buckinghamius, Philippa, & alii plurimi.

5. Hic vero inquirere operæ pretium est, quibus artibus ad tantam potestatem Seiani emergant. Profecto variis, semper tamen malis, inhonestis, ludicris & voluptariis. De Ancræo tradunt quod arte ma-

te magica Ludovicum fascinauerit. Buckinghamius arte saltatoria, & voluptatum magisterio, Jacobum sibi obnoxium reddidit. Sed audiamus prudentissimum scriptorem de Seiano: *non tam solertia* (quippe iisdem artibus victus) *quam* DEVM IRA *in rem Romanam*. Sunt qui tales Seianos non nisi abstrusa & miraculosa prudentia devincire sibi Principes suos eosque animo ad Rempublicam gerendam capaci instructos, ab illis in laborum societatem, boni publici studio, assumi existimant. Quorum simplicitatem paucis confutat Tacitus, dum inquit: *Non tam solertia*. Quæ ergo fuit causa? DEVM IRA *in rem Romanam*. Non minus piè quam accuratè summam primamque Seianismi causam eruit. Nihil occurrebat in rebus humanis, quo sibi adeo devincire Tiberium Seianus potuisset. Ergo convertit oculos ad summum illud numen, quod cum omnia, tum Principes imprimis, & Respubl. gubernat; & ejus iram in Romanos, causam tanto malo præbuisse refert:

6. Et ita omnino res habet. Quotiescunque Deus graviter irascitur Principi, vel Reipublicæ, tum justo suo judicio laxat fræna sceleratis hominibus, qui sibi Principem occulto quasi fascino ita devinciunt,

ciunt, ut sciens, volens, videns, sentiens, ad exitium & suum, & Reipublicæ, grafsetur. Miraculum sanè ingens, & cujus non magis, quam cur magnes ferrum trahat, reddi ratio potest, illos qui ante susceptum Principatum summa ambitione imperandi flagrabant, mox pudenda metamorphosi, omnem potentiam in homines nauci pestesque publicas transferre.

7. Cæterum tales Seianos divinæ iræ ac erga res humanas indignationis instrumenta esse, multis rationibus ostendi potest, quarum aliæ Principes, aliæ Rempublicam, aliæ ipsos Seianos respiciunt.

8. RESPECTU PRINCIPVM. I. Quia eos non aliter ac mancipia tractant, ludibrio habent, circumveniunt. Princeps ab illis

Flectitur, ut nervis alienis mobile lignum.

Numquamne vidistis circumforaneos, qui ligneis homunculis artem scenicam exercent? Tales post siparium latentes præstigiatores sunt Principum Seiani: ipse autem Princeps lignea illa machina, quæ risum spectantibus movet vel indignationem.

I I. Quia fideles ministros sensim Principi suspectos reddunt, variis artibus oppri-

opprimunt vel seponunt, suisque clientibus regiam implent. De Seiano noster: *Accendebat hac onerabatque Seianus.*

III. Quia ipsum Principem ab intima publicarum rerum cognitione quam maxime excludunt. Nam tunc flagitia sua tutò exercent, cum Princeps omnium rerum ignorantia & credulitate in ipsos laborat. Hoc quatuor potissimum modis assequuntur.

1. Summa ope adnituntur, ne quis Principem propius adire vel admonere possit. Hinc obſident fores omnes & aditus molossis suis, ac quos sibi infensos norunt, procul arcent.

2. Principem studio solitudinis, quietis & voluptatum implent, ac ad venationis intemperiem impellunt.

3. Literas intercipiunt, Legatos & Oratores primo audiunt & nihil nisi quod placet, ad Principem deferunt.

4. Adulatores conducunt, qui Principem, felicem Reip. statum ipsosque certatim immodicis laudibus extollant.

IV. Quia Principem perpetua infamia ad omnem posteritatem conspurcant. Flagitia enim sua & scelera cum Principe communicant, ac quod ipsi nefariè & infelicitè perpetrant, id à populo Principi imputatur ob duplicem rationem.

1. Quia

1. Quia intimâ Principis familiaritate utuntur. Quemadmodum Gobrias ita adhæsit mutuo amplexu Magus ut in-
 clamaret, *trajici vel per meum latus*: Sic illi Seiani unum velut cum Principe corpus constituunt, ac si sacra licet conferre profanis, Eliam imitantur, qui suscitaturus mortuum puerum, *imposuit os suum ori ejus, oculos suos oculis ejus, volas suas volis ejus*. Princeps igitur eorum clypeus est, peti non possunt nisi per illius latus.

2. Quia cum penes Principem sit summa Reip. potestas, populus inde concludit, eo ipso, quod Princeps non puniat tales Seianos, sed defendat, non circum-
 scribat, sed indies majorem potestatem iis largiatur, non à se arceat, sed secum in consilio, secum in cubiculo, noctu, interdium, habeat, cum omnino ipsorum enormia scelera approbare participemque esse.

V. Quia Principem in summum & vitæ & regni discrimen adducunt. Hic jam plurima proferri possent exempla, sed sufficiat unum Eduardi II. Reg. Angliæ, quem Petrus Gaveston & duo Spenserii in extremas misérias & lugubrem vitæ exitum conjecerunt.

VI. Quia Principem ad infamen paupertatem deducunt, idque divinæ iræ argumen-

gumentum evidens est, multa possidere & semper tamen egere. Vere igitur talis Princeps Tantalus est, qui videt opes suas, sed non tangit, adeoque mediis in undis siti torquetur. Ita maximos videmus Reges & Principes tot provinciarum & ditionum opibus vix aulam suam posse sustentare. Instar Erisichthonis laborant inopia: cum Seiani nostri interea opes vel accumulunt avare, vel per luxuriam prodigant.

VII. Quoniam tales Seiani Principem spoliant amore & affectu erga suos subditos. Impossibile est ut Princeps Seianisatus possit amare subditos suos, multo minus ab illis amari. Quo vinculo mutui affectus & amoris semel dissoluto, dici non potest, nec satis deplorari, quam tristes consequantur effectus ac miserabiles casus. Princeps destitutus affectu subditorum, velut moles sine nervis jacet. Quid enim agat sine illis? Eorum opibus est dives, eorum multitudine fortis ac tutus: Sine illis & pauper & contentibilis, & maximo periculo expositus. Subditi destituti affectu & amore Principis sui, velut herbæ ac arbores, recedente Solè languent, & expositi sunt injuriis sceleratorum hominum, vicinorum insultationi, hostium prædæ. Sunt oves sine pastore,
exer-

exercitus sine duce , navis sine rectore, corpus sine anima. Ita artibus Seianismi corpus se paratur ab anima , exercitus à duce , oves à pastore , navis à rectore , & consequitur totalisque interitus Reipublicæ vel miseranda conversio.

VIII. Quoniam tales Seiani indicium sunt ac argumentum Principes illos traditos à Deo in reprobum sensum, corde & affectibus induratos, immobiles & sine sensu communi, sine judicio, quos neque ratio amplius flectere potest, neque preces & obsecrationes Subditorum emollire. Redduntur instar statux uxoris Lot, aures habent & non audiunt, oculos & non vident, linguam & non loquuntur, manus & non tangunt, pedes & non ambulant. Sunt instar leproforum, non sentiunt amplius, ne puncti quidem. De his verum est, quod Lycurgus in oratione contra Leocratem pronunciavit:

*Iratus ad pœnam Deus si quos trahit,
Auferre mentem talibus primum solet,
Caliginemque offundit, ut ruant suas
Furenter in clades sibi quas noxiis
Accersiverunt ultro consiliis malis.*

DISSERTATIO XXX.

*De Nominibus, Terminis, Temporibus
Imperiorum fatalibus.*

1. **E**SS E nomina, tempora, loca, Imperiis decretoria & fatalia, si non evidentibus argumentis, at certa & frequenti historiarum omnis ævi luce demonstrari potest. Quoties idem, quod auspiciū potentiae primum nomen fuit, postea ruinis & everfione regnorum illustratur? Quoties flumen, mare, mons, ostendunt, neminem impune Providentiam divinam, utcunque magno exercitu, laceffisse? Quoties statis diebus, mensibus & annis, circumacta Imperiorum fata sunt? Ac duo postrema certum in divino consilio & destinatione fundamentum habent. Nam & Deum certos hominibus habitationis terminos constituisse, & unicuique regno suum diem ultimum esse, dubitari non potest. Magis mirum, quā nomina quoque concordent, ut Constantinōs in Thracia, Philippos in Macedonia, Henricos in Portugallia, coepisse & desisse videamus. Exempla sunt innumera, quorum aliquot tantum proferemus. Pausaniæ in Atticis maximè mirandum videtur, *omnes ex Æacidarum gente &*

nomine, divinitus oblata nece occubuisse. Idem de Cæsarum familia observant antiqui. Darius Hytaspis regni Persici instaurator, quod Darius Codomannus finivit. Sub Constantino Magno Imperium Byzantinum cœpit, sub Palæologo desit. Sic Balduinus Latinorum in ea urbe primus pariter ac ultimus Cæsar. De Augusto & Augustulo res nota. Similia sunt quæ de Rogeriis & Ferdinandis in Sicilia, Francis ex Sforziarum familia, Chilpericis inter Merovingos & apud Peruanos Manconibus Incis traduntur, ut alia brevitatis studio, multa & insignia, omittam.

2. Dum nomina Imperiis fatalia dico, non de illis tantum cum quibus potentia cœpit & desit, sed & quæ præ cæteris auspicata vel inauspicata fuerunt, intelligendum est. Sane plerasque apud Hispanos mutationes sub Ferdinandis accidisse videmus. Saracenicam potentiam Muhammedi exercuerunt. Richardos in Anglia cruentus exitus omnes excepit. Quis Henricorum nomen in Gallia funestum, quis Scotorum Jacobos ignorat? Nobis impræsentiarum constitutum est de Ferdinandorum & Philipporum apud Hispanos, Richardorum apud Anglos, prosperis vel adversis agere.

3. FERDINANDVS nomen Hispanis
N sem-

semper auspiciatissimum fuit. Cum illo regna cœperunt, & in immensum aucta sunt. Castiliam constat sub regno Legionis usque ad Sanctium primum delituisse, cujus nomine præfecturam *Ferdinandus* Consalvus gessit. Huic debita Castiliæ magnitudo volentibus fatis destinata fuit, & prima fundamenta, non alio munere quam Equo & accipitre jecit. Equum & accipitrem præstanti ingenio habuit. Cum Legionem venisset, placuit Sanctio Equus, placuit & accipiter. Nec mora, mercatur utrumque ea conditione, ut ad certum tempus non solum pretium indies duplicaretur. Sive tanta fuerit ærarii inopia, sive penes regios ministros culpa non exhibitæ summæ hæserit, satis constat eorum usque auctam summam, ut pro redimendo nomine, Sanctius Castellam titulo Comitatus Ferdinando & ejus posteris concederet, quod factum A. C. 1555
xxxix.

4. Sic Castella sub *Ferdinando* cœpit aliquid esse; & paulo post in regni speciem excrevit sub alio Ferdinando. Nam cum mascula Comitum stirps defecisset, *Sanctius* Navarrae Rex, ducta Nugna Comitatus hærede unica, eam A. C. 1578. Pyrenæo sceptro adjunxit, & postea regni titulo Castellam *Ferdinandus* filius
ejus

ejus anno c l o x x x i v. obtinuit.

5. Jam primum Castellæ Comitum Ferdinandum, & ejusdem nominis primum Regem habemus. Mare eadem flumina recipit quæ fundit. Non poterat Castilia dememinisse Originis suæ & antiqui Domini. Redit igitur ad Legionem, sed per fatalem Ferdinandum. Is tum, tertius hujus nominis, apud Astures regnabat, & virtute sua, matris prudentia, Castiliam perpetuo vinculo Legioni conjunxit. Nulla ætas impofterum capita hujus Gordii nodi dissolvit. Mansit unita Legioni Castilia, & quasi jam præluderet Majestati suæ, primum locum inter omnia Hispaniæ regna sibi vendicavit.

6. Parum sibi *Ferdinandus* egisse videbatur, Castilia Legioni conjuncta. Adhuc Mauri Cordubam insidebant, & fertilissimos Andaluziæ campos Saracenicus vomer premebat. Eo igitur impetum vertit, & quæ nullis hæctenus viribus concesserat, caput gentis Cordubam A. C. c l o c c x x x v i. expugnat, reliquiis Maurorum in Bæticam fugatis, ubi novum Granadæ regnum excitant, donec & eos ibi fatalis *Ferdinandus* inveniat.

7. Is Aragonia stirpe ortus, Hispaniam eo potentia provexit, quanta hodieque universum Orbem implet. Quid

in sola Granada moror? Navarra, Neapolis; & novus ad occidentem, priscis incognitus orbis, huic debetur. Ut mirari nemo debeat, si ipsi Magni nomen adscripserint posteris; & Hispanica Monarchia citius in omnes se extenderit partes, quam cœpisse intelligeretur.

8. Nec de artibus loquor quibus tanti mensuram nominis implevit. Satis constat perfidum fuisse & omnia ex proprio commodo metitum. Vide enim quam Navarram & Neapolim nullo jure invaserit. In Navarra Johannes Albretanus regnabat, Francorum Regi fidus & addictus, Hæc prima ejus regni labes. Ferdinandus, ut nihil ambitioni, omnia sacris & conscientiae tribuere videretur; fulmen Julii secundi, qui Regem Franciæ cum omnibus fœderatis, inter quos etiam Navarrus, excommunicarat, bello prætextum sumsit. Exercitu quasi in Mauricam expeditionem collecto, in Francos conversus, liberum per Navarram transitum petit, & in fidei pignus munitiora regni loca. Hæc non impetrandi se, sed materiam bello. Negatur ergo utrumque: Ferdinandus imparatum Johannem, toto regno exuit. Acquisitum armis & per vim, iisdem contra Francos frustra repetentes, Hispani hætenus asseruerunt.

9. Lon-

9. Longe iniquior Neapolis invasio, ubi & fœderis & sanguinis jura, nullo Dei metu, scelere & ambitione fœdus ac maculosus, violavit. Cum Carolus VIII. Neapolin bello premeret, missus Aragoniis auxilio cum quibusdam copiis Magnus Consalvus. Prima hæc perfidia; cum Ferdinandus recepto Perpiniano & Ruscinonensi Comitatu, nihilominus cœptam Caroli VIII. expeditionem interturbaret & insuper in Septimaniam irumperet. Nec confecto bello Consalvus excessit, causatus id sibi tantum à Rege suo imperatum, ut Friderico & regni salutis consuleret. Mox cum Ludov. XII. clam novum fœdus percussit de occupando regno Neapolis, ita ut Gallo Brutii & Campania, sibi Apulia & Calabria cederent. Ignarus omnium Fridericus, cum hinc apertus hostis, inde proditor Consalvus urgeret, toto regno sine mora exiit. Consalvus Calabriam velut defensusurus eam contra Gallos, invasit. Friderico, inter execrationes perfidiæ, fatius visum fuit hosti, quam proditori, fidere: Ludovico se suaque commisit. Hispanis grande perfidiæ lucrum regnum mansit, ac tota ejectos Neapoli Gallos paulopost ultra Alpes relegarunt.

10. Neque his terminis Ferdinandi

N 3 ambi-

ambitio & successus se continuerunt. Novum ecce orbem Hispaniæ Christophorus Columbus, spretus à Genuensibus suis, à Lusitanis & Anglis irrisus, aperit. Tunc Medæ vaticinio satisfactum :

Venient annis

*Secula seris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet & ingens
Pateat tellus Typhisque novos
Detegat orbés, nec sit terris
Ultima Thule.*

Tam admirabilis fortuna pares Ferdinando titulos peperit. Catholici Regis nomen, non in fastum modo sed & Monarchiæ præsagium, assumpsit.

II. Vidimus omnia Castiliæ incrementa Ferdinandis deberi. Ut illud nomen merito sacrum & fatale Hispanis sit. Nec quicquam ferè auspicio Ducum feliciter gestum est, nisi quibus Ferdinando nomen fuit. Granadam, & Neapolim *Ferdinandus* Consalvus Cordubensis, flos ille Ducum & Magnus Imperator, subegit. Nec Mexicanum & Peruvianum Imperium ab aliis debellari potuit, quam fatalibus *Ferdinandis* Cortezio & Pizarro. Nota *Ferdinandi* Toletani Albæ Ducis felix militia. Qui, ut ut Belgium amiserit, Lusitaniam tamen, id est dimidium Monarchiæ Hispanicæ, intra

tra dies non multos Castiliæ adiecit.

12. Quemadmodum plantæ ex suo solo in alias terras translatae, ingenium mutant, ita ut nonnullæ venena quoque vel assument vel deponant; Sic non eadem nominum ubique ratio. Quis non miretur mirabiles Providentiæ Divinæ varietates? Quod nomen Burgundis & Austriis prosperum est, in Hispania degenerat. Contra Hispaniæ felicitatem Germania destituit. Ferdinandos & Philippos testes produco. Satis constat ita institutam nominum mutationem, ut Hispanis Philippi, Germanis Ferdinandi cesserint. Sed mutata cum solo fortuna fuit, & nihil in Hispania Philippis, in Germania Ferdinandis infelicius est.

13. PHILIPPVS nomen Burgundis & Austriis fortunatum. Sicut enim *Philippus* Audax, à Carolo V. Franciæ Rege fratre Burgundiæ obtinuit; ita nepos ejus *Philippus* Bonus amplissimum Imperium condidit, universa propemodum Belgica in unum corpus redacta & Burgundiis suis adjecta. Postea *Philippus* Pulcher Maxæmyliani I. Imp. filius Austriam nobilitatem Burgundiæ, mox conjugio Johannæ Ferdinandi & Isabellæ filia, Hispaniæ intulit. Primus hic Austriam, Belgium & Hispaniam, connubio & sanguine

junxit. Sed quam in Austria & Belgio felicitatem senserat, Hispania destituit. Vix eam ingressus erat, cum post sex menses, & ut videtur, artibus Ferdinandi soceri sui, incertum veneno an alio casu, Burgis perit. Ab eo tempore Hispanica Monarchia sub Philippis paulatim corruiere cœpit.

14. Enimvero multis absurdum videbitur *Philippum* II. infelicibus accenseri. Quod quidem probatu haud difficile, si vel solam Belgii jacturam consideremus, in quo ipsa Hispanicæ Monarchiæ fundamenta concussa ac labefacta sunt. Et, si Lusitaniâ excipias, quid Philippo huic prosperè cessit? quid non infelicitè? Nec alio teste opus habemus. Ecce ipsum fatentem, *se 5594 auri myriadas inutiliter consumpsisse, nec ullum aliud tanta operæ pretium superesse præter Lusitania regnum, quod tam facile amitti possit quam cito concepta de Francia regno spes evanuerit.*

15. Eo ingenio *Philippus* II. fuit, ut non acquirendis sed perdendis regnis natus videretur. Rem per partes ostendam. Sicut Pater Carolus V. summam Monarchiæ Hispanicæ in Germania, Gallia & Italia: sic *Philippus* in Anglia & Gallia posuit. Angliam primò nuptiis sanguino-

len-

lentæ Mariæ invasit; sed adeo infelicitè, ut ab Anglis non obsequium, sed risum & opprobria reportarit. Quippe non assuetis, nimius ille fastus & rigor videbatur. Southamtoniam appulsus, quamprimum in terram exsensionem fecit, stricto ferociter ense, velut novus Conquestor ex Normannia, insulæ terrorem injecit. Diceres eum *possessionem*, ut Hispani loquuntur, *aperire*. Progressus nudo ferro Consulem oppidi obvium habet, claves humiliter offerentem. Quid Philippus? Remoto in lævam ense, dextra claves per silentium arripit, nullo humanitatis signo edito. Tantum rigido vultu, ne ambire videretur, processit. Quid mirum Anglos talium insolentes, etiam Regis nomine abstinuissè, cum eum Reginae maritum, non absque falso risu, appellerent?

16. Hæc Hispanica gravitas Philippum in Belgio quoque exosum reddidit, quæ prima alienati populi causa fuit. Audiamus Jesuitam Stradam: *Vbi venit ab Hispania Philippus, Hispanorum procerum corona septus, ac domi forisque impenetrabilis, nimia eorum apud Regem gratia offendi paulatim Belga; inde in mores, quorum ubique retinens est Hispa-*

norum natio, transferre odia; demum ab Rege ipso, quem Patris dissimilem indignabantur, sensim abalienari. Nam Caesar aditu facilis alloquioque privatum in modum demittebat se, securus ubique Majestatis sue. Atque ut erat versatili ad omnia pariter ingenio, mores externos ita induebat, ut non minus cum Germanis Germanum ageret, Italumque cum Italia, aut cum Hispanis Hispanum, quam Belgis suis se Belgam prastaret. Philippus contra & esse & videri omnibus Hispanus: parce loqui, nec nisi Hispanicè, publico libenter abstinere & quasi ex abdito venerationem intendere; de vestitu deque cetero cultu quem attulerat ab Hispania, nihil immutare. Id vero commotis semel animis, superbia & contemptus habebatur; perinde quasi ea morum diversitate ipsi fastidirentur. Ferebaturque admonuisse ea de re filium Caesar. Hæc Jesuita.

17. Quæ satis ostendunt infelicem Philippum nesciisse artes imperandi aliis præterquam Hispanis suis. Unde neutiquam mirum apud Anglos & Belgas cum frustra fuisse. Nam hilaris & aperta earum gentium frons, non potest illud triste, superbum ac suspicax Hispaniæ supercilium ferre. Et quid agas, ubi semel Princeps
ani-

animos populi sui amisit ? Tunc quidem precario eum regnare & fastidiri, ac quovis etiam levi casu dejici posse, neutiquam dubium est.

18. Non hoc ignoravit *Philippus*. Ideo diffusus voluntati Belgarum, nonnisi Tyrannide, præsidiiis, vi, metu, inquisitione, se potestatem lubricam stabilire posse credidit. Miser ! Tyrannidem quidem in Belgio exercere nemo potest, nisi excisis Belgis. Vim si adhibeas privilegiis, bonis, vitæ, & quæ instar omnium est Religioni & libertati ipsorum, vim statim opponent. Metus alio metu ibi coërcetur. Tractari debent illi ad Oceanum Germani arte quadam, & omne præterquam patrium ac suave Imperium, abominantur. Hoc si agas, tum verum est illud Caroli V. *Nullos esse populos modo paternè habeantur, qui servitutis nomen magis execrentur & magis patiantur quam Belgæ.*

19. *Philippus* in Hispania Belgarum fortunas & vitam internecioni destinat & hoc plusquam ferreum decretum, sanguinolenta Inquisitionis machina, exequitur. Quis ille miserrimorum civium clamor ? Quid ignes comburendis hominibus sibi volunt ? Quid miles, propugnacula, & odium publicum Granvella-

nus? His veluti gradibus ex summo Principatus Belgici fastigio descendit Philippus, impellente ruentem jam & afflictum Wilhelmo Nassavio, Ordinibus vero Hagæ imperium infelici, sed superbo, sed Tyrannico, abrogantibus. A. c1510 LXXXI.

20. Hanc jacturam ut refarciret, ignominiam ulcisceretur, nihil non egit & molitus Philippus fuit, sed eodem ubique fato usus. Tandem classibus suis maria stravit, Oceanum milite alter Xerxes implevit, Britanniam, olim littoribus nostris avulsam, denuo juncturus. Sed & hanc falso appellatam invincibilem classem.

Vicit hiems, laxis laterum compagibus omnes

Accipiunt inimicum imbrem rimisque fatiscunt.

21. Nihil nunc de miserabili exitu quem Philippus habuit, dico, qui *αυτοκτονησας* factus, inter immania tormenta, monumentum Tyranni divinitus puniti, instar Herodis, exspiravit. Nec fortunatiorem terris reliquit hæredem Philippum III. filium, hic Philippum IV. sub quo Monarchia Hispanica *ruit impete magno*, Lusitania cum Indis avulsa, ut præteream quæ in Belgio, Italia, Ger-

Germania amiserit. Tument adhuc à recenti seditione Neapolitani, Sicilia, Sardinia, frænum mordent. Catalonii plusquam Saguntina constantia se & libertatem partam tuentur. Ac nisi Gallos civilis belli furor occupasset, quantum Philippo in Belgio immineret damni, quantum in Italia? Tum extinctus unicus tanti Imperii hæres, deplorata Philippi valetudo, quid portentunt aliud præter imminentem ruinam vel gravem Hispanicæ potentiæ conversionem?

22. RICHARDVS nomen Anglis fatale. Omnes Richardi Reges, violenta morte perierunt. *Richardus I.* cognomento *Cor leonis*, Princeps nulli virtute inferior, sagitta percussus in obsidione arcis cujusdam periit. *Richardus II.* ab Henrico IV. Ordinum consensu regno deturbatus, miserabilem exitum habuit. Et quanquam authores non consentiant in genere mortis, omnes tamen explodunt Hectoris Boëtii fabulam, qui in Scotia profugum obiisse scribit Strivelingiæ. Plerique fame necatum tradunt, & addit Polydorus *fabulam Tantali in hoc infelici Principe impletam*. Singulis diebus fercula ipsi apposita; sed prohibitus ea fuit gustare, *Richardus III.* immanis Tyrannus

nus in prælio apud Bosworthiam cæsus ab Henrico VII. dignum vitæ exitum habuit. *Richardus* Dux Cornubiæ & Rex Romanorum in obsidione castelli cujusdam occubuit. Ita *Phil. Melanchthon* in Chronico, confundens hunc Richardum cum primo. Nam Annales Anglorum dolore animi obiisse volunt. Nihil nunc dico de Pseudo-Richardo sub Henrico VII. nihil de Ducibus, Comitibus, nobilibus aliis, quorum innumeri violenter extincti.

DISSERTATIO XXXI.

De Academiarum per Occidentem instauratione.

1. **P**ost fatalem Romani Imperii Barbaricis irruptionibus dissipationem, cum Occidentis provincias Scythæ, Orientem Saraceni, velut Martia tempestas, horrendum in modum diriperent, magna ingenia cessere ac blandiente inertia, omnis literarum & eruditionis splendor penitus extinctus periit.

2. Et quanquam Carolus Magnus, per Albinum Alcuinum, præruptæ & urgenti barbariei se utcumque opponeret: ipso tamen defuncto, propter Hunnicas vastitates & Normannicas, cum decus publicum

cum paucis curæ esset, adeò omnis per Europam elegantia degeneravit, ut circa nonum à nato servatore seculum, exolescentibus planè veterum institutis ac secordi passim desuetudine ingenia obli-mante, prodigiosæ universum orbem Christianum tenebræ occuparint.

3. Quæ quidem divinarum pariter atque humanarum rerum ignorantia, sicut Religionem in superstitiones & inania doctrinarum corripit: ita Remp. immanitate & incuria recti, juxta periculoso, contaminavit, ut *neque Deo qui sunt Dei, neque Casari quæ sunt Cæsaris*, amplius redderentur, sed homines, procul pietate & justitia, Læstrigonum instar, omni Ponto & tempestate feriores, velut pecora, vitam transirent. Quæ barbaries continuis Christianorum inter se ac contra Saracenos bellis ita invaluit, ut Germania (nihil enim de cæteris regionibus dicere constitui) nil nisi magnum latrocinium esset.

4. Imperatoriam tum temporis Majestatem FRIDERICVS Ænobarbus, justitia & fortitudine ante alios juxta magnus Princeps, exercebat. Qui rem animo pulcherrimam agitans, Herculeo ausu, amissa Reip. decora, vindicare aggressus, id sibi imprimis credidit negotium dari,
ut

ut cum ditione nutuque , maria , terras, pacem, bella, regeret, extinctam in societate hominum , eruditionis ac literarum cupidinem , resuscitaret. Ita enim secum ratiocinabatur sapientissimus Cæsar: Non opes , non exercitus æque valida atque eruditionem & honestissimarum artium scientiam , Imperii præsidia esse ac munimenta.

5. Quare solennibus apud Placentiam Italiæ urbem , in Roncaliorum planitie Comitibus habitis , inter secretiores ac divinas pro Imperio curas , super eo imprimis in Procerum Senatu anquiri voluit: *qua ratione non Religioni minus quam Reip. imposterum saluberrimis legibus ac institutis utiliter prospici posset* Quibus cum adfensu auditis , omnium sententia nihil ad humanitatem ab interitu vindicandam visum fuit potius , quam si præferoces Germanorum animi & in Martem ac mortem adeo proni , mitiore cultu mansuescerent. Literarum igitur sepulta jam aliquot seculis studia , pulsas ignorantia & desidia dehonestamentis, in lucem revocare placuit ac ejusmodi excitare collegia, ubi honestis sermonibus ad omnem virtutem , & scientiam , mobiles adolescentium animi imbuerentur.

6. Cæterum in eo imprimis totius nego-

gotii difficultas versabatur, quibus delinimentis exulceratæ juvenum mentes ad sanitatem revocari possent, ut relicto otio labores, ablegatis voluptatibus virtutem, sprete ferocia mansuetudinem, exuto squallore elegantiam antehaberen. Ita enim ferè in rebus mortalium fieri solet, ut non nisi præmiis & gloriæ cupidine ad præclara & ærumnosa plerique commoveantur. Et quanquam in arduo spes esset, propter asperrima temporum & longam truculentiaæ assuetudinem: Imperator tamen ne publicis ulla re commodis decisset, novam iniit & hætenus inusitatam excitandi studia rationem.

7. Immunitates ejusmodi indulxit, quibus quæsitiores tum quidem expetere aut desiderare nemo posset, gnarus crescentibus studiorum pretiis, etiam ipsa propediem reditura. *Dignum namque Cæsar existimabat, ut cum omnes bona facientes Imperatoriam laudem & protectionem omnimodo mereantur: quorum scientia totus illuminatur mundus & ad obediendum Deo ac ejus ministris vita subjectorum informatur, quadam speciali dilectione ab omni injuria defendi.*

8. In quem finem ne divinos unquam conatus oblivio & neglectus destrueret, ac ut in postuturos quoque beneficium
com-

componeret sua Majestate dignum, famosam illam publicavit Authenticam, quæ Codici Justiniano inserta, hodieque omnium Academicarum Universitatum decus & præsidium est, qua non honores modo eruditorum & dignitates, sed libertas, sed salus, sed securitas fundatur. Quod enim Spartanis fuerunt instituta Lycurgi, Atheniensibus præcepta Solonis, & in Romana Rep. duodecim tabulæ: hoc jure merito in hanc usque diem Academiis, Friderici authentica est, fons & origo omnium, quæ postea Ordini nostro à Regibus, Principibus, Rebus publicis, indulta sunt privilegiorum.

9. Complectitur autem duo summa Academicæ libertatis capita, securitatem & optionem fori. Illa studiosorum innocentiam ab omnibus quæ vel personæ ipsorum vel bonis inferri quocunque obtentu terra marique possunt, injuriis ac detrimentis, defendit. Hæc, etiam criminum reis ac nocentibus, judicis qualem causæ suæ convenientissimum arbitrarentur, eligendi potestatem clementer indulgebat. Ut quæ studiorum cursum vehementer tum impediabant singula, quod omnes viæ, flumina, regiones, innumeris vectigalibus, tributis, oneribus, obsessæ, ac ipsi peregrinantes variis male-

malefactorum injuriis ac periculis sub-
jecti essent, ea gratiose his indulgentiis
tollerentur universa.

10. Et cum propter paucitatem, quæ
illo seculo erant, Universitatum, lon-
ginquæ studiosis in Galliam, Italiam, Bri-
tanniam, disjunctissimas terras, susci-
piendæ essent peregrinationes, eorum &
securitati prospicere voluit Piissimus Im-
rat. & immunitatibus consulere: ne quis-
quam vel periculi metu abstergitus animi
& ingenii cultum negligeret, vel sum-
tum mole ac expensarum gravatus, præ-
clarissimum inceptum defereret: vel in-
juriis ac iniquitate inter peregrinos op-
pressus, domi ignavus delitescere quam
in exteris oris & hoc litterario quasi exi-
lio scientiæ thesauros acquirere ac vel tra-
latitia Musas peregrinatione dignari mal-
let. *Quis enim eorum, inquit Cæsar, non
miseretur, qui amore scientiæ exules,
facti de divitibus pauperes, semet ipsos
exinaniunt, vitam suam multis periculis
exponunt, & à vilissimis sæpè hominibus
(quod graviter ferendum est) corporales
injurias sine causa perferunt.*

5. Quæ cum ita sint, quis dubitet Imp.
Fridericum primam struxisse ad Acade-
micas libertates, viam & gradum. Hic
nimirum fuit Jason ille qui aureum scien-
tia-

tiarum vellus, draconibus & ignivomis tauris eripuit. Hic Hercules & Theseus, qui obsessis undique à latronibus & iniquissimo hominum genere, litteratis ad Parnassum & Heliconem, aperuit aditus. Hic pius Æneas qui harpyarum infamem faceffere jussit ingluviem, quæ omnia diripiunt unguibus suis & immundo contactu nefarie fœdant. Quod in hanc usque diem bonis nostris, velut salutarem tesseram inscribimus BONA STUDIOSORVM, ad cujus tanquam Gorgonis conspectum illi excussores diffugiunt, uni ac primo Friderico debemus beneficium, cujus etiam ob id manet mansurumque est Imperii decus in animis hominum, æternitate temporum, fama rerum.

12. Sed non satis erat expurgasse viam, qua ad litteras & humanitatem iretur, nisi etiam ipsa eruditionis & sapientiæ templa, sanctam & inviolabilem obtinerent authoritatem. Atque hoc alterum authenticæ caput, neque aliud amplius aut diffusius Imperatoris nostri erga studia meritum est. Nam non modo securitatem ab omni, quamdiu in itinere essent, injuria, verum multo magis, postquam ad ipsa loca doctrinæ consecrata venissent, præstari illis voluit clementissimus Cæsar,

far, libertatem. Procul à Leonis X. perfidia, qui Legato veniendi, non vero manendi vel abeundi facultatem se dedisse, cavillabatur. Ergo optionem insuper fori studiosis indulgit, ut in crimine aliquo deprehensis & propter litem conventis, vel Magistrum ac Professore, vel Episcopum civitatis, causæ suæ judicem deligere, indiscretum esset. Ita ut non tenerentur immoto & fixo tribunali sese ac innocentiam suam subicere, verum libertas ipsis, qualem potissimum vellent, eligendi relinqueretur.

13. Cujus quidem instituti duplicem Cæsar habuit rationem, cur id non ad dignitatem modo litterarum, verum etiam necessitatem spectare existimaverit. Una quidem ex illorum temporum infelicitate profecta; quod cum penitus extincta jacerent studia, paucissimi etiam in primariis urbibus, in oppidis ac agro pene nulli reperirentur, qui ulla humanitatis cognitione, non dico imbuti, sed vel leviter tincti essent; plerique ultra Virgilianos upiliones & bubsequeas rusticani? Ac quod vulgo dici solet, *ars non habet osorem nisi ignorantem*, idem rum quoque accidit. Prætores illi & judices, indocti homines, litteratis plerumque minus se exhibebant æquos. Noluit ergo Cæsar il-
lorum

lorum lubricum Academicorum innocentiam exponere ac contumeliis. Sed accedebat alia etiam causa, quod cum infinita juris municipalis sit varietas, peregrini facile circumveniri, siue legum siue linguarum, ut alienarum, inscitia, poterant. Cui malo provide per illam fori optionem litterarum Sectatores eximebantur.

14. Ita cum clausos hactenus scientiarum campos aperuisset Fridericus, amissae eruditionis recipiator, successorum suorum curas & alacritatem ac studia porro promovenda, impensius inflammavit. Cœperat ille inter mortuas penè Musas resuscitare, reliqui languentes fovērunt. Primum ipse lapidem posuit, reliqui columnas & peristylia & Numidicas crustas addidēre, donec in hunc, quem videmus hodie, splendorem, artium & scientiarum templa exurgerent, neque ullum magno Principe & immortalitatem merituro impendii genus dignius existimabant, quam quod erogaretur in litteras. Imprimis Fridericus II. hanc avi sui magnificentiam, regia clementia imitatus, Neapolitanæ Academicæ, præter alia quæ apud Petrum de Vineis prolixè commemorantur, ingens hoc largitus est privilegium: *Quod omnes scholares in civilibus,*

bus, sub iisdem Doctoribus & Magistris conveniri debeant.

15. Nimirum illa à primo Friderico instituta fori optio, postquam propter juventutis, ut videtur, lasciviam, in abusum vertisset, flexa ad præsentem necessitatem authentica, totam Jurisdictionem Doctoribus & Magistris concedere ac adductius regimen instituere, convenientius visum. Unde circa exactum à Christo nato duodecimum seculum, gliscentibus jam ingeniis, passim per universam Europam illa Academiarum exemptio cœpit, ita ut impofterum non licuerit studentibus aliud sortiri forum quam Academicum; nisi excidere suo jure ac Imperatorum privilegiis mallent.

16. Incredibile dictu quanta ab eo tempore æmulatio Principum atque Regum, quo omnes ignaviæ & secordiæ eximerent obtentus, in privilegiis eruditorum ampliandis fuerit: quam liberaliter Magistratus de jure suo remiserint multum, ut castissimo Musarum consortio civitates ipsorum fruerentur. Ac quemadmodum non facile expleveris agrorum sitim debilibus rivis: ita rerum arbitri, velut certamine instituto, universa beneficentiæ suæ flumina in litterarum cultores effundebant.

17. Et

17. Et prudenter quidem ac circumspēcte summates viri judicabant, nihil vel in speciem gloriosius civitatibus evenire posse, vel proventu uberius, quam si ad illas undique ex toto Orbe, peregrinæ juventutis flos, velut ad Hyblam aut vernantis Ennæ valles, conflueret. Quæ enim imposterum fuit familia tota Europa nobilis, non intenta ad capeſſendas litteras, Academicæ peregrinationi? Quæ gens aut natio non se ad uberrimum illum sapientiæ & eruditionis mercatum, etiam in longe diſſitas, maximo sumtu, nec minoribus periculis, contulit regiones? Ipſi Principes ac terrarum Domini, nuspiam melius monita Reip. gerendæ hauriri posse credebant, quam ex limpido Academicarum fonte, ubi diu penitus perdicerent, quæ mox præcipere debebant.

18. Erant tum raræ adhuc per Europam Academicæ ac propterea superfluentes juventutis multitudine frequentabantur. Quis non credat Parisiis amplius triginta uno tempore millia studiis navasse operam, cum annales solidæ fidei tradant, unam Oxoniam majorem pro Rege Henrico III., in rebelles Barones armasse numerum? Unde Francorum & Angliæ Reges non Provinciarum modo ac potentia, verum etiam Academicarum æmulatione,

tionem, committebantur. Nam cum Parisiis studiosi à civibus pulsati discessionem molirentur, Henricus III. qui diu ægris illam transmarinam felicitatem oculis adspexerat, proposita ingentium præmiorum, bonorum, vacationum, emolumentorum spe, aliquot eorum millia Oxonium elicuit. Quod, quanquam multitudine superante facile damnum, tam visum turpe fuit Ludovico Sancto ac dedecorosum, ut quasi Provinciæ alicujus jacturam fecisset, regiæ urbis cives, animadvertione paucorum, ad officium colendique Academicos revocarit: *non minus ornamentis liberales artes, sacram disciplinam, cultum ingeniorum, Franciæ, quam arma asferre prædicans, & pulchram fore consociationem, rerum bellicarum gloriam, cum divinarum humanarumque rerum cognitione ac doctrina, conjunctam.*

19. Non minor inter Bohemos ac Germanos ob Pragensem Academiam contentio, quæ tanta abundabat exterorum multitudine, ut A. c15 cccc ix intra octiduum quatuor & viginti Germanorum millia, in vicinas, Misniam & Thuringiam, emigrarint, ac Lipsiæ & Erfurdix, si non prima initia, magna saltem incrementa & accessionem dederint. Unde

Wenceslaum ignavum Majestatis inter alia etiam hoc criminis argumento Principes arcessiverunt, quod *Academia Carolina negligens & secors, eam collabi pateretur ac interire.*

20. A quo tempore demum illa, quae hodie omnes in universum per Germanias utuntur Academiae, constans & perpetua, communi Principum ac Rerum-publicarum autoritate stabilita & consensu recepta fuit Jurisdictio: ita ut non mixtum modo pleræque sortirentur imperium, verum etiam merum, quale habent Viennensis, Ingolstadiensis, Gryphiswaldensis, Tubingensis, Julia, & supra omnes alias Germaniae antiquissima & celeberrima Heidelbergensis, quæ summum vitæ & necis in omnes sibi subiectos jus habet, quod ne ipsius quidem Principis autoritate infringi potest. Quam à Rudolpho II. Pal. Electore A. cdo cccxlvi. fundatam, Rectoris amplissima potestate primus omnium gubernavit Vir nobilis Marsilius ab Ingen Gêlrus, Wilhelmi Occami sectator ac discipulus, qui Lutetia una cum Johanne Buridano pulsus, in Germaniam migravit, ac ille quidem Viennensis in Austria, hic Heidelbergensis Universitatis fundamenta jecerunt.

21. In hac fessâ jam mundi ætate ac vergente, divina Providentia, omnem Orbis antiqui statum, brevibus momentis circumvertit. Nam cum tria sint præcipua humanæ consociationis sive præsidia sive adjumenta, navigationum commoditas, scientiæ militaris (triste illud quidem & inhumanum, sed ob iniqua, quæ frequenter incidunt, temporum, necessarium malum) notitia, atque omnibus his immensa utilitate præferenda literarum elegantia: reperto magnetis usu, etiam remotissimæ & omni antiquitati inaccessæ terræ, quasi continens esset Oceanus, nostris tum Imperio, tum commerciis, junctæ sunt regionibus. Quid illa belli fulmina & tormentorum tonitrua, cujusdam Berchtoldi Franciscani, animalis genii, inventum, referam, quæ omnem antiquitatis militiam penitus abrogarunt?

22. Unum illud divinum planè & incomparabilis sagacitatis, Typographiæ artificium, quo majus nil aut mirabilius humana unquam tentavit industria, cœptum primo rudibus à Joh. Gostero Harlemensi Batavo. initiis, acerrimo Joh. Fausti Germersheimensis Palatini (quantum multi alienam gloriam in se trahant) ingenio perfectum, nostram sive

in scribendo lentitudinem, five in legendo tædia, cœlitus sublevavit, ac bonas literas, quæ hætenus velut lucernæ humore defectæ, non nisi tenue & exile lumen spargebant, solis sereno cœlo & meridie instar fulgentis, illustravit.

23. Unde mox exerceri humanitas, vigere artes, studia clarescere, cum magna optimorum librorum hac nova arte elegantissimè impressorum copia, non modo ipsam pretii vilitate, ad scientiam, raperet paupertatem; verum insuper incognita adhuc Occidenti & vetustate propemodum oblitterata antiquitatis monumenta, inter pulverem & tineas tabescentia ac semesa, pristino ab amœnis ingeniis restituerentur nitori. •

24. Recens adhuc felicitatis hujus memoria erat & exemplum, cum Muhammed II. Turcarum, gentis ad literarum & omnis omnino humanitatis excidium ac internecionem, ab ultimis Massagetarum oris profectæ, potentissimus Imperator, Græcorum per Orientem dominationi, captivitate Constantinopolis, lugubrem finem imposuit. Ducentessimus nunc annus illius calamitatis est: quippe obsessa fuit urbs v. April. c1544 LIII, capta xxix. Maji, cum qua omnis Græcæ litteraturæ splendor tot imprimis, quo-

quorum etiamnum frustra deploramus
jacturam, immortalitate dignissimi Ve-
terum labores, penitus concidisse vide-
bantur. Fuit enim Constantinopolis, ad
illa usque tempora, vetustæ monumen-
tum sapientiæ, literarum domicilium, arx
eruditionis. *Nemo Latinorum* (quod
Æneas Sylvius illorum temporum gna-
rus refert) *satis doctus haberi poterat, ni-
si Constantinopoli aliquandiu in literis
vixisset. Quod florente Roma doctrina-
rum nomen habuerunt Athenæ, id ea tem-
pestate Constantinopolis obtinebat.*

25. At tum Scythica illa immanitas,
velut pestilens quoddam sidus, surgentes
literas, nondum adulta stirpe, encasser,
nisi ingentes animæ, Argyropyli, Chry-
soloræ, Bessariones, Marulli, Gazæ, Tra-
pezuntii, Triphernæ & alii, cum præstan-
tissimis antiquorum monumentis, tan-
quam ex magno naufragio, in Italiam
enataissent, quo postea profecti consum-
matæ virtutis viri & bonarum artium cu-
pientes, Wesselus Gansefort Groninga-
nus, Rudolphus Agricola Omlandus, Jo-
hannes Capnio Palatinus, ignotas penitus
Græcas literas, primi omnium Germa-
niæ, adhuc incomptæ & informi, intule-
runt.

26. Memorabile est quod de se Capnio
refert.

refert. Fungebatur is pro Philippo Pal. Electore ad Innocentium VIII. Papam legatione, ac dum Romæ otiosus hæret, auditorium Argyropyli, Græcam in magna Cardinalium aliorumque magnatum frequentia docentis linguam, ingressus, consedit. Argyropylus peregrinum miratus habitum & vultum, qui videbatur quid magnum promittere, num & ipse Græcam eruditionem nosset, interrogavit. Cum se ejus non omnino rudem dixisset, porrecta, quam fortè prælegebat Thucydidis historia, quædam publicè interpretari jussit. Cum Capnio non modo eleganter Græca legeret, verum ornatè insuper exponeret, bonus senex lachrymis præ gaudio & admiratione ubertim fufis: *Hætenus, inquit, Græcas Musas non omnino periisse, verum etiam Alpes transvolasse intelligo.*

27. Ab his profecta per Germanias initiis (infinitem enim foret omnia sigillatim & per partes referre) inter varias vicissitudines & casus, eruditio, mox summum occupavit, detumesciente omni barbarie, quo humana pervenire possunt ingenia, fastigium, ut nec Theologia Basilios & Augustinos, nec Jurisprudentia Paulos & Tribonianos, nec Medicina Hippocrates & Galenos, nec Philosophia Plato-

Platonēs & Aristoteles, desiderarūt. Certarunt cum Cicerone Latina Oratores facundia & ad ipsam Virgiliani Carminis Majestatem Poëtæ assurrexerunt.

28. Unum hoc deplorandum quod jam non seculim & per gradus, sed impetu in antiquam cuncta prolabantur barbariem, fato an segnitia juvenutis, quæ cruda ex Schola Academiæ studia inferens, & vix degustato humanitatis initio, festinatis honoribus in Ecclesiam ac Remp. ingenti temeritate, nec minori damno propellit.

DISSERTATIO XXXII.

Specimen Historiæ Americanae Veteris ante adventum Hispanorum.

CUM Josuam fugientes Chananæi, totam Africam, qua mediterraneo mari adjacet, multitudine sua inundassent, ab extrema Mauritanix ora in Atlanticum mare longius provecti, primo ad fortunatas & Cassiterides insulas, deinde ulterius in oppositam continentem venerunt. Ubi & regionis amœnitate, & jactura navium suarum, & Oceani intercedentis sævitia moti, accedentibus forte & aliis causis, vastas terras & illum orbem, sive primi incolæ, sive aliis qui jam eo

delati fuerant, permixti, colere cœperunt. Inter hos Phœnices *Enalai* quoque Gigantes & *Chettai* fuerunt. Quorum illi late per continentem sparsi, Jucatanam, Tlascaltecanam, Mantam, ut hodie loquimur, tenuerunt. Ferum genus hominum, ad illam corporum molem & immanes artus, parem animi fœditatem adjunxit. *Chettai* insulam Aitin à se denominatam, cum vicinis, Cuba, Jamaica, Borriquen, occuparunt. Quid tanto tempore actum, longa ævi vetustas; nullis, vel si quæ fuerunt, abolicis monumentis, nobis invidit. Illud certum, quod novi coloni passim, etiam ipsos fecisse. Ita structas hinc inde urbes, diversarumque gentium ortus, obitus, incrementa, decrementsa, bellum, pacem, huc referre, ex vero licebit.

Aliquot elapsis seculis, cum in Phœnicia *Hirom*, in Israële mortalium sapientissimus *Salomo* regnarent, nova in Americam navigatio suscepta. Quippe cognitis, ut nihil rerum humanarum Salomonem latebat, hujus orbis opibus, classem uterque Regum, pari studio, instruxit. Quæ vel per Erythræum mare circumvecta meridionalis Africæ promontorium, vel per mediterraneum & Gaditanas angustias, usque in Americam pro-

vecta,

vecta, immane pondus lectissimi auri Jerosolymam detulit. Quam navigationem postea Josaphatus augendis divitiis, cum tentaret, classe in Eziongeberis portu, vi tempestatum contracta, pro commo detrimentum tulit.

Crescebat interim Carthaginis potentia. Quæ urbs promotis in Africâ usque ad Philenorum aras & Mauritaniam limitibus, Hispaniam quoque invasit. Unde in Cassiteridas extensum Imperium. Quas insulas, medio fere inter Hispaniam & Americam spatio, creberrime navibus suis adibant. Et ne aliæ gentes, extra columnas Herculis navigantes, notitiam earum & orbis novi consequerentur, cum habendi cupido omnibus ferè affectibus flagrantior sit, claustra Gaditani freti classibus obsepta, mersusque in profundum quicunque extra Herculis columnas, non suæ gentis deprehendebatur. Ita Carthaginenses soli Atlanticum Oceanum frequentantes, non potuerunt diu illas amplissimas terras ignorare. Quippe navis per complures dies in Occidentem à Mauritania ventorum impetu abrepta, tandem in terras fertiles & amœnas incidit. Ubi puro incorruptoque æris tractu, liquidis ac pellucidis fontibus, accedente sylvarum & camporum gratif-

sima viriditate, delectati, sedes ponere
 cum difficilis esset renavigatio, consti-
 tuerunt. *Cur enim exhaustis Oceano vi-
 ribus, Carthaginem, bellis undique occu-
 patam, fortunatissimis terris preferrent?*
 Et jactabatur quidem amor patriæ; sed
 in speciem. Cæterum nemo omnium
 erat, qui non mallet parta felicitate frui,
 quam denuo calentem æternis ignibus A-
 fricam repetere. Igitur exscensione facta,
 cum omnes oscula solo religiosè fixissent,
 armamentis ex navi in terram deporta-
 tis; mapalia, ut collis, ut fons, ut nemus
 placebat; erigunt. Mox cum plures sive
 simili casu, sive jam cognita insula, eo
 venissent, connubia inter se agitare; utili
 consilio, ne vastas terras rari cultores, te-
 nerent potius quam fecunda sobole im-
 plerent. Quod cum ab aliis qui eundem
 cursum tenuerant & reversi essent, nun-
 ciatum Carthagine fuisset, omnium a-
 nimis, ut quisque in patriam affectu, spe,
 metu, arrecti. Suffetes, Senatu convo-
 cato, videre jusserunt: *ne quid Respubli-
 ca detrimenti acciperet. Nunquam plebi
 nimis fidendum esse. Quæ pericula, cla-
 des, bella patria, cuncta Patrum, facile
 in deterius rapiat. Quid si orta seditione;
 aut majori ab hoste damno accepto, aliam
 sibi extra Herculis columnas Carthaginem
 esse,*

esse, immunem belli, tributorum exemptem, conclamet? Certe solum in omnia frugum genera ferax, libertatem insuper, & ut cetera desint, novandi studium, animos crebro ad praeceptum factum impellere. Ad quæ ex Senatu alius: Vtunque inquit, nihil à civibus nostris periculi immineat: quis illos amplissima Insula colonos nostros, in fide retinebit? Nisi fortasse credendum est penitus toto orbe divisos adhuc Carthaginem obsequio & amore culturos. Quod mihi probabile neutiquam videtur. Fugitivi sunt Patres, qui otium labori, quieta turbatis rebus nostris, alienum solum patriæ præferunt. Quasi non ea sorte quivis genitus sit, ut quæcunque fortuna patriam ostendit, eandem ad se pertinere existimet. Igitur pericula quæ ex nova hujus colonia incremento Carthaginensium rebus impendent, neutiquam mihi vilipendenda videntur. Tum ne confluentibus velut in portum quendam, ex tempestate, pluribus, nostra civitas exhauriatur. Tum ne aucti viribus insulani, quod futurum nisi obviam eatur jam prævideo, vestrum Imperium, vestra jura excutiant. Quod omen Dii prohibete. Nam sic Imperium Atlanticum amitteremus, felicitatis nostræ præcipuam partem. Addebant alii auditas in publico civium

voces: *Non diu quo amissis in Africa rebus suis fugere debeant, quarendum esse. Conscensis navibus in Atlanticum Oceanum & felices illas, quarum fama celebraretur, terras, exemplo aliorum, omnes ituros.* Quod Senatum vehementer commovit. Sententiis auditis, una vox erat: *Videndum quo vis modo, ne deinceps quisquam illam insulam adiret.* In quam rem Senatusconsultum factum est: quo sub capitis poena interdicta cunctis extra fretum Gaditanum in illam insulam navigatio. Missa quoque classis; quæ, secundo vento ad insulam delata; & à colonis novis festo apparatu excepta, cum nihil mali suspicarentur, omnes, Senatusconsulto prolato, migrare iussit. Tum vero exortus tota insula miserrimus clamor, velut capta & amissa patria, in triste exilium mitterentur.

Sed quid facerent contra armatos & potentiores, inermes ac pauci? Igitur collatis in naves rebus suis; beatas sedes & novam patriam vix degustatam, relinquunt. Reversi sint Carthaginem; an alio terrarum expositi, haud constat. Interea ingruentibus per Septentrionem Scythis magnæ per omnem Americam mutationes secutæ sunt. Gentes horrido cultu, feris & immanibus præditæ moribus, quicquid

quid à Phœnicibus ex cultum; sua barbarie deleverunt. Post longum tempus, magna per Oceanum Scythicum vecta claf-
tis; ad Americæ illud littus, quod Cali-
fornia imminet, peregrinam gentem ex-
posuit. Quæ cum Principe suo, *Tolpicin*
Quetzoalcoatl dubium quo casu; parte
quadam exterioris Asiæ pulsa videtur. Ac
Princeps quidem paulo post cum classe in
antiquam patriam contendit; & denuo in
Americam reversus, suos inde secum in
patriam reducere conabatur. Qui jam in-
digenis permixti connubio, sedibus, ami-
citia, multum ab amore Principis, patriæ
moribus majorum, desciverant. Unde
contemptim blanditias, promissa, dicta
factaque sui quondam Regis excipere; di-
centes: *Patriam esse ubicunque bene sit.*
Cur non quieta novi orbis, quo satis ap-
pulsi essent, Asiaticis turbis preferrent? Iret
quocunque locorum. Iactatos immensi O-
ceani fluctibus in hoc libertatis portu, in-
ter uxorum & cognatorum delectamenta
quod vita restaret, exacturos. Non absti-
nuit à minis *Tolpicin Quetzoalcoatl*.
Quin adhuc se Regem fuisse recordatus:
Contra rebelles, inquit, non verba, non alia
profunt quam arma. Vos quidem me Re-
gem vestrum, desertores, contemnitis. Ca-
terum Dii perfidia ultores noxium à vobis

Spiritum exigent. Ibo sane quoniam jubetis. Nec solus ad vos revertar. Quicquid juventutis restat domi; ad arma evocabo. Causa, indignatio, perfidia vestra, robur addent. Nec ante conquiescam quam pœnas mihi graves dederitis. Ita cunctis attonitis, navi conscensa; illis celsisse terris ferunt. Ab eo tempore semper colebatur patiter & veluti rediturus, expectabatur.

Tum & Inga quidam suæ gentis colonos ex Asia in Americam duxit. Is, magni vir animi, peragrata ferè omni continente, claram passim sui memoriam reliquit, divinis honoribus posteritatis superstitione, à multis retrò seculis, cultus. Chicorani Muteczungam vocant, & in remotissimo Septentrione regnasse existimant, ubi nunc, inter majorum suorum manes, felix & beatus degat; noxarum, quæ in vita sua quisque contraxit, expiationi intentus. Guahutemallanis Malinga dicitur, Peruanis eodem sensu Inga. Unde gentis nomen celeberrimæ fluxit; quæ cum primo ad Titicacam lacum consedisset; inde auctis viribus progressa, Cuzconem magnificam urbem & maximi postea caput Imperii condidit. Ipsi originem suam à fabulis auspicantur: *post ingens illud diluvium quo mersus orbis, ex specu Pacaritambo*

tambo Mangocapam cum sex septemve Ingis prorepssisse. A quo totum genus humanum, leges, religio fluxerint. Quæ causa fuit, quod Ingæ jus ac dominium sibi in omnes arrogarent tanquam posteros suos & propaginem. Hunc alii Viracocham Zaphalam nominant; & ab Intiticaca lacu cum numeroso exercitu progressum, arma undique in vicinos circumtulisse narrant.

Familiæ ejus omnino duæ memorantur, Hanancuzco & Urincuzco; quarum illa rerum potita Cuzconicum Imperium Tahuantisuyo dictum, longa Regum serie celebris, occupavit.

Dum hæc ad meridiem fiunt, in septentrione apud Navatlacas Deum Oracula jactabantur: *migrandum in alias regiones; ubi sedes beata & amplum in vicinos Imperium promitteretur.* Qua spe exciti cuncti, comparatis ad tantum iter necessariis, Aztlanem & Teuculhuacam reliquerunt. Nec in ea quisquam; nisi morbo vel senio gravis, mansit. Initium migrationis in A.C. 1555 incidere sunt qui tradunt; & ipsos 1555 annos in via insumptos. Quoniam non recta, sed per ambages, tardo itinere, progrediebantur. Cujus moræ causa maxima fuit ambigua Deum vox, ubi persistendum, non

non nisi occultis auguriis & per signa quadam, ostendens. Unde à fessis crebro sedes per immensam illam solitudinem positæ pariter ac mutatæ. Cujus veteris viæ latè manent vestigia, castra & moles, ex quibus nunc quoque metiaris manus gentis & tam magni exercitus fidem.

Primi Suchimilcæ: tum Chalcani, Tepanecæ, Culhuani, Tlatluicæ, Tlascaltecæ & ultimi omnium Mexicani, temporibus multum diversis, ad lacum venerunt, omnes longis in via erroribus Deum malignitate, circumacti. Suchimilcæ gens à florum studio dicta, urbe sui nominis ad oram lacus structa, multis hinc inde oppidis Provinciam suam exornarunt. Aliquandiu post Chalcæ, diviso cum Suchimilcislimate, Chalcam struxerunt. Tepanecæ Occidentalem oram, quicquid ad Orientem spectat, Culhuani insiderunt. Tlatluicæ & Tlascaltecæ totum lacum circumcirca videntes occupatum, hi ad Occidentem; ad Orientem illi, montes transgressi, fertilem utrique regionem occuparunt.

Nec Chichimecæ vetus & barbara illis in oris natio vim contra parabant, sed velut attoniti: per montes ac speluncas & sylvarum abdita reptantes, mirabantur, quæ illa tam incognita gens: quid ædium

mo-

moles, vestitus, ordo, commercium sibi vellent, tacitus quisque mussare. Donec paulatim exemplo Navatlacum moti, cultum quoque admiserunt aliquem, structis oppidis & quod præcipuum, sub uno Principe. Magna tamen pars tenax aviti moris, in montibus & speluncis suis, ferox ac infesta sibi aliisque, maluit degere.

At Tlascaltecæ in transmontanis ad Orientem regionibus, aliam gentem, alios viros, reppererunt. Qui & viribus & statura Gigantes, indomito robore in bellum contumaces, arma peregrinis inferre; nec pati quenquam socium velle aperte jactabant: *Cur advenas in solo suo ferrent? cur non imparatos adhuc ad resistendum tollerent?* Quod agi videntes Tlascaltecæ, cum rem prælio committere tutum non existimaret prudentissimus quisque, insidiis feroces aggredi visum. Igitur pace simulata, quod optimum fallendi genus est, convivium paratur, quo barbaros capi potissimum sciebant. Conveniunt crebris & mali omnis nescios, cum jam potu incaluiscent, Tlascaltecæ, strictis repente gladiis, invadunt. Primo impetu promptissimus quisque cadit. Reliquam turbam clamore cadentium ad arma concitam, acie instructa, excipiunt. Pugnatur acriter; cum nec illis in tanto
discri-

discrimine sui defendendi animus deesset, nec Tlascaltecæ victoriam, libertatem, decus, amittere vellent. Barbari arborum ramis impetu defractis, evulsisque ingentibus truncis, rem potius robore, quam consilio gerere. Contra Tlascaltecæ modici virium, spem omnem in celeritate & composito agmine ponebant; & sparsim palantes dum singuli pugnant, omnes immanis magnitudinis hostes vincunt. Hinc deleta tota gens; quam ex priscorum Anakæorum Phœnicum reliquiis fuisse ossa deformis magnitudinis circa Tlascalam reperta aliaque generis argumenta ostendunt.

Post hanc victoriam, omnia Navatlacis quietâ fuerunt. Quis enim deleto Gigantum robore; bellum victoribus movisset? Unde factum ut oppidis, viris, opibus, supra quam credi potest, res suas florentissimas efficerent. Et quanquam pro se quisque patriam quam ornatissimam redderet; tamen inter omnes potentissimi Tepanecæ, quos & Azcapuzalcânos nominant, magna virium & authoritatis incrementa fecerunt. Tlatluicarum regio Quernavaca fuit. Quos magna siccitate patrium solum exurente, navibus in Nicaraguam venisse, positos inter Cioretiganos & Coribicanos sedibus, narrant.

Et

Et quamvis de anno nihil constet; tamen huc rejicere hanc migrationem visum est: propterea quod tradatur, eodem ferè tempore in Uraba & Dariene, Isthmicis regionibus, flumina fontesque cunctos defecisse: & parte majori hominum deleta, residuos ad maritima, relictis montibus, concessisse.

Alterum à trecentissimo anno Navatlacæ ad lacum agebant, cum septima gens, omnium aliarum cultissima & bellicosissima, ut cæteræ, ex Teuculhuacan & Atzlan, prodiit. Quorum Deus Vitzliputzli, magnificè multa in vulgus sparsit: *Rerum Dominos fore & sex nationum Principes qua ad lacum & circa consedis-
sent. Daturum in fertilissima regione divitias ingentes, aurum, argentum, lapides pretiosos, plumas & alia quibus impotens hominum libido pretium facit.*

Quibus promissis moti omnes, patriam, spe prosperi successus, relinquunt. Arca ex junco palustri idolo construitur, gestantibus eam quatuor summi sacerdotibus, magna religione. Oracula illi excipiebant: quid agendum, omittendum: Leges quoque, sacrificia, ritus non aliunde certius petebantur. Nunquam inconsulto Deo, sedes mutata; cujus in medio castrorum, velut dignissimo loco,

arca

arca posita. Observatumque est, totam profectionem ad exemplum Israëlitarum ex Ægypto in Chananæam migrantium, institutam fuisse. Quemadmodum malus genius divina mysteria semper æmulari & ad superstitiones suas detorquere conatus est. Dux tanti Exercitus Mexi fuit; à quo tota gens Mexicanorum nomen accepit. Post longos multorum annorum errores, cultis passim, & iterum jussu Idoli desertis locis, & exhausta innumera pericula, multis lacubus & soli amcenitate suavissimam regionem conspexerunt. Ingens optimarum piscium copia in pellucidis aquis ludebat passim, unde loco Mechoacanæ nomen inditum. Ibi condere coloniam jussi, lavantes in lacu Pazcuaro utriusque sexus plurimos, cæteri vestibus, monente Deo spoliatos, in loco solo, perfidè, castris clam motis, destituunt. Qui partim pudore, partim ira impediti ne suos sequerentur, eas sibi sedes delegerunt. Inde odio in Mexicanos æterno flagrant, in contraria omnia, mutatis sermone, vestibus, institutis, discessisse memorantur. Erat in exercitu Mexicano famosa pessimis artibus mulier; quam Dei sororem vocabant, quæ multis damnis, ut tali ingenio faminx solent, illatis optimo cuique, id operam dabat, ut divi-

nis

nis honoribus, juxta ac Vitzliputzli co-
 leretur. Qui motus invidia, seniore ex
 sacerdotibus noctu affatur, & repetitis
 ad populum prioribus promissis, *velle se*
dixit sororem suam cum omni familia,
clam alicubi locorum, destitui. Quod cum
 factum esset, saga mulier vicum Malinal-
 co struxit; cujus incolæ omnes magicis
 ad posteritatem artibus celebres semper
 fuerunt. Immanis in Tulæ montibus Coa-
 tepec cædes facta, omnium animos ex-
 terruit. Erat ille algosus locus, quem in-
 gens flumen medium rigabat: quod Dei
 jussu ita in tenues rivos diductum, ut
 sparsis per depressa undis, pulcherrimi
 montes undiquaque aquis cingerentur.
 Ita lacus humana industria natus, & ar-
 boribus circa consitus amœnissimis, pul-
 cherrimam faciem præ se ferebat. Ibi cum
 sedes, exhausti tot profectioibus Mexi-
 cani, ponere constituissent; vetuit Deus,
 statimque flumen antiquo alveo reddi,
 amotis aggeribus, jussit. Renuentes, gra-
 vibus se ulturum pœnis, minatur. Quod
 cum susque deque plures habuissent; au-
 diti media nocte gemitus & morientium
 ejulatus. Mane repertæ cadaverum per
 illos campos struices cum aspicientium
 horrore. Omnium aperta pectora & cor
 ex visceribus crudeliter evulsum, qui sa-
 cri-

crificandi apud Mexicanos impoſterum moſ fuit. Quo ſupplicio omnibus territis, ſedes ex Tula, verſus lacum, celeriter promoverunt.

Lacum illi quos diximus, tenebant, Tepanecæ, tum temporis in tria regna Azcapuzalcanum, Cuyoacanum, Tacubanum; Culhuani in duo, Tezcucoanum & Atlacuyavayanum diviſi. Tlaſcaltecæ jam in xxxviii. oppida muris cinctæ, excreverant & quicquid valles inter, Atlifcanum & Ocruabam jacet, ditione tenebant. Ipſa ingens Tlaſcala, in quatuor diviſa regiones, vix tamen populi ſui capax. Igitur ad lacum delati Mexicani omnium in ſe Navatlacum animos irritatos videntes, Chapultepecum tumultuaria opera contra vim muniunt. Nam in Malinalco relictæ ſaga, filium Copel præmiſerat. Qui infanda quæque fingens, omnium indignationem in Mexicanos convertit. Magno exercitu obviam venientibus progreſſi, præſentem internecionem intentabant. Spectator crudelis prælii Copil tumultum Acopilco inſederat: ubi juſſu Dei obtruncatus eſt. Cadaveri evulſum cor, & in lacum, ubi Tunal enaſcitur, conjectum eſt. Quo factò ad manus cum Chalcis & Tepanecis Mexicani deveniunt. Quorum Dux Vitzilovitli, manu & con-

consilio juxta promptus, dum suos adhortatur, ut jussu Dei fortiter gererent, inter primos acriter pugnans, occumbit. Amisso Duce, cæteris, quod mirum, animus crevit. Tanta vi hostibus ingruunt; ut composita acie, receptis in medium agmen quos ætas & sexus tardabat, Atlacuyavayam Culhuacanæ urbem incolumes penetrarent. Ubi, jubente Deo, legatos ad Regem gentis mittunt, sedes petitum: *Non se sponte sua huc venisse. Cur luce indigni judicentur? Cur ante crimen ullum, arma in se concitata videant? Dedissee pœnas iratis numinibus illum patria sua proditorem Copil. Ornamento se & usui Navatlacis fore. Exclusis terra marique saltem ubi vincant, vel moriantur, spatium relinquendum.* Rex Culhuoacanæ, inito cum suis consilio, migrare omnes *Tisapanam* jubet. Is erat insaluberrimus locus, Sardo cœlo pestilentior: putrescentibus hinc inde aquis; unde bufonum & noxiorum animalium ingens pronascebatur copia, foedus. Perituros omnes contagione aëris & soli, non minus Rex sperabat quam ipsi metuebant. Unde natus totis castris clamor, dubitantium: *Quid satius esset, hostili gladio, an loci pestilentis vitio, perire.* Et quo quisque in arma rigidior, eo minus Regi cal-

callido credendum fremebat. *Non se in eam sortem genitos, ut cum calo pugnare queant. Cum hominibus se, non pestilentia, bellum gesturos. Sed oraculum sui anxios confirmavit: capefferent jussas sedes: cetera sibi cura fore.* Purgata brevi à noxiis animalculis regio, longe aliam faciem induit; amœnis hinc inde agris spem magnæ fertilitatis promittentibus. Ipse Rex miratus gentis industriam; non jam dolosè, & amicitiam & civitatem suam ipsis ultro & lubens obtulit. Vitzilopuztli Sacerdotem allocutus dixit: *Non hunc esse locum ubi fata sedes Imperio delegerint. Ulterius migrandum. Nec absque multis bellis, eam, quam pollicitus sit, felicitatem, consecuturos. Opus ad hanc rem Dea Discordia. Hanc à Culhuacano petendam.* Igitur missi ad Regem Legati, qui filiam ejus, sibi reginam, Deo matrem, humillimis precibus poscerent.

Nec temnenda Patri petitio visa. *Cur reginam, quam genuisset, cur Deam esse nolle?* Insolens malarum artium, filiam mittit. Excipitur utroque honore, & ut Deam, & ut Reginam decebat. Felix sibi Pater tanta prole, felix Mexicanus tanto munere videbatur. Media nocte crudelissimum facinus susceptum. Jussu Dei miserrima virgo, jam frustra, *Pater, Pa-*
ter,

ter, inclamans, ad eadem rapitur. Matæ pellem detrahunt. Qua juveni supra consuetas virginis vestes induta, formatur horrible Idolum juxta Vitzliputzlin locandum & imposterum sub Tocci & Dei matris nomine adorandum. Nec contenti immanissimo facto, ipsum patrem, quod solum restabat, Culhuaca advocant; ut filiam suam jam plenè ordini Deum insertam, religiose primus coleret. Venit cum maximis donis & insigni comitatu Rex & Pater miserrimus, & nescius crudelitatis, templum ingreditur densis tenebris formidabile: jam dona parans, jam vota novæ Deæ concipiens; cum inter adolendum, exuvias dilectissimæ sobolis & horrible mortis genus agnoscit, nec iræ nec voci iter pandebat aspectus præceps. Et jam non suus, non pater, non Rex, attonitus, defixis in filiam oculis hæsit. Ut ad se paulum rediit, ut filiam, ut patrem se & Regem, & à quibus hoc admissum, Mexicanos advenas esse meminit; furore & rabie plenus, cum suis, in confertissimos irruit, fundit, fugat, resistentes in ipsum lacum, impellit. Ibi vidisses cum aquis & hostibus luctantes. Clamor ruentium fœminarum & infantium omnem illam latè regionem occupat. Nec jam procul ab exitio aberant; cum

fortius relecto animo in hostes impetum faciunt. Qui multis quoq; vulneribus foedi, cum pedem referrent, spatium Mexicanis sese ex lacu emergendi dederunt. Unde toti madentes, ejulantibus miserum in modum infantibus & sequiori sexu, Culhuacan circumita, per Iztapalapan, Acatznititlan, Itzalcalconem progressi, & ipsos Deos ac sæva fata incusantes, ad lacum subsistunt. Una in tot adversis spes Vitziloputzli: à quo bonum animum habere & res magnas impofterum sperare, jussi sunt. Ingressi limpidas in sinu quodam aquas, Sacerdotum nonnulli, vident arbores ex mediis undis albicantes. Mirantur. Mox oraculi memores, quo prædictum; *ubi reperta in aquis alba arbores se ostenderint, ibi sedes, ibi Imperium Mexicanis portendi, lætissimo nuncio castra suorum implent.* Sequens nox dubitantibus adhuc de eventu fidem fecit. Vitziloputzli seniore Sacerdotum allocutus: *Eo loco ubi cor hostis sui Copil demersum fuerat, supra petram visuros arborem Tunal & ei aquilam insidentem. Ibi fore locum condenda urbis toto mundo celeberrima: cujus Imperio quicquid circa longe lateque gentium esset, fata destinarent.* Senex mane convocat in unum omnes. Quid viderit, exponit. *Eant bonis*
avi-

avibus & tot laboribus quasitas sedes, nunc tandem latis animis inquirent, hortatur. Omnes ineffabili gaudio perfusi, manus ad cœlum tendere: sibi quisque gratulari: Hanc illam diem esse, cujus spe patriam deseruerint. Mox summa religione compositi, partito agmine, lacum intentis omnes oculis, circumēunt. Post longam inquisitionem, apparet ex mediis undis petra, Tunalem simul, & ut Deus dixerat, aquilam ostendens. Quæ expansis alis soli obversa, inter innumeras pulcherrimarum pennarum aves, superbiebat. Ut cognitum fuit hunc locum condendæ urbis fore; omnes in ora prœni, aquilam, caput superbe circumagentem, venerantur. Hinc ad cœlos versi, Rerum creatorem & magnum Vitziloputzlin votis & laudibus propitiant: Quod in omnibus se patrem ostendat. Quicquid jam olim prædixerit nunc sibi compertum esse.

Traducto in petram, ubi conspecta cum arbore Tunal Aquila, Deo Vitzliputzli, casa recondendæ ejus arcæ ex cespitibus rudi opere struitur, usque dum templum tanto Deo dignum excitari posset, duratura. Urbi Tenoxtitlan nomen datum, quod Tunalem in petra significat; & ejus insignia; Aquilam uno pede avem

tenens, altero Tunali insidens, esse voluerunt. Primæ civium opes, in tenui re, aucupio & piscatura quæsitæ. Quod Senatoribus optimum paupertatis remedium visum fuit. Quippe vicinæ civitates otio, luxu, divitiis longo ævo congestis superbientes, uberrimam lacus piscaturam & tot avium delicias, ferè neglectim habebant. Unde apportatas avidè coëmebant. Et Mexicani callide rebus suis stabiliendis intenti, ligna, lapides, calcem, necessaria structuræ, mercabantur. Videre erat eos qui onustas piscibus & avibus scaphas ad vicinos mercatos duxerant, calce & rebus omnibus ad ornandam urbem necessariis, Tenoxtitlan reverti. Tum melior Deo ædes, & civium domus ac major urbis pars, ex lapide constructa. Lacunares quoque undas, mersis in profundum asseribus, & tignis decussatim adaectis, ad moles ædificiorum ferendas, statuminarunt. Annus urbis conditæ post natum Christum MDCCC LXXXI, est. Quo tempore in Frislandia regnasse dicitur Zichmi, & magna cum vicinis Islandis bella gessisse. A quo duo Venetæ nobilitatis Principes viri, Nicolaus & Antonius, ex Patricia Zenorum familia, novas detectum terras missi, Estotilandiam, longe Occidentem versus, in altissimo mari

mari sitam , quo Piscatores quidam tempestatibus abrepti , detexerint , delati. Quid ibi viderint referre non est opus, cum certissimis argumentis constet, neque ullam unquam in eo mari Frislandiam fuisse ; neque Estotilandiam qualis in Itinerario Zenorum describitur.

At fortunatas in Atlantico mari , quæ Mauritaniam alluit , sitas , eo ævo , cum per multa secula occultæ mansissent , detectas esse , constans & certa fama est. Quas cum jam A. C. cId ccc xxxiv. Ludovicus Cerda , insolenti ambitione , propter successus aliquandiu prosperos, Fortunæ Princeps dictus , auspiciis Petri Aragonum Regis infelicitè tentasset, Biscaienses & Hispalenses , A. C. cId ccc xciii. regnante in Castella Henrico II L. propius aperuerunt. Quippe in illo Oceano , extra Herculis columnas navigantes, vel tempestatibus vel consilio , ad unam Fortunatarum , quæ Lanzarotta dicitur, delati , exscensione facta , Regem , Reginam , cum centum ac septuaginta barbaris , captivos in Hispaniam duxerunt.

Gratum Regi Henrico spectaculum , & repertas extra Fretum Gaditanum novas insulas, Imperii accessio videbatur. Quas subactum nobilibus quibusdam concessit. Qui cum minus feliciter rem

gererent, Robinus Bracamontius, Franciæ Archithalassus, à Johanne II. (nam Henricus interea decesserat) eas insulas filio suo Johanni Ventacourtio regio titulo impetravit. Prima classis A.C. cIo cccc v. in eas missa, barbaros Ganches incredibili agilitate, spurcis moribus, invenit. Insolens nostris, homines videre picturatos; vel investes omninò, vel pelle neglectim cinctos. Miraculi instar fuit ignis usum ibi ignoratum fuisse, quem tamen Eudoxus quoque nonnullis Africæ partibus demum monstrasse dicitur.

Ventacurtius quatuor insulis, Lanza-rotta, Fortaventura, Gomera, Ferraportus, colonias Gallorum ibi excitavit. Missa in Europam mercimonia, corium, sebum, cera, ficus & aliæ opes indigenæ magnis opibus hunc novum Regem ditarent. Mortuo quidam Menardus, huic Petrus Barba successit: donec ad Ferdinandum Perazam; ab hoc ad Didacum Herreram, possessio earum devenit; à quo Ferdinandus II. Aragoniæ & Castellæ Rex has quatuor insulas xv. Ducatorum cIo redemit; ita ut Gomeram ac Ferram Herrera Comitatus titulo retineret. Ferdinandus statim ad cæteras, quæ hætenus invictæ perstiterant, insulas subigendas,

ani-

animum adjecit. Duæ , Palma & Teneriffa mox , sed non absque magna suorum clade , Alfonso Lugo subegit. In Palmæ expugnatione , barbaros , callidissimæ fraudis successus , destituit. Est illa aquæ inops insula. Neque rivus , neque fons , ac ne pluvia quidem. Unica , magni miraculi instar , & à qua salus totius insulæ pendet , arbor , cœlesti rore & perpetuis nebulis irrigua tantum aquæ humentibus ramis destillat , quantum ad necessitatem cunctis sufficiat. Hanc arborem , haud dubio eventu , celare Hispanos callidi barbari conabantur. Ita futurum existimantes , ut Hispani sitis intolerantes , sponte discederent. Jamque , nuspiam inventis aquis , in eo erant ut abirent ; cum meritoria mulier , illecta peregrinorum consuetudine , fatalem Hispanis arborem , simul patriam , simul libertatem , prodit. Omnium acerrimè Canaria restitit. Invieta quamdiu concordibus armis pugnavit. Discors , Petro Veræ nobili Xericio & Michaëli Moxicæ , mox succubuit. Guavartema regnum in Canaria tenebat ; cujus in vasta spelunca sedes erat. Contra quem infimæ fortis homo Doramas , acer belli seditione mota , Regem Teldæ , quæ potior Insulæ pars , se fecit. Unde intestino bello distractæ vires , Hispanis facilem totius

Canariæ victoriam fecerunt.

Dum ita Fortunatas in servitutem rapiunt Hispani, Tenoxtitlan seditione civili concussa major paulatim & illustrior fieri cœpit. Nam cum urbs jam & civium & ædificiorum numero amplificata esset, Vitzliputzli noctu Papam allocutus, universam in quatuor regiones civitatem, relicta in medio Teucalli, quod maximum templum, distribui jussit, cæteris minorum Deorum fanis hinc inde constructis. Nam singulæ regiones Deos suos majorum gentium habebant: sub quibus alia numina, Calpultetco, quasi Platearum Deos, dicas. Quæ nova divisio magni motus causa extitit, indignantibus nonnullis primariæ authoritatis civibus, non eas, quas optabant, sedes sibi contigisse. Igitur præcipiti consilio, facta secessione, scaphas conscendunt; & lacum pervagati; cum regionis situs omnibus arrideret, urbem Tlatellulco, æmulam Tenoxtitlanæ condunt. Et ut civium odia omnium pervicacissima sunt; non acriores Mexicanis hostes fuerunt quam Tlatellulcani. Qui una cum Mechoacanis, & Malinalcis, conditores suos, velut devota capita, ultra hostile odium, prosequabantur. Nec par tot hostibus Tenoxtitlan: hinc qui discessionem fecerant civibus, inde sex poten-

potentissimis Navatlacum gentibus, ejus incremento infestis. Et metuebat prudentissimus quisque, ne plures, metu, exemplo, novis odiis moti, Tlatellulcanos imitarentur. Igitur auditis sententiis, cum quid optimum factu, ne quid Respubl. detrimenti caperet, videretur, dixissent singuli, Regem eligi placuit; cujus auctoritate nova civitas coalesceret; & hostium molitiones infringerentur. Sed ad vitandas dissensiones, & ut vicinorum gratiam sibi conciliarent, externum eligere visum. Rex Culhuacanæ, quem, immolata crudeliter filia, quantum cogitari facile potest, offenderant, jam dudum obierat, hæreditario contra Mexicanos odio ad successorem transmissio. Is ante omnia placandus videbatur, hac novi Regis Electione. Magnus quidam Mexicanæ gentis Princeps, filiam ejus Regis duxerat: unde natus Acamapixtli, vir & moderatione animi & fortitudine, supra quam credi potest, conspicuus. Hunc Regem sibi deposcunt. Missos cum magnis muneribus ad Regem Culhuacanæ Legatos, in hæc verba dixisse ferunt:

Inter junceta & lacunares algas, nos servi tui, Magne Rex, ab omnibus derelicti, præterquam Deo nostro, degentes: quandoquidem hinc Aczapuzalco, inde

Tezcuco & Culhuaca, regnum tuum, nos cingit undique, Regem poscimus qui jura det, imperet & contra oppressionem ac vim defendat. Nec ignotum apud te, nostri generis viros Principes, vobis affinitate junctos esse. Ex quibus Acamapixtlin prisco Mexicanorum Ducum & Regio Culhuacorum sanguine natus, Regem poscimus, tanta ipsum fide observaturi, quantum & genus & virtutes viri postulabant. Rex audita legatione, non inutilem sibi Mexicanorum amicitiam fore arbitratus, qui ob industriam & fortitudinem passim celebrabantur: Quod felix inquit, & faustum fortunatumque mihi & Mexicano populo sit & nepoti meo; Acamapixtli Rex vester esto. Ad quem conversus. Diis tuis, inquit, mi nepos, serviturus abi: & ejus vices gere, qui cuncta creavit, à quo dierum nocturnaque vicissitudines pendent. Tibi terrarum aquarumque Mexicanarum Regi, cuncta fausta apprecor. Neque vero Culhuacani sceleris in filia defuncti Regis peracti non recordabantur. Atque illud haud obscure Legatis exprobratum, cum Rex diceret: filiam suam haudquaquam ipsis commissurum fuisse. Rebus feliciter bono publico expeditis, cum Rege Acamapixtli & Regina Legati Tenoxtitlam reversi sunt.

Jam-

Jamque fama totam urbem pervagabatur ; adventare Legatos : tum obviam cuncti lætis animis & festo apparatu profecti sunt. Exiguæ tum temporis Mexicanorum opes , nec Rege dignum Palatium, casam paraverant humilem : in qua cum Rex consedisset, quidam ex Oratorum Collegio, senior, in hæc verbadi-
xit: *Mi fili, Rex & Domine noster, sit faustus & felix in hanc pauperem civitate adventus tuus, inter hos lacunares juncos & vilem algam, ubi natio nostra ea patitur qua Deo creatori omnium nota sunt, Dux Mexicanorum, umbra, & presidium es, ejus nationis qua semen Dei nostri Vitzliputzli est. Idque tibi etiam atque etiam cogitandum. Non te latet in hostico nos degere. Incerta rerum vices sunt. Nec de securitate quicquam vel in crastinum, polliceri possumus. Quod argumento tibi erit, non ad otium & voluptates, sed laborem ac molestiam te vocatum : Servus es omnis hujus multitudinis & vicinorum populorum, quibus subjecti sumus. Hos Imperio rege. Illi comitate & amicitia devinciendi ; ut nobis pax constet qua carere non possumus, undique cincti & conclusi robustissimo hoste. Quæ cum graviter dixisset, denuo Regi & Reginae fausta quæque comprecatus est. Rex*

actis populo gratiis: *sibi vero defensionem & felicitatem civium cura fore*, pollicitus est. Simul cum in verba ejus omnes pro more jurassent, corona capiti imposita est; & insignia Regi ex nominis interpreta-
mento, manus fascem arundinum tenens, quod id Acamapixtli significet, data sunt.

Hæc novi Regiselectio tam feliciter successit, ut brevi tempore urbs magno incremento jam aucta, passim celebraretur. Quare vicini invidia, metu, ut solet, excitati; cum viderent hos advenas brevi tempore ad tantam nominis & potentiae magnitudinem inclaruisse, urbis opprimendæ consilia ceperunt.

DISSERTATIO XXXIII.

De Sarracenorum origine & rebus gestis, Chronicon VVolfgangi Drechsleri.

597. **N**ascitur Machometus patre Abdara, matre Emma, ex gente Ismaëlitarum, temporibus Mauricii imperatoris, & Gregorii Pontificis Romani.

Notæ in Chronicon Sarracenicum.

597. **N**ihil hic sani. Natus est Muhammed Anno Alexandri 15
ccc

CCC LXXXII. qui est Christi 10 LXX. die quinta Maji, regnante Iustino Iunior, Pontifice Gregorio Magno. Pater ejus Abdalla, mater Emina.

623. Machometus suo pernicioso dogmate, instinctu & insidiis Joannis Antiocheni, & Sergii Italici monachi, Alcoranum scripsit: & seducens Arabas, aliosque Asiaticos populos, eos Sarracenos nuncupavit.

Initium Islamismi incidit in A. Ch. 10 CC XXII. diem XVI. Julii, unde ara Arabum Hitzra initium capit. Saracenorum nomen (quos corrupte noster Sarracenos vocat) non à Muhammede demum introductum, sed longè antiquius est. Dicti autem Saraceni, non à Sara, neque à Saraka, quod est pradari, quanquam essent λησται, sed à Scherk, id est, Oriente, idemque significat quod Orientales.

637. Moritur Machometus ipse ætatis agens annum quadragesimum. Sepultus in Mecha Persidis urbe.

Obiit A. Ch. 10 C XXXI. annos natus sexaginta quinque vel sex. Sepultus non in Mecha Persidis, sed Arabia.

638. Hierosolyma post biennalem obfidionem à Sarracenis devastata.

Hierosolyma A. Ch. 10 C XXVII. ab Omar secundo Chalifa capta, non vero

devastata. Concessit enim civibus securitatem.

639. Tota Syria à Sarracenis clade affecta est.

Anno Ch. I D C XXXVIII. Omar Syriam totam, pulsus Romanis, subjecit sibi: quæ imposterum Scham dicta, id est, sinistra, respectu Aljemen, id est, dextra, quæ Arabia Felix.

640. Sarraceni ab Imperatore Romano defecerunt.

641. Antiochia à Sarracenis everfa, Damascus capta, Phœnicia oppugnata, subacta Ægyptus.

Non Antiochia sed Cæsarea. Damascus jam ante A. I D C XXXV. capta Alexandria A. I D C XL.

648. Maximam partem Africæ Sarraceni suo imperio subjugârunt.

Secundum Rodericum Toletanum Libya, Marmarica, Pentapolis, Æthiopia supra Ægyptum. Sed insuper quoque Numidia & Africa propriè sic dicta. Tum temporis structa Kairawana & Africa pars ab Arabibus Barbaria dicta.

655. Rhodus nobilissima insula à Sarracenis oppugnata est, quam capientes, plurimum ex ea auri avexerunt: & Colossus Solis nobilem, altum 110. pedes ex cujus ære Judæis vendito, nonin-

noningentos camelos onerasse dicuntur.

Factum biennio ante. De Colossi aversione videatur Cedrenus.

656. Ægeum mare piratica infestarent, & Cycladibus insulis multa intulerunt damna.

663. Saraceni Olympium Italiæ Exarchum in Sicilia cum toto exercitu fuderunt.

668. Constantinus IV. cum Muchamedo Rege Sarracenorum hac conditione iniit pacem, ut Sarraceni magnam vim auri Romanis exolverent, cum insigni equo, & cum nobili puero.

Nullus tum Muchamed, sed Muavia adhuc Chalifatu potiebatur.

672. Irrupere Sarraceni in Siciliam, & Syraculis captis, omnique terra devastata, Alexandriam rediere.

Factum A. 1561.

675. Obsessa est Constantinopolis à Sarracenis, quæ frustra sæpius oppugnata, cum navibus conscensis domum redire statuissent, major eorum pars naufragiis periit.

Obsidio quinquennio ante cepit. Cum vero classis Sarracénica à Callinico Cyzici Græco igne combusta fuisset, & pestilentia Muslimos depopularetur, insuperque

perque Mardaitæ ardua Libani occupassent, soluta est.

676. Romani Sarracenos vicerunt, occisis triginta eorum millibus.

679. Pax secundò inter Romanos ac Sarracenos ad triginta annos hac lege facta est, ut Sarraceni Romanis tria milia librarum auri, & quinquaginta captivos nobiles cum totidem equis annuatim solverent.

686. Sarraceni Rege Ammiratho Africam & Libyam invaserunt, multis spoliis ditati.

Amir lingua Arabum Ducem significat, ex quo proprium nomen Amirath fecerunt.

687. Mortuo Constantino, Justinianus ejusmodi conditionibus cum Sarracenis pacem iniit, ut Africa & Libya imperio restituta, per decem annos singulis diebus mille aureos, & equum cum nobili puero loco tributis penderent.

688. Hoc fœdere rupto Justinianus pugnam cum Sarracenis iniens, plurimum damni ab eis retulit.

692. Fusis per Sarracenos Romanis, nomen Sarracenum crevit, dignitas Romanorum valde imminuta est.

698. Abimelech Sarracenorum Rex
Afri-

Africam invadens, non diu victoria gavi-
sus est.

700. Romani Syriam deprædantes,
ducenta millia Sarracenorum fuderunt.

706. Contentione de imperio inter
Justinianum & Leontium orta, Sarraceni
Africam rursus occupaverunt.

710. Sarraceni ex Libya navigantes,
primum intulerunt pedem Hispaniæ, va-
stantes Tarraconensem, Bethicam & Lu-
sitaniam.

*Factum anno uno citius. Dux Sarace-
norum Tarif. Nota Historia ex scriptori-
bus rerum Hispanicarum.*

718. Cum trecentis navibus Sarrace-
ni Asiatici Constantinopolim appulere, &
eam mari terraque acriter oppugnârunt.
Eodem anno in Bulgaris duo & viginti
millia Sarracenorum cæsa.

719. Zulemon Sarracenorum Rex, in
castris ante Constantinopolim moritur,
sublato in ejus locum Ammiratho.

*Obiit A. 1000 cxxvii. non in castris an-
te Constantinopolin, sed in Syria apud
Kinsarinam. Hic iterum nuga de Ammi-
ratho. Successorem habuit Omarum pa-
truellem suum.*

720. In obsidione Constantinopolitanæ
urbis multi ex Sarracenis, fame, peste, &
frigore interierunt. Superstites cum do-
mum

num reverti statuissent, exorta tempestate maris, & igne de cœlo cadente, partim igni, partim aquis consumpti sunt: adeò ut ex classe trium millium navium, quinque tantùm naves evaserint. Duravit hæc obsidio totum biennium. Eodem anno Sarraceni refarturi perpeffa mala, cum ingenti exercitu in Hispaniam irruunt, omnem terram, excepta Gallia, depopulantes.

Saraceni jam obtinebant totam Hispaniam: sed ex ea transgressi Pyrenæos, Galliam Gothicam, capta Narbona, obsessa Tolosa, depopulati sunt. Abidimarus est Abderramen, de quo vide Rodericum cap. XIV. De reliquis Saracenorum in Gallia cladibus vide imprimis Annales Fulden- ses. Omittit noster Rhapsodus res maxime memorabiles, imprimis famosam illam Imperii Saraceni dilacerationem in quatuor Chalifatus, quæ facta est A. Ch. MCC LVI. Ab eo enim tempore alius Chalifa fuit Bagdadi ex Abbasidis, alius Kairawanæ, alius Fezæ ex Idridis prosapia, alius denique Cordubæ sive Andalusie ex Omniadis.

721. Abidimarus Sarracenorum Africanorum dux, Burdegalam Gallie urbem vi captam diripuit: & in Pictavos movens, à Carolo Martello repressus est.

Abi-

Abidimaro autem principe occiso , Sarraceni aliquantulum ab armis quievêre.

730. Sarraceni deductis secum uxoribus, liberis, ac omni familia, Galliam incurrunt , quasi perpetuò ibi habitaturi. Cum iis pugnam iniit Carolus magnus, Gallis in auxilium vocatis, & trecentis octuaginta millibus Sarracenorum interfectis: ipse tamen mille & quingentorum militum ex suis jacturam fecit.

735. Carolus Francorum Rex Avinionem , claram Galliæ urbem, à Sarracenis dolo captam sua virtute liberavit.

737. Carolus multas alias civitates, expulsis Sarracenis , paci ac libertati restituit. Amorreo altero eorum duce occiso, Athino altero fugato.

738. Idem adjutus Luitprandi Lombardiæ regis auxiliis , ex tota Gallia Sarracenos eiecit, atque expulit.

744. Constantinus Copronymus, Imperator Constantinopolitanus , classem adversus Sarracenos Ægyptios duxit.

759. Sarraceni in Oriente suo imperio semper aliquid , quod Romanorum erat , subjecerunt , Romanis intestinis odiis dissidentibus , & in solos Galliarum Reges intentis.

778. Carolus Magnus contra Sarracenos pugnavit feliciter in Hispania. Rolandus

landus Sarracenum Christianos sæpe provocantem, duello vicit: eoque strato, suis faciliorem victoriam præbuit.

780. Leo quartus Imperator in Sarracenos Syriam inhabitantes incursionem fecit.

803. Aaron Sarracenorum princeps cum trecentis millibus expeditis equitibus, Nicephorum Regem Constantinopolitanum oppugnavit, eumque tributarium reddidit, impositis legibus iniquissimis.

Hic est ille Harun Raschid sub quo, sed maximè filio ejus Almamone Arabes literaturam Græcam & Latinam ad se translulerunt. Ejus enim jussu & sumptibus præstantissima volumina in Arabicum sermonem translata sunt. Magna huic Aaroni cum Carolo Magno intercessit amicitia, ad quem Legatos cum splendidis muneribus misit, inter quæ elephantus cui nomen Abul Abbas. Vide Reginonem.

807. Sardinia & Corsica insulæ à Sarracenis deprædatæ.

Africani Arabes ab eo tempore insulas maris mediterranei, maxime Baleares, Corsicam, Sardiniam, Siciliam, Cretam, non modo continuis incursionibus deprædati sunt, verum etiam expugnarunt.

826. Sarraceni Cretam insulam suæ ditioni

ditioni subjiciunt, Græcis duplici prælio superatis.

828. Sarraceni Asiatici in Palæstinam, Africani in Siciliam irrumpunt.

Hoc anno Sicilia proditione Euphemii, qui in ea Imperium contra Michaelē Balbum invaserat, in potestatem Saracenorum venit mansitque ducentis quinquaginta circiter annis. Subfuit Chalifis Africanis, qui Kairawana sedem habebant, ex familia Aglabi & deinde, his extinctis, Fatimidas Mahdianos Dominos habuit.

830. Bonifacius Corsicæ Comes Christianorum auxilio destitutus, exceptis Hetruscorum populis, trajecit in Africam, & inter Carthaginem & Uticam quatuor præliis victor extitit: & terrore nominis sui, ex Sicilia Sarracenos domum ire ad propria defendenda compulit.

836. Multis terris Sarraceni maxima intulere damna, & metu civitates plurimæ hinc inde ad eos defecerunt.

843. Sabarex Maurorum, Sarracenorum dux, Siciliam & finum Crotoniensem vastat, Tarentum capit: cui Theophilus Imperator, & Venetorum classes frustra restiterunt.

Petrus Luccari in Annalibus Ragusinis

nis dicit Abdalam Aglab Schismaticum Kaliphum Numidia sub Basilio Macedone Imp. classem, Ducibus Saba & Calfugo in Italiam misisse.

845. Sarraceni invadentes Hetruriam & Latium, Romam deprædati sunt: sed antequam domum redirent, plurimi naufragiis deperiêre.

846. Illyrio & Dalmatia vexata, Adriaticum mare transeuntes, Anconam Piceni urbem direptam incenderunt.

847. Leo quartus pontifex, reliquias Sarracenorum ex portu Ostiensi ejecit, & Transtiberinam regionem contra eos munivit.

Transtiberina urbs à Leone absoluta fuit & dedicata A. 10 CCC LII. XXVII. Iulii & Leonina appellata. Vide Anastasium Bibliothecarium.

867. Sarraceni prædæ causa iterum irrupere in Italiam, & Beneventanum agrum in Samnitibus igne ferroque vastârunt: Sed à Ludovico & Lothario regibus in fugam sunt conversi.

870. Cum Persis Sarraceni iterârunt bella. Persæ Turcico milite usi (montem Caucasum tum Turcæ habitabant, & vocabantur Tartari) illorum auxiliis vice-runt. Ab eo usque tempore Turcæ nunquam postea reliquerunt Asiam, & in Sar-raceni-

racenicum tam regnum quàm nomen transiverunt.

De Turcarum Imperio Persico vide imprimis Elmacinum. Nam Leonclavius sequitur Cedrenum & parum sani habet. Primus Turcarum in Persica Imperator fuit Togrulbek filius Michaëlis. Cedrenus Tangrolipicem Mucaleti filium vocat. Initium regni ejus incidit in A. Ch. cIo xxxviii. Vnde nimium anticipat noster. Hi vero Turca habitabant Uslaxartem in Mawaranahhra, eorumque regio Turkestan hodieque dicitur. Tartarorum sive potius Tatarorum nomen tum nondum innotuerat, quod demum circa A. cIo cc ortum fuit.

878. Ex Sicilia Sarraceni, quam septimum & quadagesimum annum tenebant, penitus expelluntur.

Hoc vero falsum est. Recuperarunt quidem A. Io ccc lxxx. Graci plerasque Sicilia civitates, Saracenos tamen penitus ejicere insula aut de ejus possessione deturbare non potuerunt. Quin paullo post novus Chalifa Mahdi ex Fatimidis universa insula denuo potitus fuit. Postea cum hi Fatimide sedem Chalifatus in Ægyptum Alcahiram transtulissent, Sicilia presides regium titulum assumerunt; quales Sicilia Reges enumerantur à Fazello,
Bul-

Bulchar, Apolofarus Muhammed, Apochaps. Deinde Sultani Tunetani Siciliam receperunt, quorum nomine praeses circa A. 1150 LX. fuit Belchanes, quem alii Belcavectum vocant. Et ab eo tempore Normanni Siciliam oppugnarunt, qua etiam plene A. 1150 XC positi sunt.

881. Carolus Crassus irrumpentes Saracenos Italia arcuit.

891. Nicetes dux Constantinopolitani Imperatoris, egregiam victoriam de Saracenis reportavit.

910. Sarraceni Apuliam & Calabriam invadunt.

913. Ad Lyrin Campaniae fluvium, Sarraceni Romanorum civitates vastantes vincuntur.

934. Sarraceni Fraxineto irrumpentes, ad Aquas usque pervenerunt, ubi Sagitus dux eorum cum toto exercitu deletus est.

Luitprandus lib. 1. Hist. cap. 1. & lib. v. cap. 14. tradit Saracenos qui Fraxinetum in Italia tenuerunt, fuisse tributarios Abderahamenis Regis Cordubae. Idem tradit author Annalium de rebus Ludovici Pii ad A. 1033 ccc xxvi, sed prater hos Hispanos etiam Africani Saraceni magnam Calabria & Apulia partem sub Romano & Constantino occuparunt, teste eodem Luitprando lib. 1. cap. xii.

935. Genuam Liguriæ urbem Sarraceni depopulati sunt: collectaque ingenti præda, in Africam redierunt.

941. Hugo Italiæ rex Fraxineto capto, Sarracenam classem exussit.

944. Radamirus rex Galliciæ, maximum exercitum Sarracenorū fudit in Hispania.

Nullus tum Gallicia Rex: sed Ramirus in Asturia regnabat.

951. Sarraceni Calabriam, Apuliam, Lucaniam cædibus & incendiis replentes, virtute Alberici Hetrusci Marchionis repressi sunt, & in agro Minturnensi in Campania ad Lirim fluvium superati, cum accessionem ad urbem Romam instituissent.

952. Sarraceni ex Gargano monte, in quem se contulerant, incursiones frequentes in finitimos faciunt. Beneventum captum incendunt.

969. Otho primus Germanorum Imperator, Sarracenos Italia expulit, & Garganum montem recepit.

970. Sarraceni Consentiam recuperarunt, ex qua paulò antè ab Ungaris ejecti erant.

977. Creta insulâ Sarracenis erepta.

Quomodo Saraceni Cretam expugnaverint, vide Cedrenum & ex eo Curionem

11. *Hist. Sarac. Structam tum ab iis urbem Candiam, unde toti insula nomen,*

Q

refe-

referunt. *Quod si verum, miror Geographum Nubiensem, qui demum sub Rogerio primo Sicilia Rege vixit, nusquam meminisse Candie.*

982. Otho secundus, cum Sarracenis, quibus cum socia arma ex fœdere Græci conjunxerant, in Calabria, magna sua clade conflixit, Idibus Julii, fortissimis autem suorum interfectis, ipse fuga vix salvus evasit.

Hic est ille Otho qui pallida mors Sarracenorum dictus fuit, Arabica lingua peritus.

1000. Alphonfus Hispaniæ rex, Sarracenorum oppidum quoddam, nomine Viseum, obsidens, sagitta percussus, vitam cum morte commutavit.

1007. Sarraceni duplici exercitu Italiam ingressi, Capuam ceperunt, Barum obsidione presserunt.

1009. Sarraceni Asiatici Hierosolymam occuparunt.

Non Asiatici sed Ægyptii, neque hoc anno sed paullo ante. Nam qui Hierosolymam occupavit, fuit Hakem Biamrilla, aliis Achem, Tyrio lib. i. cap. iv. Hequen qui regnare cœpit A. 10 cccc xcvi.

1013. Henricus secundus Germanorum Imperator, Sarracenos Capua expulit, & duces quosdam eorum partibus

tibus faventes gravi bello persecutus est.

1028. Calyphas Ægypti præses, Sarraceno exercitu & Turcico (qui tum Persidem occupaverant) adjutus, templum Domini Hierosolymis diripuit, & spoliavit.

Hic fuit Taber Lizazdinilla, apud Tyrium lib. i. c. v. corrupte Daber, nostro Dobir, qui tamen tempora & successiones, ut ferè semper, confundit & turbat. Quos errores ex professo redarguet magnum opus Chronologicum nostrum.

1048. Calypha mortuo, Imperator Constantinopolitanus cum Dobire filio, & successore ejus fœdus iniit, & ejus permisso Dominicum templum instauratum est.

1056. Robertus Nortmannus Capuam à Sarracenis obsessam liberat, & Græcos cum eis confœderatos Calabria ejicit, sacerdotibus tantum relictis.

1060. Antiochiam & Cæsaream vexantes Sarraceni, repressi sunt.

1095. Ad Cinitum oppidum, ultra Bosphorum Thracium, multi Christiani à Sarracenis occisi sunt.

1096. 1097. Ex Hispania, Gallia, Anglia, Scotia, Dania, Lotaringia, Alemannia, Burgundia, Lombardia, Italia multi exercitus contra Sarracenos in unum con-

fluxere; animo exturbandi illos ex Hierosolymis, & tota terra sancta.

Hac est famosa illa Francorum sive Latinorum in Orientem sub Godefrido Bul-lioneo expeditio, de qua prolixè gesta Dei per Francos & imprimis Tyrius de Bello sacro.

1098. Prædicti exercitus apud Niceam urbem duabus stragibus Sarracenos fuderunt. Receptæ quoque sunt Heraclea & Tarsus.

Capta est Nicea. A. c. l. o. x. c. v. i. i. x. In-nii. Tyrius. Rex ejus fuit Solimannus fili-us Solimanni Senioris, quem eundem esse cum Cutlumuse, qui contra Togrulbekum Turcarum in Persia Regem rebellavit, in Notis Chronologicis ostendemus. Sunt enim miræ hic tenebræ, non modo in Cedreno, verum quoque in Saracenorum scriptoribus. Hic est ille Kutlumuses quem Elmacinus Kutlumes vocat, ex quo nomine Erpenius Ptolemæum fecit.

1099. Christiani ex Antiochia expul-
lère Sarracenos, quam obsederunt mensi-
bus undecim. Hostium centena millia
occisa, quod prælium commissum est
quarto Cal. Julii.

In agro Hierosolymitano bellum à
Christianis contra Sarracenos commis-
sum est: & Dei benevolentia Sarraceni
victi,

viſti, Hieroſolyma à Chriſtianis recuperata, Idibus Julii menſis.

Gotfridus Bolionius Remenſis, Lotharingæ dux, qui primus muros aſcenderat, Rex Hieroſolymorum à Chriſtianis victoribus creatur.

Eodem anno Sarraceni, duce Calyſa Babylonio, cum centenſis millibus equitum, & quadringentis millibus peditum, contra Chriſtianos paraverunt exercitum: Chriſtiani autem quinque millibus equitum & quindecim millibus virorum occiſis, Hieroſolymam conſervant.

Antiochia tum Rex fuit quidam Accianus, id eſt, Axan, alii Caſſianum vel Daſſianem corrupte vocant. Quippe tum diſcordibus inter ſe Turcis Perſicis, præſecti paſſim Reges ſe conſtituerunt, unde illa Halebi, Damafci, Mauſulæ, Tripolis, Emefſæ, Heliæ, Schiazaræ, Hulwani, Antiochiæ, & alia regna. Vnde faciliores Chriſtianis inter diſcordes & diſtractos victoria. Hieroſolymis captis Rex quidem creatus Godefridus Bullionæus; ſed qui Regis titulo abſtinuit: unde tûmulo ejus inſcriptum: Hic ſitus eſt inclytus Dux Godefridus. Primus Rex fuit Balduinus frater ejus: Chalifa Babylonii ſive Bagdadenses tum nullarum virium, neque ipſi,

sed Turca, contra Christianos copias miserunt, ut passim testatur Tyrius.

1100. Gotfridus Ascalonem cœpit magnoque auri pondere ibi potitus est. Eodem anno Gotfridus moritur: cui successit Balduinus frater.

1102. Balduinus magna strage vincitur, & vix fuga incolumis evadit. Romæ mœnia, in quam reliquæ exercitus ejus confugerant, ab hostibus diruuntur.

Ne erres cum nostro. Non fuit illa Roma Italia, sed Ramla, sive Ramula Palestina. Vide totam narrationem apud Tyrium lib. v. cap. xx. xxi.

1103. Boëmundus Apulizæ rex cum cæteris in expeditionem Hierosolymitanam profectus, à Sarracenis capitur, & postea à Tancredo nepote suo liberatur.

1104. Christiani Accaron civitatem Palæstinæ, quam alii Ptolemaida appellant, post vigesimum diem obsessionis capiunt.

Ptolemais, alias Ace dicitur Plinio teste aliisque. Accaron diversa urbs est, in sacris Ekron, quam aliqui Cæsaream existimant. Sequior ætas Ptolemaida Accaron appellavit.

1105. Magna pars Sarracenorum à Christi fidelibus deleta est.

Eodem

Eodem anno Alexius Imperator Constantinopolitanus , conditiones pacis à Balduino oblatas, accipere cogitur.

1106. Balduinus Berythum & Sidonem, urbes maritimas subigit: apud Carthas seditio inter Christianos principes orta, maximo illis damno fuit. Irruentibus enim in illos ex improvise hostibus, quidam capti, quidam duces fugati sunt, exercitu misere destituto. Hanc notam paulo post recenti de Sarracenis victoria emendavit Balduinus.

1113. Sarraceni in regnum Hierosolymitanum ex Perside incurrentes, regis copias fortè oblatas fugant & cædunt.

1115. Tancredus, qui patrum suum à Sarracenis liberaverat, ad montem regalem ab hostibus vincitur, & occiditur.

1117. Pisani inter Hetruscos nobiles populi, Sarracenos ex Balearibus insulis armis ejecerunt.

Pisani ea tempestate maritima potentia prevalidi, varia contra Saracenos bella gesserunt. Nam A. c. l. o vii. Sardiniam expugnarunt, Rege ejus Musafco fugato. A. c. l. o xxx. Carthaginem, quam arbitrator esse Tuncetum. Deinde etiam Corsicam & in Sicilia Panormum. Bellum autem Balearicum cœpit A. c. l. o c viii.

& intra triennium utraque insula potiti sunt. Majoricæ Rex ab ipsis in bello interfectus : Regina cum parvo filio Pisani triumphata : puer Christianus simul & Canonicus factus, postremo in patrium regnum remissus est. Ergo author noster in anno erravit ac scribendum 1117. Extant Massilie in æde Victoris versus, quo Pisani eo in bello Balearico casus honoraverunt, quos non ob elegantiam (sunt enim, ut ea tempora ferebant, barbari) sed ut major huic narrationi lux, apponere visum :

Verbi incarnati de virgine mille per-
actis,

Annis bis centum, bis septem connu-
meratis,

Vincere Majoricas Christi famulis ini-
micas

Tentant Pisani, Mahumeti regna pro-
fani.

Mane neci dantur : multi tamen his so-
ciantur

Angelicæ turbæ cœlique locantur in
urbe.

Terra destructa classis redit æquore du-
cta,

Primum ope divina, simul & victrice
carina,

O pia victorum bonitas, defuncta suo-
rum

Cor-

Corpora classe gerunt Pisasque reducere
quærunt.

Sed simul adductus ne turbet gaudia lu-
ctus

Cæsi pro Christo tumulto clauduntur in
isto.

1118. Balduino secundo Hierosolymo-
rum rege mortuo, alter ejusdem nomi-
nis succedit, qui regem Persarum devicit,
atque occidit. Damasci regem fugavit.
Sed Parthorum rege sibi resistente, & il-
los ulcisci volente, Balduinus capitur, &
vinctus ultra Euphratem custodiæ de-
mandatur.

*Rex Persarum ex familia Selguccia-
tum erat Mahmud Abulcasim, apud Leo-
nem Afrum corrupte Caselus. Hunc il-
lum esse puto, quem Tyrinus Gazi vocat, cu-
jusque bellum contra Balduinum III. de
Burgo, cognomine Aculeum describit lib.
xii. Caterum hic Gazi victus quidem à
Balduino fuit, non tamen occisus. Nam
apoplexia periit A. clo c xxi. ut idem
cap. xiv. testatur. In alio vetusto Chro-
nico Augusta impresso dicitur Balduinus I.
Rex Hierosolymorum pralio vixisse & ob-
truncasse Regem Persarum Cajum. Vbi
per errorem primus Balduinus dicitur, qui
erat tertius & Cajus idem est qui Gazi.
Nisi quis intelligat Muhammedem Gaya-*

teddinum Turcarum in Persia Regem. Sed is eodem quo Balduinus II. anno obiit. Damasci Rex, cujus hoc loco mentio fuit, Ababak Tagtakin Tahiruddin, Tyrio corrupte Doldequin. Quanquam in Elmacino quoque, pro Ababak, legendum videatur Atabak, ut norunt lingua Turcica periti.

1119. Balduinus post octavum & decimum mensem insidiis è carcere liberatus, ad suos revertitur.

1122. Venetorum classis in Syria Sarracenis molesta fuit, Dominico Michaële duce. Fuerunt Venetis propter multa merita & virtutem concessa magna privilegia.

1125. Pugnatum contra Christianos est quadringentis millibus militum, quibus occurrerunt tribus millibus virorum Christiani: & Dei benignitate, septem millibus hostium gladio cæsis, & quinque millibus aquis suffocatis, Christiani victoriam consecuti sunt.

1127. In Syria Christiani duabus stragibus fudere Sarracenos, ubi in prima pugna duo millia Sarracenorum, & quingenti desiderati sunt. In altera, quamvis uterque exercitus afflictus est, Christiani tamen victores extitere.

1129. Rex Aſcalonitarum à Balduino repres-

repressus, Rex Damasci tribus præliis victus.

Ascalon non habebat tum peculiarem Regem, sed Ægypto Chalifa parebat, ut ex Tyrio patet. Vide ejus lib. xv. cap. xxv.

1130. Balduino tertio rege Hierosolymitano, è vivis sublato, Fulco quartus rex constituitur.

1131. Tripolitanus Comes proditus occiditur. Fulco rex ab hostibus fugatur & iniquas conditiones, ut ex obsidione liberaretur, accepit.

1133. Christiani Ægyptiis felici Marte restitèrunt.

1139. Ascalon à Christianis recuperatur.

1142. Fulco quartus rex in Hierosolymis, insequens leporem, & ex equo decedens, efflavit animam: cui successit Balduinus filius, qui quintus rex fuit.

1143. Urbs Edessa, & tota ferè Mesopotamia à Sarracenis & Alapho duce Turcarum, qui jam in Oriente magni nominis erant, devicta est, multa & miserabili Christianorum strage edita, matronis in æde D. Joannis Baptistæ supra altare stupratis.

Nullus tum Turcarum Dux Alaph. Error inde ortus. Erat Schirazæ, Halebi & Musulis potentissimus Rex Atabeg Zingi,

Zingi, apud Elmacinum corrupte Zika, Tyrio Sanguinus. Porro Haleb ab Italis Alapia dicebatur. Vnde ex Sanguino Alapia Rege noster suum Alaphum fecit. Historiam capta Edessa habes apud Tyrium lib. xvi. cap. v.

1144. Balduinus III. quintus rex Hierosolymorum, Gaza & Ascalone Sarracenos eiecit: & apud Hierichunta Noradmm, Damascenæ militiæ principem, quinque millibus hostium interfectis, vicit & fugavit.

Noradinus hic fuit Sanguini filius & successor, cujus integrum nomen erat Mahmud Nuradin Melic Adel. Cinnamo & aliis perpetuo dicitur Nægediv, & recte. Sed errat noster dum Noradinum Damascenæ militiæ Principem facit. Damascus enim peculiarem adhuc Regem habebat Mejereddinum, quem demum A. 1150 c. 111 Nuradin regno exuit.

1145. Emanuel Constantinopolitanus Imperator, exercitus Christianorum contra Sarracenos euntes, multis insidiis fatigavit, ne quid utile Christianæ Reipublicæ efficerent.

1146. Rogerius Siciliæ & Nortmannorum Rex, Sarracenos Africanos, Rege ipsorum capto, ad triginta annos sibi tributarios reddidit.

1146. Eo

1146. Eo anno Conradus secundus Imperator ingentes copias pugnatorum contra Sarracenos parat : sed pugnat infelicitur.

Ludovicus Rex Galliarum contra infideles maximam vim militum cogit.

Rogerus hic cognomine Bursa, teste Tyrio lib. xi. cap. xxi. factus est Sicilia Rex A. c l o c x x x. Cinnamus eum perpetuo vocat ὁ Σικελῶν Τύραννος: quoniam Graeci Imperatores ejus insula imperium sibi vendicabant. Per Sarracenos Africanos intellige Tunetanos, qui tamen peculiares Reges tum nondum habebant, sed parebant Almoravidis & Almohadis.

1147. Ex Flandria, Anglia, Lotharingia instructis ducentis navibus bellum contra Sarracenos institutum est.

Hoc anno Conradus Imperator transmissio feliciter Bosphoro, prope hostes accessit: verum deficiente comœatu, & (ut nonnulli ajunt) frumento gypso corrupto, coactus est continere cursum, & copias reducere. Quo cognito, Sarraceni à tergo insequentes, aliquot hominum millia trucidaverunt.

Eodem anno confluit ad Imperatorem Rex Franciarum: adjuvandi illum studio: sed exercitu fame confecto, nihil præclari actum est.

Eodem tempore Veneti instructa classe profecti sunt in Asiam, opem laturi Imperatori, qui Sarracenis bellum faciebat.

1148. Hispani expulsis Sarracenis, Almariam & Tortosam turrigeras urbes recuperarunt.

Eodem anno Damascus à Syris, Gal-
lis, Alemannis, Hierosolymitanis oppu-
gnata est, ac extremi muri diruti: cumque
jam spes esset potiundæ urbis, & expu-
gnandi Sarracenos, exorta dissensione
inter principes quisque convocato suo
exercitu, ab oppugnatione destitèrunt.

1149. Rex Antiochiæ Raimundus cum
toto exercitu deletus à Sarracenis est:
omnique terra ejus devastata, sola Antio-
chia à Rege Hierosolymorum ægrè ser-
vata est.

*Raimundus non Rex, sed Princeps sive
Dux Antiochenus fuit. Quippe recupe-
rata Palaestina, visum fuit solam Hiero-
solymam regni titulo decorare: reliqua ur-
bes à barbaris capta, Ducatus vel Comi-
tatus erant, ut Antiochia, Edessa, Tri-
polis.*

1151. Rex Hierosolymorum Baldui-
nus, Ægyptios ac Babylonios fudit.

1158. Sarraceni ex Almaria armis pro-
ligarunt Hispanos.

1159. Bal-

1159. Balduinus multas civitates ejetis Sarracenis in pacem & libertatem restituit.

1164. Moritur Balduinus Hierosolymitanus Rex, subrogatusque est frater ejus Almericus, sextus Rex.

1170. Almericus in Ægypto clara potitur victoria.

Ægypti Chalifa ultimus tum erat Elhadech Etzarledin, filius Elphais, quo occiso Salahadinus ille famosus, abrogato Chalifatu Fatimidarum, Sultanus sive Imperator Ægypti & Syria factus est, qui genus suum ab Ajobo sive Jobo Patiente, derivabat. Vnde illa familia Sultanorum Ægypti erat Ajobitarum, quibus successerunt Turcomanni & his Circassi Mamalucci.

1171. Idem Rex Damiatam obsedit: sed malis conditionibus inquit pacem.

1172. Sarraceni Africani plurimas fecerunt excursiones in Hispaniam.

1175. Almericus Hierusalem Rex fribri extinctus: Balduinus filius ejus in Regem ungitur, septimus Rex.

1177. Balduinus Saladini Ægyptiorum Regis copiis bis victis & deletis, multum auri Hierosolymis intulit.

1180. Filia Regis Sarracenorum, quæ Pagano principi nupserat, à Rege Siciliae

liæ in mari, cum sponso domum deduce-
retur, capitur.

Eo anno Christianæ religionis profes-
sores, qui Hierosolyma inhabitabant, vin-
cuntur.

1181. Maximis impensis ac sumptibus
Carthago à Rege Sarracenorum Maufa-
muntho instaurata est.

*Quis ille Maufamunthus Carthaginis
instaurator sit, nemo facile divinauerit,
nisi cui Historia Arabum Africanorum
propius cognita. Nulla tum Carthago in-
staurata: sed innuit Tunetum, quæ ex
Carthaginis ruinis crevit. Erat tum tota
Africa ad fines Ægypti usque in potestate
Almohadum, quorum Imperator poten-
tissimus erat Jacob Almanzur, cui A.
c10 c lxxxiv. successit Muhammed En-
nasir. Atque horum alteruter Maufamu-
thus ille monstruosus est: ac magis ad Mu-
hammed Ennasir inclino, quem ab aliis
quoque Mahozemutum vocari deprehen-
do. Vides hic quam tetros errores Historiis
induxerit Arabicarum literarum igno-
rantia? Ac quis sine risu omnia illa no-
minum debonestamenta recenseat? Vnum
refero ex quo de cæteris iudicium fiat.
Emirelmumenina vocabatur Chalifa Sa-
racenorum, id est, Princeps fidelium. Hinc
nostri fecerunt, Lambertus quidem Schaf-
nabur-*

naburgensis Amamurmulus, *Sigebertus* Amirmomon & *Amymurlim*, *Aventinus* Amaromurmelus & *Matthias* Paris, qui credo caterorum hallucinationes corrigere volebat, Admiralius Marmelius. *Quis talia fando, temperet à risu?*

1184. Balduinus septimus Rex in Hierosolymis, quem lepra infecerat, absque hærede vita excedit. Nepos ejus ex sorore Balduinus nomine, Rex quidem declaratur, sed fatorum invidia ex illo honorum gradu eripitur: cui successit octavus Rex Guido Lusignanensis.

Inter Guidonem Hierosolymitanum Regem, & Raimundum Tripolitanum Comitem orta dissensio, causa extitit, ut Christiani in extremum discrimen inciderent.

1186. Congressi Christiani cum exercitu Saladini Regis, viginti millibus ac quingentis suorum interfectis, miserè occumbunt. Guido Rex capitur. Tripolitanus Comes subitanea morte extinguitur.

1187. Octoginta & octo annis, cum Hierusalem à Christianis habitata esset, hoc anno Regi Sarracenorum, expulsis Christianis, deditio tradita est; die secundo Octobris.

Eo Anno universam Judææ regionem hostis

hostis Sarracenus Christianis eripuit: Tyro, Tripoli, & Antiochia, vix conservatis.

Amiffa Hierofolyma, regni fedes à Christianis constituta Ptolemais & Tyrus. Duo autem de regno contendebant Conradus Marchio Montisferrati, & Guido Lufignanus, quorum ille Tyri, hic Ptolemaide residebat. Occiso ab Affasinis Conrado, Guido regnum Hierofolymitanum Richardo Anglo ceffit, accepta in ejus locum infula Cypro.

1188. Fridericus Romanorum Imperator cum Friderico filio, Philippus Gallicæ, Richardus Angliæ Reges, cum plurimis aliis principibus Comitibus decernunt, relictis in Judæa Christianis subveniendum effe. Instruitur bellum. Fridericus Imperator deductis in Syriam copiis, Armeniaque minore recepta, æftatis tempore lavandi causa Seleptium amnem ingreffus perit.

Eodem anno Danica & Flandrica claffis Africana littora infestavit, Sylva urbe capta, & incensa.

Vulgaris opinio est hunc Fridericum in amne quodam Cilicia, fubmersum. Sed non conveniunt in modo. Quidam enim equo delapsum volunt. Matthias Paris in Richardo I. Imperator Fridericus ab Iconio

Iconio versus Antiochiam transitum faciens, in flumine qui Saphet appellatur, exercitu suo salubriter transeunte, solus equo decidens submersus est. *P. Æmilius*: Dum Selephium fluvium transmittit, equo offendente, jam gravis ætate, lapsus ita affectus est, ut inter manus sublatus, paullo post expiravit. Hoc & ab autore illius temporis Tyrio traditur & propius fidem est, quam quod à nonnullis fertur. Et ab ætate jam ingravescente gravitate hominis abhorret eum, dum positis armis & veste exuta natat, extinctum. *Phil. Melanchthon in Declamatione de Frid. Barbarossa*: Descendit in flumen lavandi ergo. Ibi alii ferunt abreptum vortice in flumine periisse: alii ferunt redeunti ex aqua epar male affectum esse ut fit, & incidisse in letalem morbum. Dicitur itaque Fridericus ex epatis morbo intra paucos dies extinctus esse. *Vides quam dissentiant inter se scriptores. Sed controversiam hanc decidat ille, qui Imperatori affuit & omnia quæ contigerunt dietim annotavit, Tageno, cujus Itinerarium extat inter Germanica Freheri. Is refert castra posita ad fluvium Selephicam VII. Id. Iun. Sed Imperatorem IV. Id. Iun. qui erat dies Solis, circa vesperam Seleucix subito obiisse. Non ergo in fluvio, sed Seleu-*

Seleucia & quidem subito obiit, proculdubio apoplecticus, qui senum peremptorius fere morbus esse solet.

1189. Guido collectis copiis Aconem graviter obsidet, sed Saladini astutia semper vincitur, magna clades Christianis illata morbo, fame, armis. Sibylla Guidonis uxor cum quatuor filiis, in castris moritur dysenteria.

1190. Franciæ & Galliæ Rex, junctis suis navibus cum Guidonis exercitu, Aconem oppugnant.

1191. Acon post biennalem obsidionem conditionibus sese dedit.

1192. Inter Philippum & Richardum Reges similitudo orta, copiarum disjunguntur, & Rex Galliæ domum rediit. Angliæ autem Rex diutius aliquantulum experiebatur belli fortunam, sed frustra.

Eodem anno Venetæ quoque & Pisane classis disjunctio, Christianæ Reipublicæ perniciofa fuit: quia & ipsæ discessum parantes, odiorum causas domum secum attulerunt.

1193. Sultanus Saladinus Imperator Sarracenæ gentis, rebus gestis, moderatione & fortitudine insignis, efflavit animam, filiis ejus regnum inter se disperipientibus.

Hujus funus signifer præcessit, in lancea tunicam

tunicam ejus interiorem praferens ac altum inclamans: Salahadinus Afiae ac totius Orientis domitor, illud unum secum defert. Quae Boccacius hoc carmine expressit:

Vixi divitiis clarus tumidusque trophæis,

Sed pannum heu nigrum nil nisi morte tuli.

De successoribus ejus non leves apud Historicos turba ignorantia rerum Arabicarum. Ita autem se ordo habet: Salahadinus ob. clō c xciii. Ei successit filius Osman Almelic Alaxiz. Huic filius Muhammed Almelic Almanfor A. clō c xcvi. Post quem Alis Nuradinus, alter filius Salahadini anno eodem. Et tum demum Abubeker Seifedinus filius Ajobi Salahadini frater. Hec ex Cl. Golio, collega nostro honorando. De quibus plura in Opere Chronologico.

1195. Sarraceni Africani in Hispaniam irruentes, binis, ut nunc sunt, regnis potiuntur, Castellæ & Granatæ.

Hæc est expeditio Iusefi Aben Tessefin, qui totam terram Vandalix (id est, Hispanie in quantum parebat Saracenis) occupavit & fuit Monarcha cumarinus & transmarinus. Vide Rod. Tolet. cap. XLVIII. Hist. Arab.

1198. Hen-

1198. Henricus Imperator Moguntino Archiepiscopo, & Othone Saxonie electore belli præfectis, ac plerisque aliis magni nominis viris, novas instruxit copias contra Sarracenos: & receptis ad certum numerum civitatibus, constituunt Christiani Regem, Hamericum nominatum. Fuit in eadem expeditione Hermannus Landgravius Turingie.

Hamericus hic est Almericus, frater Guidonis Lusignarii, Rex Cypri. Vide continuat. Tyrî lib. 11. cap. XVI. XVII.

1199. Henrico Imperatore mortuo, duces modò dicti victoriam desperantes, in Germaniam revertuntur.

1200. Sarraceni post captam crudeliter Joppen, sævierunt in omnes Christianos.

1202. Africani Sarraceni utranque Hispaniam igne & cæde vastârunt, excursionibus in Galliam quoque factis.

Cum Almoravidas Africa exuissent Almohadæ, eorum Imperator Muhammed Ennasir, ille quem supra corruptissime noster Mausamunthum vocavit, in Hispaniam trajecit eamque totam fere pervasit ad Gallie fines usque. Eo ingenti ad Navas Tolosanas à Christianis prælio, in quo ducenta Saracenorum millia ceciderunt, victo, dilaceratum fuit Almohadarum in
Hispa-

Hispania & Africa vastissimum Imperium. Vnde nata regna Fezæ, Marucco, Tunis, Tremesen, & Granadæ.

1216. Friderico secundo Imperatore nova expeditio in Syriam decreta, multis principibus conspirantibus contra Sarracenos.

Eodem anno in suburbio Aconis civitatis, exercitus Christianorum confluunt, & civitatem Damiatam, Ægypti urbem, ab impiis munitam obsident.

1217. Quatuor Hispaniæ Reges, collecto in unum exercitu, Sarracenos represserunt, ex Betica tamen ejicere non valuerunt.

1221. Damiatam Sultano reddita, Christiani Aconem & Tyrum redierunt.

Damiatam, claustrum Ægypti munitissimum, vel eadem cum prisco Pelusio, vel haud longe distans, sapius à Christianis, sed infelici eventu, capta. In hujus urbis expugnatione precipua Harlemenensium Batavorum gloria, cujus documenta adhuc ibidem in summo templo conspicua.

1228. Fridericus Imperator in Syriam profectus, inducias cum Sarracenis pepigit: & Hierosolyma cum suis copiis, regio diademate honorandus, ingressus est.

1237. Christianorum exercitus, cui
Theo-

Theobaldus Navarrae Rex praefuit, inter Gazam & Ptolemaida occubuit.

1244. Sarraceni à Ferdinando Rege forti & celebri ex Hispaniis expulsi.

Hoc falsum est, nisi de parte tantum aliqua Hispania intelligas. Nam tum Granadae regnabat Muhammed Alhamar, cujus posteritas ad A. usque c15 cccc xcii. id regnum obtinuit, Murciae vero quidam Hudiel.

1247. Sarraceni Asiatici Christianos in Syria vexarunt, & sepulchrum Christi ignominiosè defœdârunt.

Hæc vastatio à Chorasmiis facta, quos Latini scriptores corrupte Grossonios vocant. Quæ autem fortuna Chorasmiis ex longinquis illis ad mare Caspium & Oxum regionibus, Hierosolimam expulerit, paucis indicandum est, quoniam vulgo confuse tota res traditur. Chorasmi, collapsa Selgucciorum potentia, Persiam rectore vacuum occuparunt, ut ex Haithone cap. xv. colligimus, cum quo consentit Mir-kond apud Texeiram in Chalifa Nacer. Rex ipsorum fuit Mahamed, quem Leunclavius corrupte vocat Cursumen, sive Curisemin Regem Balcha & Chorasani. Vox Cursum ab interprete Turcico detorta ex voce Choworazm, quo nomine Chorasmiis Arabes appellant. Factum hoc cir-

ca A.

ca A. clccc. Et expulsi sedibus suis Chorasmi à Tataris tum recens emergentibus videntur. Porro Zingis Chan non contentus Mawaralnahhra & Scythia, in Persiam quoque irrupit A. clccc xxiv. Ea ejecti Chorasmi creato in defuncti Muhammedis locum Rege Tselalleddin, Haithoni Jalaladin, Bagdadum occuparunt: sed nec ibi securi, diversa fuga, alii in Indiam & Multan fugerunt, alii in Syriam & occidentem versus. Qui in Indiam, illi Regem habuerunt Tselaledinum, victum ibidem & occisum ab Oktai Zingis successore, ut Mirkond testatur. Qui in Syriam, eorum Princeps fuit Bartat teste Haithone, atque hic est ille Hierosolymorum vastator. Totam Tragœdiam edisserit Matthæus Paris in Henrico III. Rege Anglia, quem vide.

1248. Ludovicus Rex Gallia, exercitum trajecit in Syriam, animo expugnandi Sarracenos, & cupiditate liberandi Christianos.

1249. Congressus Ludovicus Gallia Rex cum Sarracenis, Damiatam civitatem populosam ac turrigeram cepit.

1250. Cùm inter procellas pugnae ad Faramiam à Sarracenis comprehendere-
tur Ludovicus Rex cum Carolo & Alphonso fratribus, reddidit Damiatam:

R.

quo

quo factio suarumque salutem consuluit, & ex vinculis liberatus est. Captus Rex est die quinto Aprilis.

1252. Sarraceni Baleares amiserunt insulas, quas occupavit Dux Tarraconensium.

Majoricæ Rex Saracenus Retabohigerat, quem Jacobus I. expugnator sive Victor Aragonum Rex superatum barba ex latibulo, in quod fugerat, protraxit. Idem Valentiam & Murciam Saracenis eripuit, quorum Rex erat Zeid Aben Zeid.

1261. Hispaniæ Reges inter se discordes, alius Gallos socios ad se allexit, alter Sarracenum militem adversus fratrem conduxit, suo suorumque maximo incommodo.

1262. Factiones Veneta & Genuensis, Christianos Ptolemaidem & Tyrum incolentes, intestinis odiis exercebant.

De cruentis his Venetorum & Genuensium factionibus qua in diuturna bella eruperunt, vide continuat. Tyrii lib. IV. cap. XI. XII.

1265. Expulere ex Syria Sarraceni Christianos.

1268. Antiochia à Bodegaro Sultano vastata.

Hic Bodegar, alijs Bandodacar vel Bendeccar

decar ex monstrosis illis Saracenorum Regibus est quos Christiani ignorantia Lingua & Historia Arabum commentati sunt. Nihil enim sani habet Historia horum temporum in Ægyptiis Sultanis. Omnia detorta, confusa. Sic sub unius Meledini nomine complectuntur tres Sultanos Ægypti, nimirum Muhammed Nasiredin, Abubekrum Seifedin & Ajobum Neghmedin. Sic Ubego Turcomanno, quem corrupto nomine vocant Melchemum, pro Melic Elmues, statim sufficiunt suum Bendodacar, quem insuper Monachus Paduanus lib. III. Chron. vocat Bethogar. Ita unius Bendocari nomine complectuntur tres Sultanos, Almanforem Nuredinum, Catum Almelic Almudaffer & Bibarsum Almelic Addahir Rucnuddinum, qui proprie est ille Bendodacar. Illud enim Dacar est expressum ex Dahir. Sicut vero unum Bendocar pro tribus Sultanis nobis obtrudunt: ita pro uno Calavone qui regnavit A. c. lxxx. tres confingunt, Helpin, Melechait & Alphir. Sed Augia stabulum citius perpurgaveris quam hac Latinorum $\sigma\kappa\upsilon\beta\alpha\lambda\alpha$ ex Saracenorum rebus.

1270. Iterum Rex Galliae Ludovicus cum filiis tribus ingentes copias, contra Sarracenos, in Africam duxit: ubi cum

contra illos feliciter pugnatum esset, Carthaginem obsedit: sed pestis exercitum inficiens, Regem, simulque filium ejus Joannem vita privavit: & sic soluta est obsidio.

Carthaginem denuo vocat Tunetum ut supra dictum. Series Regum Tunetanorum non extat nisi mutila admodum & corrupta. Ab Abu Zacharia primo Rege, ad Mule Hassan qui nostris Muleasses, regnarunt Tuneti triginta tres Reges, ut P. Luccari in Annalibus Ragasinis testatur lib. 1v.

1281. Armenii & Scythæ ad Gamalam Judææ urbem cum ipsa penè urbe à Saracenis delentur.

Armenia tum Christianis Regibus parebat ex quibus Tivonus, sive Thinus, sive Johannes, Tataros Persicos auxilio contra Saracenos evocavit. Tatarorum Rex & ipse Christianus erat Abaga sive Abkai. De hoc bello vide continuat. Tyr. lib. v. cap. 11.

1289. Sultanus Ægypti Rex Tripolim incendit, Christianos in servitutem abigit.

1290. Tyrus, Sidon, Tripolis, Berithus, ab eodem incensæ & complanatæ. Prolemais fuga dispersis Christianis, sine vi capta atque diruta: fundamentis quoque

que effossis , Christiani qui urbem reliquerant , in Cretam fugientes , periêrunt naufragio.

De misero urbis Ptolemaidis statu circa ea tempora vide mira & horrenda apud continuat. Tyrii lib. v. cap. v. Nec dubium, inquit, si Saraceni violatis induciis contra sceleratos homines venire tardassent, aut fulminibus aut terræ hiatu Deus perdidisset urbem. Sic Bellum sacrum excidio Ptolemaidis terminatum, fuit & ab eo tempore inaccessa Christianis exercitibus Palaestina mansit. Ita cum Hierosolymorum regni fine & nos desinamus.

F I N I S.

R 3

I N-

I N D E X

M A T E R I A R U M

hoc Opere contentarum.

GELRIÆ DUCATUS. pag. 1
Ejus situatio, art. 1. A quibus antiquitus habitata gentibus, art. 2. Prima regni Francici sedes; terra Salica, cui lex Salica originem dedit, art. 3. Zutphania origo, art. 4. Unde Gelria nomen acceperit, art. 5. Quamdiu floruerit, art. 6. Qui Gelria principes & praefecti fuerint, art. 7. Quomodo creverit, art. 8. 9. Qua bella gesta sint, art. 10. Bellum intestinum inter Heckeros & Bronchorstios, art. 11. Inter Arnoldum & Adolphum patrem & filium, art. 12. Carolo Audaci Duci Burgundiae traditus uterque ducatus, art. 13.

NEOMAGVM. pag. 8

Bataavorum origo, eorum sedes Neomagum, art. 1. Quando celebres maxime fuerint, art. 2. 3. Francis subiecti, eorum divisio, art. 4. Origo nominis, art. 5. Ejus status & dignitas, art. 6. 7. 8. 9. Immunitates, art. 11. Administratio, art. 12. Quando ordinibus foederati Belgii subiecta, art. 13. Quas calamitates senserit, art. 14.

BOM-

INDEX MATERIARVM.

BOMMELENSIS INSVLA

& VRBS. pag. 15

Situs & ingenium loci, art. 2. *Origo*,
art. 3. *Privilegia*, art. 4. *Cujus juris &*
quibus subjecta, ibid. *Quas graves senserit*
clades, art. 5. *Felix contra hostes*, art. 6. 7. 8.
Ad Anseaticas spectat, art. 9.

TILENSIS INSVLA

& VRBS. pag. 21

Quando coeperit, art. 1. 2. *Qua incre-*
menta sumserit, art. 3. *Quas mutationes*
experta sit, art. 4. *Quibus cladibus & obsi-*
dionibus celebris, art. 5. 6. *Vna ex Ansea-*
ticis. Vnde illud nomen Anseatica ortum,
art. 7.

ZVTPHANIAE COMITATVS

& VRBS. pag. 27

Ejus antiquitas, art. 1. *Vnde nomen*
acceperit, art. 2. *Comitatus unde origi-*
nem ducant, art. 3. *Series Comitum Zut-*
phania, art. 4. *Quomodo ad Ottonem Nas-*
savia Comitem pervenerit, art. 5. *Gelria*
adjicitur, art. 6. *Quomodo dividatur*,
art. 7. *Descriptio & situatio urbis*, art. 8.
Ob mercaturam celebratur, art. 9. *Forma*
administrationis, art. 10. 11. *Gymnasium*
celebre quibus magnis viris ortum dederit,
art. 12. *Qua bella sustinuerit*, art. 13. 14.

I N D E X

*Quas contentiones cum Daventriis, art. 15.
Frederici Toletani in eam urbem imma-
nitas, art. 16. 17.*

COMITATUS VELAVIAE & URBS ARNHEMVM. pag. 33

*Velavia situs, denominatio, art. 1. 2.
Marsilii antiqui ejus incola, art. 3. Qui-
bus subjecta comitibus, & quas vicissitu-
dines experta sit, art. 4. 5. 6. Quomodo di-
vidatur, art. 7. Arnhemum primaria Vela-
via urbs, art. 8. Regimen ejus urbis, art. 9.
sub quibus jus civitatis & privilegia ac-
ceperit, art. 11. Summa Arnhemensium ex-
ga principes suos fidelitas, art. 12. Quibus
jaclata fuerit casibus, art. 13. 14. 15.*

URBS DOESBURGV. pag. 40

*Quando & à quibus constituta sit,
art. 1. 2. 3. Drusi, à quo condita, obitus,
art. 4. Prima Romanorum contra Roma-
nos sedes, art. 5. A Romanis ad Francos de-
venit, unde nomen acceperit, prima Fran-
cia Regum sedes, art. 6. Quas calamitates
senferit, Normannis eam occupantibus,
art. 7. Henrici Ducis in bello prudentia,
ibid. Quam fortunam experta sit, art. 9.
10. 11.*

H'ARDERVICVM. URBS. pag. 46

*Vbi sita, art. 1. Ejus Antiquitas, art. 2.
Qui-*

M A T E R I A R V M.

Quibus incrementum debeat, piscatura, mercatura, & literis, art. 3. Incrementum ejus internum & externum, art. 5. Ejus privilegia precipua, art. 6. Calamitates quas sensit, art. 7. Quid ei desit, art. 8.

A C A D E M I A E. pag. 54

Earum necessitas & utilitas, art. 1. 2. 3. 4. De Academia Gelro-Zutphanienſi, quid ordines Gelria Zutphanieque move- rit ad eam conſtituendam, art. 5. 6. Forma, leges, ſubjectum recipiens & privilegia ejus Academia, art. 7. 8. 9. 10. 11. Decus Academiarum, art. 12.

N A V I G A T I O & P O R T V S. pag. 61

Cui bono & uſui navigatio ſit, art. 1. Ejus ſinis, art. 2. 3. 4. Portuum neceſſitas, art. 5. 7. Qua ad bonum portum requiran- tur, art. 6. 9. 10. princeps navigationum portuumque ſinis qua? art. 8.

T R A N S I S A L A N I A & U R B S

Z W O L L A. pag. 67

Denominatio, ſitus & origo Transiſa- lanie, art. 1. à quibus occupata, art. 1. 2. 3. Scopuſ associationis Urbium Anſeatica- rum, art. 4. Cauſa belli Transiſalani inter Campenſes & Zwollanos, art. 6. Urbs Zwolla quibus factionibus ſciſſa, art. 7. Officina monetaria ſedes, art. 8.

R 5

URBS

I N D E X

URBS CAMPENSIS. pag. 72

Ejus natura, origo, & incrementa, art. 1. Quando confœderatio urbium Hanseaticarum coeperit, art. 2. Quando & à quo titulos & privilegia Imperialis civitatis acceperit, art. 3. Quis ejus status, art. 4. Occasio belli inter Campenses & Zwollanos, art. 5. Ex levissimis causis nonnunquam maxima exorta bella, art. 6. Quæ ratione hæc urbs & Transisalaniam ad domum Burgundicam pervenerit, art. 7. 8.

V A D A. pag. 77

Memorabilis ejus obsidio, art. 2. Quando nomen & situm immutaverit, art. 3. Quoties & à quibus obsessa & expugnata fuerit, art. 4. 5. Quando Belgio accesserit, & quem locum, in Comitibus occupet, art. 6. Quibus mediis exigua oppidula ad summam magnificentiam perveniant, art. 7.

URBS ELBURGVM. pag. 81

Vbi sita, art. 1. A quo civitatis privilegia acceperit, art. 2. 3. Ejus forma Aristocratica, art. 4.

INDIA ORIENTALIS. pag. 84

Denominatio, art. 1. Origo incolarum, art. 2. Mercatura, causa motiva ad frequentandam Indiam, art. 3. Primo à Venetis

MATERIA RVM.

netis detecta, art. 5. *Lusitanis interior Africa innotescit*, *detecta primo Guinea in Indiam penetrant duce Vasco de Gama*, art. 6. *Lusitanorum incommoda in transfretando mari*, art. 7. *Securiores detegunt vias*, art. 8. 9. *Bataui Indiam occupant*, art. 10. *Novum tentant in Indiam iter*, art. 11.

RESPUBLICA BELGICA. pag. 92.

Quibus finibus terminetur, quæ in ea confœderatio, art. 1. 2. *De ejus origine, & admirandis incrementis*, art. 3. 4. *Quæ belli Belgici causa*, art. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *Ejus belli subsidia unde petita. Abjurant Hissp. Regi*, art. 11. *Fœderis Vltrajeclini conditiones præcipuæ*, art. 12. *Ab hoc fœdere nomen unitarum provinciarum acceperunt*, art. 13. *Guilielmum suum constituunt Imperatorem, earum insignia*, art. 14. *Generalium Ordinum munera*, art. 15. *Quanta sumserit incrementa, eorumque quatuor gradus*, art. 16. *Primus ab anno 1581. ad 1609.* art. 17. *Secundus ab anno 1609. ad 1621.* art. 18. *Tertius ab anno 1621. ad 1648.* art. 19. *Quartus ab anno 1648.* art. 20. *Quas calamitates medio tempore senserit Belgium*, art. 21. 22. *Card. Bentivoglii de hac Republica perversa opinio. Ea eliditur evidenti ratione*, art. 23.

I N D E X

Media proponuntur quibus hac respublica ab omni futura corruptione vindicari & in flore vigoreque suo conservari possit, & prima Theologica, art. 24. Media politica, art. 25. 26. 27. 28. Ad conservationem hujus Reipublice necessaria prateriti status consideratio & recordatio, art. 29.

D E T Y R A N N I D E. pag. 116

*Ejus definitio, art. 1. Quis proprie statuendus & dicendus sit tyrannus, art. 2. Ea, quae Tyrannum non constituunt, art. 3. Ea, quae Tyrannum constituunt, art. 4. Iesuitarum perversa de Tyrannis doctrina examinatur & refellitur, art. 5. 6. 7. 8. 9. Quotuplices tyrannos statuant, art. 10. Quinam Iesuitis Tyranni primi & secundi generis sint, art. 11. Quod liceat privato occidere tyrannum, art. 12. Eorum ambiguitas in distinguendo inter tyrannum primi & secundi generis, art. 13. Unde pateat Iesuitas per tyrannum sive primi sive secundi generis non alios quam Evangelicos Reges & Principes & Papi-
stas moderatiores intelligere, art. 14. Quosnam Reges & principes Iesuita pro Tyrannis habeant, art. 15.*

M A T E R I A R V M.

SEDITIONA & HORRIBILIS
JESVITARVM DOCTRINA,

de Tyrannide secunda. pag.124

*Quomodo occidere licet tyrannos ex
perversa sententia Mariana, art.1. Qua-
nam persona id facere audeat ex eadem
sententia, art.2.3.4. Probatur Iesuitas au-
thores, suasores, promotores & laudato-
res Regicidiorum fuisse, art.5.6.7. & re-
liquis.*

EXCEPTIONES JESVITARVM
& nominatim EVDAEMONIS
contra id quod in præcedenti
probavimus. pag.135

*Quæ excipiunt 1. contra testimonia ex
Mariana à nobis adducta, pag.136. Nostra
ad illas exceptiones responsa, p. 137.138.
139.140. Quæ excipiunt 2. contra librum
de justa Henrici III. abdicatione, p.141.
Et nostra ad eas exceptiones responsiones,
p. 142.143. Quæ excipiunt 3. contra li-
brum Mss. Ioh. Guinardi Iesuita, p.144.
Et nostra ad illam exceptionem responsio,
p.145.146. Quæ excipiant 4. contra Apo-
logiam pro Ioh. Castellio Iesuita, p.146.
Nostra ad eas exceptiones responsa, p.146.
147. Quæ excipiant 5. contra laudationes,
& quid novis respondendum, p.147. Quæ
excipiant contra Author. Pontif. & quid*

nobis regerendum, p. 147. 148. *Quæ exci-*
piant contra Martyrium I. Guinardi, &
nostra responsio, p. 149. Quæ regicidia at-
tentarint Iesuita per emissos sicarios, &
I. Regicidium attentatum contra Elizabe-
tham Angliæ Reginam, p. 150. II. contra
Wilhelmum Auriacum, p. 151. III. contra
Mauritium Auriacum, p. 152. IV. contra
Henricum IV. Galliæ Regem, p. 153. V. con-
tra Iacobum I. Magnæ Britannia Regem,
p. 153. Quid Iesuita ad nostra argumenta
in genere respondeant, p. 154. Eorum exce-
ptiones in specie, I. contra exempla parrici-
diorum, quibus Henricum IV. tollere cona-
ti sunt Iesuita, p. 155. 156. 157. II. contra
facinus P. Baverii, p. 158. III. contra fa-
cinus Ioh. Castellii, p. 158. 159. contra con-
jurat. Anglicanam, & I. contra exemplum
Garnerii, p. 160. Contra exemplum Olde-
corni, p. 161. Una cum nostris annexis re-
sponsionibus, ibid. Regicidia qua perfec-
runt. I. In Wilhelmo Auriaco, p. 163.
In Henrico III. p. 163. III. In Henrico IV.
p. 164. 165. Excusationes Iesuitarum con-
tra tria præcedentia parricidia, cum no-
stris ad elidendas ipsorum rationes respon-
sis, p. 166. 167. 168. 169. 170. 171. Ratio-
nes aliæ, quibus sese contra nostras accu-
sationes purgare conantur Iesuita, & quid
eis regerendum sit, p. 173. 174. 175. 176.
 177. 178.

M A T E R I A R V M.

177. 178. *Quid respondendum ad ea loca qua ex Evangelicis Iesuita citant, & I. ad loca I. Hussi, p. 178. Ad loca Lutheri, p. 178. 179. II. Ex lib. VIII. Sleidani, p. 179. Ex libro contra Henricum VIII. Regem Anglia, p. 179. III. Ad Zwinglii loca, p. 180. IV. Ad Calvini loca, p. 180. 181. Ad Cnoci & Buchanani loca, p. 181.*

R E G N A D A N I A E & N O R - W A G I A E. pag. 183

Eorum situs, art. 1. Origo, art. 2. Quae antiquissima eorum memoria, art. 3. Quando conjuncta & disjuncta regna fuerint, art. 4. Norwegia ubi sita, quando & quomodo inclaruerit, art. 5. Norwegi Nor-mannorum nomine, quibus principatibus originem dederint, art. 6. Quomodo & quando Islandiam occuparint & in Gronlandia colonias duxerint, art. 7. H Grotii opinio Mexicanos à Gronlandis profectos refutatur, art. 8. Norwagia status sub Regina Margaretha, art. 9. Tria Regna septentrionalia dividuntur, & causa illius divisionis, art. 10. Quos reges sibi praefecerint Suedi & Dani, art. 11. Status Daniae Monarchicus. Bodini erronea opinio eliditur, art. 12. Regnum Daniae electivum. Norwagia vero successivum, art. 13. Quando electio successioni praeferenda, art. 14.

I N D E X

art. 14. Bodini erronea sententia de jure
majestatis, art. 15. Imperatoris authorita-
tem non agnoscunt Dania Reges, art. 16.
Quenam suprema Dania sit potentia, art.
17. Islandorum mores, art. 18. Quis hodie
Dania præsfit, art. 19.

HUNNORVM IMPERIVM. pag. 191

Ejus magnitudo, antiquitas & origo,
art. 1. 2. Quenam gens hodie Hunnorum
linguam retineat, exponitur, art. 3. Vnde
egressi sint Hunni, causa egressionis &
quam regionem occuparint, art. 4. Quando
Regia Hunnorum majestas ceperit, & qui
primus eorum Rex fuerit, & quas pro-
vincias occuparint, art. 5. Romanos non
tam virtute quam numero opprimere co-
nantur, art. 6. Equitatu prevalidi, art. 7.
Quo astu Valentinianum aggressi, &
atrox inter Hunnos & Romanos prælium,
art. 8. Quantopere admiratus fuerit Ro-
manorum balistas & tormenta ignivoma,
art. 9. Quos errores in obsidione Aquilica
commiserit. Quantopere ducibus obstina-
tio in obsidionibus noceat, art. 10. Quibus
virtutibus Attila praditus fuerit, art. 11.
Probatur eum non fuisse Nemrothi nepo-
tem, art. 12. Qua illi cum Timuro com-
munia, Attila interitus, & qua occasione
Hunni in Scythiam repulsi sint, art. 13.
Quare

M A T E R I A R V M.

Quare & quando Siculi appellati, art. 14. Secunda eorum in Pannoniam irruptio, art. 15. Quando & quamdiu Hungari fidem Christianam assumerint, art. 16. Petrus Stephani successor qua fortuna in Hungaria regnarit, art. 17. Hungaria ad fidem Christianam conversa, varia Hungarorum in bello gerendo fortuna, deque eorum errore circa Nilum, & reliquiis quas in Hungariam attulerint, art. 18. Quo modo in Hungaria sub Bela IV. vastata fuerit, art. 19. Quomodo Tatai universam Hungariam destraxerint, art. 20. Urbs Waradinum eversa, & ejus urbis fundatio & situs. Qua in Hungaria regiminis forma, art. 21. Quae miseranda sub Ladislao IV. Hungaria conditio fuerit, art. 22. Quando antiquam gloriam recuperarit, art. 23. Quatenus Turcae Hungaria potiti sint, qui in Transylvania principes regnarint, art. 24. Quale Regni Hungariae regimen, & quod Palatini in Hungaria munus sit, art. 25. T. Attila Hunnorum primus Monarcha.

NASSAVIAE COMITATVS. pag. 207

Ejus situs, eminentia, & à quo constitutus, art. 1. Quando illorum Comitum nomen inclauit, art. 2. Quomodo Gelria Comitatus ad Nassavia Comites pervenerit

I N D E X

nerit ab eisq̃ue iterum ad alios devolutus sit, art. 3. Quas ditiones sub Henrico II. Walramo & Ottone III. obtinuerint, quid commodi habeat jus primogenitura, art. 4. Quam magnum incrementum Nassavica domus ab Adolpho Henrici II. nepote acceperit. Quomodo ad Imperium Romanum pervenerit. Idem Adolphus, deque dissidiis inter Adolphum & Albertum Austria Ducem, donec Mauritius Nassavius Albertum superarit, art. 6. Quomodo Engelbertus Flandria & Belgii proprinceps factus sit, qui ei usque ad Guilielmum successerint, art. 7. De bello Belgico cujus author suusque fuit Guilielmus Nassavius, contra Hispanicam tyrannidem, art. 8. 9. 10. 11. 12. Qui Belgia provinciis ex domo Nassavica in hoc usque tempus prepositi fuerint, art. 13.

CLIVIAE DVCATVS. pag. 216

Ejus situs, & quarum gentium olim sedes fuerit, art. 1. Quomodo à Romanis ad Francos pervenerit, art. 2. Quo tempore Clivia praefectos acceperit, art. 3. Qui primi Clivia Comites fuerint, & qua de successionem dissidia, art. 4. Clivia & Marca conjunguntur, & salutaris ejus conjunctionis finis, art. 5. Series Ducum Cliviae, art. 6. Quomodo Adolphus Keiserswerda vindicaverit,

M A T E R I A R V M.

caverit, ac ab ejus fratre Gerhardo eam abalienaverit, quam periculosum sit Reipublica partem ejus qualemcunque abalienare, art. 7. *Quae ditiones sub Adolpho Clivia accesserint, unde Longobardorum vocabulum fluxerit, art. 8. Grave bellum inter Ioh. Clivia Ducem & Episcopos Colonienses, & quomodo composita fuerit illa controversia, art. 9. Quae praeterea bella gesserit, quomodo Philippo Bono suppetias tulerit. Quod matrimonium cum Ioh. Burgundi filia contraxerit, art. 10. Quando Comitatus Cattemeliboci Clivia accesserit, art. 11. Quando conjunctio facta inter Ducatus Iulia, Clivia & Montium, art. 12. Quando Gelria Clivia accesserit, & iterum ab ea avulsa fuerit, art. 13. Qua ratione Wilhelmus anno 1543. Rempublicam auxerit, art. 13. Ejus filius natus major Carolus Frid. in Italia ex veneno obiit, periculosas omnino principibus peregrinationes esse, art. 14. Quis ei successerit, quando familia Marconorum finis impositus fuerit, art. 15. Quae controversiae de successione Clivia, Iulia & Montium oborte sint, art. 16. 17. Quomodo Clivia ad Electores Brandenburgicos pervenerit, art. 18. Quomodo domus Brandenburgica ab exiguis initiis ad summam potentiam pervenerit, ibid. Quae requirantur ad salutem*

I N D E X

lutem Clivia in specie & omnium aliarum Rerumpublicarum in genere, art. 19.
20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29.

MEXICANVM IMPERIVM. pag. 232

Mexicanorum axiomata, art. 1. *Extraneum eligunt Regem*, art. 2. *Rex eorum moribundus dissuadet hereditariam successionem*, art. 3. *Quibus bonis legibus & institutis Regnum Mexicanum confirmatum sit*, art. 4. *De rebus gestis Tlacaell:* & *in quantum magnanimus Princeps Reipublice profit*, art. 5. *Qua Reipub. administranda munia instituerit Motesuma*, art. 6. *Splendidis adificiis urbs eorum exornatur*, art. 7. *Soli nobiles in Regia versantur plebe penitus exclusa*, art. 8. *Quare juniores ut plurimum ad Regnum evehantur*, art. 9. *Regis Mexicanorum splendida magnificentia*, art. 10.

DE MAGISTRATV. pag. 238

Ejus definitio *Ejus natura in quibus consistat*, art. 1. *Ejus authoritas à quibus dependeat.* 1. *A Deo.* 2. *A jure gentium*, art. 2. 3. 4. 5. *Quomodo ex majestate ejus potestas fluat & potestatis distinctio in Realem & Personalem*, art. 5. *Bodini sententia de potestate Magistratus redarguitur*, art. 6. *Qua jura Magistratus majora*, quaminor-

M A T E R I A R V M.

minora, art. 7. Quidnam sit officium Magistratus, art. 8. Barclaii distinctio inter Potestatem & Officium Magistratus eliditur, art. 9. Macchiavelli de absoluta Magistratus potestate sententiam erroneam esse ostenditur, art. 10. 11. Quenam optima ad Magistratum perveniendi via, art. 12.

CONSILIVM & CONSILIARIVS. pag. 246

Eorum necessitas, art. 1. Ob quam rationem summa sit consilii de Republica capiendi difficultas, art. 2. Quibus mediis recte formanda sint consilia, art. 3. In quibus consistat bonum consilium, art. 4. 5. 6. Non minus consilio fidendum, art. 7. Quae requirantur in bono consiliario, art. 8. 9. 10. Quodnam sit maximum Reipublicae fundamentum, art. 11.

DEMOCRATIA. pag. 251

Ejus definitio & descriptio, art. 1. Quae cautiones requirantur ad legitimam Democratiam, art. 2. Non est status natura sua imperfectissimus, art. 3. Non postulat honorum aequalitatem, art. 4. Non pugnat cum statu nobilium, art. 5. Ejus dua species libera & adstricta, art. 6. Quomodo temperanda, art. 7. Quomodo praecavendum

I N D E X

dum ne in Aristocratiam aut Monarchiam degeneret, art. 8. Quodnam optimum Democratia temperamentum ex mente Aristotelis, art. 9.

ARISTOCRATIA. pag. 256

Ejus definitio, art. 1. Idem quod status optimatum, art. 2. Legitima Aristocratia requisita quæ, art. 3. 4. Quid munus Decani, art. 5. Silentium, quare necessario in optimatibus requiratur, art. 6. Qui requiratur numerus, art. 7. Quomodo optimates, art. 8. Quare potius ex indigenis quam peregrinis eligendi, art. 9. Quare Aristocratia optima Reipub. forma sit, art. 10. Quæ sit Aristocratia simplex, art. 11. Quæ mixta: quæ causæ conversionis Aristocratia respectu optimatum, art. 14. Respectu subditorum, art. 15. Quomodo Aristocratia differat à Democratia, art. 17.

DE EPHORIS. pag. 267

In quem usum constituentur Ephori, art. 1. Eorum varii tituli, art. 2. Eorum necessitas in Repub. Qui Imperii Germanici Ephori sint, art. 3. Qui eos constituendi modi, art. 4. Quæ in electione Ephorum observanda, art. 5. Quale juramentum præstent Ephori, art. 6. Eorum divisio, art. 8.

M A T E R I A R V M.

art. 8. Quinam generales Ephori, art. 9. Quinam speciales. Quinam in Belgio Ephori, art. 10. Eorum officium, art. 11. 12. Quam potestatem habeant, art. 13. Bodini error in attribuendo Gall. Regi illimitatam potestatem, art. 14. Quatenus sese jurejurando obstringant Reges, & Germania Imperator, art. 15. Qua porro ad munus Ephorum pertineant, art. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. Magistratus cura in cohibendis Ephoris, art. 25.

D E S E I A N I S M O. pag. 279

Quid sit, art. 1. Vnde nomen acceperit, art. 2. Quinam Seianismum professi fuerint, art. 3. Quinam Seiani sint dicendi, art. 4. Quibus artibus ad tantam potentiam perveniant Seiani, art. 5. Deus puniturus Reipub. laxat frana sceleratis hominibus, art. 6. Quatenus talis Seiani divina ira instrumenta sint, art. 7. 8.

D E N O M I N I B V S, T E R M I N I S, T E M P O R I B V S I M P E R I O - R V M F A T A L I B V S. pag. 288

Hujuscemodi dari nomina, tempora, loca Imperiis decretoria probatur, art. 1. Quomodo illud intelligendum, art. 2. Ferdinandus nomen Hispanis auspiciatissimum

I N D E X

mun, art. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Nihil in Hispania Philippis, in Germania Ferdinandis infelicius est, art. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. Richardus nomen Anglis fatale, art. 22.

DE ACADEMIARVM PER OCCIDENTEM INSTAV- RATIONE. pag. 302

Quando & à quibus deleta sint, art. 1. 2. 3. 4. Quis & quo tempore eas instaurationerit, art. 5. 6. Quae immunitates Academicis concessae sint, art. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Quanta ab eo tempore principum & Regum emulatio fuerit, art. 16. Academicarum utilitas, art. 17. Quanta studiorum frequentia fuerit Parisiis & Oxonii sub Henrico III. Anglia rege, art. 18. Quae contentio ob Pragensium Academicam, & quae ibi Studiosorum multitudo, art. 19. Quae gaudeant jurisdictione Germaniae Academiae, art. 20. Quanam praecipua humanae societatis praesidia, art. 21. Quando & à quo Typographiae artificium inventum sit, art. 21. Quae humaniorum studiorum incrementa subsequuta sint, art. 23. 24. 25. Memorabilis Capnioni Historiola, art. 26. Quando ad summum pervenerit vestigium eruditio, art. 27.
Quid

M A T E R I A R V M.

Quid deplorandum sit hodie in Academia, art. 28.

A M E R I C A N A H I S T O R I A

V E T V S.

pag. 329

De priscis Africa incolis, art. 1. Sub quibus regibus prima in Americam navigatio suscepta, pag. 320. Quomodo Carthaginenses primi imperio Atlantico potiti, Americamque possederint. p. 321. 322. 323. Quomodo illam sedem dereliquerint. p. 324. 325. Quae gentes eam postea habitarent, p. 326. De varia incolarum America fortuna, eorumque contra gigantes victoria, p. 327. 328. 329. 330. 331. Vnde Mexicanarum nomen fluxerit, p. 332. Quae bella gesserint, deque illorum idololatria, p. 333. 334. Tepaneca & Culhuani in qua regna divisi, eorumque miranda vastitas, p. 334. Mexicanorum cum Chalcis & Tepanecis pugna. p. 335. Quomodo & quare ad Triapanam insaluberrimum locum migrare jussi fuerint Mexicani. ibid. Malunt cum hominibus quam cum pestilentia & caelo bellum gerere, p. 336. quomodo illam regionem repurgarint & fertilem reddiderint. Quomodo & quare filiam Regis Culhuocanæ sibi reginam & deo matrem poposcerint Mexicani. Et miranda idololatria ejus

I N D E X

rei historia, p. 336. 337. Quo ulterius progressi sint Mexicani, de eorum superstitione in stabilienda sede, p. 338. 339. Qua industria & quo anno Regiam sedem constituerint, urbem Tenoxtitlan, p. 340. De Frislandia antiqua & Estotilandia quid opinandum sit, p. 341. Quomodo & quando fortunata detecta fuerint insulae, p. 341. Insula extra fretum Geditanum à quibus detecta & occupata, p. 341. quod earum incola usum ignis ignoraverint, p. 342. Insula Lanzarotta, Fortaventura, Gomera, & Ferrà à quibus occupata & possessa fuerint, p. 342. Qui insulas Palmam & Tenerisam occupavit, p. 343. Insulae Palmae situs & natura, de miraculosa illius insulae arbore, ibid. Quamdiu Canaria restiterit & invicta manserit, cui tandem subiecta fuerit, ibid. Quomodo populus Mexicanus Acamapixtli Regem creaverint. p. 344. legatorum populi Mexicani oratio ad Regem Culhuacana, p. 345. ejusque Regis responsum, p. 346. Quo apparatu & qua oratione Regem suum exceperit populus Mexicanus, p. 347. quam felix successerit Mexicanis novi Regis electio, p. 348.

DE SARACENORVM ORIGINE ET REBUS GESTIS.

Quando & quibus parentibus natus sit
Macho-

M A T E R I A R V M.

Machometus, p. 348. Quando & quorum auxilio Alcoranum scripserit, p. 349. Saracenorum origo, ibid. Hierosolyma à Saracenis devastatio, ibid. Syria magnam cladem accepit. Saracenorum à Romanis defectio. Maximam Africa partem occupant. Insulam Rhodum expugnant, quas ingentes opes ibi obtinuerint, p. 350. Constantini I V. cum Saracenis pacificatio, p. 351. Eorum in Siciliam eruptiones, & Constantinopolis obsidio, p. 352. Sarraceni à Romanis victi. secunda cum Rom. pacificatio, p. 352. Quibus conditionibus Saraceni pacem cum Iustiniano inierint, ibid. Quando Africam rursus occuparint, p. 353. Misera Saracenorum conditio in obsidione Constantinopolitana biennali. Hispaniam invadunt. Saraceni quos Califatus constituerint, p. 354. Caroli Magni cum Saracenis praelium, p. 355. ejus res contra Saracenos praeclare gesta, p. 356. Nicephorus Rex Constantinopolitanus Saracenis tributarius fit. Sardiniam & Corsicam depradant, p. 356. Cretam occupant, in Siciliam & Palestinam irrum-punt. Ex Sicilia expelluntur. Sabe Regis Maurorum res gesta, p. 357. Romam depradantur, Anconam incenderunt, ex portu Ostiensi eorum repetita in Italiam irruptio, cum Fersis belia gerunt, p. 358.

I N D E X

Ex Sicilia penitus expulsi, p. 359. A Carolo Crasso Italia arcentur. Niceti de Saracenis reportata victoria. Apuliam & Calabriam invadunt. Ad fluvium Lyrin vincuntur. Sagitus Saracenorum dux cum toto exercitu deletur, p. 360. Genuam depopulantur, & in Africam revertuntur, eorum classis exurit. A Radimiro fusi. Ad Lyrin fluvium superantur. Beneventum incendunt. Ab Othone primo Italia pulsi. Consistentiam recuperant. Eis Creta Insula eripitur, p. 361. Othonis II. cum Saracenis conflictus, Alphonsus Hispania R. in Obsidione Viscei interiit. Capuam capiunt & Barcin obsident. Hierosolymam occuparunt. Capua expelluntur, p. 362. Templum Hierosolymitanum diripitur. Fœdus ineunt cum Imperatore Constantinopolitano. Capua Saracenorum obsidione liberatur. Calabria ejiciuntur. Ad Cimentum multi Christiani ab eis occisi. multi Christianorum exercitus conflunt ad pellendos Saracenos Hierosolymis, p. 363. Christiani fusi Saracenis Heracleam & Tassum recuperant. Eosdem ex Antiochia expellunt, & ingens prælium commissum in Agro Hierosolymitano, p. 364. Gotfridus Bolionius Rex Hierosolymorum coronatur, p. 365. Ascalonem cœpit, eodemque tem-

M A T E R I A R V M.

tempore moritur, p. 366. Ejus successor
 Balduinus magna suorum strage vincitur.
 Ramla mania à Saracenis diruntur.
 Boëmundus Apulia Rex capitur à
 Saracenis & à Tancredo nepote suo liberatur.
 Saraceni Ptolomaidem capiunt à
 Christianis. magna eorum pars deletur,
 p. 366. Balduinus Berythum & Sidonem
 subigit. Saraceni Hierosolymitarum copias
 fugant. Tancredus à Saracenis vincitur
 & occiditur. Saraceni insula Balea-
 ribus à Pisanis ejiciuntur. varia Pisani
 contra Saracenos bella gesserunt, p. 367.
 368. Balduinus secundus Persarum Regem
 devicit. Damaschi regem in fugam vertit,
 sed tandem capitur, p. 369. Hic tandem
 insidiis è carcere liberatus ad suos revertitur.
 Venetorum classis Saracenis molesta,
 unde Venetis privilegia concessa. Christiani
 magnas victorias consecuti. Rex Ascalonitarum
 à Balduino reprimitur, p. 370. Balduino III.
 succedit Fulco. Hic ab hostibus fugatur &
 iniquas conditiones accipere cogitur. Christiani
 contra Ægyptios felices. Ascalon recuperant.
 Fulco in venatione mortuus. Saraceni de-
 vincunt Edessam & Mesopotamiam,
 p. 371. Balduinus III. Gaza & Ascalone
 Saracenos ejicit. Emanuel Constantinopolita-
 nus Imperator Christianorum exer-

I N D E X

*citus infidiis fatigat. Rogerius Saracenos sibi tributarios reddit, p. 372. Conradus secundus contra Saracenos infelix. Ludovicus Rex Gallia contra Saracenos milites cogit. Bellum contra infideles ex Flandria, Anglia, Lotharingia instituitur. p. 373. Veneti in Asiam contra Saracenos proficiscuntur. Hispani Almariam & Tostofam recuperant. Raimundus Antiochia Rex à Saracenis deletus. Balduinus Ægyptios fudit. Hispani à Saracenis profligati. p. 374. Balduinus multis civitatibus pacem reddidit. Balduino mortuo succedit frater Almericus, Damiatam obsedit. Saracenorum in Hispaniam excursions. Almerico defuncto Balduinus surrogatur. Hunc Saladinus vicit, p. 375. Filia Regis Saracenorum à Rege Sicilia capitur. Christiana Religionis professores Hierosolymitani vincuntur. Vrbs Carthago à Saracenorum Rege Mausamuntho instauratur, p. 376. Guido Balduinis successit. inter Guidonem & Raimundum Trepolitanum Comitem discordia. Christianorum strages. Rex Guido capitur. Trepolitanus Comes moritur. Hierusalem Regi Saracenorum traditur. Universam Iudeam Christianis eripiunt, p. 377. Multi Europæ Principes Christianis in Iudea auxilium ferunt. Fridericus II. Selaphium
amnem.*

M A T E R I A R V M.

*amnem ingressus moritur, p. 378. De hujus Friderici mortis genere quid statuendum, p. 379. Guidonis conatus Saladini astutia eluduntur. Francie & Gallia Rex cum Guidone conjunctus Aconem oppugnant, & expugnant. Gallia & Anglia Reges ut & Veneta classis simultate ortum domum revertuntur. Saladinus moritur, p. 380. Saraceni potiuntur Regnis Grana-
 ta & Castella, p. 381. Henricus Imperator exercitus contra Saracenos instruxit. Eo mortuo duces in Germaniam revertuntur. Saracenorum capta Ioppe in Christianos sevitia. Africani Saraceni utramque Hispaniam devastarunt, & in Galliam usque excurrentes, p. 382. Fridericus II. novam contra Saracenos expeditionem decrevit. Obsident Damiatam. Hispania Reges represserunt Saracenos. Damiatam Sultano reddita. Ea aliquoties à Christianis expugnata; unde Harlemenses magnam reportarunt gloriam. Fridericus inducias cum Saracenis pepigit. Christianorum exercitus apud Gazam & Ptolomaida occubuit, p. 383. Ferdinandus Hispan. Rex Saracenos Hispania pellit. Saraceni Christianos in Syria vexant, & sepulchrum Christi ignominiosè defœdant, p. 384. Ludovicus Gallia Rex Christianis in Syria opem fert. Saracenis Da-
 miatam*

INDEX MATERIARVM.

miatam eripit, quomodo à Saracenis captus ab iisque iterum liberatus sit, p. 385. Baleares insula ipsis à Duce Tarracoensum erepta, p. 386. Hispania Reges discordes. Factio inter Venetos & Genuenses. Christianos Syria pellunt Saraceni. Bodegarus Antiochiam vastat, p. 386. Ludovicus Rex Gallie cum filiis contra Saracenos proficiscitur, ejus exercitus peste affligitur, & cum filio Iohanne moritur. Armenii & Scythæ ad Gamalem delentur. Tripolis ab Ægyptiis incenditur. Christiani in servitutem abiguntur. Tyrus, Sidon, Tripolis & Berithus ab iisdem complanantur. Ptolemais capta & diruta, p. 388. 389.

. F I N I S .

AD 1 11 515040

